

5 C 5

Berlini

1935

1-25

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C5.

ASIA:

Berlinissä olevan lähetystön raportti n:o 1.

Ministeri Vuoremaa.

4/1 1935.

SUOMEN LÄHETYSTÖ
FINLANDS BESKICKNING

nr 22/8/35.

Berliinissä, 4 p:nä tammikuuta 1935.

ULKOASIAINMINISTERIÖN			
№	2	80	35
9/1.35			
5	C5		

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

1/1
Ulkoasiainministeriölle kunnioittaen oheisena lähetän raporttini n:o 1 aiheesta:

Ulkopoliittista tilannearvostelua Saksassa.

Ministeri: *Raimo V. ...*

B E R L I I N I S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

Salainen.

RAPORTTI n:o 1.

Berliini ssa 4 p:nä tammi kuuta 1935.

2 80 he. 35
9/1.35

Asia:

Ulkopoliittista tilanne-
arvostelua Saksassa.

5 Cs

Vuoden vaihteessa on tilannetta Saksassa arvioitu monilta puolin. Seuraavassa esitettäköön eräitä yleistä kansainvälistä tilannetta edustavia, Saksassa vallitsevia käsityksiä, jotka johtuvat vuoden 1934 lopulla tapahtuneista seikoista ja uusista julkisuuteen tulleista suunnitelmista tulevaisuuteen nähden. Erikoisen suurta mielenkiintoa on Saksassa osotettu Lavalin matkan suhteen Roomaan ja sen yhteydessä ilmenneisiin uusiin pakti-kombinatioihin. Kun itäpaktikysymyksessä sensijaan Saksassa ainakin toistaiseksi osotetaan mahdollisimman suurta pidättyväisyyttä ja vaiteliaisuutta, on huomio kiintynyt sitä enemmän Renskan uusiin otteisiin ja aikeihin.

Frankfurter Zeitung kuvaa kansainvälistä tilannetta seuraavaan tapaan, mikä näyttää olevan varsin yleinen käsitys olosuhteista.

Todellisen ja kestävän jännityksen lau-
keamisen edellytyksenä on, ettei diplomaattisilla

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

kierto- tai ympäröimisliikkeillä pyritä samoihin päämääriin, joihin pyrkimisessä rintamahyökkäys on johtanut vain uusiin terävyyksiin, eikä puhdistukseen. Koko viime vuoden noudatettu paktipolitiikka sisältää täyden määrän tällaista keinottelua. Tällaiset diplomaattiset hienoudet vaikuttavat lopulta kuitenkin avonaiselta, häikäilemättömältä hyökkäykseltä. Jos itäpaktiin liittyy pyrkimyksiä, joiden tarkoituksena on sitoa Eurooppa status quo-hon ja sen kautta luoda jonkinlainen ranskelais-venäläinen intressiyhteys, silloin menettää tuo pakti tarkoituksensa muodostua sisäisesti rauhan takeeksi. Lavalin vuoden lopulla synnyttämä keskieurooppalainen pakti-ajatus kärsii samasta synnytysviasta: se on jättiläisverkko, joka olisi kudottava n.s. Itävallan riippumattomuuden ympärille. Se väärä edellytys, että viimeainitun maan itsenäisyys olisi uhattu, tuo mukanaan vääriä ja murtuvia perusteita koko rakennukseen. Niin kauan kuin nämä uudet systeemit edustavat vain Versaillesin hengen peitettyjä lihallistumia, tahtoen siis estää jokaisen revisioni-toiveen, niin kauan edustavat ne puhdasta mahtipolitiikkaa, jonka hedelmättömyyttä vielä kaikkialla maailmassa ei ole huomattu. Kaikki tämän paktiarkitehtuurin ihanuudet eivät pysty peittämään perustusten moraalista heikkoutta. Tähän tulevat lisäksi varsinaiset rakennusvirheet, jotka sisältyvät siihen puutteelliseen innostukseen, jolla suurosakkaat konserniin liit-

tyisivät: Englanti pelkää arvaamattomia sitoutumisiaan mannermaalla, joita taktillisella tempuilullakaan ei täysin voida voittaa, Italia taas tarvitsee jonkunlaista tasapainopolitiikkaa Euroopassa, joka suojeisi sitä lankeamasta kokonaan ranskalaisten suunnitelmien uhriksi.

Lavalin Róomanmatkaa kommentoidaan Auswärtiges Amtin piireissä seuraavaan tapaan.

Matkan toteutuminen on johtunut paitsi siitä, että Englanti on harjoittanut huomattavaa painostusta molempien tahoilla sovinnon aikaansaamiseksi, myös siitä, että Italia on suuressa määrin taipunut ranskalaisiin toivomuksiin Tonavanmaiden suhteen, odottaen ilmeisesti laajoja ranskalaisia myönnytyksiä Tunisissa asuviin italialaisiin nähden sekä rajasovitteluja Afrikassa Somalimaassa. Näistä avoimista kysymyksistä neuvotellaan Roomassa.

Erilaatuiset, enemmän tai vähemmän selvästi ilmenevät sopimukset Ranskan ja Italian välillä ovat laajapiirteisen sovittelun tuloksia. Mutta nämä valtiot eivät ainoastaan järjestä keskinäisiä asioitaan, vaan etsivät uusia perusteita ja menetelmiä Euroopan politiikalle: uusia paktikombinatioita. Tällöin herää kysymys, mitä nämä uudet suunnitelmat tarjoavat niille valtioille, jotka niiden tukemiseksi ja vahvistamiseksi kutsutaan mukaan. Tätä seikkaa on kunkin kannaltaan tutkittava, eikä ole suinkaan varmaa, että kaikkien käsitykset käyvät yhteen ranskalais-italialaisen keski-

Euroopan poliittisen suunnan kanssa. Saavutetaanko välttämätön tahdon ja toiminnan yhdenmukaisuus tärkeissä kansainvälisissä kysymyksissä yleensä multilateraalisten paktien avulla, on kysymyksenalaista. Niin on asianlaita tässäkin tapauksessa. Tällaisille sopimuksille ja pakteille jo sinänsä on luoteenomaista, että ulkonaisissa muodoissa saavutetaan kaikkien osallisten hyväksyminen, s.o. todelliset vaikeudet ja pahan juuret kierretään, mutta niitä ei saada poistetuiksi. Tähän tulee lisäksi, että eri valtioiden suhtautumisessa Euroopan rauhoittumiseen nähden vielä on runsaastikin toivomisen varaa; samat valtiot tervehtivät kuitenkin ilolla jokaista multilateraalista paktia, koska sellainen suo mahdollisuuden kansainvälisen osan näyttelemiseen niillekin, joille sellainen ei kuulu. Lopuksi on myös tärkeää, miten Englanti näihin seikkoihin suhtautuu, sillä sen kannanotto vaikuttaa vahvasti toistenkin suhtautumiseen. Joka tapauksessa sisältää ranskalais-italialainen suunnitelma niin merkillisen sekotuksen mitä erilaisimpia intressejä ja tendenssejä, että sen vaikutuksia on mitä suurimmalla huolella tutkittava.

Jos Saksa täten asettuu kielteiselle kannalle multilateraalisiin sopimuksiin nähden, minkä se johdonmukaisesti tähän saakka on tehnyt, niin se sitä halukkaammin suosii kahdenkeskisiä sopimuksia.

Voitaneeko ilman epäilystä sanoa, että Saarinkysymyksen jouduttua pois päiväjärjestyksestä, Saksan

ulkopolitiikka tulee keskittämään huomionsa suhteiden parantamiseen Ranskan kanssa. Tähän viittaavat ne lukuisat sekä "Führerin" että hänen sijaisensa Hess'in puheet ja kehoitukset Ranskalle, vilkkaat kosketukset Ransken rintamamiespiirien kanssa, joita aiotaan jatkaa Saarín jälkeen, samoin kuin Auswärtiges Amtissakin tehdyt viittaukset. Auswärtiges Amtin pressiosaston päällikkö on myös pyhien aikana ollut Pariisissa, kuten väitetään, valmistamassa asiain kehitystä. Valtiosihteeri von Bülow on samoin äskettäin eräälle virkatoverilleni lausunut: "Lavalin tulo ulkoministeriksi on meille mieluisa enne. Hän on kokonaan toista sukupolvea ja luonnetta kuin Briand ja Barthou, ymmärtäen toisella tavoin nykypäivien vaatimuksia. Me arvelemme, että Saarín jälkeen saksalais-ranskalainen läheneminen edistyy aino askeleen." Suhteiden parantumisesta on minulle sitäpaitsi maininnut Ranskan suurlähettiläs. Huomiota herätti myös valtakunnankanslerin uudenvuodenvastaanotossa diplomaateille se, että kansleri Ranskan suurlähettilään kanssa keskusteli monin verroin kauemmin kuin kenenkään muun kanssa. Ranskan suurlähetystöneuvos puolestaan epäili sovinnon mahdollisuutta, koska hän Saarín jälkeen arveli muiden riitakysymysten jälleen entisessä terävyydessään nousevan esille, sillä "Laval ei ole mitenkään muuttanut Ranskan ulkopolitiikan suuntaa, vaikkakin hän menetelmissään on notkeampi kuin Barthou." Ranskan pyrkimyksenä tulee olemaan saada Saksa takaisin Kansain-

liittoon, mutta näyttää tämä vähän mahdolliselta,
ellei Saksan tasa-arvoisuutta sitä ennen tunnus-
teta sekä de facto että de jure.

Aarne Somppi

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C5.

ASIA:

Berlinissä olevan lähetystön raportti n:o 2.

Ministeri Kuorikoski.

5/1 1935.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Berliinissä, 5 p:nä tammikuuta 1935.

FINLANDS BESKICKNING

m 23/9/35.

3 80 fac 35
9/1-35
5 Cs

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

/.
Ulkoasiainministeriölle kunnicittaen oheisena
lähetän raporttini n:o 2 aiheesta:

Pieniä huomioita vuoden vaihteessa.

Ministeri:

Arne Miettinen

B E R L I I N I SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 2.

Berliinissä 5 p:nä tammi kuuta 1935.

Asia:

Pieniä huomioita

vuoden vaihteessa.

3 80 lue. 35
9/1.35
5 C5

Viimekuluneen joulukuun puolivälissä lähettämässäni raportissa n:o 60 selostin sisäpoliittista tilannetta Saksassa. Sen jälkeen olen vielä Herra Ulkoasiainministerille lähettänyt pari luottamuksellista selostusta eräistä keskusteluistani täällä, jotka täydentävät yllämainittua raporttiani. Nämä tiedoitukset yhdessä antavat kuvan tilanteesta Saksassa sellaisena kuin se käsitykseni mukaan nykyään on. Seuraavassa mainitsen vielä muutamia pikkupiirteitä vuoden vaihteesta, jotka vahvistavat aikaisemmin esittämiäni käsityksiä ja vaikutteita.

Tammikuun 1 päivän vastaanotossa diplomaattikunnalle kansleri Hitler jälleen erikoisella tarmolla painosti omaa ja Saksan hallituksen ja kansan rauhantahtoa. Hän huomautti Saksan sisäisten olojen sekä taloudellisesti että poliittisesti olevan sellaiset, että tuskin millään muulla kansalla rauhan tarve on niin suuri kuin Saksalla, voidakseen pa-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

rantaa asemaansa ja päästä vallitsevista vaikeuksista. Miten rauhanrakkauden Saksan sisäisen vahvistumisen jälkeen ja toisissa olosuhteissa käy, on kysymys erikseen.

Ensimmäiset onnittelijat, jotka kansleri otti vastaan uudenvuoden päivänä, olivat Reichswehrin edustajat kenraalieversti von Blomberg, kenraaliluutnantti von Fritsch ja amiraali Raeder. Heihin oli tällä kertaa liittynyt valtakunnan ilmailuministeri kenraali Göring. Puolustusministeri v. Blomberg on tällöin selostusten mukaan puheessaan vakuuttanut Reichswehrin luottamusta valtakunnankansleriin ja antanut hänelle tunnustuksen kesäkuun 30 päivän toimenpiteistä, joilla kansleri kukisti liikkeen, jonka tarkoituksena oli Reichswehrin tuhoaminen. Samalla huomautti hän siitä, kuinka Reichswehrin on oltava valtakunnan toisena päätukipylväänä. Göringin läsnäolo tässä tilaisuudessa puolestaan osoittaa hänen lähentymistään Reichswehrin piireihin.

Eräässä alussamainitussa luottamuksellisessa selostuksessani Herra Ulkoasiainministerille oli m.m. mainittu kansallissosialistisen vasemmistosiiven vaikutuksen vähenemisestä ja siihen kuuluvien henkilöiden syrjäyttämisestä johtoasemista. Tämän vasemmistosuunnan varsinainen johtaja on nykyään propaganda-ministeri Göbbels ja on mielenkiintoista todeta hänen menettelynsä uudenvuoden onnitteluihin nähden.

Hän on lähettänyt onnittelutervehdyksiä sellaisille vasemmistosuuntaan kuuluville johtohenkilöille kuin maatalousministeri Darré, työrintaman johtaja Ley, Arbeitsdienstin johtaja Hierl, Hitler-Jugendin johtaja von Schirach y.m.m. Sen sijaan hän ei ole onnitellut kilpailijaansa Alfred Rosenbergiä, ei talousministeri Schachtia, ei ulkoministeri v. Neurathia, ei finanssiministeri v. Krosigkia, ei valtakunnan sisäministeri Frickiä ja tuskinpa myöskään puolustusministeri v. Blombergia, koskapa hänen nimeään onniteltujen joukossa ei näy. Nämä ilmiöthän eivät sisänsä ole suurimerkityksellisiä, mutta voidaan niitä siitä huolimatta pitää tilanteelle symptomaattisina. Tästä syystä on ehkä mielenkiintoista ne merkitä.

Sen johdosta, että ulkomailla niin runsaasti viime aikoina on Saksan oloista levitetty tietoja, joita Saksan hallitsevat piirit pitävät valheellisina, kutsui "Führer" t.k. 3 päivänä koolle kaikki puolueen S.A:n, S.S:n, Hitler-nuorison, moottoriryhmien, Reichswehrin, hallinnon, poliisin y.m. johtajat kokoukseen Berliinin valtio-oopperaan, jossa hän esitti voimakkaan protestin tällaista valhepropagandaa vastaan, jonka hän katsoi saksalaisten emigranttien aiheuttamaksi Saarín äänestyksen häiritsemistarkoituksessa. Tässä tilaisuudessa johtaja tietenkin sai jakamattoman suosion osakseen. Uskollisuudenjulistuksen johtajalle esitti puoluejäsen, kenraali Göring. Kokous oli organi-

satoorisesti mielenkiintoinen siitä, että sen pitämisen päättäminen tapahtui 24 tuntia ennen kokousta, missä ajassa paikalliset johtajat kaikilta maan nurkilta saapuivat pääkaupunkiin. Kokouksen merkitystä sinänsä ei voitane pitää kovin suurena, vaikkakin siitä lehdistössä on tehty jättiläisnumero kotimaan mielialaan vaikuttamiseksi.

Ramell-Korhonen

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C5

ASIA: _____

Berlinissä olevan lähetystön raportti n:o 3

Ministeri Vuorimaa

10/1 1935

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Berliinissä, 10 p:nä tammikuuta 1935.

FINLANDS BESKICKNING

nr. 84/34/35.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
4 / 80 Sal. O. 15.		
15/1. 35	2	
5	25	

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

1/1
Ulkoasiainministeriölle lähetän kunnioittaen
ohjeisena raporttini n:o 3 aiheesta:

Saksan taloudellinen asema

v. 1934 lopulla.

Ministeri: *Raimo Korte*

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 3.

Berliini ssa 10 p:nä tammi kuuta 1935.

Asia:

.....

.....

ULKOASIAINMINISTERIÖN
4 80 Sal. D. 35.
15/1. 35
5 05

SAKSAN TALOUDELLINEN ASEMA

v. 1934 lopulla.

Seuraavassa esitetään laajempi selostus Saksan taloudellista elämää koskevien kysymysten kehityksestä vuoden 1934 kuluessa. Kun selostus sisältää joukon arvostelua ja runsaasti luottamuksellisesti saatuja tietoja eri aloilta, ei sitä voida päästää julkisuuteen. Sen luottamukselliselle tiedottamiselle johtaville talouspiireillemme, mikäli Ministeriö pitää sellaista suotavana, ei tietenkään ole estettä.

JAKELUOHJE:

.....
.....
.....

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Sisällys.

	<u>Alkulause</u>	siv. 3
I.	<u>Yleinen tilanne</u>	" 7
	1. Maatalous	" 7
	2. Teollisuus	" 8
II.	<u>Valtion toiminta</u>	" 10
	1. Aikaisemman politiikan huonous..	" 10
	2. Korviketuotannon kehitys	" 12
	A. Teollinen autarkia	" 12
	B. Maataloudellinen autarkia....	" 16
III.	<u>Kauppapolitiikka</u>	" 17
	1. Clearingit	" 17
	2. Tonavan politiikka	" 22
IV.	<u>Välittömät vaikeudet</u>	" 24
	1. Hinnat	" 24
	2. Varastot	" 27
V.	<u>Väliaikaiset ratkaisut</u>	" 31
	1. Kansainvälisten trustien verotus	" 32
	2. Saksa ja kansainväliset kartellit	" 32
	3. Vanhat kauppavelat ja varastoimi-	" 34
	nen	
	4. Yleinen moratorio?	" 36
	5. Vaurastuminen ulkomaiden kustan-	" 37
	nuksella	
	<u>Johtopäätökset.</u>	" 39

Alkulause.

Saksan talouselämä on niin monenlaisten uudistusten ja kokeilujen alainen, että sen kehitystä on varsin vaikea seurata. Eikä tämä olekaan ihme. Ovathan ne toimenpiteet, joita uusi, vallankumouksen kautta valtaan päässyt oppi toi mukanaan, monessa suhteessa vanhalta kapitalistiselta kannalta katsottuna suuressa määrin mullistavia. Se vahvasti sosialistinen suunta, mikä kansallissosialismin henkeen sisältyy, ei ole tietenkään ollut vaikuttamatta yleiseen kehitykseen ja olisi siihen varmaankin vielä voimakkaammin vaikuttanut, ellei Saksan taloudellinen, finanssi- ja työttömyyspula olisi pakottanut määrättyyn varovaisuuteen toimenpiteissä. Kun näin jo alussa oli laita ja kriisitilanne edelleen on jatkunut, on pidättyvämpi suunta saanut kehityksessä ylivallan ja radikalisemmat ainekset hiljalleen saaneet väistyä. Tohtori Schachtin yhä vahvistuva asema on antanut kehitykselle toisen suunnan kuin mihin sen alkuaan saattoi olettaa vievän. Mutta ne henkiset vaikutteet, joita kansallissosialistinen oppi vuosien kuluessa ja varsinkin valtaan pääsynsä jälkeen yksinvaltiaana

on kansan mieliin kylvänyt, tulevat siellä edelleenkin kypsyään ja säilymään, niin ettei tuskin enää tulevaisuudessakaan Saksassa voida puhua kapitalismista sen entisessä, alkuperäisessä merkityksessä, vaan uudessa, olosuhteiden ja kehityksen vaikutuksesta muuttuneessa mielessä. On tuskin uskottavaa, että vanha kapitalismi enää tulee takaisin, eivätkä tri Schachtin-kaan toimenpiteet siitä anna vielä mitään näytteitä, vaan hänen edustamaansa suuntaa olisi ehkä oikeimmin kutsuttava sosialistiseksi kapitalismiksi tai ehkä valtiokonjunkturipolitiikaksi. Tämä merkitsee sitä, että vastaisessa talouselämän kehityksessä sosialisia ja valtiososialistisia käsityksiä entistä enemmän otetaan huomioon. Sellaisina on jo nyt huomattava valtion kiinteämpi, osittain ehdoton valvonta talouselämän eri aloilla, voittovarojen rajoitettu jako liikkeen harjoittajille (korkeintaan 6 %) ja todennäköisesti myöhemmin yleistettäväksi tuleva työväestön osallistuminen teollisuuslaitosten tuottamaan voittoon. Nämä ovat kaikki ilmiöitä, jotka eivät varmaankaan, käyköön kehitys kuinka konservativisessa hengessä tahansa, voi olla jättämättä jälkiä tulevaisuuteen. Näitä seikkoja on siis syytä pitää mielessä Saksan talouselämän kehitystä ja suuntaa seurattaessa ja arvosteltaessa.

Näistä yleisluontoisista huomautuksista siir-

tykkäämme tarkastamaan Saksan taloudellista asemaa vuoden 1934 lopulla. Tässä on heti huomautettava, että alempana seuraava selostus perustuu tilastollisesti osittain loka- osittain marraskuun tilastoihin, sillä tätä kirjoitettaessa ei joulukuun numeroita vielä ole saatavissa. Tämä seikka ei kuitenkaan vaikuta niihin loppupäätelmiin, joihin eri kysymyksissä joudumme, sillä 10-11 kuukauden osottama suunta on riittävä tilanteen yleisarviointiin.

Puolisen vuotta tai muutamia kuukausia sitten saattoi kysyä, tuleeko Saksa nopeasti löytämään pääsy tien siitä taloudellisesta tilanteesta, jonka tekivät erittäin kriittilliseksi useiden ulkomaiden kesän aikana sille pakottamat clearingit samoin kuin täydessä toiminnassa olevaa teollisuutta uhkaava raaka-aineiden puute. Talven alkaessa samat kysymykset pysyivät yhtä vakavina, ellei vakavampina.

Saksa on tällä välin kuitenkin tehnyt valintansa pitkällä sihdillä. Tri Schacht on julistanut ja pannut voimaan "uuden suunnan", joka sisältää toiselta puolen sen, että tuontia on maahan sallittava vain niin paljon, kuin valuuttaa sen maksuiksi keräytyy ja toiselta puolen, että, liberalismin aikakauden tultua sivuutetuksi, Saksa tulee, vaikkakin vastahakoisesti, siirtymään "ulkomaiden pakotuksesta" korviketeollisuuteen. Tästä korviketeollisuudesta vielä kesällä 1934 lyötiin suurta rumpua, mutta on myöhem-

min tultu varsin hiljaisiksi, seikka, joka merkinnee sitä, etteivät kaikki tulokset liene olleetkaan niin edullisia, kuin luultiin ja varovaisempi suhtautuminen asiaan katsottu tarkoituksen ~~korvikete~~ mukaiseksi teollisuuden kehitys tietenkin tulee vaikuttamaan sen, että talouspolitiikka saattaa joutua pakotetuksi muuttamaan useampaankin otteeseen suuntaa. Tunnettuja ovat myös ne lykkäys- ja viivyttelymenetelmät, joita maksujen ja suoritusten suhteen on noudatettu, pahimpain tilanteiden syntymisen välttämiseksi. Kysymyksenalaista sen sijaan on, voidaan-ko lähitulevina kuukausina Saksassa välttää kahta vastakkaista ilmiötä kehittymästä: toiselta puolen hintojen nousua kotimaassa ja toiselta puolen teollisen toiminnan supistumista. Hintaindeksitutkimus onkin jo osottanut sen, että verrattuna vuoden 1933 alkuun, teollisuustuotteiden tukkuhinnat lopulla vuotta 1934 olivat nousseet 11 % ja maataloustuotteet 25 %. Mitä tämä merkitsee elinkustannusten nousuun, on itsestään selvää. Hintakomissaarinkaan asettaminen ei ole siistää kehityssuuntaa voinut estää, vaikkakin se varmaan-kin vauhtia on tuntuvasti hillinnyt.

Tämän kaksipuolisen vaaran uhan alla tri Schacht saattaa voimaan laajassa mittakaavassa valtiotalismia tai jos sitä mieluummin halutaan kutsua valtiokonjunkturiksi, johon sekä armeija suostuu että suurteollisuusmagnaatit tahtoen tai tahtomattaan ovat

pakotetut alistumaan. Hän ottaa ohjat yhä lujemmin käsiinsä, ja huolimatta vasemmistomielisiin massoihin leviävästä hiljaisesta tyytymättömyydestä, syrjäyttää päivä päivältä yhä enemmän puhtaan kansallissosialismin.

I. Yleinen tilanne.

1. Maatalous. Kun sadon suuruus ja laatu, sadon, jonka kesällä vallinneen kuivuuden tähden pelättiin muodostuvan poikkeuksellisen huonoksi, syksymmällä tuli tunnetuksi, todettiin sen olevan odotettua paremman. Sato, joka tosin oli huonompi kuin v. 1933, osottautui kuitenkin viimeisen 10 vuoden keskimäärää paremmaksi (rukiin suhteen 1,2 %, vehnän 20,5 % ja ohran 9,4 %). Ainoastaan kauran tuotto oli 14,5 % huonompi. Kun ei viljan pidättäminen valtion valvontaan, mikä tapahtui 14.7.1934 annetun asetuksen perusteella, näyttänyt herättävän sen suurempaa tyytymättömyyttä eikä vastustusta, ei ole todennäköistä, että maa joutuisi ainakaan lähikuukausina kärsimään leipäviljan puutetta. Tässä on syytä mainita, että viljaa on myös ostettu ulkomailta (Unkarista, Rumaniasta ja kai muualtakin) jälleenmyyntiä varten, mutta lienee siitäkin huomattavia määriä varastoitu siltä varalta, ettei oma sato riittäisi. Heinän- ja rehunpuutteen, joka oli huomattava,

tava, on hallitus välttänyt suuremmilla ostoilla ulkomailla, niin ettei karjan eikä lampaiden joukkoteurastus tule tarpeelliseksi. Maataloustuotannon kannalta on näin ollen oletettavissa, ettei talvi tule tuottamaan vaikeuksia.

2. Teollisuus. Kotimainen taloudellinen toiminta on ollut kuumeisessa kasvavassa toiminnassa, lukuunottamatta kesäistä sesonkihiljentyä. Tämä vilkas teollinen toiminta on saavuttanut 80 % vuoden 1928 tuotannosta, huolimatta ulkomaisten raaka-aineiden hankintavaikeuksista ja pyrkimyksestä säästää varastoja. Seuraavat tiedot osottavat teollisen toiminnan vilkastumista.

Työttömien lukumäärä lokakuussa oli noin 2.354.000 (mikä summa marraskuussa hiukan nousi 86.000:lla), samaan aikaan kuin sairausvakuutuskassan tilastot osottivat yli 15 1/2 miljoonaa henkeä olevan työssä. Työssä olevien työntekijäin lukumäärä suhteessa koko teollisuudessa oleviin paikkoihin, nousi lokakuussa 62,7 %:iin (edell. kuussa 62,1 % ja lokakuussa 1933 50,7 %). Effektiivisten työtuntien suhde Saksan teollisuudessa kaikkiaan oleviin työtunteihin oli 57,8 % (edell. kuussa 55,6 % ja lokakuussa 1933 45 %). Työajan keskimääräinen pituuskin on hiukan noussut (lokakuussa 1934 - 7,46 t., lokakuussa 1933 - 7,26 t.).

Edelläolevat numerot saavat vahvistuksensa "avainteollisuuksien" toiminnasta. Niinpä on teollisen sähkövirran kulutus lokakuussa 1934 ollut 17,1 % suurempi kuin lokakuussa 1933. Kivihiilituotanto Ruhrissa on noussut 325.000 tonnin suuruiseen päivittäiseen keskimäärään, vastaavan luvun oltua samaan aikaan v. 1933 - 270.000 tonnia. Samoissa olosuhteissa on kaksin päivittäinen keskituotanto noussut 45.600 tonnista 55.700 tonniin. Rautateollinen tuotanto on paljon voimakkaammin kasvanut: valuraudan päivittäinen tuotanto on marraskuusta 1933 noussut samaan kuukauteen 1934 - 10.944 tonnista 18.637 tonniin (noin 63 %), teräksen 27.500 tonnista lokakuussa 1933 - 42.100 tonniin lokakuussa 1934 (noin 53 %).

Kuljetus rautateillä on noussut samassa suhteessa yleisen taloudellisen tilanteen paranemisen kanssa (136.000 lastattua vaunua päivässä marraskuussa 1934, vastaten 126.000 vaunua edellisenä vuonna).

Samoin noudattaa pääomen liikehtiminen samaa suuntaa. Vaikkakin liikkeessä olevan rahan määrä (noin 5,5 miljardia Rmk.) ei ole sanottavasti muuttunut, ovat postishekkitoimet lisääntyneet 20 %.

Koko tämä kehitys perustuu epäilemättä kulutuksen lisääntymiseen ja kauppavarastojen uudistamiseen. Vaikkakin osuustoiminnallisten järjestöjen liikevaihto verrattuna vuoteen 1933 on pysynyt muuttumattomana (kansallissosialismi ei kannata osuustoimintaa, vaan

suosii yksityispienyritteliäisyyttä) ja vaikka suurliikkeiden kauppavaihto osottaakin suhteellisen pientä kasvua (joulu-markkinat 1934 olivat taas poikkeuksellisen vilkkaat), on vähittäiskauppa siitä huolimatta selvästi parantanut asemaansa. Vähittäismyyjät, rohdos- ja taloustarpeiden kauppiat ovat huomattavasti lisänneet myyntejään. Vielä on asian kaikinpuoliseksi valaisemiseksi mainittava, että osa ostavasta yleisöstä osti varastoihin, peläten tarveaineiden loppumista tai rahanarvon laskua. Niinpä väitetään räätälien saaneen valmistaa vaatteita miltei puolta enemmän kuin syksyllä 1933.

II. Valtion toiminta.

Tämä edullinen kehitys ei kuitenkaan näytä vähentäneen vaikeuksia, vaan ovat ne olemassa edelleen. Hallitus pyrkii toimenpiteillään, mitä moninaisimmin keinoin, tilannetta parantamaan. Se jakaa vapaakätisesti avustusta työn hankintaan tai järjestää itse laajoja töitä. Tämä valtion avustus, jonka tarkoituksena oli antaa alku talouselämän virkistymiselle, näyttää muuttuvan vakinaiseksi. Seuraavassa tarkastamme, miten valtio on vaikuttanut talouselämään.

1. Aikaisemman politiikan huonous. Valtaan päästyään ryhtyi kansallissosialistinen hallitus suurimmalla tarmolla kipeimpään taloudelliseen kysymykseen käsiksi: työttö-

myyteen. Tarkoituksena oli supistaa työvoiman tarjontaa vapailta markkinoilla.

Se järjesti vapaaehtoisen työpalveluksen, joka nyt jo käsittää 250.000 nuorta ihmistä, lisäten näihin n.s. ulkoilmavuoden, Landjahr, jossa 20-30.000 nuorta henkeä saa koulun lopetettuaan ja ennen opintojen tai ansiotyön alkua vuoden oleskella maaseudulla "luodakseen yhteyden maahan" ja vahvistuakseen. Myöntämällä avioliittolainoja kodin perustamista varten hallitus edistää avioliittojen syntymistä, naisten siirtymistä kotien hoitoon ja syntyväisyyden lisääntymistä. Tätä koetetaan myös supistaa naisten tulo tehtaisiin ja varataan enemmän työmahdollisuuksia miehille. Laki 15. 5. 1934 oikeuttaa kieltämään siirtymisen maalta kaupunkiin ja maatyöläisten tulvaamisen tehtaisiin. Tätä oikeutta on hallitus jo käyttänyt pääkaupunkiin nähden. Myöskin on 25 vuotta nuoremmat naimattomat työläiset velvoitettu luovuttamaan työpaikkansa vanhemmille ja perheellisille, itse siirtymällä työpalvelukseen. Nämä seikat eivät suunnatonta työttömyyttä kovinkaan suuressa määrässä lieventäneet, mutta ovat siinä kuitenkin yhtenä renkaana. Työttömyyden pääasiallisena lieventäjänä on ollut valtion suuret työt ja sen antamat tilaukset tehtaille, jotka niiden kautta ovat voineet tai ovat olleet pakotetut työvoimia lisäämään joko absoluuttisesti tai entisten työläistensä työpäiviä vähentämällä, varatakseen niistä työttömille. Kun työttömyys viime

syksynä sesonkimaisesti osotti jonkunlaista nousua, lisättiin valtion työtilaisuuksia ja annettiin sellaisia helpotuksia verotuksessa, jotka kiihottavat koneiden ostoon tai käytettyjen korvaamiseen uusilla. Automobiiliteollisuudelle suodut vero- y.m. edut saivat sen v. 1933 nousemaan suureen kukoistukseen, joka kuitenkin nyt näyttää laskevan, kun kaikki, jotka suinkin kykenivät, uusien autojen verovapauden houkuttelemina ovat hankkineet itselleen sellaiset, mutta eivät joka vuosi jaksa uutta ajoneuvoa ostaa.

2. Korviketuotannon kehitys. Niinkuin jo edellä on huomautettu, ei hallitus liene erikoisen suurella innostuksella halukas kehittämään korviketeollisuutta, vaan on tätä suuntaa kehitetty olojen pakosta ja ulkomaisen raaka-aineen saannin yhä vaikeutuessa. Joulukuun 13 päivänä 1934 on hallitus hyväksynyt lain, jota ei vielä ole julaistu ja jossa suodaan varsin laajat valtion takuut yrityksille kotimaisen raaka-aineteollisuuden kehittämiseksi.

A. Teollinen autarkia. Keinotekoisien silkin teollisuus rakentaa viime vuoden puolivälistä lähtien kuumeisella kiireellä uusia laitoksia tai entisten laajennuksia. Synteettisten polttoaineiden valmistus on johtanut laajojen tehdasrakennusten alottamisiin varsinkin Reininmaissa. Synteettisen kumin keksimisen sanotaan johtavan suurten teollisuuslaitosten rakentamiseen. Ja kuitenkin täytynee sanoa, että teollinen autarkia vielä

on kokeilujen ja ohjelmaluonnosten rajoissa, sillä suurimmalta osalta lienevät valmistustavat teknillisesti keskeneräiset ja ovat ne sitä vielä enemmän kustannusten suhteen, ne kun toistaiseksi vielä tulevat monin verroin kalliimmiksi kuin luonnollisista raaka-aineista valmistetut vastaavat tuotteet.

Kun asiantuntijat eivät vielä näytä olevan täysin selvillä synteettisistä polttoaine- ja kumikeksinnöistä, pitävät he villankorvikekeksintöä Wollstra'a varsin suurina mahdollisuuksina sisältävänä. Kysymyksessä on villaa ja keinotekoista silkkiä sekottamalla saatu villakankaan korvike, jota eräillä tahoilla vielä väitetään liian helposti muotonsa menettäväksi. Kuitenkin väitetään 20 % keinotekoista silkkiä villaan sekottamalla saatavan varsin hyviä herrainpukukankaita, kun sen sijaan naisten kankaisiin sitä voidaan sekottaa 30-40 %. "Wollstran" säikeiden venyvyys ei ole läheskään sama kuin villan, mutta kestävyys väitetään olevan ainakin yhtä suuren.

Mitä tulee kokeiluihin keinotekoisen nahnan valmistuksesta, jossa phenoliöljyllä alkoholiin sekotettuna koetetaan pahvia ja kangasta kovettaa nahaksi, eivät tulokset vielä liene varsin pitkälle kehittyneitä, ei ainakaan niin paljon, että sillä korvattaisiin Saksan ulkomaisen pohjanahan tarve, joka on 60 % Saksan koko kulutuksesta.

Metallituotannon alalla Saksa voi huomattavasti

supistaa tuontiaan ei-raudanpitoisten metallien, kuten tinan ja kuparin suhteen, lisäämällä aluminiumin tuotantoa. Rautametalleja sen kuitenkin on tuotava maahan suuret määrät (vuoden 1934 kymmenenä ensi kuukautena 7 milj. tonnia), huolimatta siitä, että se tekee äärimmäisiä ponnistuksia lisätäkseen kotimaista kaivausta.

Juoksevien polttoaineiden valmistus maan rajojen sisällä on ankaran pohdinnan ja väittelyn alaisena, mutta ei siitä mitään yksityiskohtaisempia näkökohtia voida esittää. Kysymys ruskohiilen käytöstä tarkoitukseen on hyvin aktueli ja suurisuuntaisia laskelmia on tehty. Tarkoitusta varten pakotti tri Schacht äskettäin kaikki ruskohiilen tuottajat yhtymään yhdeksi trustiksi 100 milj.Rmk:n pääomalla juoksevan polttoaineen valmistusta varten (Braunkohlen Benzin A.G.). Ruskohiilen tuotannon on arvioitu voivan nousta 300.000 - 1.000.000 tonniin, kun sen nykyinen saanti on ollut 7 - 10.000 tonnia. Tuotantokustannukset kuuluvat kuitenkin nousevan varsin korkeiksi ruskohiiltä bensiiniksi muutettaessa. Tämä kustannusten suuruus onkin pannut harkitsemaan, eikö sittenkin olisi viisaampaa luoda monopoliyhtiö petrolien tuontia varten, joka jätettäisiin kansainvälisen yhtiön huoltoon. Tällä ratkaisulla, niin resonoidaan, on kaksi etua: 1. se takaa Saksalle mineraliöljyjen saannin ja 2. monopolikonsession saaja suorittaa konsessiomaksunsa

valuutassa. Väitetään, että hra Deterding tässä asiassa muutama viikko sitten kävi neuvottelemassa tri Schachtin kanssa ja väitetään, että on ollut kysymys luovuttaa petrolientuonnin monopoli Saksaan 50 vuodeksi konsessionin saajan valuutassa maksettavaa 1 1/2 miljardia Rmk. vastaan. Olkoon tässä yhteydessä myös mainittu, että ruskohiiliosakkeet huomattavasti nousivat hra Deterdingin käynnin jälkeen tri Schachtin luona. Myöskin väitetään, että viime syksynä tapahtunut Romanian kauppaministerin käynti Berliinissä olisi yhteydessä Saksan petroliostosuunnitelmien kanssa.

Jollei olekaan luultavaa, että Saksan benzolituotanto koskaan saavuttaisi merkityksellistä suuruutta, niin on sen sijaan alkoholin (väkiviinan) tuotannon nousu polttotarkoituksiin käytettäväksi laajassa mittakaavassa mahdollisuuksien piirissä, mikäli tuotantokustannuksille ei anneta arvoa. Kun alkoholiakin uusimpien kaasutusmenetelmien ja tarkoitustenmukaisten laitteitten avulla, sekotettuna Saksassa löydetyistä lähteistä saataviin ja yhä tarmokkaammin tuotettuihin raakaöljyihin, voidaan käyttää polttoaineena, niin ei ole mahdottomuuden ulkopuolella, että Saksa määrätyn ajanjakson kuluttua voisi juoksevain polttoaineiden suhteen tyydyttää tarpeensa. Tämä kuitenkin edellytyksellä, ettei maan motorisointi kehity niin korkealle, ettei tuotanto enää riittäisikään.

Kaiken kaikkiaan, Saksan teollinen autarkia edistyy, sillä kaikin keinoin kehitetään omaa köyhää

kaivosteollisuutta, pannaan käymään jalostustehtaita, rakennetaan uusia teollisuuslaitoksia. Tällaisen jätti- läiskokeilun onnistumisen suhteen on kuitenkin parasta olla lausumatta arvailuja, sillä se saattaa kypsyä aseellisen konfliktin sattuessa hyvinkin nopeasti, mutta ellei sellaista tule, viedä vuosikausia, ennenkuin hedelmät tulevat näkyviin.

B. Maataloudellinen autarkia. Maailmansota osotti Saksalle, kuinka vaarallisessa asemassa sellainen maa on, joka voidaan niin isoloida, ettei se saa elintarpeita, silloin kuin sen oma tuotanto ei peitä kulutusta. Jo Hugenbergin johtaessa Saksan talouspolitiikkaa kansallissosialistisen valtakauden alussa, pani hän alulle maatalouspolitiikan, jonka tarkoituksena oli Saksan saattaminen riippumattomaksi muista maataloudellisella alalla. Darré on vielä jyrkemmässä muodossa tätä politiikkaa jatkanut ja täytyy tunnustaa, että Saksa maataloudessaan autarkiapyrkimyksissä on päässyt pidemmälle kuin teollisuusalalla. Saksalla kieltämättä onkin luontaisia edellytyksiä useissa osissa maata kehittää maataloudellista tuotantoaan. Jo jonkun vuoden on leipäviljatuotanto ollut riittävä maan tarpeisiin ja nyt pyritään siihen muillakin aloilla. Rehun ja rehukasvien tuotanto alkaa myös jo olla riittävä kotimaiseen kulutukseen. Rasva-aineiden suhteen on vielä vajaus huomattava, mutta koetetaan sitäkin mahdollisuuksien mukaan korjata. Öljypitoisten siemenkasvien ja kangasäikeitä muodostavien kasvien viljelystä lisätään suuressa määrässä. Niinpä oli pellavan viljelys viime vuonna 80 % suurempi kuin v. 1933, joten tekstiili-

raaka-aine sekotettavaksi keinotekoiseen alkaa valmistua kotimaassa. Öljypitoisten siemenkasvien lisäys viime vuonna vuoteen 1933 verraten oli 419 %, seikka, joka tulee vaikuttamaan helpottavasti Saksan rasvapolitiikkaan.

Kuitenkin on tässä yhteydessä mainittava, että maatalousministeri Darrén radikaalinen politiikka perintötilakysymyksissä samoinkuin kesällä hänen määräämänsä rajahinnat viljalle ja rehulle lienevät useilla maanviljelijätahoilla herättäneet tyytymättömyyttä.

III. Kauppapolitiikka.

1. Clearingit. Pyrkinessään välttämään saamiensa valuuttojen takavarikoimista niissä maissa, jotka ovat pakottaneet Saksan solmimaan clearingsopimuksia, Saksa ponnistelee käyttääkseen nämä valuutat raaka-aineiden ostoon noista maista.

Metalleista on Saksan tuotava maahan kaikkia sekä tavallisia että kalliita metalleja. Saksalla itsellään ei ole kuin rajoitetussa määrässä rautaa, lyijyä, kuparia ja sinkkiä. Sen rautateollisuus ei tule toimeen ilman ruotsalaista, lotringilaista eikä espanjalaista mineraalia; se tarvitsee lisäksi romurautaa, mangaania ja jalostusmetalleja, kuten nikkeliä, kromia, vanadiumia y.m. Aluminiumin valmistukseen on tuotava bauxitea.

Tekstiiliteollisuuden on tuotava miltei kaikki raaka-aineensa: villa, puuvilla, silkki ja juuti.

Muista välttämättömistä, suureksi osaksi vain tuonnin kautta hankittavista aineista mainittakoon vielä seuraavat: rehut, rasva-aineet, öljyt, nahat, suolet, kumi, kimrööki, kahvi, tee, kaakao, puu, rikki, fosfori y.m. Näistä on rikki kemiallisen teollisuuden perusaineita ja fosforia saadaan tuomaskuonasta vain riittämättömässä määrin. Ei aivan välttämättömistä, mutta yleisesti käytetyistä tuontituotteista, joiden poisjääminen saattaisi synnyttää tyytymättömyyttä, on syytä mainita tupakka ja vihannekset, viimeainitut talvikuukausina.

Saksa on tämän kautta joutunut luopumaan entisistä ostomaistaan, siirtääkseen ostojaan sellaisiin maihin, jotka siltä ostavat tai joiden kanssa se on ollut pakotettu solmimaan clearing- ja kompensatiosopimuksia. Täten on se nimenomaan, pelastaakseen jäätyneet saatavansa Turkista ja Tonavan maista, ollut pakotettu siirtämään niihin huomattavia vilja-, tupakka-, villa- ja öljyostoja.

Eriläatuksia clearingsopimuksia on Saksalla nykyään Belgian, Bulgarian, Suomen, Itävallan, Tanskan, Viron, Ranskan, Kreikan, Unkarin, Italian, Latvian, Norjan, Hollannin, Portugalin, Tshekkoslovakian, Rumanian, Ruotsin, Sveitsin, Espanjan, Turkin ja Jugoslavian kanssa. Erikoisopimuksia maksujen suhteen sillä on sen lisäksi Ison-Britannian, Puolan, Argentinan ja Chilen kanssa. Neuvotteluja käydään Etelä-Afrikan, Australian, Egyptin, Brasilian ja Irlannin kanssa.

Venäjän kanssa on Saksalla erikoislaatuinen vaihtokauppasopimus.

Suurista maista ovat Yhdysvallat ainoat, jotka eivät ole osottaneet halua kauppasuhteiden järjestämiseksi Saksan kanssa. ^{x)} Viime aikoina on kuitenkin neuvotteluja ollut käynnissä vaihtokaupan aikaansaamiseksi nimenomaan Amerikasta ostettavaa puuvillaa ja kimröökiä vastaan.

Kaikki clearingit ovat toimineet huonosti: niiden vaikutuksesta on kauppavaihto asianomaisen maan kanssa muuttunut päinvastaiseksi entisestä ja päinvastaiseksi siitä, mitä clearingsopimuksella tavolettiin. Täten on Saksaan viejien saatavain saanti tullut epävarmaksi, josta on ollut seurauksena joko se, että Saksan varustajat ovat kieltäytyneet viemästä Saksaan tai sitten, että he ovat vaatineet koko saatavansa etukäteen ennen tavaran lähettämistä. Saksan hallitus on huomannut vaaran ja on ryhtynyt eri maiden kanssa neuvotteluihin, saadakseen aikaan sopimuksia, joilla tuontia Saksaan rajoitetaan. Tällöin on erikoisesti Saksan taholta pidetty silmällä, ettei raaka-aineiden tuonti Saksaan supistuisi.

Täten voidaan Saksaan tuoda:

Hedelmiä ja vihanneksia Ranskasta, Italiasta, Hollannista ja Belgiasta;

+) Saksa onkin sanonut irti kauppasopimuksensa Yhdysvaltojen kanssa syksyksi 1935.

voita, juustoa ja muniä Suomesta, Tanskasta, Hollannista, Virosta, Latviasta, Unkarista, Rumaniasta, Bulgariasta, Ruotsista ja Sveitsistä;

karjaa ja lihaa Itävallasta, Tanskasta, Unkarista Rumaniasta;

erinäisiä juustoja Ranskasta, Belgiasta, Tanskasta, Tshekkoslovakiasta, Rumaniasta ja Jugoslaviasta;

öljytuotteita Ranskan siirtomaista, Unkarista, Rumaniasta ja Hollannin Intiasta;

ravintorasvoja Virosta ja Norjasta;

kalaöljyjä Norjasta;

kahvia ja kumia Hollannin Intiasta ja Ranskan siirtomaista;

puuta ja selluloosaa Suomesta, Ruotsista, Latviasta, Itävallasta, Tshekkoslovakiasta, Norjasta ja Ranskan siirtomaista;

parkkia Ranskasta ja Turkista;

nahkoja Italiasta, Tshekkoslovakiasta ja Ranskasta
suolia Ranskasta;

tupakkaa Bulgariasta, Kreikasta ja Turkista;

raakavillaa Turkista, Belgiasta ja Ranskasta;

pellavaa ja hamppua Belgiasta ja Italiasta;

silkkiä Italiasta ja Sveitsistä;

rautaa ja rautamineraaleja Ruotsista, Belgiasta ja Ranskasta;

tuomaskuonaa Belgiasta ja Ranskasta;

kuparia Ruotsista ja Belgiasta;

nikkeliä Ranskasta ja Kreikasta;

sinkkiä Norjasta;

tinaa Jugoslaviasta ja Unkarista.

Tämä luettelo ei ole täydellinen eikä ole tarkoitettukaan muuta kuin osottamaan, miten Saksa koettaa jakaa ostojaan eri maiden kesken, voidakseen ylläpitää myyntejään niihin. Luettelosta puuttuvat m.m. puuvilla ja mineraaliöljyt. Lisäksi on muistettava, että useiden tuotteiden tuonti Saksaan on kiintiöity sekä määrin että maihin nähden. Näissä olosuhteissa on ymmärrettävää se into, mikä Saksalla on säilyttää kaupan aktiviteetti niissä maissa, jotka ovat pakottaneet sen hyväksymään clearingmenettelyn ja miksi Reichsbank ponnistaa kaikki voimansa saadakseen tunnustetuksi sen oikeus nostaa kaikista sen tilille tulevista maksuista määrätty, mahdollisimman korkea prosentti pankin välittömään, vapaaseen käyttöön, voidakseen sijoittaa nämä rahat maksuihin muissa maissa. Tästä syystä Saksa myös koettaa välttää kaikkien vanhojen maksujensa suorituksia. Ne suuret ostot, joita Saksa teki elo-marraskuulla, ovat aiheuttaneet maksujen vanhenemisia myös clearingtilienkin sisällä. Saksalla pitäisi olla yhtä suuri intressi, turvatakseen varustamisensa ja muonituksensa, kuin myyjämaillakin saada nuo vanhentuneet maksut häviämään niin pian kuin mahdollista. Mutta se pelkää, että nuo vanhentu-

neet maksut kuoletaan joko käyttämällä Reichsbankin etuoikeutettua prosenttimäärää tai pidätyksillä ulkomaiden tuojien maksuista, seikka, mikä viivyttää tuonti- ja vientitilien tasapainon saavuttamista.

2. Tonavan politiikka. Keski-Euroopan ja Balkanin maiden kanssa Saksan neuvottelut käyvät pääasiassa kompensatiopohjalla. Kun Saksalla aina vuodesta 1931 lähtien on noissa maissa suuria jäätyneitä saatavia, helpotti tämä seikka sen asemaa neuvotteluissa ja ostojensa maksuja niissä.

Unkarin kanssa on Saksalla maataloustuotteiden ostosopimus, jonka kautta Saksa saa sieltä rehuja ja öljykasvin siemeniä. Saksan ostot Bulgariassa ovat kasvamassa ja Puolankin kanssa on päästy entistä positiivisempaan kaupalliseen kosketukseen.

Ne maat, joihin Saksan huomio tällä suunnalla pääasiassa kohdistuu, ovat Rumania ja Jugoslavia.

Rumaniasta ostetaan, jäätyneillä rahoilla, suuria määriä viljaa, jonka Saksa sitten valuuttaa vastaan on myynyt edelleen Hollantiin ja Englantiin. Äskettäin on Saksa tarjonnut Rumanialle samantapaista sopimusta kuin on saksalais-unkarilainen sopimus. Rumaniaan aiotaan perustaa yksityinen yhtiö "Soja", johon osakkaaksi tulee myös I.G.Farbenindustrie ja jonka tarkoituksena on kasvattaa öljypitoisia kasveja ja

siten helpottaa Saksan rasvapoliittikkaa. Samanlaatuisia ehdotuksia lienee myös tehty villan tuotannon suhteen.

Jugoslaviassa ovat saksalaiset ostot myös vahvassa nousussa (viljaa, bauxiittia, puuta y.m.). Todennäköisesti tulee Saksa sopivaksi katsomallaan hetkellä siellä tekemään samantapaisia sopimusehdotuksia kuin mitä sillä on muissa Tonavan maissa. Jugoslaviassa asuva saksalainen vähemmistö helpottaa asiain hoitoa. Ranska on näistä Saksan edesottamisista sen poliittisessa vaikutuspiirissä tietenkin levoton. Kun Saksa äskettäin tahtoi ostaa alkoholimonopoliaan var-
ten suuremman määrän maissia, kielsi Jugoslavian hallitus kaupan teon, hyvin mahdollisesti Ranskan varoit-
tamana. Maissipartian kaupan piti tapahtua saksalaiseen minoriteettiin kuuluvien henkilöiden välityksellä.

Vaikka kaikki ei käykään aina laskelmien mukaan, kehittää Saksa Tonavan maissa kaupallista toimintaansa. Se perustaa kaupallisia haaraosastoja eri puolille ja saavuttaa ystävyyskäsityksiä siellä, missä se tekee ostoksiaan. Kun deviisivaikeudetkaan eivät täällä päin edelläkerrotuista syistä tee vaikeuksia, on liik-
kuminen sitä helpompaa. Saksa koettaa saavuttaa maa-
taloustuotteitten ostoillaan talonpoikaisväestön suosion ja siten syrjäyttää Ranskan vaikutusta, joka on pää-
asiassa keskittynyt pankkeihin ja suurteollisuuteen.

IV. Välittömät vaikeudet.

Sekä sisään- että ulospäin Saksa siis olosuhteiden pakottamana järjestää ja suunnittelee asiainsa hoitoa pitkällä sihdillä. Rajojensa sisällä se kehittää korviketuotteitten valmistusta ja raaka-aineiden sekä elintarpeiden tuotannon suurentamista tarpeisiinsa. Ulkopolitiikassa se koettaa käyttää hy-sille pakotettua väkseen) clearingmenetelmää vientinsä lisäämiseksi. Näitä pitkälle tähtäviä suunnitelmia häiritsevät kuitenkin ne välittömästi uhkaavat vaikeudet, joille ehkä ei osata antaa riittävää arvoa. Tällaisiin vaikeuksiin pitänee ensi sijassa tahtomatta tai tahtoen laskea noudatetun talouspolitiikan aiheuttama hintojen nouseva suunta, jonka täytyy muodostua jyrkemmäksi sitä mukaa kuin korkeilla kustannuksilla tuotettuja korvikeaineita enemmän joutuu liikkeeseen. Toisena vaarana on teollisen toiminnan hiljenemisestä johtuva työttömyyden kasvaminen, mikä lähikuukausina ei ole vältettävissä, ellei saada riittävästi raaka-aineita ja vientimarkkinoita.

1. Hinnat. Vuodesta 1933 noudatettu suunta ei voi jottaa juuri muuhun kuin hintojen nousuun. Maataloustuotteet ovat, kuten ylempänä on mainittu, kohonneet noin 25 % ja maanviljelijäin asema sen mukaisesti, joskaan tuskin yhtä paljon, parantunut. Käsityöläis-

ammatti ja yksityinen vähittäiskauppa ovat saaneet etuja, kuten minimihintojen määrääminen, pikkuyrittäjän turvaaminen ja suojeleminen suuryrityksiä vastaan y.m. Useilla laeilla ja asetuksilla on kauppalaisten onnistunut laillistuttaa pakon käyttää heidän välitystään. Teollisuus, joka kilpailussa on useissa tapauksissa ollut pakollisen kartellisysteemin suojelema, on saanut kantaa suurempia maksuja ja rasituksia varsinkin siinä muodossa, että sen on ollut pakko lisätä työvoimaansa. Näihin ilmiöihin tulee lisäksi muutamia kuukausia sitten ilmennyt ulkomaisten raaka-aineiden puute, ja sen rinnalla korkeakuluisten korviketuotteitten alkava käyttö.

Kansallissosialistinen hallitus on tähän saakka laskenut arvovaltansa riittäväksi estääkseen hinta-aallon nousemasta, mikä nousu itse asiassa kuitenkin sisältyi jo hallituksen toimenpiteisiin. sen alusta alkaen. Hallitus selittää edelleen, että lisätty tuotanto on ainoa voitonlisäämiskeino (Mengenkonjunktur), ainakin niin kauan, kunnes voidaan ryhtyä palkkojen korotuksiin.

Tapahtumat ja kehitys näyttävät kuitenkin syrjäyttävän hallituksen laskelmat ja sen on ollut ryhdyttävä voimakeinoihin, nimittämällä Leipzigin porimestari Goerdeler hintakomissaariksi laajoin valtuuksin. Hän on aluksi ottanut minimi- tai pakkohinto-

jen määräämisoikeuden pois erilaisilta ammattijärjestöiltä, erikoisesti käsityöläisammateissa, jotka tällaisen oikeuden olivat itselleen anastaneet. Kartellien hintapolitiikka on samoin hänen valvontansa alainen. Hän on suunnitellut ryhtymistä varsin ankariin toimenpiteisiin, aina kartellien hajoittamiseen saakka, milloin hän toteaa niiden kätkevän itseensä epäoikeutetun monopoliaseman^{x)}. Hän määrää maksimihinnat m.m. kumille, mikä ei ole estänyt 25 % nousua kumirenkaiden hinnoissa. Julkisesti on hän selittänyt, että hänen toimintansa koskee epäoikeutettuja hinnankorotuksia. Rikkomuksista annettuja määräyksiä vastaan on esimerkin vuoksi annettu kovia rangaistuksia miltei päivittäin, pääasiassa liian korkeiden elintarvehintojen kiskomisesta, mutta näyttää nouseva kehitysuunta olevan vaikeasti pysäytettävissä ja luultavampaa melkein on, että määrätyn ajan kuluttua hintakomissaari saa lähdön epäonnistuneen politiikan uhriina.

Vaikka yleinen saksalainen mieliala ei vielä olekaan tullut levottomaksi, varmaankin siksi, etteivät korvikkeet vielä ole joutuneet markkinoille siinä määrässä kuin huudetaan, on tri Schacht jo ryhtynyt varovaisuustoimenpiteisiin omalta kannaltaan. Joulukuun alkupuolella hän eräässä puheessaan selitti, ettei lisääntyvän korviketuotteitten markkinoille ilmestymisen

+)
Esimerkkinä suuret laivayhtiöt Lloyd ja Hapag.

yhteydessä voida välttää erinäisiä hintainnonsuja. Mutta, lisää hän, ne ovat vain satunnaisia ja rajoitettuja, koska valtion hintakontrolli on olemassa. Sitä paitsi, jatkaa hän vielä, tämä korotettu hinta voi jälleen laskea, kun tuotteen kulutus kasvaa riittävästi.

Olkoon näiden väitteiden kuinka tahansa, tosiasia on, että yleinen elinkustannusindeksi vuoden 1933 alusta on kohonnut 4,1 %, silloin kun palkat eivät ole muuttuneet. Lisäksi, kun vuokrat, lämmitys, valo ja kulkuneuvot ovat pysyneet jokseenkin muuttumattomina, elintarpeiden hinnat ovat kohonneet 25 % ja vaatetus-tarpeet 20 %.

2. Varastot. Palkkoja uhkaa vielä toinenkin vaara. Uskotakoon mitä tahansa korviketeollisuuden tulevaisuudesta, ei sillekään voida ikuisesti rakentaa tehtaita. Kun ne ovat valmiit, ei yht'äkkiä voida suurtuotantoa saada käymään. On todennäköistä, että teollinen tuotanto joutuu jonkunlaiseen, vaikkapa väliaikaiseen pysähdykseen tai rajoitettuun tuotantoon. Tällöin herää kysymys varastoista.

Eräät väittävät, että Saksalla blokaadin varalta olisi villaraaka-ainevarastoreservejä pariksi vuodeksi, vanhojen vaatteiden, rätien ja jätteiden muodossa. Toisilla tahoilla taas väitetään, ettei tehtailla ja liikkeisiin kootuissa varastoissa enää olisi jällellä

tekstiiliraaka-aineita kuin pariiksi-kolmeksi kuukaudeksi. Raakakumia väitetään olevan vain 1 - 1 1/2 kuukaudeksi.

Kun raaka-aineita kuitenkin kuukausittain jossain määrin voidaan tuoda maahan, ei kysymys edelläolevaan tapaan arvioituna saa ratkaisuaan. Tärkeää on tietää, tuleeko Saksan teollisuudelta raaka-ainepiakkoin puuttumaan. Tähän voitaneen vastata paremmin-kin kieltävästi ainakin niin kauan, kuin Saksan ulkomaankauppa ei osoita suurempaa passiiviteettä kuin nykyään on laita (vientä on 3 viime kuukautta ollut aktiivinen) ja niin kauan kuin kontrollivirastot toimivat ja järjestävät olosuhteet moitteettomasti.

Itse asiassa onkin ryhdytty kaikkiin toimenpiteisiin jonkun tuotteen täydellisen loppumisen estämiseksi. Maan valuuttain kokoaminen ja valvonta on tiukasti keskitetty ja tämän keskityksen avulla voidaan aina enimmänsä puuttuvaa tuotetta hankkia maahan, ainakin määrättyissä rajoissa. Saapuneen raaka-aineen tasapuolisesta jaosta huolehtivat valvontatoimistot. Kukin teollisuus saa siis valvontatoimistoilta raaka- tai tarveaineensa tuontilisenssin tai luvan ottaa varastoista, tietenkin niissä rajoissa, joihin mainitut toimistot ovat tuotannon kiintiöineet.

On mahdollista, että valvontatoimistot tulevat, ehkäpä jo lähiaikoina, progressiivisesti supistamaan eri teollisuuksille jakamiaan tuotantokiintiöitä, riippu-

en valuutan saannista ja varastojen suuruudesta. Tekstiili ei enää työskentele kuin noin 70 % vuoden 1934 ensi neljännekseen verrattuna. Viime marraskuun 30 p:nä annettu asetus edellyttää sen mahdollisuuden, että osalle niistä 600.000 työläisestä, jotka työskentelevät tekstiiliteollisuudessa, mahdollisesti on maksettava "vahvistettua työttömyysavustusta", joka vastaa vähintään 20 viikkotyötunnin palkkaa. Ilmakumirengasteollisuus, joka vielä 1934 lopulla tuotti jokseenkin yhtä paljon kuin v. 1933, odottaa vuoden 1935 alkupuolella tuotannon supistamista. Kuparin käyttöä sähkökaapeleihin ja -johtoihin on asetuksilla ja määräyksillä huomattavasti rajoitettu.

Ei tietenkään ole mahdollisuuksien ulkopuolella sekään, että varastoimisia olisi tapahtunut mahdollista aseellista yhteenottoa silmälläpitäen.

Viljaa oli myllyissä ja varastoissa 1. 11. 34 seuraavat määrät:

	Kotimainen ja tullattu ulkomainen vilja (1000 tonneissa)		Tullaamaton ulkomainen vilja (1000 tonneissa)	
	1.11.1934	1.11.1933	1.11.1934	1.11.1933
Vehnää	1591	968	24,6	2,08
Ruista	1001	798	11,9	4,9
Kauraa	51	76	4,0	0,9
Ohraa	222	202	24,5	5,8
Vehnäjauhoa	126,5	134,4	0	0,1
Ruisjauhoa	105,5	81,5	0,1	0

Villaan nähden tiedetään, että Saksan viides-
sä suurimmassa villalankatehtaassa oli marraskuun 1934
lopussa yhteensä 5326 tonnia villaa, vastaavan luvun
vuotta aikaisemmin oltua 9279 tonnia. Karttuloidun
villan varastot ovat siis nykyään yhtä suuret kuin
v. 1931, vaikka villateollisuuden tuotanto on 30 %
silloista suurempi.

Muiden aineiden varastotietojen puutteessa
voidaan niistä mainita vain tuontinumerot. Rautametal-
leja tuotiin huomattavia määriä v. 1934 (10 ensi kuu-
kautena noin 7 milj. tonnia, vastaavan luvun 1933 oltua
4,6 milj.tonnia). Bauxite'a on tuotu 275,000 tonnia
(edell. vuoden 10 kk:na 204,000 tonnia), rikkikiisua
790,000 tonnia (edell.vuonna 713,000 t.), nikkeliä noin
4,500 tonnia (edell.vuonna 3,550 t.), mangaania 186,000
tonnia (edell.vuonna 116,000 t.), kromia 69,400 tonnia
(edell.vuonna 41,300 t.) jne.

Todistuksena intendentuurin varastoimisesta
väittävät eräät olevan neutakarjan tuonnin lisääntymi-
sen puolella, maissin tuonnin lisääntymisen kolmannek-
sella, papujen tuonnin kasvamisen neljänneksellä, her-
neiden tuonnin lisääntymisen nelinkertaiseksi, vihanta-
rehun tuonnin kasvun kaksinkertaiseksi, ohran kymmen-
kertaiseksi. Saksalaisella taholla tämän kasvun epäi-
lemättä ja pätevilläkin syillä selitetään johtuvan kui-
vasta kesästä, joka pilasi sadon saannin huomattavassa
määrässä.

V. Väliaikaiset ratkaisut.

Vaikka Saksalla onkin näin suuria vaikeuksia edessään ja vaikka sitä lähinnä uhkaa toiselta puolen hintojen nousu ja toiselta teollisuustoiminnan lamaantuminen, katsovat johtavat miehet joko vakaumuksesta tai rohkaisutarkoituksessa tulevaisuutta suurella optimismilla. Tri Schacht on sanonut, että Saksa yksin jääneenä tulee omin voimin voittamaan vaikeutensa ja nousemaan sille kuuluvaan asemaan, vaikkakin se vaatii kansalta uhrautumista ja kärsimyksiä.

Niiden välittömien vaikeuksien edessä, jotka lähinnä vaarantavat olosuhteita, etsitään keinoja niiden voittamiseksi. Tässä mielessä Saksa häikäilemättä käy käsiksi Saksaan sijoitettuna olevaan ulkomaiseen pääomaan. Se pyrkii parantamaan asemaansa kansainvälisissä kartelleissa ja ennenkaikkea koettaa se säilyttää itselleen mahdollisuuden saada edelleen raaka-aineita, antaen rauhoittavia selityksiä sen maksamattomista, viivästyneistä kauppaveloista. Ja näyttää lisäksi siltä, kuin pyrkisi Saksa saamaan ulkomailta täydellisen moratorion, parantaakseen sisämaisen raha-asemansa, jota yhä voimakkaammin painaa työavustusten muodossa annettu, tulevia vuosia rasittava valtion tukemistointi, mikä v. 1934 lopussa arvioitiin nousevan n. 6 miljardi Rmk:ksi.

1. Kansainvälisten trustien verotus. Näytteeksi siitä, miten kansainvälisiä firmoja kohdellaan, mainittakoon, että englantilais-hollantilaiselle margariiniyhtiölle "Unilever" on tehty monenlaisia vaikeuksia, asettamalla se erikoisverotuksen alaiseksi, pakottamalla se sekottamaan kotimaisia eläinrasvoja ulkomaisiin kasvisrasvoihin, velvoittamalla myymään tuotettaan puutteenalaisille halvoilla hinnoilla jne.

Tshekkoslovakialaisella pääomalla toimiva ruskohiilitrusti Petschek on pakotettu liittymään aikaisemmin mainittuun "Braunkohlen Benzin A.G.", joka ryhtyy valmistamaan bensiiniä, vaikka Petschekin firma on ennen valmistanut vain brikettejä. Mainitulla Petschekin firmalla on suuria pääomia ulkomailla. - Samanlaisia kohtaloa kuuluu pelkäävän Silesiassa toimiva Bata'n kenkätehdas, jota kansallissosialistisissa lehdistä on ankarasti ahdistettu ulkomaisena liikeyrityksenä.

2. Saksa ja kansainväliset kartellit. Saksan täydellä voimalla toimiva teollisuus on voimassa olevien olosuhteiden pakosta joutunut ahtaalle niissä kansainvälisissä kartelleissa, joissa se on mukana ja koettaa asemaansa siellä parantaa. Se pyrki sielläkin saavuttamaan sen erikoisaseman, mikä sillä nykyisin on kotimaisilla markkinoilla tai ainakin sen, että kartellien ulkomaiset osalliset suovat sille oikeuden viedä tuotteitaan suuremmassa määrässä kuin ennen.

Ainoa ala, jossa Saksa näyttää tyytyvän osuuteensa, on sokeri, koskapa se ei edes käytä sille myönnettyä osuutta kokonaan, Keinotekoisien silkin, sinkin ja aluminiumin suhteen se yrittää saada vapaat kädet kotimaisten markkinain yksinomaisena tyydyttäjänä. Terästä Saksa pyrkii viemään mielin määrin, vaikka sen pitäisi suorittaa sovitut sakotkin.

Keinotekoisien silkin tuotanto, joka neljänä edellisenä vuonna keskimäärin oli 28-30.000 tonnia kunakin, noussee 1934 noin 50.000 tonniin ja aiotaan 1935 korottaa 70.000 tonniin. Asetuksella 14. 12. 1933 talousministeri onkin kiintiöinyt eri maiden keinotekoisien silkin tuonnin, huolimatta yksityisluontoisista voimassaolevista sopimuksista. Aikana helmi-lokakuu 1934 väheni ulkomaisen keinotekoisien silkin tuonti Saksaan 23,5 % ja saksalaisen keinotekoisien silkin vienti ulkomaille 55 %, koska se entistä suuremmassa määrässä jäi kotimaisille markkinoille, sulkien pois ulkomaisen tuotannon.

Sinkin tuotannon suhteen on Saksan asema vahvistunut sen jälkeen, kun se kesällä 1934 sai suuren elektrolyyttisen jalostustehtaansa Magdeburgissa käyntiin, päästen täten ulkomaista riippumattomaksi. Saksan tuotanto, joka 1931 oli 3.800 tonnia, on nyt 7.011 tonnia lokakuuhun 1934 mennessä. Sinkkikartellin olemassaolo on täten uhattu, Saksa kun voi sanoa irti liittymisensä. Saksan sanotaan pyrkivän vapaaseen myyntiin kotimarkkinoilla luopumalla viennistä.

Samantapainen on tilanne aluminiumin suhteen, paitsi se, että aluminiumikartelli on jo suostunut Saksan vaatimuksiin. Saksan aluminiumituotannon, joka 1933 oli 18.400 tonnia, arvellaan 1934 nousseen 33.000 tonniin ja arvioidaan sen v. 1935 kasvavan 55.000 tonniin. Kansainvälinen aluminiumikartelli onkin suostunut Saksan osuuden korottamiseen 55.000 tonniksi. Aluminiumilla tullaankin, kuten ylempänä jo mainittiin, korvaamaan kupari ja tina.

Suhteet kansainväliseen teräskartelliin näyttävät nykyään olevan kireimmät. Saksan rautateollisuus on ylittänyt sille määrättyt vientikiintiöt ja olisi niin ollen velvollinen 10 kultashillingin sakkoon tonnilta. Kansainvälinen kartelli lienee taipuvainen myöntämään Saksalle, ainakin lyhyemmäksi aikaa, suuremman vientiosuuden, mutta Saksa haluaa säilyttää nykyisen vientinsä, vaikkapa maksamalla sakkoja.

3. Vanhat kauppavelat ja varastoiminen. Viime lokakuussa oli Saksalla ulkomaille langenneita, maksamattomia kauppavelkoja yhteensä noin 1 miljardi Rmk. Tämä summa ei edusta, sanovat saksalaiset, kuin kolmen kuukauden vientiä. Toiset eivät kuitenkaan lähde tästä näkökohdasta. Englantilaiset katsoivat itsensä onnellisiksi, kun vuoden 1934 lopulla olivat saaneet perityiksi 30 % langenneista saatavistaan ajalta 1/3-19/8 1934. Hollantilaiset taas ovat laskeneet, että heille tulee, huolimatta clearingsopimuksesta ja sen korjauk-

sista, kulumaan parisen vuotta, ennenkuin kaikki vanha lan-
gennut kauppavelka on suoritettu.

Tämä ei tietenkään Saksaan viejille ole mikään ilah-
duttava seikka. Tästä huolimatta näyttävät useimmat maat, kor-
keiden Saksasta saatujen hintojen houkuttelemina, lisäävän
vientiiän Saksaan silläkin uhalla, että saatavien periminen
lykkäytyy epämääräiseen tulevaisuuteen, vieläpä saattaa jäädä
epävarmaksi.

Saksan sisäisten markkinoiden vilkkautta osottaa
paitsi se, että ne houkuttelevat ulkomaisia tuojia, vielä
sekin, että lukuisat saksalaiset viejät ovat kääntyneet koti-
markkina-alalle, koska hallitus on katsonut tarpeelliseksi
uhata heitä, elleivät kiinnitä päähuomiotaan vientiin.

Tällainen suunta saattaa tuskin kuitenkaan kauan
aikaa jatkua. Tri Schachtin 24.9.34 voimaan saattama "uusi
suunnitelma" edellyttää maksujen suorittamisia vain sellaisel-
le tuonnille, jolle lupa on myönnetty. Uudistetut maksusopimuk-
set (Englannin, Hollannin, Sveitsin, Ruotsin y.m. kanssa) pyr-
kivät toiselta puolen aikaansaamaan rajoitetun myynnin Saksaan
maksumahdollisuuksien piirissä. Niihin sisältyvät myös määräyk-
set vanhojen langenneiden kauppavelkojen kuoletuksista. Kun
siis asianomaiset hallitukset joutuvat pakotetuiksi **asettamaan**
oman maansa viennin Saksaan valvonnan alaiseksi, on Saksa ollut
pakotettu sitoutumaan langenneiden kauppavelkojensa vähittäis-
seen suoritukseen. Tästä johtuu tietenkin Saksan varustamisen
huomattava rajoitus, ainakin niin kauan, kuin sen oma vienti
ei nouse riittävän suureksi sen tuonnin sopimuksenmukaiseen
maksamiseen. Tästä syystä Saksa uusissa sopimuksissaan pyrkii
saamaan sitoumuksen kauppavaihdon säilyttämiseksi sille aktii-
visena. Mutta samanaikaisesti se hakee raaka-aineostopaikkoja ^{sellaisis-} ✓

ta maista, jotka sitoutuvat ostamaan siltä valmistuotteita. Täten on se siirtänyt villanostojaan Ruotsiin, Uruguaihin, Rumaniaan, Turkkiin ja viimeksi Etelä-Afrikaan. Unkarista sen väitetään ostaneen koko villasadon, niin että Unkarin oma teollisuus jäi kauhukseen ilman kotimaista raaka-ainetta.

Neuvotteluista amerikkalaisen puuvillan ostamisesta on paljon puhuttu, mutteivät ne liene ainakaan toistaiseksi johtaneet mihinkään tulokseen Amerikan osottaman välinpitämättömyyden tähden kauppasuhteistaan Saksaan.

4. Yleinen moratorio ? Kysymys ulkomaisten velkojen suorittamisesta, vaikkakin Saksa itselleen niihin nähden on julistanut osittaisen moratorion, on Saksan kannalta erittäin tärkeä. Siitähän riippuu suurin piirtein sen sisäisen valtion raha-aseman tervehtyminen, joka tällä hetkellä ulkonaisesti näyttää verrattain kukoistavalta, mutta tosiasiallisesti on varsin uhattu.

Silloin kuin kultakate on miltei nollan arvoinen (noin $1 \frac{1}{2} \%$) ja ulkomaisia deviisejä kokoontuu niin vähän, etteivät ne tahdo edes riittää välttämättömimpien ostojen suorittamiseen ulkomailta, täytyy setelipankin salkku yleisten töiden aiheuttamista työttömyyden torjumiseksi asetetuista vekseleistä, joiden arvo saattaa olla varsin kysymyksenalainen. Tällainen tilanne saattaa helposti johtaa siihen, ellei keinoja keksitä asiaintilan korjaamiseksi, että joudutaan rahan-

puutetta korvaamaan setelien painattamisella.

Samalla kuin setelipankin turvallisuusraja näin yhä näyttää pienenevän, kerääntyä eri luottolaitoksiin ulkomaille maksamattomia, perittäviä asiakirjoja, jotka jäävät suorittamatta, mutta joiden määriin Reichsbankin vapaa käyttöoikeus puuttuu, niin kauan kuin täydellistä moratoriota kaikista ulkomaisista maksuista muutamaksi vuodeksi ei ole saatu aikaan.

Täten Saksa tarvitsee välttämättömästi konsolidoimisvelan, mutta se ei pysty sellaista riittävästi peittämään säästövaroillaan. Sen sijaan tällaisen velan järjestäminen saattaisi käydä mahdolliseksi, jos ulkomaat suostuisivat myöntämään sille lykkäyksen vanhojen velkojen maksussa. Lienee pidettävä selvänä, että Saksassa valmistaa parhaillaan velkojiaan tällaiseen sen haluamaan ratkaisuun ja siitähän tri Schacht eräässä viimeisyksisessä suuressa puheessaan mainitsikin, huomauttaessaan, kuinka välttämätön koko maailmantalouden paranemiselle täydellisen useampivuotisen moratorion myöntäminen Saksalle on. Saksa laskee epäilemättä siihen, että ulkomaat, saatavien Saksasta yhä tullessa vaikeammiksi ja epävarmemmiksi, lopulta kyllästyvät ja suostuvat antamaan suuren konsolidoimislainan, pelastaakseen edes osan saatavistaan.

5. Vaurastuminen ulkomaiden kustannuksella. Saattaa ehkä olla mielenkiintoista kuulla, mitä asiantuntijat arvelevat Saksan hyötynneen sen talouspulan aikana noudattamasta rahapolitiikasta, joka sille ainakin eräissä suhteissa on tuottanut huomattavia etuja.

Taluskriisi toi mukanaan sen, että suurin osa saksalaisista ulkomaisista obligatioista laski arvossa. Samoin jäättyivät miltei kaikki ulkomaiset saatavat Saksassa, olivatpa ne sitten lainoja pankeille, laitoksille tai yksityisille saksalaisille. Jo kolme vuotta Saksa ostaa näitä alhaisarvoisia arvopapereitaan takaisin, saaden huomattavia voittoja, samoin kuin se velkojille erittäin epäedullisilla ehdoilla vapauttaa jäätyneitä saatavia.

Saksan täten saavuttama voitto arvioidaan noin 4,4 miljardiksi Rmk:ksi, josta 2,3 miljardia lankeaa obligatioiden osalle ja 2,1 miljardia muille veloille, lukuunottamatta n.s. "Stillhalte"-sopimukseen sisältyviä maksuja. Viimemainittuihinkin suorituksiin nähden Saksa pyrkii aikaansaamaan yhä suurempia rajoituksia. Maksuissaan vuodesta 1931 kevääseen 1934 saakka, jotka tekevät 11,6 miljardia Rmk. arvioidaan Saksan voittaneen 38 % noudattamansa rahapolitiikan avulla.

+ +
+

Johtopäätökset.

Saksa taistelee erilaisten taloudellisten kysymysten keskellä, jotka ovat toisistaan riippuvaisia, toisinaan vastakkaisiakin. Näiden probleemien vaikutus Saksan sisäiseen tilanteeseen on viime kuukausina käynyt yhä ilmeisemmäksi.

Ennen kaikkea lienee todettava, että kansallissosialismi on lakannut kehittymästä vasemmalle. Kesäkuun 30 päivän verisen "puhdistuksen" jälkeen on seurannut hiljainen puhdistus kesän kuluessa "työrintamalla". Viimemainitun järjestön toiminnasta on hallitus hyötynyt sen, minkä se tarvitsi: se sai haltuunsa entisten ammattiliittojen omaisuuden, taittaen täten ent. sosialismin vahvimman taisteluvälineen. Työrintaman johtoon on vielä toistaiseksi jätetty tri Ley, mutta sen toimintavälineitä supistetaan, m.m. lakkautettiin 1. 1. 35 sen lehti "Der Deutsche", joka oli Saksan toiseksi suurin päivälehti.

Rinnan tämän kehityksen kanssa ovat talouspiirit karistaneet niskoiltaan puolueen ikeen, järjestämällä talouselämän korporatiiviseksi (laki 27. 2. 34). Hra Kessler, "Führer der Wirtschaft", joka arvatenkin pyrki liian tarmokkaasti soveltamaan kansallissosia-

listisia metoodeja, syrjäytettiin kesäkuussa 1934 ja häntä seurasi kreivi von der Goltz (kenraalin poika), joka oli hyvässä yhteisymmärryksessä ent. talousministeri Schmitt'in kanssa, mutta ei sopinut tri Schachtin kanssa, vaan sai väistyä marraskuussa. Hänen sijalleen määräsi tri Schacht porvarillisiin oikeistopiireihin kuuluvan Heckerin ja hänen apulaisekseen ent. ministeri von Trendelenburgin. Asetus 27. 11. 34 asettaa korporatiivisen talousjärjestelmän valvonnan ja johdon talousministerin, siis tri Schachtin käsiin, joka täten on tullut yksinvalti-aaksi talouspolitiikan määrääjäksi.

Tri Schacht on siis selviytynyt voittajana kansallissosialistisista talousideoista, jotka suurin piirtein voidaan katsoa haudatuiksi. Talouspiirit ovat joutuneet epäkompetentista diktatuurista tri Schachtin diktatuuriin, joka sekään heitä tuskin ihastuttaa, mutta sittenkin pienempänä pahana lienee siedettävämpi.

Täten on uusi suunta talouselämässä pääs-syt vallalle, suunta, joka mahdollisesti tulee saamaan takaiskuja, mutta joka tällä hetkellä on saattanut tri Schachtin valtansa huipulle. Hän hallitsee val-takunnanpankin presidenttinä suvereenisesti rahan; senjälkeen kuin laki joulukuun 5 päivältä on anta-nut hänelle vallan valvoa koko maan pankkitoimintaa,

johtaa hän Saksan luottopolitiikkaa; v.t. talousministerinä määrää hän yksinvaltiaasti koko maan taloustoiminnasta, deviisi- ja valvontatoimistoista. Joulukuussa poisti hän talousministeriöstä viimeisen itseään häiritsevän tekijän, valtiosihteeri Federin, kansallissosialististen talousoppien teoretikon ja luoja, joka pantiin eläkkeelle.

Massat, jotka alusta saakka muodostivat pääosan Hitlerin liikkeessä, ovat hiljaisuudessa tyytymättömiä. Samanaikaisesti kun niiltä poistetaan osuus asiain hoitoon, täytyy niitä aineellisesti rauhoittaa (asetus 30. 11. 34, joka myöntää lisättyä työttömyysavustusta tekstiilialalla, laki 13. 12. 34 korvauksen suorittamisesta vanhoille puolueveteraaneille jne.). Puoluekurin lujittamiseksi annettiin 13. 12. 34 lait järjestyksen ylläpitämisestä vapaaehtoisessa työpalveluksessa sekä petollisista hyökkäyksistä valtiota, puoluetta tai univormua vastaan, joilla mahdollisia levottomuuksia pyritään estämään.

Niin lujasti kuin valtiososialismi tri Schachtin käsittämässä muodossa näyttääkin sitovan koko talouselämän maan yleisetujen palvelukseen, vieläpä erinäisin uhrauksin pääomalle (laki 4. 12. 34, joka oikeuttaa osakeyhtiöt vain määrätynsuuruiseen osingonjakoon, lopun jäädessä valtion käytettäväksi), ei suinkaan ole varmaa, että kehitys tulee kulkemaan ilman mullistuksia tai levottomuuksia, ottaen huomioon

ne vasemmistolaiset ideat, joita massoille vuosikausia on tarjottu ja jotka nyt näyttävät vuotavan hiekkaan.

Monet saksalaisetkin kysyvät levottomina, mihin johtaa rahallisesti 1 1/2 vuotta noudatettu talouspolitiikka. Asiallisesti on inflatio olemassa sen kautta, että sekä valtiopankissa että muissa luottolaitoksissa ja säästöpankeissa on suuret määrät työnhankintavekseleitä, joista edellä on ollut puhe; liikkeessä oleva setelistö kasvaa vähitellen, katetta ei ole juuri ollenkaan, clearing- ja kompensatiosopimusten kautta Reichsmarkka ulkomaisessa liikkeessä on muuttanut vain tilitysrahaksi. Pelko Reichsmarkan arvosta johti viime vuonna pakoon siitä siten, että ostettiin paljon varastoihin tai sijoitettiin raha muuten tavaraan. Teollisuus kuuluu myös sijoittavan voittonsa uusiin rakennuksiin, noudattaen inflatiovuosien 1921-1923 politiikkaa. Hallitus vakuuttaa yhtämittaa säilyttävänsä markan arvon, mutta kerrotaan, että Reichsbank floriinin laskun pelossa koettaa yhdenmukaistuttaa eri luokkien jäätyneiden markkojen (Sperrmark, Registermark y.m.) arvon, voidakseen tarpeen tullen alentaa markan arvon noiden jäätyneiden markkojen tasalle.

Talousministeri tekee voimanponnistuksia tilanteen parantamiseksi, eikä voi kieltää, ettei hän osittain olisikin onnistunut. Niinpä taistelee hän hintojen nousua vastaan, koettaa estää yleisten töiden

kulujen nousua, rajoittaa tuontia korkeintain vientiä vastaavaksi. Viimemainitussa suhteessa onkin kehitys sikäli parantunut, että vuoden 1934 kolme viimeistä kuukautta ovatkin olleet Saksalle aktiiviset.

Kansallissosialistisen valtakauden toisen vuoden lopussa on siis toiselta puolen todettava huomattava työttömyyden väheneminen, mutta toiselta puolen ovat vastakohdat erilaisten talouspoliittisten suuntien välillä kärjistyneet. Tri Schacht on äskettäin selittänyt, että konjunkturivilkastuminen nyt on riittävästi edistynyt ja että työnhankinnan finanssioiminen yli vahvistetun ohjelman on lopetettava. Vain yhteyden jälleensaavuttaminen maailmanmarkkinoihin voi tuoda pelastuksen ja siksi on varovasti käytävä käsiksi uuteen korviketeollisuuteen. Hintainnonsun estäminen ja pääomamarkkinain hoito ovat välttämättöminä edellytyksinä tämän päämäärän saavuttamiseksi.

On toivottavaa, että nämä tervettä talouspolitiikkaa edustavat virtaukset pääsevät politiikan häiritsemättä vaikuttamaan tervehdyttävästi Saksan talouselämään ja voidaan toteuttaa, niin ettei synny suurten massojen elintason alenemista ja sitä seuraavia uusia sisäpoliittisia jännitysmomentteja, jotka refleksiivaikutuksina voivat estää koko Euroopan talouselämän tasaantumisen.

Ranckhoff

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 5.

ASIA:

Berlinissä olevan lähetystön raportti n:o 4.

Ministeri Nuorvinen.

14/I 1935.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

FINLANDS BESKICKNING

nr 107/42/35.

Berlinissä, 14 p:nä tammikuuta 1935.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
10	5/80	35
18/1.35		
5	05	

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

1/1
Ulkoasiainministeriölle kunnioittaen ohel-
lisena lähetän raporttini n:o 4 aiheesta:

Suomen-Saksan kauppa ja clearingmenetelmä.

Ministeri: *Raimo Wirtanen*

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 4.

ssa p:nä kuuta 19

Asia:

Suomen - Saksan kauppa

ja clearingmenetelmä.

ULKOASIAINMINISTERIÖ	
5/80 p.e.	35
18/1.35	
5	05

Saksan tilasto ei vielä ole julaistu sellaisessa muodossa, että siitä kävisi selville Suomen ja Saksan välinen kauppavaihto kuukausittain, vaan voidaan toistaiseksi saada vain vuoden 1934 kolmen ensimmäisen neljänneksen tilastot. Sen mukaan on mainittu kauppavaihto ollut seuraava:

1934	Tuonti Suomesta 1.000 Rmk:ssa	Vienti Suomeen 1.000 Rmk:ssa
I neljännes	4.399	7.484
II "	7.032	10.940
III "	16.243	12.661
	<hr/> 27.674	<hr/> 31.085

On muistettava, ettei saksalaiseen tilastoon sisälly transitokauppaa, josta syystä se huomattavasti eroaa suomalaisesta.

Näistä numeroista jo näkyy, että 6 ensimmäistä kuukautta on ollut noin 7 milj. Rmk. Saksalle aktiivinen, kun sen sijaan III:s neljännes jo

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

on ollut 3.582⁰⁰⁰ (Rmk) passiivinen ja suullisesti saamieni tietojen mukaan IV:s neljännes vieläkin enemmän passiivinen.

Kun suomalais-saksalainen clearingsopimus tuli voimaan vasta lokakuussa, oli epäilemättä suurin osa 6 ensimmäisen kuukauden aktiviteetistakin jo saksalaisille erilaisissa valuutoissa Suomesta suoritettu, joten siitä todellisuudessa ei liene ollut sanottavaakaan apua myöhemmälle maksuselvittelylle, joka onkin muodostunut erinomaisen epäedulliseksi meille, Valtakunnanpankin tilille kun on kokoontunut hyväksemme suuria summia, joille ei ole Suomen Pankkiin saatu vastiketta, eikä todennäköisesti saadaakaan, ellei ryhdytä erikoistoimenpiteisiin.

Udenvuodenaattona sain Ulkoasiainministeriöstä ohjeet ehdottaa Saksalle, että se hyväksyisi, ottaen huomioon varsin epäedulliseksi muodostuneen maksubilanssin, 12 % suorittamisen edelleenkin 1.1.1935 alkaen Valtakunnanpankin vapaalle käyttötilille clearingsopimuksessa edellytetyn 20 % asemesta. Virastojen suljettuna olon tähden saatoin asian esittää ministeriaalineuvos Schusterille vasta 2.1.1935, joka jo heti asettui epäröivälle kannalle, mutta lupasi kuitenkin alistaa ehdotuksen Valtakunnanpankille ja talousministeriölle harkittavaksi. Viikkoa myöhemmin hän antoikin odotetun kielteisen vastauksen, perustellen

sitä sillä, että 20 % oli neuvotteluissa juuri ollut niiden ydinkohta ja Saksalle sekä käytännöllisesti että periaatteellisesti tärkein, joten sen muuttamiseen ei voida suostua. Saksa on kuitenkin valmis harkitsemaan kaikkia Suomen puolelta tehtäviä ehdotuksia, jotka voisivat syntyneitä epäedullista tilannetta helpottaa tai korjata.

Tilanne on siis tällä hetkellä päinvastainen, kuin mitä clearingsopimusta tehtäessä oletettiin ja kehittynyt samaan suuntaan kuin Saksan kauppavaihtoseimpiin muihinkin maihin nähden, joiden kanssa Saksa on solminut clearingsopimuksia. Tarkastettakoon seuraavassa lyhyesti, miltä asia täältä huomioituna näyttää.

Tilaston perusteella voidaan todeta, että Suomen tuonti Saksaan on huomattavasti kasvanut, kun sen sijaan Saksan vienti Suomeen on supistunut. Edellisen on epäilemättä aiheuttanut osaksi Saksassa vallitseva korkea hintataso, joka myyjille on kovana houkutusena, osaksi Saksan kasvanut raaka-aineen tarve, jonka täyttämistä on pitänyt sijoittaa sellaisiin maihin, joihin Saksalla on ollut aktiivinen kauppavaihto ja jonne siis valuuttaa ei ole oletettu tarvittavan. Tästä syystä on valmistamattoman puun tuonti Suomestakin kasvanut aivan epänormaalin suureksi, Saksa kun osaksi tarvitsee paljon enemmän kuin ennen selluloosaa korvikemateriaaliteollisuuttaan varten ja osaksi on vilkastutta-

nut rakennustoimintaansa työnhankintatarkoituksessa. Saksan viennin väheneminen Suomeen taas johtunee osaksi meikäläisten ostojen siirtämisestä Englantiin ja Ruotsiin, kun Saksan olojen epävarmuus ehkä on antanut aihetta pelkoon, ettei tilauksia saataisikaan aikanaan tai suoritetuksi. Tämä pelko, mikäli se jotain osaa asiassa todella olisi näytellyt, on tietysti suurin piirtein aiheeton ja enemmän psykologisten tekijäin kuin todellisen vaaran aiheuttama, sillä vaikkakin Saksassa poliittisella alalla monenkinlaiset mullistukset saattavat tulla päiväjärjestykseen, ei mikään nykyisten arvioiden mukaan pane oletamaan niitä niin laajakantoisiksi, että ne pysähdyttäisivät maan teollisen elämän kokonaan.

Mitä voitaisiin tehdä tilanteen parantamiseksi?

Clearingsopimuksen irtisanominen johtaisi saatavien täydelliseen jäätymiseen, eikä niitä saataisi edes vähitellen, kuten nyt. Jyrkemmät toimenpiteet aiheuttaisivat Saksan taholta vastatoimenpiteitä, jotka meille olisivat raskaammat kuin Saksalle. Osottaahan viime vuoden kolmen ensimmäisen kuukauden eli n.s. kauppasodan aikuinen tilasto, ettei Saksa tuontikielloistamme huomattavasti kärsinyt, vaan vei Suomeen lähes yhtä paljon kuin ennenkin, osittain Ruotsin kautta, kun meidän vientimme Saksaan kokonaan pysähtyi. Tämä menettely ei siis niin ollen ole etujemme mukainen, vaan viimeinen valtti hätätilassa.

On kaksi muuta mahdollisuutta: lisätä ostoja Saksasta tai vähentää vientiämme Saksaan, tai ehkäpä vielä edullisempaa molemmat yhdessä. Osa Ruotsista tehtyjä ostoja voitaneen ilman vaikeuksia siirtää Saksaan, jossa meillä on suuria taloudellisia etuja valvottavana ja markkinoita säilytettävänä ja samanaikaisesti voisi hallitus estää ainakin epänormaalisti kehittyneen viennin, turvatakseen vakinaisen vientimme saatavat. Maan suhteen, joka on kontingentoinut ja määritellyt mitä tiukimpiin mutoihin koko kaupankäyntinsä, ei voida menestyksellisesti kauppasuhteissa selvittää, ellei ainakin osittain noudateta samanlaista menettelyä, miten olosuhteet kulloinkin vaativat. Ainakin olisi syytä järjestää niin, että säännöllinen vientimme, ennenkaikkea kiintiöity osa siitä, saa etusijan maksujen suorituksissa, kun muun osan olisi tyydyttävä saataviensa saamiseen sen mukaan kuin "normaalivienniltä" rahoja riittää. Tällaisen menetelmän tultua yleisesti tiedotetuksi, ja asiasta voitaisiin saksalaistenkin kanssa pääpiirtein sopia, että hekin rajoittaisivat valuuttalupiansa antamista, saisivat ilman lupaa lähettäneet omalla vastuullaan tehdä kauppansa, joutuen odottamaan siksi kunnes heidän vienninsä suoritukseksi rahaa vapautuu.

Ehkäpä samalla, kun edellä mainitunlaatuisesta

tuontimme rajoittamisesta saksalaisten kanssa koet-
taisiin sopia, voitaisiin Reichsbankin vapaalle kontol-
le maksettava prosenttimäärä uudelleen esittää esim.
sellaisessa muodossa, että prosentti alenee 12:ksi
joka kerta kuin Suomen Pankin konto Berliinissä
nousee yli määrätyn sovittavan summan.

Aune Holm

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 5.

ASIA: _____

Berlinissä? olevan lähetystön raportti n:o 5.

Ministeri Huorinmaa.

15/1 1935.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Berliinissä, 15 p:nä tammikuuta 1935.

FINLANDS BESKICKNING

nr 110/50/35.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
<i>6/80</i>	<i>Sal.</i>	<i>35</i>
<i>af-35</i>	No	L.H.
<i>5</i>	OSASTO <i>C5</i>	ASIA

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e k u n n i o i t t a e n o h e i -
s e n a l ä h e t ä n r a p o r t t i n i n : o 5 a i h e e s t a :

Saarin äänestyksen tulos.

Ministeri: *Runeberg*

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 5.

Berliini ssa 15 p:nä tammi kuuta 1935.

Asia:

Saarin äänestyksen tulos.

6 80 fce 35
18/1-35
5 C5

Sähkötiedot ovat jo aikoja sitten tämän raportin saavuttua ilmoittaneet tänä aamuna julistetun Saarın kansanäänestyksen tuloksen, joka merkitsi 90,5 prosenttia äänistä Saksalle, osanoton vaaleihin noustua n. 95 prosenttiin. Jo aikaisemmassa samaa asia koskevassa selostuksessani olin viitannut siihen, että Saksa varmasti saisi enemmistön, kysymys oli vain siitä, kuinka suuri tämä enemmistö oli. Että se tuli näin suureksi, lienee yllätys suurelle osalle saksalaisiakin, sillä yleinen arvicinti Saksassa kävi 75-80 prosentin tienoilla.

Mielenkiintoinen huomio tilanteen kehityksessä Saksassa on se, että mitä lähemmäksi äänestystä tultiin, sitä varmemmaksi muodostui saksalaisten usko suuresta voitosta. Silloin kun ulkomaille verraten epäilevästi suhtauduttiin suureen saksalaiseen voittoon, pysyi usko Saksassa lujana. Että Saarın vasemmistolainen rintama niin täydellisesti

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

petti, herättänee ihmetystä monilla tahoilla ulkomailla. Minulla on kuitenkin syytä olettaa, ettei sitä Saksan asiantuntevissa piireissä niin paljon ihmetellä, muutenhan ei sitä vuorenlujaa varmuutta äänestyksen tuloksesta Saksassa olisi voinut olla, vaan olisi toisenlaisiakin ratkaisuja jossain muodossa ja riittävän selvällä tavalla esitetty. Se jättiläispropaganda, mikä Saarín hyväksi Saksassa kokonaisen vuoden ajan on ollut käymässä ja josta aikoinaan olen raportoinut, ei tietenkään ole ollut ilman hedelmiä, mutta vieläkin suurempi merkitys lienee niillä summilla, joita asiaan on uhrattu ja jotka todennäköisesti edustavat hyvinkin korkeita arvoja.

Kun äänestyksen tulos tänä aamuna Saarbrückenistä Saksan radiossa tiedoitettiin, piti valtakunnan kansleri Hitler heti sen jälkeen puheen, jossa hän kiitti saarilaisia heidän suorittamastaan teosta ja huomautti muun Saksan velvollisuudesta auttaa Saarín väestöä sen vaikeuksissa. Samalla lausui hän, ettei Saksalla tämän jälkeen enää ole mitään territoriaalisia vaatimuksia Ranskaan nähden, sekä että Saksan politiikan pyrkimyksenä on rauhan säilyttäminen.

Näin valtavan tuloksen jälkeen ei Kansainliiton neuvosto voine muuta kuin mahdollisemman nopeasti siirtää Saarín alue Saksan välittömään hallintaan. Että jälkiselvittelyissä vielä tulee montakin vaikeutta ja

mitkaa, on varmaa, mutta Euroopan yleisen tilanteen rauhoittumisen kannalta on äänestyksen tulosta pidettävä erinomaisen suuriarvoisena, sillä ellei näin olisi käynyt, olisivat seuraukset voineet muodostua täysin laskemattomiksi, siksi keskeiseksi oli Saarín kysymys muodostunut Saksan sisäiseltäkin kannalta katsottuna.

Aune Korte

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C5

ASIA: _____

Berlinissä olevan lähetystön raportti n:o 6.

Ministeri Nuorima.

15/I 1935

Berliinissä, 15 p:nä tammikuuta 1935.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

FINLANDS BESKICKNING

nr. 111/57/35.

ULKOASIAINMINISTERIÖ	
7/81 Sal. 35	
18/2.35	No
	LIT
	OSASTO ASIA
5	C5

Ulkoasiainministeriölle.

Ulkoasiainministeriölle kunnioittaen oheisena
lähetän raporttini n:o 6 aiheesta:

Saksa ja ranskalais-italialaiset sopimukset.

Ministeri: *Ramell-Kortum*

B E R L I I N I S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

Salainen.

RAPORTTI n:o 6 .

Berliini ssa 15 p:nä tammi kuuta 19 35.

ULKOASIAINMINISTERIÖN
7 81 hu 35
18/1-35
5 C5

Asia:

Sakse ja ranskalais-
italialaiset sopimukset.

Tämän kuun 4 päivän raportissa n:o 1 selostin niitä saksalaisia näkökohtia, jotka ennen neuvottelujen tulosten tunnetuksi tulemista Saksan virallisissa piireissä olivat vallalla. Kun sitten päätökset ja sopimukset julaistiin, näyttivät ne tulevan Saksalle yllätyksenä, mutten ei voida selittää niitä erittäin ironisia kirjoituksia, joita eräissä lehdissä asian johdosta julaistiin (m.m. Berliner Tageblattissa). Saksan taholla oli ilmeisesti odotettu, ettei Italia suostuisi niin pitkälle meneviin myönnytyksiin Ranskan kanssa ja siksi onkin koitettu sopimusten merkitystä selittää mahdollisimman vähäpätöiseksi. Samoin on huomautettu siitä ettei Ranskan kuitenkaan onnistunut selvittää Italian ja Jugoslavian välisiä suhteita, vaan jäivät ne edelleen avoimiksi.

Virallisissa piireissä näyttään kuitenkin enemmän oltavan sitä mieltä, että mielialojen-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksiministeriölle.
Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

mukainen läheneminen Ranskan ja Italian välillä joka tapauksessa on tärkeä eurooppalaisen kehityksen tosiasiassa, mutta että Rooman neuvotteluissa lukuisia tärkeitä kysymyksiä vielä on jäänyt avoimeksi ja että varsinkin jos poliittiselta alalta siirrytään taloudelliselle, ovat tunnetut vaikeudet edessä.

Keski-Eurooppaa koskevaan sopimussarjaan kuuluu kahdenlaisia tekijöitä: ranskalais-italialainen konsultatiosopimus ja keski-eurooppalainen sekaantumattomuussopimus toisen valtion asioihin. Näistä on yksinomaan konsultatiosopimus poliittinen realiteetti, se on Mussolinin vieraslahja Lavalille siinä mielessä, että Italia vastaisuudessa on valmis vasta neuvoteltuaan Ranskan kanssa ryhtymään toimenpiteisiin Itävallan itsenäisyyden turvaamiseksi, eikä tee enää sitä yksin. Täten pyrkii Italia jakamaan vastuunalaisuuden, jonka se tähän saakka yksin on kantanut, Ranskan kanssa. Muutakin naapurivaltioita kehoitetaan tähän Itävallan sopimukseen liittymään, joten syntyy sellainen tilanne, että ad hoc muodostettu valtioryhmä tulisi päättämään tasa-arvoisen valtion riippumattomuudesta. Keski-Euroopan paktin toteutuminen taas riippuu toisten valtioiden osallistumisesta. Sen kohteena ei ole Itävallan kysymys sellaisenaan, vaan koko Tonavan probleemi. Täten tulevat merkityksellisiksi Unkarin ja Pikkuententen välisten suhteiden kehittyminen, jolloin varsinkin Jugoslavian-Unkarin suhteet samoin kuin Jugo-

slavian—Italiinkin suhteet joutuvat etualalle. Näissä kysymyksissä vaikuttavat varsinkin taloudelliset tekijät huomattavasti eikä niitä voida yleisestä politiikasta erottaa.

Tämäntapaisia ovat arvelut Saksassa ja tapahtumat Tonavan maissa erikoisesti ovat huomion kohteena, pyrkiihän Saksa siellä, varsinkin taloudellisella alalla, vaikutustaan laajentamaan, peläten ranskalais-italialaisten sopimusten sen pyrkimyksiä häiritsevän.

Runeberg

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berlinissä oleva lähetystön raportti n:o 3.

Ministeri Kuorikoski

20/1. 1935.

Berliinissä, 30 p:nä tammikuuta 1935.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

nr 319/107/35.

10 81 Sal. D. 25.
2/2.35
Osasto
5 C5

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

1/1
Ulkoasiainministeriölle kunnioittaen oheisena lähetän raporttini n:o 7 aiheesta:

Ulkoasiain valtiosihteeri kansainvälisestä tilanteesta.

Ministeri: *Aune Korte*

B E R L I I N I SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 7.

Berliini ssa 30 p:nä tammi kuuta 1935.

10 / 81 Sal. D. 35.

Asia:

Ulkoasiain valtiosihteeri

kansainvälisestä tilanteesta.

2/2. 35.

OSASTO

5 C5

Pyysin keskustelua valtiosihteeri von Bülowin kanssa, saadakseni kuulla saksalaisia käsityksiä viimeaikaisesta kansainvälisestä politiikasta. Tiedustelin ensimmäisenä, mikä oli tilanne itäpaktikysymyksessä.

Valtiosihteeri selitti: Sen jälkeen kun Saksa viime syyskuussa oli jättänyt promemoriansa asiassa, pyytäen selitystä erinäisiin seikkoihin, oli kysymys jäänyt aivan hiljaiseksi ja vasta nyt tammikuussa jätti Ranskan suurlähettiläs Berliinissä ranskalaisen nootin, joka Saksan kannalta on täysin epätyytyttävä. Nootti on puhtaasti dialektinen eikä vastaa mihinkään niihin kysymyksiin, joita Saksa on esittänyt. Sen jättäminen on kuitenkin saattanut Saksan varsin kiuhalliseen asemaan, sillä Saksa ei halua antaa vastausta, jossa Ranskan nootin epätyytyttäväisyys todettaisiin ja kysymyksen koko käsittely millä

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

pohjalla tahansa katkaistaisiin. Siitä syystä Saksan hallitus harkitsee, miten sen olisi meneteltävä eikä tule tässä harkinnassaan kiirehtimään. Saksa on valmis omasta puolestaan kaikkiin sellaisiin toimenpiteisiin, jotka voivat estää sodan puhkeamista, kuten hyökkäämättömyyssopimus tai sekaantumattomuussitoumus toisten asioihin, kun vaan selvästi voidaan määritellä, mikä sisältyy sekaantumattomuuteen. Mutta Saksa ei ole koskaan suostuvainen minkäänlaisiin sitoumuksiin assistance mutuellin suhteen, joka saattaisi pakottaa sen jonkun juriidisen pykälän pohjalla ryhtymään sotaan sellaisessakin tapauksessa, jossa sillä ei ole mitään omia intressejä sen enemmän sisään- kuin ulospäin valvottavina. Sen osallistuminen sotaan pitää täydellisesti olla alistettu Saksan omien etujen vaatimusten mukaan. Esimerkkinä mainittakoon, että jos Venäjä hyökkää esim. Viron kimppuun, saattaa tämä tapahtua sellaisissa olosuhteissa, joissa Saksalla ei ole mitään etuja valvottavana eikä sen niin ollen ole syytä asiaan puuttua. Mutta jos sillä sattuu Virossa olemaan sellaisia intressejä, että niillä on merkitystä Saksan kansalle ja että siihen katsotaan voitavan uhrata sekä Saksan veri että varallisuus, tulee se asiaan sekaantumaan. Saksan kanta itäpaktin suhteen on näin ollen edelleen muuttumaton ja kun

Litvinoff Genevessä oli antanut eräitä epämääräisiä lausuntoja siitä, että Puola mahdollisesti tulisi asiassa muuttamaan kantansa, on ulkoministeri Beck antanut ilmoittaa Saksan hallitukselle, ettei tässä ole mitään perää ja että Puola edelleen suhtautuu täysin kielteisesti itäpaktiin, koska se halua antautua sen vaaran alaiseksi, että venäläiset joukot paktin nojalla voisivat tunkeutua maahan. Tarkoituksena Tshekko-slovakian mukaanottamisella ei ollut mikään muu kuin saada siellä sodan sattuessa maahanlasku- ja keskuspaikka venäläisille lentokoneille. Tässä tarkoituksessa tehtiin viime syksynä suora koelento Moskova-Prag-Pariisi. Vaikkakin Saksa siis suhtautuu entiseen tapansa kielteisesti itäpaktiajatukseseen, jota se edelleen pitää ranskalais-venäläisen sotilasallianssin peittämiskeinona ja vaikka se mieluummin näkee selvästi ja rehellisesti solmitun ranskalais-venäläisen liittosopimuksen, niin ei se kuitenkaan halua asettaa suorastaan ajatuksen hylkääjäksi tai kaatajaksi, vaan tulee pyrkimään ensin selvyyteen Rooman sopimuksessa edellytetyn Tonavan-paktin aikaansaamisen muodosta ja merkityksestä.

Vähemmän vastenmielinen kuin itäpakti tuntuu valtiosihteeri v. Bülowin sanojen perusteella Saksalle olevan Tonavanmaiden n.s. sekaantumattomuussopimus. Saksa

tulee liittymistään siihen harkitsemaan, mutta edellytyksenä on, että selitetään, mikä on sekaantumattomuutta toisen asioihin. Katsotaanko sekaantumattomuudeksi sitä, että esim. Tshekkoslovakia on saanut miltei koko Itävallan sanomalehdistön vaikutuksensa alaiseksi ja voi määrätä sen kirjoitussuunnan, tai sitä, että Tshekkoslovakia antaa aseita Itävallan sosialisteille ja onko sekaantumattomuutta se, että Italia antaa aseita Heimwehrjoukoille ja myöntää Starhembergille suuren henkilökohtaisen raha-avun, jolla viimeainittu kuittaa kaikki korkeisiin summiin nousevat yksityisvelkansa ja onko sekaantumattomuutta se, että Ranska myöntää Itävallalle lainan, jonka ehtoihin kuuluvat poliittiset seikat. +) Jos tällaisista kysymyksistä päästään selvyyteen, näyttää siltä, kuin Saksa voisi mennä mukaan käsittelynalaisena olevaan Tonavan-sopimukseen. Kun näissä keskusteluissa ja asiianselvitelyissä Italian ja Pikku-Ententen suhteet samoin kuin Ranskan ja Italian vaikutusvalta Tonavanmaissa tulevat käsittelynalaiseksi, on hyvin todennäköistä, että ranskalais-italialaiset vastakohtat jälleen tulevat enemmän esille, sillä niiden peittäminen Rooman sopimuksissa on tapahtunut pinnallisesti. Keskustelustani kävi varsin selvästi ilmi, ettei Saksa jätä käyttämättä sille tarjoutuvia tilaisuuksia ranskalais-italialaisen eri-

+)^{ilman} Valtiosihteeri unohti kysyä, onko sekaantumista se, että itävaltalaisten kansallissosialistien saksalaisten tukemana sallitaan Saksan radion kautta harjoittaa häikäilemätöntä propagandaa Itävallassa voimassaolevan valtiojärjestyksen kukistamiseksi.

mielisyyden edistämiseksi.

Kysyin vielä, mikä on Englannin asenne koko tässä suunnitelmassa. Valtiosihteeri sanoi käsityksensä, ettei hän luule Englannin vielä olevan täysin selvillä tilanteesta ja että Englannin hallitus koettaa Ranskan pää- ja ulkoministerien käydessä Lontoossa saada täyden selvyuden siitä, mihin Ranska pyrkii ja kuinka paljon mahdollisuuksia sovitteluihin on olemassa, ottamalla huomioon Saksankin vaatimukset. Kuitenkaan ei valtiosihteeri olettanut Lontoon neuvottelujen tuottavan mitään ratkaisevia tuloksia. On jälleen puhuttu siitä, että aseistuskysymys tulisi Italian talvella 1934 esittämän promemorian pohjalla keskustelunalaisiksi, mutta Saksa ei tätä suunnitelmaa enää hyväksy, sillä tilanne on nyt jo kokonaan toinen kuin vuotta aikaisemmin. Saksassa on kansallisen armeijan muodostaminen käynnissä. Saksan on saatava täysi tasa-arvoisuus varustuskysymyksissä, vaikkeikaan kvantitatiivisesti, niin kvalitatiivisesti. Tämä merkitsee sitä, ettei Saksalla tarvitse välttämättä olla yhtä monta sotilasta kuin Ranskalla, vaan että jos Ranska on oikeutettu pitämään raskasta tykistöä ja pomminheittolentokoneita, niin pitää Saksalla olla sama oikeus. Eräät optimistisemmat piirit Saksassa uskovat tällä pohjalla vielä voitavan päästä jonkinlaiseen

aseistussopimukseen, kun sen sijaan pessimistit ovat sitä mieltä, ettei aseistusneuvotteluissa tulla pääsemään pitemmälle kuin korkeintaan sopimukseen siitä, ettei kaasuja saa sodassa käyttää muualla kuin taistelurintamilla.

Tiedustelin vielä, mitä valtiosihteerillä Venäjästä olisi sanottavaa. Tähän huomautti hän, että Venäjän intressissä näyttää tällä hetkellä olevan liiton aikaansaaminen Ranskan kanssa, jota Ranskassa kuitenkin useilla tahoilla pelätään tai ei ainakaan erikoisella sympatialla kannateta. Venäjän sotaväki on nykyään siksi huonossa kunnossa, ettei se pysty minkäänlaisen hyökkäyssodan käyntiin, korkeintaan puolustussotaan. Ainoana hyvin varustettuna aselajina ovat ilmailuvoimat. Venäjän taloudellinen asema on tuntuvasti perantunut, vaikka sillä vielä onkin melkoisia vaikeuksia. Kirowin yksityisistä syistä aiheutunut murhaa käytti hallitus hyväkseen syrjäyttääkseen eräissä piireissä levottomuutta synnyttäneet konspiratiiviset ainekset. Hallituksen asema on erittäin luja eikä tässä suhteessa ole syytä antautua minkäänlaisiin kuvitteluihin. Saksaan nähden näyttää Venäjä viime aikoina yrittävän pyrkiä sovinnollisempaan suhtautumiseen, mitä osoittaa huomattava sovinnollisuus parhaillaan käynnissä olevissa kauppaneuvotteluissa sekä saksalais-

vastaisesta propagandasta pidättyminen sekä Venäjän radiossa että lehdistössä. Saksassa, varsinkin puolueinstansseissa, on sen sijaan vastenmielisyys Venäjää kohtaan yhtä suuri kuin ennen.

Ammelkottma

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: S

OSASTO: Cs

ASIA: _____

Berlinissä olevan lähetystön raportti n:o 8.

Ministeri Kuusinen

6/3. 1935

Berliinissä, 6 p:nä maaliskuuta 1935.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

no. 774/200/35.

11/81 Pol. D. 35.
11/9. 35

5 C5

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

/. Ulkoasiainministeriölle kunnioittaen oheisena lähetän raporttini n:o 8 aiheesta:

Herra Simonia odotettaessa.

Ministeri: *Aune Wirtama*

BERLIINI

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 8.

Berliini:ssä 6 p:nä maaliskuuta 1935.

11/81 Sal. D. 35.

Asia:

11/3. 35

Herra Simonia odotettaessa.

5 05

Saksan antama vastaus Lontoon neuvottelujen tuloksiin oli lyhyt ja keskittyi itse asiassa ilmahyökkäyssopimuskysymykseen. Siinä tosin ylimalkaisesti ja ikäänkuin sivumennen mainitaan Lontoon neuvottelujen käsittelemästä koko kompleksista, mutta keskitytään senjälkeen ilmahyökkäyssopimukseen, päätyessä siihen, että Saksakin pitää tällaisen sopimuksen syntymisen "merkittävänä askeleena eurooppalaisten valtioiden solidarisuuden tiellä ja omiaan viemään myöskin muut eurooppalaiset probleemit kaikkia valtioita tyydyttävää ratkaisua kohti."

Tätä saksalaista vastausta, jonka sanotaan olevan v. Ribbentropin ja Alfred Rosenbergin⁺⁾ yhteistä käsialaa, vastoin Auswärtiges Amtin ehdotuksia, joita väitettiin yksityiskohtaisemmiksi ja notkeammiksi, on verrattain paljon ulkomaille reposteltu ja ovat toiset lähettiläämme sen vaikutusta mualla

⁺⁾ Rosenbergin vaikutuksen ulkopoliittisissa asioissa sanotaan jälleen vahvistuneen.

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

jo selostaneetkin. Vastauksesta käy ilmi, ettei Hitler etukäteen ole tahtonut sitoa käsiään hänelle epämieluisiin seikkoihin, kuten itäpaktiin ja n.s. Tonaven-sopimukseen, vaan on alistanut suhtautumisensa niihin riippuvaksi niistä myönnytyksistä, jotka Saksalle sen tasa-arvoisuusvaatimuksessa myönnetään samoin kuin tuloksesta ilmahyökkäyssopimuksen alalla.

Sir John Simonin piti saapua Berliiniin herra Edenin saattamana t.k. 7 päivänä. Iltelehdissä 5/3 oli kuitenkin silmiinpistävä uutinen siitä, että valtakunnan-kansleri Hitler Saarbrückenissä käydessään on tullut niin käheäksi, ettei hän voi puhua, josta syystä Sir Johnia on pyydetty lykkäämään matkansa myöhempään, aikaa määrittelemättä. Samoissa lehdissä julaistaan myöskin erittäin katkeria kirjoituksia Englantia vastaan sen julkaiseman valkoisen kirjan johdosta, jossa pääasiassa Saksan varusteet pannaan syyksi yleiseen kilpavarustautumiseen, syrjäyttämällä m.m. Venäjän ja Ranskan suuret varustelut. Saksa tuntee itsensä tämän johdosta syvästi loukatuksi, odottaen todennäköisesti Englannin taholta ennen kutsunsa uudistamista sovittavia selityksiä ja asia on katkeroittanut kuuleman mukaan verrattain helposti ärtyvää valtakunnankansleria niin, että hän tarvitsee pidemmän tai lyhyemmän rauhoittumisajan, voidakseen tyynessä äänileijissa keskustella englantilaisten kanssa. Eräät virkatoverini ovatkin minulle lausuneet epäilyksensä siitä, että valtakunnankansleri voisi keskustelujen aikana säilyttää rauhallisuutensa ja välttää mielenpurkauksia englantilaisille.

Englannin valkoisen kirjan julkaisu näyttää Saksassa synnyttäneen yleistä katkeruutta, sillä miltei kaikki lehdet kirjoittavat siitä varsin pettyneessä äänilajissa. Auswärtiges Amtin oma julkaisu lausuu m.m.:

"Die ganze Darstellung der englischen Denkschrift ist darauf abgestellt, die Hauptschuld für die schwierige Weltlage und die neuen Rüstungsprobleme, vor denen England steht, auf Deutschland abzuwälzen. - - - - Es (Deutschland) hat seine Ansprüche hinsichtlich der Sicherheit auf das Mindestmass einer rein defensiven Militärorganisation beschränkt und nur diejenigen Vorbereitungen in Angriff genommen, die unerlässlich waren, wenn es der allgemeinen und fieberhaften Aufrüstung ringsum in der Welt nicht mit sträflicher Untätigkeit gegenüberstehen wollte. Die Verhandlungen über die Rüstungsfrage sind im April vorigen Jahres bekanntlich nicht an Deutschland gescheitert, sondern an anderen. Auch davon erwähnt das englische Weissbuch leider nichts. - - - - Es kann einer Regierung nicht verwehrt werden, diese internationale Lage so darzustellen, wie sie es für richtig hält; man darf aber erwarten, dass dabei gegenüber den einzelnen Staaten wenigstens die gleichen Masstäbe angewandt werden."

Tämä Auswärtiges Amtin kannanilmaisu on tietekin vierailua odotettaessa laadittu varsin varovaan

muotoon, mutta ei voida siinäkään ilmenevää katkeruutta kieltää, mikä katkeruus on paljon suurempi päivälehtien kirjoituksissa. Missä määrin tämä seikka vastaisiin neuvotteluihin tulee vaikuttamaan, on tietenkin mahdollista sanoa, mielialat Saksassa se on joka tapauksessa pannut läikähtelemään.

Tapahtuvien neuvottelujen tuloksista olen ollut tilaisuudessa puhumaan sekä korkeimpien Auswärtiges Amtin johtohenkilöiden että tšekäläisten suurvaltain edustajain kanssa. Kaikki näyttävät olevan sitä mieltä, ettei tuleva kosketus tule aikaansaamaan mitään lopullisia tuloksia, vaan pääasiassa selvittämään englantilaisille Saksassa vallitsevia mielialoja ja valtakunnankanslerin pyrkimyksiä, samoin kuin antamaan englantilaisille johtomiehille henkilökohtaisen vaikutuksen Saksan valtakunnan kohtaloiden johtajista.

Vielä olisi syytä mainita, ettei saksalaisia ollenkaan miellyttänyt se ajatus, että Sir John kävisi myöskin Varsovassa ja Moskovassa, kaikkein vähimmin yhteydessä Berliinin matkansa kanssa. Tämä Berliinissä osotettu vastenmielisyys johtikin sitten siihen, että Englannin ulkoministeri tekee erillisen matkan Berliiniin ja vasta myöhemmin lähtee käymään Itä-Euroopassa, mikäli tästä aikeesta tulee tosi. Saksassa tietenkin

nähtäisiin mieluummin, ettei hra Simon ollenkaan kävisi Moskovassa.

Tilanne on näin ollen yhdellä iskulla täydelleen muuttunut ja seuraavat keskustelut, milloin ne tapahtunevatkin, tulevat olemaan toisenlaisella pohjalla, kuin mitä ne ilman sattunutta välikohteusta olisivat olleet. Tämä on kansainvälisiä yleispoliittisia olosuhteita silmällä pitäen varsin valitettavaa, sillä se on häirinnyt tai ainakin lykännyt sitä sovinnollisemman ilmapiirin syntymistä, johon Lontoon neuvottelujen tulokset antoivat aihetta. Tiedustellessani eräiltä korkeimmilta Auswärtiges Amtin virkamiehiltä, milloin neuvottelut mahdollisesti tulevat tapahtumaan, vastasivat he olkapäiden kohauttamisella.

Eräillä tahoilla oltaneen tyytyväisiä tähän korttien sekaantumiseen, varsinkin meidän suuressa itäneapurissamme, joka kieroin katsein on asiain kehitystä seurannut. Pienten maitten kannalta, joille rauhan säilyminen on tärkein asia, on tapahtunutta valitettava, sillä siihen sisältyy jälleen kompastuskivi niin vaivalloisille rauhoittumisyrityksille. Täytyy myös tunnustaa, että muissa maissa vielä ei näytä täysin käsitettävän Saksassa tapahtuneen sisäisen mullistuksen merkitystä, Saksa kun ei enää ole entinen nöyrä palvelija, vaan itsetie-

toinen, erinomaisen (liiankin) arkatuntoinen kansal-
lisvaltio, jota toisten suurvaltain, mikäli sen kans-
sa tahtovat sovinnollisia suhteita ylläpitää, on
käsiteltävä täysin tasa-arvoisena kanssapelaajana -
tai sitten kokonaan jätettävä syrjään.

Aune Kivimäki —

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berlinissä olevan lähetystön raportti n:o 9.

Ministeri Wuorima.

7/3. 1955.

Berliinissä, 7 p:nä maaliskuuta 1935.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

nr. 775 / 201 / 35

12 81 Gal. D. 35.
11/3. 35

5 C5

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

/

Ulkosiaiministeriölle kunnioittaen oheisena lähetän raporttini n:o 9 aiheesta:

I t ä p a k t i .

Ministeri: *Caamelholm*

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 9.

Berliini ssa 7 p:rä maalis kuuta 1935.

12 81 Sal. D. 31.

1/3.35.

Asia:

Itäpakti.

5 C5

Raportissani n:o 7, tammikuun 30 päivältä 1935 selostin keskusteluni Saksan ulkoasiain valtiosihteerin kanssa Saksaa kiinnostavista ulkopolitiittisista kysymyksistä ja Saksan suhtautumisesta niihin. Huomattava osa koski tietenkin saksalaisia käsityksiä itäpaktista.

Eilen sain tilaisuuden puhua samasta asiasta erään korkean Auswärtiges Amtin virkamiehen kanssa ja vahvisti hän tällöin valtiosihteerin tammikuussa mainitsevat näkökohdat tässä asiassa täysin muuttumattomiksi. Saksa ei millään ehdolla tule suostumaan assistance mutuelliin eli velvoituksiin, joiden kantoisuutta se ei tiedä. Kun ranskalaiset ja englantilaiset myöhemmin ovat koettaneet esittää sellaista muutosta, että assistance mutuelle mainitussa paktissa tulisi vapaaehtoiseksi, fakultatiiviseksi, toivoen täten voivansa tarjota annoksen Saksalle meukkaampana, ovat he siinä

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

erehtyneet. Saksa ei myöskään tule suostumaan fakultatiiviseen assistance mutuellein, koska se siinäkin sitoisi kätensä. Sehän nim. antaisi siunauksensa toisten tekemälle hyökkäykselle, vaikkei se itse haluaisikaan olla siinä mukana, voimatta asettua vastaan, jos sen edut sitä vaatisi. Saksa on valmis eri itäisten naapuriensa kanssa erikseen solmiamaan rauhaa turvaavia sopimuksia ja miksei yhteisesti useampienkin kanssa, jos niille löydetään sellainen muoto, joka vastaa Saksan etuja tai ei ainakaan niitä vaaranna. Kertojani sanoi Ranskan ja Englannin ambasadööreille täällä useampaan kertaan huomautetun, että olisi vihdoinkin syytä asianomaisten hallitusten vakavasti uskoa, ettei minkäänlainen assistance mutuellin hyväksyminen Saksan puolelta tule kysymykseen, vaan on siitä ehdottomasti luovuttava, jos joitakin tuloksia halutaan saavuttaa. Saksa ei anna nimeään sopimuksiin, joita se ei mahdollisesti voikaan täyttää, mutta tulee kaiken sen täyttämään, mihin se sitoutuu. Ranskan suurlähettiläs oli huomauttanut, että oli luultu jonkunlaisen kompromissin voivan syntyä, mutta on tähän hänelle jyrkästi vakuutettu, ettei assistance mutuellin suhteen minkäänlaisia tinkimisiä Saksan taholta voida odottaa. Saksa näkee mieluummin ranskalais-venäläisen tai muidenkin valtioiden puhtaat sotilaalliset liitot syntyvän, tietääkseen täten täs-

mälleen, mitä sillä on odotettavissa ja voidakseen sen mukaan asiansa järjestää.

Kuriositeetin vuoksi mainitsen tässä vielä, että kertojani myöskin otti puheeksi tasa-arvoisuuden, huomauttaen, että siitä tosiasiallisesti enää on hyvin vähän puhuttavaa, sillä sehän on jo saavutettu (fait acquit).

Arne Mattsson

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berlinissä olevat lähetystöraportit n:o 10.

Ministeri Kuorikoski

7/3. 1935.

Berliinissä, 7 p:nä maaliskuuta 1935.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

no 776/202/35.

13 82 Jal. D. 35.
11/3. 35

5 C5

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e

Ulkosiaiministeriölle kunnioittaen
ohjeisena lähetän raporttini n:o 10 aiheesta:
Tilanne Memelissä.

Ministeri:

Raimo Wirtanen

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 10.

Berliinissä 7 p:nä maaliskuuta 1935.

Asia:

Tilanne Memelissä.

13 82 Sal. D. J.

11/3. J.

5 C5

Katkeruus Liettuaa kohtaan sen Memelin alueella noudattaman politiikan johdosta näyttää Saksassa yhä lisääntyvän, sen huomaa kaikissa piireissä liikkueensa, jos Liettuasta, liettualaisista tai Memelistä tulee puhe.

Eräs tšekäläisistä suurlähettiläistä piti tilannetta hyvin vakavana, katsoen yhdenkin varomattoman askeleen liettualaisten puolelta voivan johtaa vakaviin selkkauksiin, vieläpä miehityksenkin Saksan taholta. Liettuun tšekäläinen lähettiläs on kuulemani mukaan eräille virkatovereilleni selittänyt Lavalin lupanneen Liettuulle apua (missä muodossa?), jos Saksa Memelin alueen miehittäisi. Ranskan suurlähettiläs ei tässä suhteessa kuitenkaan sen enemmän minulle kuin kenellekään tapaamalleni virkatoverille ole tehnyt pienintäkään viittausta, vaan katsellut tilanteen kehitystä varsin pessimistisesti, erikoisesti pelä-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

ten saksalaisen menestyksen saavuttamista Memelin alueella, koska se jälleen vain voisi lisätä Saksan ekspansionihalua.

Auswärtiges Amtin taholta taas huomautetaan niistä rikkomuksista statuteja vastaan, joita Liettuan taholta yhtä mittaa Memelin alueella tapahtuu ja on vaadittu allekirjoittajavaltioiden toimenpiteitä asiassa, kuitenkin toistaiseksi ilman tulosta. Siellä vakuutetaan myöskin, ettei Saksan taholta ryhdytä minkäänlaisiin väkivaltaisiin toimenpiteisiin, mutta että tilanteen jatkuessa saksalais-liettualaiset suhteet entistä enemmän huononevat ja ekonoomisesti vaikuttavat Liettuaan hyvin vahingollisesti, liettualaisia tuotteita kun ei enää sen enemmän rajakaupassa kuin muutenkaan päästetä Saksaan. Saksassa ei Liettuan noudattamaa politiikkaa ollenkaan ymmärretä, se kun ei sovi Puolan kanssa ja kärjistää yhä enemmän välejä Saksaan päin, joten sen asema yhä heikkenee ja eristyy. Liettuan lähettiläs puolestaan on selittänyt Memelin alueelle keskitehtyn runsaasti sotaväkeä, niin että saksalaiset saavat verisen vastaanoton, jos sinne päin yrittävät. Kysymys on näin ollen kehittynyt varsin vakavaksi probleemiksi, joka uhkaa Euroopan rauhaa.

Ante Wronka

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: Cs

ASIA: _____

Berlinissä olevan lähetystön raportti n:o 11.

Ministeri Nuorima

8/3. 1955.

Berlinissä, 8 p:nä maaliskuuta 1935.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

nr. 788 / 204 / 35

14 82 Sal. D. 35.

12/3. 35

5 C5

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

/ Ulkoasiainministeriölle kunnioittaen
ohjeisena lähetän raporttini n:o 11 aiheesta:
Clearingkysymys.

Ministeri: *Raimo Kuitman*

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 11.

Berliini ssa 8 p:nä maalis kuuta 1935.

14 82 Sal. D. 35.

Asia:

Clearingkysymys.

12/3.35

5 C5

Tohtori Schachtin 28/2. 35 järjestämässä ilta-
kutsuissa tiedustelin häneltä, mitä tuloksia hänen
edellisenä päivänä tapahtuneista keskusteluistaan pää-
johtaja Rydin kanssa oli ollut. Tähän vastasi tri
Schacht miltei sanasta sanaan seuraavaa:

"Pääjohtaja Ryti saapui tänne, ilmoittaen tul-
leensa Saksan kaupasta intressoitujen piirien vaati-
muksesta keskustelemaan clearingkysymyksestä. Esitin,
että nykyinen clearingsopimus saisi sellaisenaan jat-
kua sopimusajan loppuun saakka ja jollei siihen men-
nessä tilanne olisi korjautunut, harkittaisiin, millä
tavalla asia vastaisuudessa olisi järjestettävä. Saksa
on kyllä valmis clearingtilin tasausta silmälläpitäen
valvomaan tuonnin rajoittamista Suomesta ja olisi
Suomen puolelta mahdollisuuksien mukaan koetettava
lisätä hankintoja Saksasta."

Huomautin tähän juuri palanneeni Suomesta,
jossa nimenomaan olin tutkinut saksalaisia myyntimah-
dollisuuksia, Saksassa kun oli väitetty saksalaisia

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoi-
tuksiin.

tuotteita kilpailukykyisiksi, mikä seikka Suomessa taas kiellettiin. Olin suuremmissa laitoksissa käynyt tutustumassa eri tarjouksiin ja siellä saanut nähdä yksityiskohtaisia kalkyyleja, jotka osottivat saksalaisten tuotteiden olevan ruotsalaisia ja englantilaisia kalliimmat, jos koneiden kulutus ja kulumisarvot ym. otetaan huomioon. Tähän huomautti tri Schacht, että minun kustakin tällaisesta tapauksesta erikseen olisi syytä hänelle ilmoittaa, sillä saksalaiset viejät voivat kyllä tarkistaa hintojaan.

Samassa tilaisuudessa keskustelin valtiosihtööri Possen kanssa samasta asiasta ja huomautin samoista näkökohdista. Hän sanoi pitävänsä erittäin tärkeänä ystävällisten suhteiden säilymistä Suomen ja Saksan välillä ja että kaupallisiinkin kysymyksiin olisi koetettava löytää sellainen järjestely, joka ei niitä häiritsisi. Mainitessani saksalaisten tuotteiden kalleudesta, hän huomautti samaa kuin tri Schacht, lisäten vielä, että hän heti tulee huomauttamaan suurille sähkötarvetehtaille, että heidän tarjouksensa Suomessa ovat liian korkeat ja hinnat vastaisuudessa tarkistettava kilpailukykyisiksi muiden maiden hintoihin nähden.

Edellä olen selostanut mitä Saksan varsinaiset talouspolitiikan johtajat clearingasiasta ovat kertoneet. Pääjohtaja Ryti on tietenkin keskustelustaan antanut yksityiskohtaisen selostuksen, jonka perusteella

tilannetta Suomessa harkitaan ja jonka johdosta todennäköisesti suunniteltu valtuuskunnan matka tänne on lykätty.

Kun edelläolevien lausuntojen perusteella saksalaiset näyttävät olevan halukkaita rajoittamaan tuontia Suomesta, olisi mielestäni tärkeää, ettei tämä rajoittaminen kävisi yksinään saksalaisten harkinnan mukaan, vaan että he saisivat tietoonsa, mitä toivomuksia Suomella tässä suhteessa olisi. Ellei muissa kohdin clearingsopimukseen saataisikaan muutoksia, luulisin hyödylliseksi, että näistä seikoista täällä voitaisiin keskustella ja olisi toivottavaa, että valtuuskunta voisi saapua niitä selvittämään. Saksan yhä heikkenevä vienti saattaa helposti viedä siihen, että saldon kasvussa saatavamme jäävät tänne kiinni epämääräiseksi ajaksi, jos ne edelleen kasvavat. Jos keskustelujen avulla tässä suhteessa voitaisiin joitakin parannuksia aikaansaada, olisi sekin jo lohduttava tulos.

Tri Schacht on Leipzigin messuilla pitänyt varsin pessimistisen puheen taloudellisesta tilanteesta Saksassa. Hän huomauttaa siinä, että Saksa tänään on talouspoliittisten tehtävien edessä, jotka normaalille kansantalousmiehelle näyttävät olevan mahdottomat selvittää. Saksan clearingtilillä olevet saldot nousevat nykyään yli puoleen miljaardiin Reichsmarkkaan, "jotka tosin eivät meitä valuutallisesti rasita, koska niiden suoritusta voidaan vaatia ainoastaan tavaroissa, mutta

jotka kuitenkin psykologisesti ovat vähän ilahduttavia, koska ne herättävät sen vaikutelman, ikään kuin antaisi Saksa jälleen itselleen keräytyä maksamattomia tavara-velkoja (rückständige Warenschulden)." Norjan täällä oleva saldo lienee n. 5 miljoonaa Rmk., Tanskan n. 7, Tshekkoslovakian n. 30 ja Hollannin lähennellee 100 miljoonaa. Norjalaiset ja sveitsiläiset neuvottelevat parhaillaan saksalaisten kanssa siitä, miten asiaintila olisi korjattava. Edelläolevassa puheessaan tri Schacht edelleen huomauttaa siitä, että clearingsopimukset ovat johtaneet umpikujaan ja estävät hänen n.s. uuden suunnitelmansa toteuttamista. "Periaate, ettei osteta enempää kuin valuuttaa on käytettävissä, joutuu horjuteksi clearingsopimukseen sisältyvän hyvitysmenetelmän (Gutschriftmöglichkeiten) kautta. Tulemme siitä syystä vastaisuudessa entistä terävämmin valvomaan tuontilupien myöntämistä clearingtilejä silmälläpitäen. Vastakohtana clearingsopimuksille on saksalais-englantilainen kauppasopimus, eräät alkuvaikeudet voitettuaan, erinomaisen hyvin puolustanut paikkaansa ja maksamattomien kauppavelkojen suorituksessa on tapahtunut ilahduttavaa edistystä."

Tri Schacht on jo aikaisemminkin viitannut viimeksimainitun sopimuksen etuihin clearingsopimukseen nähden ja tulee mahdollisesti muidenkin maiden kanssa pyrkimään samanlaisiin sopimuksiin. Saksalais-englantilai-

sesta sopimuksesta on lähetystö lähettänyt selostuk-
sen kirjelmässään marraskuun 6 päivältä 1934, n:o
3119/797.

Aarne Huoma

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA: _____

Berlinissä olevan lähetystön raportti n:o 12.

Ministeri Neuvio

15/3. 1935

Berliinissä, 15 p:nä maaliskuuta 1935.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

nr. 837/226/35.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

15 / 82 Pal. D. 35.

18/3. 35

5 05

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e k u n n i o i t t a e n
o h e i s e n a l ä h e t ä n r a p o r t t i n i n : o 1 2 a i h e e s t a :
Sir John Simonin saapussa.

Ministeri:

Raimo Korte

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 12.

Berliini ssa 15 p:nä maalis kuuta 1935.

15 82 Pal. D. 35

18/3. 35.

Asia:

Sir John Simonin saapussa.

5 C5

Se katkeruus, jonka Englannissa tapahtunut valkoisen kirjan julkaiseminen Saksassa aiheutti, näyttää tuntuvasti rauhoittuneen alahuoneessa toimitetun keskustelun jälkeen, jossa Baldwin kirjan suhteen antoi eräitä lausuntoja, jotka Saksan taholla katsotaan kirjan julkaisun vaikutusta lieventävän. Onko asia todella näin vai onko täällä huomattu oma esiintyminen liian impulsiiviseksi, sitä on vaikeampi sanoa, joka tapauksessa pyritään hiukan silittämään tietä Simonin ja Edenin t.k. 25 ja 26 päivä tapahtuvaa vierailua varten.

Tavallaan vastavedon juuri ennen Simonin matkaa julaistulle valkoiselle kirjalle on nyt kenraali Göring tehnyt, ilmoittamalla sanomalehtihaastattelussa Saksan sotilaslentovoimien olemassaolosta ja niiden järjestämisestä julkiseksi osaksi puolustusvoimia. Ei voi kieltää, että tässä verrattain taitavasti on käytetty hyväksi Lontoon neuvottelujen tuloksia. Vetoaahan Göring siihen,

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

ettei Saksa voi osallistua ilmahöyökkäyssopimukseen, jossa sen on taattava toistenkin maiden turvallisuus, ellei sillä itsellään ole ilmasotavoimia. Tämä selitys, joka tietenkin maailman lehdistössä tulee herättämään suurta melua, vaikkei se tosiasiallisesti mikään uutinen olekaan, ovathan kaikki Saksan varustelusta olleet tietoiset, tullee epäilemättä omalla tavallaan vaikuttamaan englantilais-saksalaisiin neuvotteluihin.

Tavatessani pari päivää sitten ulkoasiainministeri von Neurathin, kysyin häneltä, mitä hän odottaa neuvotteluista Sir Johnin kanssa. Hän vastasi seuraavaan tapaan: Lentohöyökkäyssopimus on konkreettinen ehdotus, jossa selvästi käy ilmi, mihin se velvoittaa ja mitä se takaa. Siitä syystä Saksa on valmis neuvottelemaan tällaisesta sopimuksesta. Mitä tulee itäsopimukseen, on asian tila toinen. Siinä suhteessa Saksa pysyy niissä näkökohdissa, jotka se jo aikaisemmin on esittänyt. On kuitenkin mahdollista, että englantilaiset tuovat mukanaan joitain uusia ehdotuksia asiassa, jossa Saksan näkökohdista on otettu huomioon ja joissa ennen kaikkea velvoitus assistance mutuellista, johon Saksa millään ehdolla ei suostu, on jätetty pois. Tällaisella pohjalla ei olisi mahdotonta Saksankaan kannalta ryhtyä asiassa neuvotteluihin ja saada jonkinlainen sopimus aikaan.

Niinkuin tästä ulkoministeri von Neurathin lausunnosta ilmenee, on Saksa sikäli perääntynyt aikaisemmasta kannastaan itäpaktiinkin nähden, että se jo määrätyn ehdoin on valmis keskustelemaan kollektiivisopimuksesta, jota se alussa jyrkästi vastusti. Samoin käy puheesta ilmi, että Sir Johnin odotetaan tai toivotaan tuovan Saksalle uusia sovinnollisempia ehdotuksia kuin tähän saakka on esitetty. Vallitseeko täällä tässä suhteessa liian suuri optimismi, jää nähtäväksi. Kuitenkin lienee tuskin luultavaa, että englantilaiset, saksalaisia vaatimuksia tyydyttääkseen, luopuisivat läheisestä yhteydestään Ranskaan, jota viime aikoina huomattavasti on kehitetty. Saksassa ilmeisesti myöskin oletetaan liian optimistisesti, että englantilaiset ulkopolitiikan johtajat, jouduttuaan henkilökohtaiseen kosketukseen valtakunnan-kansleri Hitlerin kanssa, saataisiin käännetyiksi ymmärtämään saksalaisia näkökohtia, vieläpä niitä tukemaan. Tšekäläisellä ranskalaisella taholla tunnutaan jonkinlaisella levottomuudella suhtauduttavan tapahtuviin keskusteluihin.

Sen johdosta, että ulkomailla Göringin edellämainittua selitystä ankarasti on arvosteltu ja käytetty Saksaa vastaan, kirjoittaa Saksan ulkoasiainministeriön oma julkaisu, viitattuaan ensin muiden maiden, Englannin, Ranskan, Yhdysvaltojen ja Venäjän, aseistuksen lisäämiseen, m.m. seuraavaa: "Englannin valkea

kirja on loppujen lopuksi tuhonnut viimeisenkin toivon ilmavarustusten vähentämisestä, tai jos niin haluaa, tuonut lopullisen vahvistuksen siihen, että nämä toiveet jo aikoja sitten olivat haavekuvia. Tämän kautta ovat rauenneet myöskin Saksaan nähden edellytykset sen ajallisesti rajoitetusta aseistautumattomuudesta ja se on katsonut itsensä pakoite- tuksi antamaan lopullisen muodon sen jo kaiken varoiksi suorittamille varovaisuustoimenpiteille, ot- tamalla huomioon ne vaatimukset, jotka koko maail- massa vallitsevat olosuhteet asettavat. - - - Niin kauan kuin osa ulkomaista lehdistöä työskentelee jo vanhentuneilla Versaillesin sopimuksen argumen- teilla Saksa vastaan, häiriytyy välttämätön ilma- piiri menestyksellisiin neuvotteluihin. Oikeus maan puolustukseen, kotikonnun sotilaalliseen turvaamiseen, on Saksalla täsmälleen yhtä suuri kuin muilla kan- soilla ja jos se tätä oikeutta käyttää, tekee se sen samoilla moraalisisilla edellytyksillä kuin muut."

Lopuksi olisi vielä syytä huomauttaa siitä, että Baltian maiden lähettiläiden itäpaktiasiaassa tekemät demarchit sekä Pariisissa että Lontoossa ovat saaneet erilaisen tulkinnan Saksassa kuin Ranskassa. Missä tarkoituksessa nämä esitykset ovat tapahtuneet, siitä antanevat asianomaiset virkatove- rini lähemmän tiedoituksen, tahdon seuraavassa vain mainita, mitä Saksassa asiasta on sanottu, varsinkin

Viroon ja Latviaan nähden, Liettuaan kysymyksessä on alusta alkaen asettunut toiselle kannalle: "Mitä itäpaktiin tulee, ovat Viro ja Latvia tähän saakka suhtautuneet siihen toisella tavalla kuin mitä pariisilaisten tietojen mukaan voisi päätellä. Molemmat mainitut maat ovat eri tilaisuuksissa varovaisesti, mutta ystävällisesti siihen suhtautuneet, tehden samalla kuitenkin liittymisensä siihen riippuvaksi siitä, että kaikki kysymykseen tulevat valtiot yhtyvät paktiin. Riistä tai Tallinnasta ei ole kuulunut sellaisia ääniä, joiden perusteella voisi päätellä sikäläisten hallitusten peruuttaneen "Si omnes"-ehtonsa. Ottamalla ylläolevan huomioon onkin ymmärrettävissä erään puolalaisen lehden esittämä arvelu, että mainittu tulkinta on vääristelty, ollen sen tarkoituksena antaa itäpaktineuvotteluille määrätty, venäläis-ranskalaisia intressejä vastaava suunta."

Samueli Miettinen

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA: _____

Berlinissä olevan lähetystön raportti n:o 13.

Ministeri Nuorimo

17/3. 1935

Berlinissä, 19 p:nä maaliskuuta 1935.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

no 859/233/35.

ULKOASIA		
17/82 Sal. D. Nr.		
22/3. 35		
5.	05	

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e k u n n i o i t t a e n
o h e i s e n a l ä h e t ä n r a p o r t t i n i n : o 1 3 a i h e e s t a :

U s i k ä ä n n e .

Ministeri: *Raimo Korte*

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 13.

Berliini ssa 19 p:nä maaliskuuta 1935.

Asia:

Uusi käänne.

17 82 Sal. B. 35.
22/3. 35.
5 05

Euroopan kansainvälis-poliittinen tilanne sai t.k. 16 päivänä jälleen uuden käänteen. Silloin kutsui valtakunnankansleri Hitler luokseen Englannin, Ranskan, Italian ja Puolan berliiniläiset lähettiläät, ilmoittaen heille panneensa Saksassa voimaan yleisen asevelvollisuuden. Lähettiläistä ei kukaan, paitsi ehkä Puolan, tiennyt kutsun syytä. Englannin ja Ranskan suurlähettiläät olivat heti protestoineet rauhansopimuksen määräysten rikkomista vastaan, Italian ja Puolan eivät olleet lausuneet mitään. Saman päivän iltalehdet tiedoittivat asian koko kansalle jättiläisotsikoin. Asiahän ei sinänsä ollut odottamaton, sillä kaikki olivat Saksan varusteluista tietoisia, ja että kehitys tähän oli kulkemassa, oli asiaa tarkemmin seuranneille selvä. Odottamatonta oli vain, että se juuri nyt tapahtui. Viime vuoden marraskuun 13 päivälle päivätyssä

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

raportissani n:o 54 olin jo maininnut m.m. seuraavaa: "Kun johtavien saksalaisten sotilashenkilöiden kanssa asiasta keskustelea, eivät he suinkaan kiellä varustautumista. Kuinka kauan tilanne voi tällaisena kestää, ilman että asia julkisesti myönnetään, on mielenkiintoista." Kun Saksa Englannin ilmavarusteluihin pari viikkoa sitten vastasi sillä, että se ilmoitti ilmapuolustuksensa olemassaolosta ja järjestelystä, vastasi se yleisellä asevelvollisuudella toiselta puolen Venäjän ilmoitukseen armeijansa järjestelystä, toiselta puolen Ranskan asevelvollisuusajan pidentämiseen. Vastaus Ranskalle tuli 24 tunnin kuluessa. Tämän Saksan toimenpiteen kautta ovat tosiasiallisesti kaikki Versaillesin rauhansopimuksen Saksan aseistusta koskevat määräykset yksipuolisesti tulleet kumotuiksi. Paitsi sitä, että tapahtuma Euroopassa tulee herättämään suurta hälyä, tulee se todennäköisesti synnyttämään kokonaan uusia konstellatioita. Ranskan suurlähettiläs huomauttikin minulle, että kehitys johtaa suuren saksalaisvastaisen liigan muodostamiseen.

Saksan armeijan tulee tästä lähtien muodostamaan 12 armeijakuntaa à 3 divisionaa. Armeijan koko vahvuus lento-, meri- ja teknilliset joukot mukaanluettuina, tulee olemaan vajaa 500.000 miestä. Valtiosihteeri Meissner mainitsi lisäksi, että käytännöllinen toteuttaminen siirtyy syksyyn, todennäköisesti lokakuun 1 päivään, valmistelutöitä kun vielä lukui-

sasti on tehtävä. Samalla huomautti hän, että Saksan hallitus piti parempana julkisesti tiedottaa tulevan armeijansa kokoonpano, Saksaa kun koko ajan on syytetty salakähmäisestä varustautumisesta, ilman että tiedossa olisi ollut, kuinka laajaan varustautumiseen Saksa valmistautui. Nyt ovat kaikki selvillä siitä, mihin Saksa pyrkii. Sotilastaholta saamieni tietojen mukaan otetaan palvelukseen, joka on 1-vuotinen, 21 vuotta täyttäneet, niin pitkälle kuin kaaderit sallivat, s.o. vuosittain noin 200-250.000 miestä, 100.000 miehen jäädessä edelleen edellisestä vuosiluokasta kontinueetin kannalta, kuten yleensä. Ikäluokat 22-24 otetaan rinnakkaisesti 2 kuukautisille harjoituskursseille, koska SA-järjestöjen harjoittelu ei ole vastannut sotilaallista koulutusta, vaikka se sille onkin hyvänä pohjana.

Berliinin diplomaattikunnassa on tapahtuma tietenkin herättänyt poikkeuksellisen suurta huomiota. Pohditaan, mitä seurauksia siitä saattaisi olla. Niinpä pidettiin mahdollisena, että Sir John Simonin matkasuunnitelma peruutuisi ja ollaan sitä mieltä, että ainakin Ranska Lontoossa vaikuttaa tähän suuntaan. Saksalaisellakin taholla näyttiin valtiosihteeri v. Bülowin lausuntojen mukaan otetun laskelmiin tämä mahdollisuus. Nyt on kuitenkin selvinnyt, että Sir John Simon kaikesta huolimatta saapuu sovittuna aikana Berliiniin, sitten kun Saksa on ilmoittanut

olevansa valmis tasa-arvoisena keskustelemaan kaikista Lontoon pöytäkirjan kysymyksistä. Kansainvälisesti tulee Saksan toimenpide joka tapauksessa yleistä tilannetta kärjistämään.

Asevelvollisuuslain julkaisemisen jälkeisenä päivänä vietettiin koko Saksassa maailmansodassa kaatuneiden muistojuhlaa. Berliinissä oli pääjuhla järjestetty suureen oopperaan, jossa puolustusministeri puhui. Puheessa herätti mielenkiintoa kohta, jossa kenraali Ludendorff korotettiin saksalaisten maailmansodan suurimmaksi sotapäälliköksi. Tämä seikka herätti siksi erikoisesti huomiota, että Ludendorffista kansallissosialistisen vallan aikana tähän saakka täysin on vaiettu. Eräs korkea upseeri huomautti tiedusteluuni, ettei Hindenburgin eläessä, Hindenburgin ja Ludendorffin välillä vallinneen kireän suhteen johdosta Ludendorffia voitu sillä tavalla kunnioittaa kuin hän olisi ansainnut, mutta että nyt Hindenburgin kuoleman jälkeen on mahdollista Ludendorffkin rehabilitoida ja siitä syystä tullaankin hänelle, hänen 9/4. täyttäessään 70 vuotta, järjestämään kunnianosoituksia. Juhlatilaisuutta seurasi suuri sotaväen paraati, jossa useimmat aselajit jo olivat edustettuina.

Saksan sisäpoliittiselta kannalta on asevelvollisuuslain julkaisemisella kieltämättä hallituksen ja ennen kaikkea valtakunnankansleri Hitlerin asema vahvasti lujittunut. Se on tuskin koskaan ollut niin vahva kuin tällä hetkellä. Että kanslerilla on ollut

rohkeutta nyt tehdyn askeleen ottamiseen, huolimatta vallitsevasta kansainvälisestä tilanteesta, on tavattomasti kohottanut hänen arvontoaan niissäkin piireissä, jotka systeemiä sinänsä eivät hyväksy. Inmostus ja tyytyväisyys maassa on kaikista tiedoista päättäen hyvin suuri. Versaillesin rauhan psykologinen suuri virhe oli siinä, ettei Saksan kansan luonteenominaisuuksia riittävästi otettu huomioon. Se rakastaa univormuja, marssimista, komennusta y.m. ulkonaista koreutta, ja Hitlerin suureen menestykseen massojen keskuudessa on hyvin suurelta osalta liikettä luotaessa ja kehitettäessä vaikuttanut juuri sen sotilaallinen järjestely univormuineen, lippuineen, soittokuntineen ja marsseineen. Itsestään selvää myöskin on, että suuren armeijan luominen tulee lujittamaan sotalaitoksen sananvaltaa valtakunnan asioissa.

Auswärtiges Amtin puolivirallisesta julkaisusta huomattakoon seuraavat, jo ennestäänkin tunnetut seikat, joilla Saksa yleisen asevelvollisuuden voimaantuloa perustelee:

"Nachdem Deutschland jahrelang gewöhnt und gehofft hatte, dass sein natürliches Streben nach eigener Sicherheit von den anderen verständnisvoll anerkannt wurde, und dass man sich die Mühe gäbe, sich in die Lage der exponiertesten Macht inmitten Europas hineinzudenken, musste es die bittere Erfahrung machen, dass der Weg der Verhandlungen niemals

zu diesem selbstverständlichen Ziele führen würde. - - - - Erst in diesem Stadium, nachdem die jahrelang verkündete Heilslehre der allgemeinen Abrüstung von ihren Erfindern selbst in das Gegenteil verkehrt worden war, hat als letzte Macht sich Deutschland entschlossen, den Tatsachen ins Gesicht zu sehen und die deutsche Landesverteidigung auf die natürliche, breitere Basis zu stellen. Damit erreicht Deutschland, was wohl zu beachten ist, nur das defensive Niveau, das für die übrige Welt überhaupt erst den Ausgangspunkt aller neuen Rüstungen bildet. - - - - Deutschland war und ist jederzeit bereit, alle Beschränkungen auf sich zu nehmen, soweit sie auch die anderen Mächte in gleichem Masse anzunehmen gewillt sind. Deutschland hat nie etwas anderes verlangt, dieses aber immer: als Gleicher mit Gleichen zu verhandeln. "

Kiusallisin on tilanne Versaillesin sopimuksen sanelijavalloille. Ehkä tärkein osa sopimusta on Saksan yksipuolisen toimenpiteen kautta kumottu. Turhaa on myös kuvitella, että Saksa ottamastaan asenteesta askeltakaan perääntyä protestien tai vaatimusten vaikutuksesta; tähän tarvitaan voimankäyttöä, ja siihen tuskin kukaan tällä hetkellä uskaltaa ryhtyä. Tässä piileekin syntyneen tilanteen suurin vaara ja uhka tulevaisuuteen nähden.

Raimo Kinnunen

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C5

ASIA: _____

Berlinissä olevan lähetystön raportti n:o 14.

Ministeri Nuorimo.

23/3 1935

Berliinissä, 23 p:nä maaliskuuta 1935.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

nr. 905/257/35.

18	83	Pal. D.	35.
27/3.35			
5	C5		

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e k u n n i o i t t a e n
o h e l l i s e n a l ä h e t ä n r a p o r t t i n i n:o 14 a i h e e s t a :

Yleisen asevelvollisuuden vaikutus

Saksan talouteen.

Ministeri:

Aune Wirtanen

BERLIINI

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 14.

Berliinissä 23 p:nä maaliskuuta 1935.

18/83 Sal. D. 35.

Asia:

Yleisen asevelvollisuuden
vaikutus Saksan talouteen.

27/3.35

5 C5

Kun Saksan varustautuminen jo on kestänyt pitemmän aikaa, on se antanut runsaasti työtä Saksan teollisuudelle ja huomattavana tekijänä vaikuttanut työttömyyskysymyksen selvittämiseen. Yleisen asevelvollisuuden julistaminen ja aseistustoiminnan tullessa julkiseksi, tulee tämä seikka olemaan entistä huomattavampana tekijänä Saksan talouselämässä.

Ensimmäisenä tuntuivat asevelvollisuuslain vaikutukset pörssissä: aseiteollisuusosakkeet nousivat huomattavasti heti seuraavana päivänä. Tosin ne saman päivän kuluessa jälleen laskivat, mutta jäivät kuitenkin aikaisempaa korkeammiksi. Asetilaukset sotalaitosta varten lienevät jo suurelta osalta aiemmin annetut, joten teollisuuden voimakas nousu nykyisestäään ei tulle kysymykseen, mutta lain julkaiseminen on kuitenkin varmistanut aseiteollisuuden asemaa vaikkei laajennuksia lähimpänä aikana tehtänekään, paitsi niillä aloilla, joilla tuotanto vielä puuttuu tai on puutteellista. Hampuriin on m.m. päätetty

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohje malleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

rakentaa uusi suuri sotatarvetehdas. Tämä asiain kehitys on suurimerkityksellinen sellaisille teollisuuksille kuin raskasteollisuus, metalliteollisuus, auto- ja lentokoneteollisuus, tekstiili- ja nahkateollisuus sekä rakennustoiminta. Armeija ja laivasto olivat ennen sotaa Saksan taloudessa suurimmat työnantajat: niiden vahvuus oli 880.000 miestä. Jos nyt laskettaisiin niiden vahvuudeksi 500.000, niin on otettava huomioon, että palvelusaika tulee ennen sodanaikaista noin puolta lyhyemmäksi, mikä itsestään johtaa suurempaan materialikulutukseen. Lisäksi tulee, että mekanisointi on paljon ennen sodanaikaista suurempi ja kaikenlaisten koneiden tarve vastaavasti kasvanut.

Polttavammaksi tulee tämän kautta myöskin raaka-ainekysymys ja sen mukana tilausten finanssiointi. Tässä suhteessa on kuulunut, että toistaiseksi jatketaan noudatettua lyhytaikaista lainausta, kunnes pääomamarkkinat tarjoavat konsolidoimismahdollisuuden. Vuoden 1934 vakinaisessa ja ylimääräisessä menoarviossa oli armeijaa, laivastoa ja lentolaitosta varten 2,39 miljardia Rmk. sekä maailmansodasta aiheutuneita huolto- ja eläkemaksuja varten 1,28 miljardia Rmk. Työmarkkinoilla yleisen asevelvollisuuden säätäminen tuskin tulee sanottavasti helpotusta aikaansaamaan,

sillä työleiripalveluksesta vapautuu 1.4. noin 250.000 nuorta miestä ja kutsuntaluokan 1914 arvioidaan nousevan noin 950.000 mieheen, joista siis vain noin puolet voidaan armeijaan sijoittaa.

Täten voitaneen yleisvaikutelmana tapahtuneesta toimenpiteestä lausua, että se todennäköisesti tulee estämään sisämaisen talouskonjektuurin taantumisen, kun sen sijaan on varsin kysymyksenalaista, voivatko sen kautta työmahdollisuudet lisääntyä. Samanaikaisesti tulee kuitenkin sen taloudellisena seurauksena olemaan, että nykyinen vastakohta sisämaan konjektuurin ja välttämättömästi lisäämisen tarpeessa olevan viennin välillä tulee säilymään, jota lisää varustuksiin tarvittavan ulkomaisen raaka-aineen tarve. Kuten tri Schacht Leipzigissä sanoi, on ryhdytty toimenpiteisiin viennin lisäämiseksi. Tällöin tullaan vientiä suosimaan edullisen kotimaisen konjektuurin kustannuksella. Tässä yhteydessä nousee itsestään kysymys, eikö asevelvollisuuden voimaansano Saksassa eräissä maissa tunnuseikkoihin perustuen saata vaikuttaa ehkäisevästi ostojen antamiseen Saksaan, mikä, jos niin tapahtuisi, saattaisi suurestikin haitata Saksan pyrkimyksiä lisätä vientiään. Ranskan lehdistössä onkin jo saksalaisten tietojen mukaan tehty ehdotuksia taloudellisen blokaadin toimeenpanemisesta Saksaa vastaan.

Aune Wirtanen

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: c5

ASIA:

Berlinissä olevan lähetystön raportti n:o 15.

Ministeri Kuorikoski

27/9. 1935.

Berliinissä, 27 p:nä maaliskuuta 1935.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

nr. 952/272/35.

19	83	Pal. D.	35.
2/4. 35	3		
	LASTO		
5	C5		

Ulkoasiainministeriölle.

/

Ulkoasiainministeriölle kunnioittaen
oheisena lähetän raporttini n:o 15 aiheesta:

Hiukan karakteristiikkaa.

Ministeri: *Ramell*

BERLIINISSÄ SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 15.

Berliini:ssä 27 p:nä maaliskuuta 1935.

Asia:

Hiukan karakteristiikkaa.

19/83 Sal. D. 35.

2/4.35.

5 C 5

Saattaa olla mielenkiintoista koettaa luonnehtia sitä miestä, johon Saksan valtakunnan johto nykyään keskittyy, valtakunnankansleri Hitleriä. Kun on kysymys henkilöstä, joka jo asemansa vuoksi on suuressa määrin eristetty ja joutuu sulkeutumaan omaan korkeaan yksinäisyyteensä, jota tuskin kukaan pääsee täysin lähelle, niin on verrattain luonnollista, että kaikenlaiset enemmän tai vähemmän todelliset jutut pääsevät liikkeelle eikä tarkkaa kuvaa voida luoda. Kuitenkin erinäiset ilmiöt ja tapahtumat karakterisoivat tällaista henkilöä ainakin pääpiirteittäin. Kokoamalla näin sekä kauempaa että varsin läheisistäkin piireistä saatuja vaikutelmia koetan seuraavassa tehdä niistä yhteenvedon.

Kaikilta tahoilta kuullut tiedot käyvät yhteen siinä, että valtakunnankansleri henkilökohtaiselta moraaliltaan on täysin moitteeton: hän

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

ei käytä alkohoolia, ei tupakoi, ei syö lihaa eikä harrasta kevytmielistä elämää. Hän on fanaattisesti vakuutettu oman oppinsa ja suuntansa oikeudesta ja katsoo itsensä olevan Saksan kansan pelastajan sen alennustilasta. Mutta hänen luonteensa sisältää niin suuren annoksen impulsiivisuutta, että se saattaa käydä vaaralliseksi. Monien huolten ja vaikeuksien painamana on epäilemättä hermostokin joutunut kovalle koetukselle. Kun sanotaan, että hän olisi milloin tri Goebbelsin, milloin kenraalien, milloin muiden vaikutuksen alainen, pitänee tämä vain osittain paikkansa. Olen niin monen johtavimmankin henkilön kuullut lausuvan, ettei "Führerille" voida mitään neuvoja antaa, koska hän itse tietää, mitä on tehtävä, vaan että hänelle ainoastaan kaikkein korkeimmat henkilöt voivat esittää näkökohtia. Hänen sanotaan olevan pidättyväisen ja harkitsevan, eikä erikoisen nopean päätöksien tekoon, mutta jos hän jostakin asiasta kimmastuu, ratkaisee hän sen silmänräpäyksessä ja mahdollisimman radikaalilla tavalla. Näin tapahtui viime kesäkuun 30 päivänä ja näin on tapahtunut asevelvollisuuslain julistamisessa. Viimeksimainittu oli tullut täytenä yllätyksenä armeijan korkeimmalle upseeristollekin, jonka suunnitelmien mukaan asia olisi ollut kypsä julkisuuteen vasta muutaman kuukauden kuluttua. Kansleri oli lepäämässä huvilassaan Baijerissa ja sai sinne tiedon Ranskan päätöksestä

kahden vuoden palvelusajasta. Tämä sai hänet siinä määrin kiivastumaan, että hän heti matkusti Berliiniin, kutsui hallituksen kokoon ja määräsi lain julaistavaksi. Puolustusministeri saa sitten hoitaa käytännölliset selvittelyt ja toimeenpanon.

Kanslerin impulsiivisuudesta ovat eräät lähettilästoverini kertoneet seuraavan tapauksen, jonka todenperäisyyttä en ole voinut tarkistaa ja josta vastuun jätän kertojille: Kun viime syksynä Englannin varapääministeri Baldwin Saksan asioista esitti hallituksen lausunnon parlamentissa, sai maan tšekäläinen suurlähettiläs Sir Eric Phipps tehtäväkseen edellisenä päivänä selostaa valtakunnankanslerille lausunnon sisällön. Kansleri oli tällöin niin kimmastunut, että oli käyttänyt sanontatapoja, jotka pakottivat suurlähettilään poistumaan ja ulkoasiainministeri von Neurath sai seuraavana päivänä käydä hänen luonaan anteeksi-
pyynnöllä.

Kuvaavaa hänen eristäytymiselleen työtovereistaan on myöskin se, että entinen SA-päällikkö Röhm oli ainoa heistä, jonka kanssa kansleri oli sinätoveri.

Eräs täällä toistakymmentä vuotta ollut amerikkalainen, jolla on varsin laajat suhteet ja suuri kosketus eri piireissä, kuvasi kanslerin toimintaa seuraavaan tapaan: Kansleri noudattaa systeemiä divide

et impera. Tästä syystä säilyttää hän hallituksessa kaksi sellaista vastakkaista ja toisiaan vastaan taistelevaa luonnetta kuin Göring ja Goebbels, koettaen täten ylläpitää politiikassaan tasapainoa. Samoin on hänellä taloudellisella alalla kaksi vastakkaista suuntaa edustettuna: Schacht ja Darré. Lopuksi voitaisiin vielä mainita kaksi tekijää, joissa suhde tosin jo on muodostunut epäsuhteeksi: armeija ja SA-järjestö. Täten voidaan sanoa, ettei valtakunnankansleri Hitler ainakaan toistaiseksi ole joutunut minkään määrätyn suunnan ehdottoman vaikutuksen alaiseksi, vaan voi noudattaa omaa linjaansa. Kokonaan toinen kysymys on, voiko ja kuinka kauan tilanne tällaisena jatkua samoin kuin sekin, kuinka menestyksellistä liian impulsiivisen henkilön johto ajan mittaan tulee olemaan, niin hyödyllistä kuin impulsiivisuus määrättyissä tilanteissa saattaa ollakin.

Ulkonaisessa esiintymisessään on valtakunnankansleri, vastoin alkuaikoina ilmennyttä jonkunlaista hapuilevaisuutta, tullut hyvin varmaksi, ja kasvopiirteissäänkin on päättäväinen, itsetietoinen ilme tullut entistä voimakkaammin esiin.

Aune Kottma —

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C5

ASIA: _____

Berlinissä olevan lähetystön raportti n:o 16.

Ministeri Neuvos

28/3. 1955

Berliinissä, 28 p:nä maaliskuuta 1935.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

no. 953/273/35

20/83 Sal. D. 35.	
2/4. 35.	3
5	C6

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

1/c
Ulkoasiainministeriölle kunnioittaen
oheisena lähetän raporttini n:o 16 aiheesta:
Berliinin keskustelut.

Ministeri: *Raimo Kuitman*

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 16.

Berliini ssa 28 p:nä maaliskuuta 1935.

20/83 Sal. D. 35.

Asia:

Berliinin keskustelut.

2/4 35.

5 C 5

Hitlerin ja Sir John Simonin välisistä keskusteluista ovat viralliset tiedonannot hyvin vaiteliaita. Molemmiin puolin on sovittu, ettei niistä julkisuuteen sanottavia anneta. Siitä huolimatta näyttää ulkomainen sanomalehdistö varsin paljon tietävän keskustelujen kulusta, josta suuri osa on paikkansa pitävää, vaikka mielikuviutus onkin olemattomia yksityiskohtia lisäillyt. Saksalaisella taholla ollaan varsin vaiteliaita ja lienee mahdollista vasta vähän myöhemmin saada jotain puristetuksi irti. Sen sijaan kertoi minulle neuvotteluissa koko ajan läsnäollut Englannin suurlähettiläs Phipps verrattain avomielisesti, vaikkakin luottamuksellisesti, neuvottelujen kulusta. Hänen kertomuksensa mukaan on keskustelujen tuloksesta mainittava seuraavaa:

Hitlerin ja Simonin väliset keskustelut tapahtuivat avomielisesti ja hyvin ystävällisessä

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

sävyssä. Sir John oli tyytyväinen matkaansa sikäli, että oli henkilökohtaisessa keskustelussa saanut kuulla Saksan hallituksen käsitykset kansainvälisistä kysymyksistä ja voinut esittää Englannissa vallitsevat mielipiteet. Mitään konkreettisia tuloksia keskusteluista ei voinut olla, eikä ollut tarkoitettukaan olevan, sillä puheenalaisina olleita kysymyksiä ei voida ratkaista kahden vallan kesken. Mutta keskustelut voivat olla hyödyksi vastaisia neuvotteluja varten. Käsitellyistä kysymyksistä erikseen mainitsi Sir Eric luottamuksellisesti seuraavaa.

Aseistus. Hitler ei halunnut täsmälleen määritellä Saksan aseistuksen suuruutta, mutta oli maa-armeijan ylijärjeksi arvioinut 550.000 miestä, halunnut Saksan laivaston suuruuden kolmanneksi osaksi Englannin laivastosta ja ilmavoimat niin suuriksi, että ne vastaavat sen maan ilmavoimia, jolla on suurin ilmalaivasto. Englantilaiset katsoivat Saksan vaatimuksia laivastonsa suhteen liian korkeiksi, varsinkin kun Saksalla ei ole merentakaisia siirtomaita. Saksalaiset olivat vedonneet Venäjän suureen aseistukseen, joka on vaarana Saksalle.

Itäpakti. Saksan kanta on muuttumaton, s.o. se ei suostu assistance mutuellein, mutta on muuten valmis hyökkäämättömyyssopimuksien tekoon, jos niillä

luullaan jotain merkitystä olevan. Saksan vastahakoisuus tätä sopimusta kohtaan oli kuitenkin ilmeinen.

Tonavan sopimus. Hitler oli paljon taipuvaisempi Itävallan "sekaantumattomuussopimukseen", jos vain sekaantumattomuus voidaan selvästi määritellä ja kaikki valtiot sitoutuvat sitä noudattamaan. Hitler oli sellittänyt, ettei hän halua uhata Itävaltaa, mutta oli toisten myös pysyttävä Itävallan asioista erillään.

Kansainliitto. Saksa on suostuvainen palaamaan Kansainliittoon, jos ja kun liiton peruskirjaa on muutettu niin, että se vastaa Saksan vaatimuksia. Jyrkimpänä Kansainliittoon palaamisen vastustajia on ulkoasiain valtiosihteeri v. Bülow. Kun tiedustin merkittävä valtiosihteeri v. Bülowin syrjäyttäminen keskusteluista (hän ei ollut yhdessäkään mukana) hänen piakkoista poistamistään ja v. Ribbentropin tulemistä hänen paikalleen, ei Sir Eric luullut asian näin olevan, vaan oli keskustelijain piiriä tahdottu mahdollisimman paljon rajoittaa. v. Bülow ei ollut myöskään silloin ollut mukana, kun hra Eden yksin aikaisemmin kävi Berliinissä.

Välittömästä lähteestä saatuina on edelläolevia tietoja pidettävä täysin autenttisina. Niitä tulevat ehkä jossain määrin täydentämään ne tiedot, jotka lähipäivinä toivottavasti saksalaiselta taholta saan, vaikkei mitään ihmeellisempiä lisäyksiä niistä odotakaan.

Seuraavassa mainitsen vielä eräitä tietoja, jotka olen saanut muista lähteistä ja joiden tarkkuudesta en voi mennä takuuseen. Eräs yleensä hyvin informoitu ja laajat suhteet omaava amerikkalainen sanomalehtimies sanoi Englannin ulkoministerin palanneen kotiinsa pettyneenä (disappointed) Hitlerin taipumattomuudesta, Sir John kun muka oli odottanut pitemmälle menevää kompromissihalua saksalaisella taholla. Amerikan suurlähettiläs taas sanoi kuulleensa, että Hitleriin oli tehnyt varsin masentavan vaikutuksen se avomielinen kuva, jonka Simon oli antanut Englannissa vallitsevista käsityksistä Saksan suhteen. Hän lisäsi, että keskustelut tulevat tuloksiltaan pienemmiksi kuin mitä saksalaiset olivat laskeneet, mutta ettei niiltä siitä huolimatta voida määrättyä merkitystä kieltää.

Tshekkoslovakian lähettiläs sanoi kuulleensa Hitlerin itäpaktista puheen ollen Simonille lausuneen, ettei Saksa halua Venäjän kanssa sitoutua minkäänlaisiin sotilaallisiin sopimuksiin ja että hän olisi varottanut kommunistivaarasta, jos Venäjä pääsee liian väljille vesille. Hänen kertomansa mukaan pitäisi hra Edenin hillitä Moskovan varustautumisintoa. Hän kertoi myöskin Saksan Kansainliittoon palaamisen ehtona olevan, että Kansainliiton peruskirja erotetaan itsenäiseksi Versaillesin sopimuksesta ja että sitä muutetaan erinäisissä

kohdin Saksan vaatimusten mukaiseksi. M.m. haluaisi Saksa, että olisi muodostettava erikoinen suurvaltain korkein neuvosto.

Että saksalaisellakin taholla tunnetaan pettymystä keskustelujen tuloksista, käy ilmi päätoimittaja Paul Schaefferin Berliner Tageblattissa 27/3 julaistusta kirjoituksesta. Hän toteaa siinä eroavaisuuden englantilaisissa ja saksalaisissa näkökannoissa ja sanoo m.m.: "Lontoosta kuuluvista äänistä käy ilmi, kuinka oikein oli täydellä avomielisyydellä jo ennen todeta sen kuilun suuruus, joka meitä vielä erottaa englantilaisesta käsityskannasta. Me uskomme, että Saksan hyvä tahto, huolimatta aikaisemmista epäilyksistä, englantilaisille vieraille kävi selväksi ja että Lontoon vastuunalaisissa piireissä on olemassa sama luottamus siihen, että joku tie vihdoinkin löydetään, kuin Berliinissäkin. On suurimerkityksellistä tässä yhteydessä, että huolimatta keskustelujen vaikeista aiheista, mitään henkilökohtaista ärtyneisyyttä ei ilmennyt; molemmat puolet ovat painokkaasti pysyneet asiallisina, mutta ilman terävyyttä. Emme siis näe mitään syytä kadottaa kaikkea toivoa. - - - - Moskovassa astuu hra Eden hyvin epäselvälle ja hyllyvälle pohjalle ja tämä ero Berliiniin nähden tulee pistämään hänen silmäänsä. Meillä on hänelle tarjottu puhdasta viiniä eikä mitään muuta. Kaikki tiet ovat jääneet avoimeksi. Mutta Moskova on

viime kuukausina ollut tavattoman toimelias, saadakseen aikaan yhteistyön, joka suuntautuu Saksaa vastaan. - - - Hra Eden matkustaa edelleen Pragiin. Esiintymättä ulospäin hyvin näkyvästi, on hra Benesh jo puoli vuotta yhdessä hra Litvinoffin kanssa käyttänyt jyrkimpiä keinoja, saadakseen Ranskan liittoystävällisiin piireihin "aitokollektivisteja" vastaan, joita Englanti johtaa. Sanoaksemme asian vielä selvemmin: Nämä molemmat herrat ovat tehneet kaikki ponnistuksensa, muodostaakseen rintaman Saksaa vastaan, silloin kuin Lontoo haluaa rakentaa eurooppalaisen rintaman, johon Saksakin kuuluu." Lehti lopettaa seuraavilla lauseilla: "Der Kreml hat immer nur gewünscht, das bürgerliche Europa nicht zur Ruhe kommen zu lassen, es zu spalten und so zu schwächen und dann zuzuschlagen - wenn dieser Zersetzungsprozess weit genug fortgeschritten sei. Nicht verwundert uns mehr, als die Blindheit Frankreichs gegenüber diesem tausendfach belegten Gedankengang des Kreml, und wir verstehen auch nicht, wie ein berühmt kluger Mann, wie Herr Benesh, dieser Politik Vorspann leisten kann. - - - Welche Aussichten unter diesen Umständen Herr Eden hat, sich in Moskau Klarheit zu schaffen, ist nicht schwer zu ermessen. Die Sovjets werden die Forderungen der französischen Sicherheitspolitik überstürzen bis relative Vernunft absoluter

Unsinn wird; sie werden alles tun, um die Lage undurchsichtig zu machen und die schwierige, aber doch in ihren Zielen vollkommen klare Auseinandersetzung mit Deutschland zu komplizieren und zu erschweren."

Kun tarkastaa niitä tuloksia, jotka edelläolevan mukaan keskustelujen kuluessa saavutettiin, osottautuvat ne asiallisesti varsin laihoiksi. Kansleri Hitler on jyrkästi pysynyt ottamallaan kannalla, josta jo aikaisemmin olen raportoinut, eikä tärkeimmissä kysymyksissä ole suostunut huomattavampiin sovitteluihin. Vierailun huomattavin merkitys on siinä, että Englannin ulkoministeri on saanut henkilökohtaisen vaikutuksen Saksan johtajasta ja perusteellisen selostuksen Saksan kannasta eri kysymyksissä. Mikä vaikutus kohtaamisella on ollut, käynee täysin selville vasta Stresen konferenssin jälkeen.

Siitä, mitä saksalaisella virallisella taholla asiasta ajatellaan, saanen tilaisuuden lähipäivinä kertoa.

Aune Miettinen

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: CS

ASIA: _____

Berlinissä olevan lähetystön raportti n:o 17.

Ministeri Wessinen

7/4. 1938

Berliinissä, 1 p:nä huhtikuuta 1935.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

no 1057/290/35

21 83 Pal. D. 35.
4/4.35.

5 C5

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

/

Ulkoasiainministeriölle kunnioittaen
ohesena lähetän raporttini n:o 17 aiheesta:

Berliinin keskustelut. II.

Ministeri:

Runeberg

BERLIINI

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 17.

Berliini ssa 1 p:nä huhti kuuta 19 35. 21 / 83 Val. D. 35.

Asia:

Berliinin keskustelut. II.

Täydennykseksi otsakeasiaa koskevaan raporttiini n:o 16 pyydän saada lisätä seuraavat saksalaiselta taholta annetut lausunnot, jotka oleellisesti eivät poikkea siitä kuvasta, minkä tilanteesta loin.

Olen saanut tilaisuuden haastatella sekä ulkoasiainministeri von Neurathia että Auswärtiges Amtin itäosaston päällikköä Meyeriä. Silloin kuin hra v. Neurath osottautui verrattain pidättyväiseksi lausunnoissaan Simonin matkan tuloksista ja piti sen merkitykseltään tärkeimpänä puolena avoimielistä ajatustenvaihtoa ja täyden selvyuden saamista molempien keskustelijapuolten käsityskannoista, joissa huomattavia eroavaisuuksia on olemassa, oli ministeriaalitirehtööri Meyer paljon optimistisempi, sanoen valtakunnankanslerin tehneen syvän vaikutuksen englantilaisiin ja tämän jälkeen ymmärtämyksen Saksan näkökantoja kohtaan Englannin

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

vastuunalaisissa piireissä suuresti lisääntyneen. Omasta puolestani tahtoisin mieluummin kallistua tilanteen pidättyväiseen arviointiin ulkoministeri v. Neurathin tapaan.

Mainitsen seuraavassa lyhyesti, mitä edellämaituilta henkilöiltä kosketelluista kysymyksistä kuulin, huolimatta siitä, että osittain joudun kertamaan edellisessä raportissani esitettyjä seikkoja.

1) Molemmin puolin oltiin yksimielisiä siitä, että kaikki on tehtävä rauhan säilyttämiseksi;

2) Ilmahyökkäyssopimuksesta on Saksa valmis neuvottelemaan;

3) N.s. itäpaktin suhteen Saksa ei millään ehdolla suostu assistance mutuellein, ei edes fakultatiivisesti. Sen sijaan on se valmis solmiamaan hyökkäämättömyyssopimuksia mieluummin bilateraalisesti ja suostuvainen konsultation hyökkäyksen tapahtuessa. Hra v. Neurath sanoi Sir John Simonille lausuneensa, että Saksa tässä asiassa ei tule peräytymään, tehtäköön sitä vastaan minkälaisia sota- ja puolustusliittoja tahansa;

4) Saksa on valmis, sitten kun se ensin on saavuttanut 100-prosenttisen tasa-arvoisuuden, supistamaan aseistustaan samassa suhteessa kuin kaikki muutkin;

5) N.s. Tonavan sekaantumattomuussopimukseen

Saksa on valmis yhtymään, jos vain sekaantumattomuus saadaan täsmälleen määritellyksi ja kaikki valtiot sitoutuvat sitä yhtäläisesti noudattamaan;

6) Memelin kysymystä oli ulkoministerin sanojen mukaan vain sivumennen kosketeltu, mutta sanoi hän lähiaikoina Memelin sopimuksen takaajavaltujen taholta tehtävän demarchen Kaunasissa, sillä "näin ei tilanne enää voi jatkua". Hra Meyerin mukaan oli tämä kysymys ollut varsin tärkeänä kohtana keskusteluissa.

Kun edelläolevat tiedot lisätään aikaisempaan tiedoitukseeni, lienee mahdollisimman täydellinen kuva Berliinin keskusteluista saatu. Niiden merkityksestä olen jo aiemmin käsitykseni esittänyt.

Tässä yhteydessä lienee mielenkiintoista mainita seuraavasta seikasta. Tavatessani 26/3 Yhdysvaltain tšekäläisen suurlähettilään, kysyin häneltä, mitä Amerikassa arvellaan Saksan viimeaikaisista otteista. Hän sanoi siellä suhtaudutun niihin varsin kriitillisesti ja huomiota ansaitsevimmän ilmiön olevan sen, että Hearst-lehdistö juuri oli julaissut Hearstin itsensä kirjoittaman pääkirjoituksen, jossa asetutaan varsin jyrkälle kannalle Saksan suhteen.

Tämä on sitäkin merkittävämpää, kun Hearst äskettäin itse oli Saksassa, jossa häntä paljon juhlittiin ja oli kosketuksessa johtavien saksalaisten kanssa ja koska hänen lehdistöään yleensä Yhdysvalloissa on pidetty Saksalle suopeimpana. Kirjoitus on Saksan johtavissa piireissä herättänyt suurta närkästystä.

Charles K. ...

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C5

ASIA: _____

Berlinissä olwan lähetystön raportti n:o 18.

Ministeri Wuorimes

7/4. 1935.

Berliinissä, 1 p:nä huhtikuuta 1935.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

no 1058/291/35

22 83 Pal. D. 35.

4/4.35.

5 05

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

1/1
Ulkoasiainministeriölle kunnioittaen
oheisena lähetän raporttini n:o 18 aiheesta:

Työrintama (Arbeitsfront) ja

tuotannollinen talous.

Ministeri:

Raimo Vartiainen

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 18.

Berliini ssa 1 p:nä huhti kuuta 1935. 21 81 Sal. S. 35.

Asia: _____

Työrintama (Arbeitsfront) ja
tuotannollinen talous.

4/4.35.

5 C5

Reportissani n:o 56 viime vuoden marras-
kuun 15 päivältä kuvasin Saksan työrintaman (Ar-
beitsfront) uutta järjestelyä. Viime maaliskuun
lopulla olivat Leipzigissä koolla työrintaman vuosi-
päivät, joiden yhteydessä uusia muutoksia julaistiin.
Siellä esiintyi tri Schacht, joka julisti yhteyden
luomisen työrintaman ja hänen toimeenpanemansa
työnantajainjärjestön välillä. Valtakunnankansleri
on asiasta antanut asetuksen.

Uuden järjestelyn mukaan liittyy tri
Schachtin aikaansaama työnantajainjärjestö työrinta-
maan, joka tähän saakka ylivoimaisesti on ollut
työntekijäjärjestö. Tämän toimenpiteen kautta estyy
työntekijäjärjestön mahdollinen itsenäinen, yksipuoli-
nen toiminta työnantajia vastaan. Samoin kuin mo-
lempien järjestöjen keskuselimet, Valtakunnan Talous-
kamari tuotannollisen talouselämän edustajana ja
Valtakunnan Työneuvosto työrintaman keskuselimenä nyt

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi _____ministeriölle.
Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoi-
tuksiin.

valtakunnan talousministerin kutsusta kokoontuu "Valtakunnan työ- ja talousneuvostona", samoin muodostetaan piirijärjestöt piirien työ- ja talousneuvostoiksi. Näiden yhteisjärjestöjen tehtävänä on keskustella taloudellisista ja sosiaalisista kysymyksistä ja vastaanottaa hallituksen ja työrintaman julistuksia. Niillä on siis vähämerkityksellinen tehtävä. Yhteistyö tulee sen kautta kiinteämmäksi, että valtakunnan talouskamarien toimistot tulevat myös työrintaman taloustoimistojen toimipaikoiksi ja ovat välittömästi alistetut talousministerin alaisiksi.

Kaikissa muissa työrintaman elimissä tulevat työnjohtajat ja työntekijät tästä lähin pariteettisesti edustetuiksi. Työrintaman eri elimien kokouksissa tullaan pitämään esitelmiä keskusteluineen ymmärtämyksen selvittämiseksi molemminpuolisista eduista, minkä pohjaksi tri Schacht on asettanut periaatteen, ettei sosialipoliittisia vaatimuksia voida tyydyttää ottamatta huomioon taloudellisia mahdollisuuksia ja päinvastoin, etteivät taloudelliset vaatimukset voi saada tyydyttävää ratkaisua ilman sosialipoliittisten näkökohtien riittävää huomioimista.

Valtakunnan työyhtymissä (Reichsbetriebsgemeinschaften) alaosastoinen on muodosteltava pariteettisiä korkeintaan 12 hengen työvaliokuntia, joiden

tehtävänä on tutkia oikeudenmukaisen sosialisen ta-
soituksen toimeenpanoa. Työlaitosten tarkastuksia voi
työrintama tästälähin toimittaa vain asianomaisen
työnantajan kanssa siitä sovittuaan. Jos ratkaisut
erimielisyyksistä käyvät välttämättömiksi, voivat sen
tehdä ainoastaan "työn luottamusmiehet" (Treuhand-
der Arbeit).

Uusia määräyksiä on katsottava työnantajain
ja myös talousministerin aseman vahvistamiseksi työ-
rintamaan nähden, jossa viimeainitussa tähän saakka
työnantajat ovat olleet toivottamassa vähemmistössä.
Luottamusmiestensä kautta sekaantuu valtio talouselä-
mään vain periaatteellista laatua olevissa kysymyk-
sissä. Tri Schacht toivoo todennäköisesti näiden
toimenpiteiden kautta ehkäisevänsä erinäisiä häiri-
öitä, joista työnantajat ovat joutuneet kärsimään ja
siten vahvistavansa oikeusturvan tunnetta. Mutta tästä
voi myös johtua yksityisyritteliäisyyden vahvistuminen,
erikoisesti vientialalla, jossa suhteessa valmistelut
parhaillaan ovat käynnissä.

Arne Wronin

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA: _____

Berlinissä olevan lähetystön raportti n:o 19.

Ministeri Huorimaa

24/4. 1935.

Berliinissä, 24 p:nä huhtikuuta 1935.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

no 1319/343/35.

23/84 Jal.D. 35.

29/4.35.

5 105

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

1/1
Ulkoasiainministeriölle kunnioittaen oheisena lähetän raporttini n:o 19 aiheesta:

Sisäpoliittisesta tilanteesta Saksassa.

Ministeri:

Samuel Wormald

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 19.

Berliini ssa 24 p:nä huhti kuuta 1935.

23/84 Sal. D. 35.

Asia:

Sisäpoliittisesta tilan-
teesta Saksassa.

29/4.35

5 C5

On jo pitempi aika siitä, kun viimeksi kerroin vaikutelmia Saksan sisäpoliittisesta tilanteesta. Lienee siitä syystä aihetta jälleen kosketella näitä kysymyksiä, jotka viime kuukausien tapahtumien kautta osittain ovat saaneet uuden ilmeen.

Niinkuin jo aikaisemmin olen huomauttanut, vaikutti Saarín kansanäänestyksen tulos vahvistavasti hallituksen asemaan. Voimakkaimman vahvistuksensa on hallitus kuitenkin saanut asevelvollisuuslain julkaisemisen kautta. Tämän lain julkaisemisen voidaan sanoa siinä määrin olleen Saksan yleisen mielipiteen mukainen, että suuri joukko nykyisen hallituksen ja sen noudattaman suunnan vastustajia ovat tämän teon kautta muuttaneet mielipidettään, antamalla moraalisen tukensa valtakunnankanslerille. Lisäksi on oletettavissa, että kansainliiton neuvoston lausuma tuomio Saksan menettelystä entistä enemmän on Saksan kansaa sulattanut yhtenäisemmäksi, sillä ulkoapäin

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

tuleva vastustus ja Saksan yhä suurempi isolointi luonnonvoimalla ajaa yhteen sen alaisena olevia. Varmaa on myöskin, että mitä enemmän Saksa toisten valtioiden toimenpiteiden kautta joutuu eristettyyn asemaan sitä suuremmassa määrin sen kansa kokoontuu hallituksensa ympärille ja siinä piilevät oppositioaineokset menettävät merkitystään ja vaikutustaan. Täten on tällaisella toisten valtioiden toiminnalla Saksan valtakunnan sisäisen lujittumisen kannalta positiivinenkin merkityksensä, jota on parasta olla aliarvioimatta.

Saksan sisäisessä tilanteessa on kuitenkin edellämainitusta huolimatta olemassa runsaasti vaikeuksia, joiden voittaminen ainakin erinäisissä tapauksissa tällä hetkellä katseltuna näyttää miltei uskomattomalta. Tämä koskee lähinnä taloudellista tilannetta, jonka vaikeutuminen ajan mittaan saattaa johtaa arvaamattomiin seurauksiin. Kun kuitenkin tästä puolesta asiaa tulen laatimaan eri selostuksen, tulkoon tämä seikka tässä yhteydessä vain todetuksi. Sen sijaan selostan seuraavassa poliittisella alalla ilmeneviä vastakohtia.

Vaikkakin alussa jo huomautin niistä positiivisista näkökohdista, jotka viimeaikaiset tapahtumat ovat tuoneet mukanaan Saksan kansan yhteistunnon vahvistumisen mielessä, ei se suinkaan merkitse sitä, että arvostelu ja oppositio olisivat hävinneet tai

muuttuneet kokonaan olemattomiksi. Kun ihmisiä koetaan valaa täysin yhdenmukaiseen muottiin, herättää se voimakasta vastustushalua. Näin on Saksassakin. Mahdotonta sen sijaan on lähimainkaan arvioida tämän vastustuksen voimaa ja merkitystä, sillä sen ilmipääsemisen estämisestä pitää voimassaoleva, ankara valvonta huolen. Erinäisistä ilmiöistä voi kuitenkin niiden olemassaolosta päätellä.

Vallitsevasta kirkkoriidasta, josta saksalaisissa lehdissä sallitaan vain hyvin niukkoja tietoja ja joka niissä merkitään verraten vähäpätöiseksi, sisältävät ulkomaiset lehdet taas puolestaan liian suureksi puhallettuja uutisia. Niin paljon kuin saksalaisilta johtavilta tahoilta olen voinut saada irti, seurataan tämän kysymyksen kehitystä verrattain vakavina ja huolestuneina. Terävimpänä esiintyy vastakohta protestanttisessa kirkossa, jossa "tunnustuskirko" ja "saksalaiset kristityt" ovat jyrkästi vastakkain. Tunnustuskirkon pari kuukautta sitten julkaisema lausunto, joka ulkomaisessa sanomalehdistössä on ollut selostettuna, oli varsin jyrkkäluontoinen ja osotti olemassaolevan konfliktin syvyyttä. Sen lukeminen kirkoissa kiellettiin ja kun papit siihen eivät suostuneet, vangittiin heitä suuret määrät ja estettiin toimittamasta jumalanpalvelusta. Mikäli on kuulunut, on huomattava osa vangituista papeista jo vapautettu, mutta sen

sijaan uusia vangitsemisia toimitettu. Riidan kehitystyä näin teräväksi, ilmoitti valtakunnan sisäasiainministeri Frick parisen viikkoa sitten, ettei sen enää yleisvaltakunnallisen edun kannalta voida sallia jatkuvan, vaan tulee hallitus puuttumaan asiaan ja lopettamaan kirkkoriidan. Mihin toimenpiteisiin hallitus on ryhtynyt tai tulee ryhtymään, siitä ei toistaiseksi ole mitään tietoja kuulunut.

Kun protestanttisessa kirkossa riita näin on ulospäin esiintynyt eri kirkkosuuntien välisenä, ei se ole sitä katolisessa kirkossa, joka ainakin toistaiseksi on sisäisesti yhtenäinen. Joitain ääniä sielläkin on kuulunut siitä, että Saksan katolisen kirkon olisi erottava maailman katolisesta kirkosta ja muodostettava oma saksalainen kirkkokuntansa, mutta lienee näitä ääniä toistaiseksi pidettävä vähämerkityksellisinä ja kansallissosialistiselta taholta lasketuina koepalloina. Saksan katolinen kirkko laskenee enemmän siihen, että se, paavin alamaisena ollen, voi säilyttää asemansa turvallisempana, kuin siitä erottuaan. Sen sijaan valittavat katolilaiset piirit sitä, ettei Saksan hallituksen taholta Vatikaanin kanssa tehtyä konkordaattia noudateta, ja lasketaan tässä suhteessa Vatikaanin harjoittamaan painostukseen katolisen kirkon suojaamiseksi Saksassa. Osittain kirkkoliseen piiriin kuuluu myöskin se vastakohta, joka on

olemassa Hitler-nuorison ja katolisten nuorisjärjestöjen välillä, Hitler-nuorisoliiton taholta kun pyritään viimeainitut järjestöt hävittämään ja sulattamaan Hitler-nuorisoon, mitä seikkaa katolinen kirkko katsoo varsin karsaasti. Yksityiskohtaisempaa kuvaa vallitsevasta kirkkoriidasta on mahdoton antaa sellaisen, joka siinä ei ole läheltä mukana, varsinkin kun riitaan, paitsi näitä poliittisia näkökohtia, sisältyy erimielisyyksiä dogmeista ja henkilökohtaisia valtapyyteitäkin, mutta lienevät nämäkin yleiset piirteet riittävät osottamaan kirkollisella alalla vallitsevaa levottomuutta. Mikä sen merkitys Saksan kehityksessä tulee olemaan, sen jää vastainen kehitys osottamaan.

Kommunismi on Saksassa julkisuudessa hävitetty ja Hitlerin sanojen mukaan tuhottu Saksan kansan suurimpana vihollisena. Kommunistinen maanalainen toiminta ei tästä huolimatta ole kokonaan pysähtynyt. Varsin korkealta taholta on minulle tästä toiminnasta annettu seuraava kuva. Saksan valtiollinen poliisi on kuukausi sitten koottujen tietojen mukaan todennut maanalaisen kommunistisen järjestön olemassaolon, johon kuuluu 60.000 jäsentä. Tätä järjestöä rahoittaa Venäjän suurlähetystö ja kauppavaltuuskunta. Kun järjestön korkeimmista johtajista ei toistaiseksi olla täysin selvillä, seurataan sen toimintaa, antamalla

sen kehittyä ilman, että siihen sekaannutaan, kunnes paljastaminen voidaan suorittaa mahdollisimman tarkoituksenmukaisissa olosuhteissa. Että tällä järjestöllä on soluja kaikissa suuremmissa teollisuuskeskuksissa, on ilmeistä. Maaseudulla väitetään kommunismin kokonaan hävinneen.

Kun kommunistiset järjestöt toimivat maailmavallankumouksen aikaansaamiseksi, väittävät hallitsevat piirit, että kirkkoriidan uskonnonpeitteen alla tapahtuu muiden hallitsevaa suuntaa vastustavien poliittisten tekijäin kokoontuminen ja tästä syystä pitää hallitus tärkeänä kirkkoriidan lopettamista. En ole pätevä arvostelemaan viimemainitun väitteen paikkansapitävyyttä, haluan sen vaan tässä todeta. Parhain tapa riidan lopettamiseksi näyttää kuitenkin olevan se, että hallitus kokonaan luopuisi sekaantumasta kirkon asioihin ja antaisi sen vapaasti järjestää toimintansa, mutta se ei ilmeisesti sovi johtajaperiaatteeseen.

Niinkuin jo edellä mainitsin piilee muuallakin tyytymättömyyttä ja esiintyy arvostelua, mutta näistä tyytymättömyysaineuksista on mahdotonta saada mitään tarkempaa selvyyttä, sen enemmän niiden laadusta kuin niiden laajuudesta. Niiden merkitys ja vaikutus käyvät ilmi vasta silloin, kun yleiset olosuhteet tekevät mahdolliseksi niiden purkautumisen.

Arne H. Sjöström

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: *S*

OSASTO: *CS*

ASIA: _____

Berlinissä olevan lähetystön raportti n:o 20.

Ministeri Husinen

25/4. 1935.

Berlinissä, 25 p:nä huhtikuuta 1935.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

no 1321/344/35.

27/84 Sal. D. J.
29/4. 35

5 C5

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

/

Ulkoasiainministeriölle kunnioittaen
ohoisenä lähetän raporttini n:o 20 aiheesta:
Ulkopoliittista tilannearvostelua.

Ministeri: *Aune Miettinen*

BERLIINI

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 20.

Berliini ssa 25 p:nä huhti kuuta 1935.

24/84 Sal.D. 25.

Asia:

Ulkopoliittista tilanne-

arvostelua.

29/4. 35

5 C5

Seuraavassa koetan viimeaikaisten kansainvälisten tapausten johdosta Berliinin horisontista arvioida kansainvälistä tilannetta tällä hetkellä.

Kansallissosialistisen Saksan yhdeksi kompastuskiveksi kansainvälisessä elämässä on muodostunut yksi sen perusopeista: rotuoppi. Mitä tämä rotuoppi merkitsee, sen on eräs kansallissosialistinen kirjailija selvästi lausunut seuraavin sanoin: "ryhmä yhdessä asuvia ihmisiä eivät muodosta kansaa, ne muodostavat massan. Ei myöskään mahtavimman tyrannin olemassaolo muodosta kansaa, vaan karjan. Vain siellä, missä on olemassa samasta verestä periytyviä ihmisiä ja tämän perusvoiman vaikutuksen alaisia, siellä on kansa." On merkille pantava, että kansallissosialistinen oppi on Saksassa jo niin syvästi vaikuttanut, opetetaanhan rotuoppia kaikissa kouluissakin, että tietoisuus henkisestä kansanyhteydestä on häviämässä ja että sitä yhä voimakkaammin korvaa

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

veri- ja rotumytologinen elementti. Jos tätä oppia kehitetään edelleen, merkitsee se sitä, että kaikki germanista verta olevat ja saksaapuhuvat kansat ovat yhdistettävät yhteen kansanruumiiseen. Tästä seikasta johtuu kansainvälinen epäily Saksan tarkoituksia ja pyrkimyksiä kohtaan. Onhan Itävalta kokonaan saksalais-ta, samoin yli puolet Sveitsiä, erinäiset alueet Tshekkoslovakiassa, Puolassa, Tanskassa ja lisäksi Danzig, Memel, osa Elsassia j.n.e. Nyt puheenaolevan opin juurruttaminen Saksan kansan sieluun on näin ollen omalta osaltaan levottomuuden aiheuttajana niissä maissa, jotka tuntevat sen mahdollisten vaikutusten kohdistuvan itseensä. Tämä tärkeä tekijä on siis pidettävä mielessä kansainvälistä tilannetta arvioitaessa ja eri maiden suhtautumista tapahtumiin arvosteltaessa. Suurvaltojen suhtautuminen riippuu tietenkin monista muista itsekkäistä pyyteistä, mutta kun ylläselostettua näkökohtaa aikaisemmin ei ole mainittu, olen katsonut olevan syytä siihenkin kiinnittää huomiota.

Saksalla oli aiemmin monissa ja varsinkin puolueettomissa maissa paljon myötätuntoa erikoisesti siitä syystä, että tunnettiin Saksan asema Versaillesin sopimuksen jälkeen sorretuksi ja kohtuuttomaksi ja ymmärrettiin sen pyrkimyksiä nöyryyttävien määräysten poistamiseksi. Kun Saksa nyt on omien toimenpiteittensä kautta niistä yhdellä iskulla vapautunut ja saa-

vuttanut täyden tasa-arvoisuuden, arvioidaan noissakin maissa olosuhteita toisin ja jättämällä syrjään sentimentaaliset näkökohdat, suhtaudutaan uuteen tilanteeseen realistisesti: Saksa on saavuttanut suurvalta-aseman, joka pienten valtioiden kannalta saattaa muodostua niitä uhkaavaksi, ellei sitä saada sidotuksi rajoituksiin, jotka lopettavat epäilykset sen todellisista tai kuvitelluista aggressiivisista aikeista. Tästä syystä ovat viime viikkojen tapahtumat nostaneet etualalle turvallisuuskysymyksen ja pyritään löytämään muotoja, joiden kautta kaikki valtiot saataisiin sidotuiksi tavalla, mikä antaisi eri kansoille ainakin joksikin aikaa turvallisuuden tunteen rauhallisen elämän jatkumisesta.

Kansainliiton neuvoston päätös Saksan varustautumiskysymyksessä näyttää Saksalle tulleen verrattain odottamattomana, mitä sen jyrkkyyteen tulee. Eri mieltä voidaan kyllä olla siitä, oliko päätöksen muoto onnellisimmin valittu ja eikö miedommalla tavalla esitetty moite olisi helpottanut vastaisia kansainvälisiä neuvotteluja ja Saksan paluumahdollisuutta kansainliittoon. Viimemainittu seikka näyttää ainakin päätöksen kautta lykkääntyneen huomattavasti. Se kiukun myrsky, jonka päätöksen tunnetuksituleminen Saksassa aluksi synnytti, näyttää kuitenkin antaneen tilaa rauhallisemmalle harkinnalle. Saksalaisella virallisella taholla arvioidaan

Genèven päätöksen merkitystä seuraavaan tapaan: Saksan protesti kansainliitonneuvoston päätöksen johdosta osoittaa, ettei Saksa anna mainitulle päätökselle mitään oikeudellis-asiallista arvoa, mutta kyllä poliittis-demonstratiivisen luonteen. Ryhmä valtoja on pitänyt tarpeellisena osottaa Genèvessä Saksalle moraalisen tuomion ja toiset neuvoston jäsenet, Tanskaa lukuunottamatta, ovat poliittisia näkökohtia silmälläpitäen katsoneet edulliseksi yhtyä tähän Genèven ulkopuolella valmistettuun tuomioon. Genèven ilmapiiri johtaa aina siihen, että asetutaan pienintä vastustusta edustavalle opportunistiselle linjalle, varsinkin kun jo aikoja sitten on jouduttu siihen, ettei Genèven päätöksille anneta kovinkaan laajakantoista merkitystä. Tämä ei kuitenkaan vapauta yksityisiä valtioita vastuusta. Mitä tulee sääntöön yksimielisyydestä, ei mikään neuvoston jäsen omaksi vapautukseksi voi päästä nimettömän yhtymän aiheuttamasta kollektiivisesta vastuusta. Kansainliitonneuvosto ja siihen kuuluvat hallitukset ovat asettuneet Saksan suhtautumisen tuomareiksi. Heidän oikeutuksensa tähän kieltää Saksan nootti; tämän kokouksen päätös ei vallitsevissa oloissa ole mikään oikeuspäätös, vaan poliittinen kannanotto. Jo tästä syystä sillä Saksaan nähden ei voi olla mitään oikeudellista vaikutusta.

Saksa on lyhyessä protestinootissaan pidättänyt itselleen oikeuden palata Genèveen päätöksen yksityiskohtiin myöhemmin. Selvyyttä ei vielä ole, missä muodossa ja milloin tämä tapahtuu, sillä asia on parhaillaan asianomaisissa virastoissa valmistelunalaisena.

Kansainvälinen tilanne näyttää tällä hetkellä sellaiselta, että Saksa on enemmän isolettu kuin koskaan ennen. Toiselta puolen voitane sanoa, että kansleri Hitlerin asema Saksassa tällä hetkellä on lujempi kuin koskaan ennen ja mahdollisesti lujempi kuin mitä se koskaan tulee olemaan. Kaikesta päättäen ei mikään valtio nykyään halua antautua sodan leikkiin (paitsi ehkä Italia Abessiniassa), joten todennäköisintä on, että keskustelut turvallisuuden lisäämisestä vaihtelevalla menestyksellä tulevat jatkumaan, kunnes jonkunlainen modus vivendi ainakin lyhemmäksi aikaa löydetään. Mitä muutaman vuoden kuluttua saattaa tapahtua, sitä pystynee tuskin kukaan lähimainkaan arvioimaan.

Tällä hetkellä voisi Saksa tehdä huomattavan palveluksen kansainvälisen poliittisen tilanteen ja oman asemansa parantamiseksi, jos se ottaisi ratkaisevan askeleen ei vain sanoissa, vaan teoissa, ilmoittamalla olevansa valmis, nyt kun se on saavuttanut vaatimansa tasa-arvoisuuden, yhteisissä neuvotteluissa sopimaan turvallisuuden järjestämisestä sekä idässä että Tonavan maissa ja täten taittaisi kärjen sitä vastaan

nykyään suunnatuilta hyökkäyksiltä ja käsityksiltä, että sen kannatot ovat saivartelua tarkoituksella välttää sitoumuksia. Täten antaisi se myös käytännöllisen todistuksen rauhanrakkaudesta, mikä useimmilla tahoilla on niin epäilyksenalainen ja avaisi tien paluulle kansainliittoon, jota muuten täältä katsottuna ainakin Ranska näyttää tahtovan välttää, pitäen Saksan poissaoloa itselleen mukavampana, Englannin ja useiden muiden maiden pyrkiessä sitä edistämään. Nykyisellä menettelyllään Saksa vain edistää Neuvosto-Venäjän aseman vahvistumista kansainvälisesti, mikä ainakaan meidän kannaltamme ei ole erikoisen suotavaa. Avain Euroopan turvallisuuden lisäämiselle ja kansainvälisen luottamuksen kasvamiselle on huomattavalta osalta Saksan käsissä ja ellei se sitä osaa oikein käyttää, kasvaa sen eristetty asema yhä enemmän ja yleinen poliittinen kriisi syvenee entisestään.

Arne Mattson

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA: _____

Berlinissä olevan lähetystön raportti n:o 21.

Ministeri Huorinen

26/4. 1935.

Berliinissä, 26 p:nä huhtikuuta 1935.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

no 1322/345/35

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
25/84 Sal. D. 357		
29/4.35	2	LVA
RYHMÄ	LUKUNUMERO	ASIA
	5 C5	

Ulkoasiainministeriölle.

Ulkoasiainministeriölle kunnioittaen
oheisena lähetän raporttini n:o 21 aiheesta:
Taloudellisesta tilanteesta Saksassa.

Ministeri:

Raimo Korte

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 21.

Berliini ssa 26 p:nä huhti kuuta 1935.

Asia:

Taloudellisesta tilan-
teesta Saksassa.

ULKOASIAIN		
25/84 Sal. S. J. S.		
29/4. 35	182	112
RYHMÄ	LUOKA	ASIA
5	C5	

Raportissani n:o 3 viime tammikuun 10 päivästä selostin varsin laajasti niitä olosuhteita, jotka taloudellisella alalla Saksassa vuoden vaihteessa vallitsivat ja joista kävi ilmi ne suuret vaikeudet, joiden kanssa Saksan on ollut taisteltava. Kuluneet kolme kuukautta ovat osottaneet, ettei asema suinkaan ole parantunut, vaan samaan suuntaan edelleen jatkunut, vaikeuksien yhä kasvassa. Seuraavassa pyydän saada luoda lyhyen katsauksen eräisiin tärkeimpiin viimeaikaisiin ilmiöihin tällä alalla.

Huomattavimmat vaikeudet, jotka Saksalla on edessään tällä hetkellä, voitaneen lyhyesti keskitää seuraaviin kohtiin:

- 1) Rahalla ei ole mitään katetta;
- 2) Saksalla on vielä suuret ulkomaiset velat;
- 3) Saksalla ei ole mitään aktiviteettia ulkomaankaupassaan, vaan on se edelleen passiivinen;
- 4) Aivan liian korkea prosentti liiketoimin-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

nasta tapahtuu valtion antamien töiden kautta, joka on johtanut siihen, että n.s. työvekseleitä ja muita työarvopapereita on jo kaikkiaan n. 13 miljardia Rmk.;

5) Yliorganisointi kaikilla toiminnan aloilla vaatii suuria kuluja.

On itsestään selvää, että maan taloudellisten asiain hoito tällaisissa olosuhteissa vaatii suunnattomia ponnistuksia. Tohtori Schachthan on itsekin eräässä puheessaan todennut tilanteen olevan niin vaikean, ettei normaalisti ajatteleva kansantalousmies näe mitään mahdollisuuksia sen selvittämiseksi. Eräs juuri tapaamani huomattu amerikkalainen pankkimies, joka vuosikausia on oloja Saksassa seurannut, oli sitä mieltä, että ellei radikaalisesti suuntaa muuteta, tilanne vuoden kuluessa vie täydelliseen katastroofiin, joka vieläpä saattaa johtaa Saksan hallituksen, siirtääkseen kansan huomion pois taloudellisista vaikeuksista, ryhtymään joihinkin seikkailuihin.

Tällaiselta näyttää tilanne suurin piirtein katsottuna. Sen valaisemiseksi tahdon vielä mainita muutamia erikoisaloja ja niillä esiintyviä ilmiöitä.

Lähetystö on parisen viikkoa sitten lähettänyt Ministeriölle selostuksen Saksan konjunkturi-toimiston tilannekatsauksesta. Siitä kävi ilmi, että Saksan teollisuus on voimakkaassa toiminnassa ja

kotimarkkinat vilkkaammat kuin koskaan ennen. Niillä vallitsee täydellinen korkea konjunkturi. Kun joutuu keskusteluihin eri teollisuusalojen johtavien miesten kanssa, ovat kaikki erinomaisen tyytyväisiä ja optimistisia. Kukaan heistä ei kuitenkaan huomaa sitä, että Saksan tuotanto nykyään paljon ylittää sen kulutuskyvyn, varsinkin kun ulkomaankauppa osottaa vain supistumista. Silloin kun Saksa v. 1929 koko tuotannostaan vei ulkomaille yli 30 prosenttia, on sen vienti yhtä suuresta tai suuremmasta tuotannosta nykyään arvioitava vain alle 10 prosentiksi. Tilanteen näin vaikeutuessa on Saksa ollut pakotettu entistä tarkemmin valvomaan, vieläpä rajoittamaan tuontiaan ja turvautumaan korvike- ja puolikorvikevalmisteihin (tekstiilissä, kumissa, tupakassa y.m.), joita yhä enemmän näyttää ilmestyvän markkinoille, vaikkei niistä mitään puhutakaan.

Onhan tietenkin ilmeistä, että kun neljämiljoonaa työtöntä kahtena viime vuotena on voitu sijoittaa työhön ja myöskin maanviljelijäin tulot tuotteistaan ovat hintajärjestelyjen kautta tuntuvasti lisääntyneet, kotimainen ostokykykin vastaavasti on kasvanut ja pienkauppiaspiirit kehitykseen tyytyväisiä. Korkea konjunkturi ja hintajärjestelyt ovat lisäksi tuoneet mukanaan sen, että hintataso Saksassa on pysynyt varsin, ^{korkeana} vieläpä osoittanut kohoavaa tendenssiä,

mikä ei täysin määrin kuitenkaan ole päässyt näkyviin valtion harjoittaman ankaran valvonnan johdosta. Kun kuitenkin pitää mielessä, että suurin osa töistä on valtion toimesta ja valtion kustannuksella järjestettyjä, joutuu kysymyksen eteen, kuinka kauan tällaista tilannetta voi jatkua ja mistä valtio ajanmittaan pystyy keräämään kaikki ne rahat, joita tällaiseen työn rahoittamiseen tarvitaan. Yksi pakkolaina on jo otettu, johon lähinnä pankit ja säästökassat ovat joutuneet sijoittamaan säästäjien niille tallettamat varat ja parhaillaan valmistellaan toista pakkolainaa, joka vakuutusyhtiöiden on rahoitettava. Sitä paitsi kannetaan kaikilta kansalaisilta mitä erilaisimpia "vapaaehtoisia" avustuksia, jotka todellisuudessa ovat pakollisia, kun kukaan ei uskalla niistä kieltäytyä. Varsinainen verotuskin on hyvin korkea, josta kuvaavana esimerkkinä voin mainita lähetystön saksalaisen juoksu-
pojan, jonka 145:- Reichsmarkkaisesta kuukausitulostaan kuukausittain verotukseen, työrintamaksuihin, vakuutusmaksuihin y.m. on suoritettava 35 Rmk.

Valtion menoarviota kuluvaksi vuodeksi ei ol-
lenkaan ole julaistu, vaan ainoastaan yleinen n.s. Genehmigungsgesetz, jonka nojalla hallitus eri tarpei-
siinsa voi valtion varoja käyttää. Mitään summia tuloista sen enempää kuin menoistakaan ei mainitussa laissa ole. Julkisuudessa on vain yksinkertaisesti

selitetty, että valtion tulot ylittävät menot. Kun sekä pankkien että vakuutuslaitosten kassaholvit rahan asemesta yhä enemmän täyttyvät työvekselleillä (Arbeitsbeschaffungswechsel), joita valtakunnanpankillakin on suuret määrät, niin voi kysyä, millä nämä vekselit lopuksi lunastetaan. Viennin edistämiseksi on valtio kuluvana vuonna päättänyt käyttää 200 miljoonaa Rmk., ja maatalouden tukemiseksi on valtiovarainministeriö kuluvaksi vuodeksi valtuutettu käyttämään 188 miljoonaa Rmk. Viimemainitusta summasta käytetään lammaskasvatuksen ja villatuotannon edistämiseksi 8 miljoonaa ja 5 miljoonaa pellava- ja hamppujalostuslaitosten rakentamiseksi, molemmat viimemainitut alat tekstiili- raaka-aineen kotimaista tuotantolisäystä varten. 30 miljoonaa Rmk. yllämainitusta summasta käytetään karja- ja teurastuotteiden markkinain järjestämiseksi (viime vuonna 8 miljoonaa Rmk.). Voin ja kananmunien ylituotannon aiheuttamien häiriöiden estämiseksi ja niiden markkinoiden auttamiseksi määrättyinä aikoina on varattu 45 milj. Rmk. (viime vuonna 18 milj.). Työnhankintaan maataloudessa on varattu 100 milj. Rmk. (viime vuonna 150 milj.).

Saksan ulkomaankauppa v. 1934 osoitti tuonnin nousevan 4.451 miljoonaan Rmkaan ja viennin 4.166,9 miljoonaan, joten vaje oli 284,1 miljoonaa Rmk. Kuluvan vuoden tuonnin ja viennin suhde käy ilmi

seuraavasta taulukosta:

	Tuonti	Vienti	Erotus
	Miljoonaa Fmk.		
Tammikuu	404,3	299,6	- 104,7
Helmikuu	359,2	302,3	- 56,9
Maaliskuu	352,8	365,2	+ 12,4
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
Yhteensä	1116,3	967,1	- 149,2

Vajaus kuluvan vuoden kolmelta ensi kuukaudelta on niin ollen 149,2 milj.Rmk. Kun valtion raha-asiat yhä vaikeutuvat, ei se, kuten jo ylempänä mainittiin, ulkomaankauppansa tukemiseksi enää ole voinut myöntää kuin 200 milj.Rmk. Sen sijaan on tämän kaupan tukemiseksi keksitty toinen keino, josta lähetystö taloudellisessa katsauksessaan n:o 36 huhtikuun 4 päivältä jo on kertonut: kaikista kotimaisista myynneistään on kaikkien teollisuuksien suoritettava määrätty prosentti viennin tukemiseksi. Mielenkiintoista lienee myöskin tässä yhteydessä huomauttaa, että kaikki Saksan clearingsopimukset ovat johtaneet samaan tulokseen, s.o. että clearingtilien saldot Saksassa ovat nousseet määriin, joita asianomaiset tuonnit eivät ole vastanneet. Saamieni tietojen mukaan on nykyään eri clearingtileillä yhteensä Reichsbankissa 700 miljoonaa Reichsmarkkaa.

Taloudellisella alalla vallitsevista vaikeuk-

sista voisi yksityiskohtaisesti kertoa varsin pitkälti. Edelläolevat ilmiöt ovat niistä vain näytteitä. Niistäkin käy selvästi ilmi se raskas tilanne, jota vastaan Saksan on taisteltava ja joka näyttää varsin toivottomalta. Uskomattomalta tuntuu, ettei tri Schacht käsittäisi edessään olevaa tilannetta ja että ainoastaan radikaaliset toimenpiteet voivat johtaa sen selviämiseen, mutta hänelläkin lienee, huolimatta diktaattorisista valtuuksistaan, eri puolilla maata pienempiä puoluediktaattoreja, jotka menettelevät oman mielensä mukaan.

Aarne Hiltunen

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA: _____

Berlinissä olevan lähetystön raportti n:o 22

Ministeri Wuorimaa

30/8. 1935.

Berliinissä, 30 p:nä huhtikuuta 1935.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

nr. 1362/362/35

	26 84 Sal. D. 35.
2/5. 35	Ne
	OSASTO
5	C5

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

Ulkosiaiministeriölle kunnioittaen oheisena lähetän raporttini n:o 22 aiheesta:

Clearingsopimus ja tulevat neuvottelut.

Ministeri: *Rune Strömman*

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 22.

Berliini ssa 30 p:nä huhti kuuta 1935.

26 84 Val.D. 35.

Asia:

Clearingsopimus ja
tulevat neuvottelut.

12/5. 35

Ne

OSASTO

5

C5

Vaikkei vielä virallista vastausta kutsuihin saksalaisille lähteä Suomeen clearingsopimuksen uudistusneuvotteluihin ole tullutkaan, näyttää kuitenkin varmalta, että saksalaiset sinne lähtevät, luultavimmin 5-henkisenä neuvottelukuntana. Todennäköisimmin tulevat mukaan herrat Hemmen, Schuster, Hoffmann, Wucher ja joku Reichsbankin edustaja. Lopullista varmuutta neuvottelukunnan kokoonpanosta ei kuitenkaan vielä ole, joten edelläoleva luettelo perustuu niihin yksityiskeskusteluihin, joita minulle on ollut. Saksalaiset neuvottelijat itse ovat erittäin halukkaat Suomeen lähtemään ja Auswärtiges Amtin osastopäälliköt ovat minulle ilmoittaneet tekevänsä voitavansa, että saksalaisten matka toteutuisi. Kun neuvottelijat saapuvat Suomeen, olisi välttämätöntä, että heille järjestettäisiin mahdollisuus tutustua kotimarkkinateollisuuteemme erikoisesti Tampereella ja mikäli mahdollista muuallakin, samoin kuin maataloustuotantoomme ja Valion lai-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

toksiin. Heillä nim. ei kenelläkään ole mitään henkilökohtaista kuvaa siitä korkeasta tasosta, jolla teollisuus meillä on ja tämä seikka saattaa heitä helposti johtaa harhaan olosuhteitamme arvosteltaessa. Ministeriaalitirehtööri Ritter sanoi minulle hänen Suomessa käyntinsä olleen suorastaan ilmestyksen, niin paljon korkeammalla tasolla oli hän voinut todeta Suomen talouselämän olevan verrattuna siihen, miksi hän sitä ennen Suomessa käyntiään oli kuvitellut. Hän tervehti tästä syystä erikoisesti Suomen kutsua clearingneuvottelijoille, jotka sitä paitsi suurimmaksi osaksi kuuluvat kauppasopimuksen edellyttämään komissioonin. Lisäksi on kohtuullista, että saksalaisetkin puolestaan saavat kärsiä neuvottelukuluja, joita heillä moniin vuosiin ei ole ollut.

Mitä itse clearingneuvotteluihin tulee, on niiden kulussa huomattavia vaikeuksia odotettavissa. Vapaa-herra Wrede on selostuksessaan viimeksi täällä käydyistä neuvotteluista jo niihin viitannut. Että joku tie on löydettävä asian edelleen hoitamiseksi, on yhtä selvä molemmin puolin. Saksan kauppa on meille ja tulee, sen mukaan kuin olot pääsevät tasaantumaan, olemaan erinomaisen tärkeä kansantaloudelliselta kannaltamme ja on sitä siitä syystä tavalla tai toisella koetettava hoitaa edelleen, ottamalla huomioon ne rajoitukset, jotka maailmankaupassa nykyään ovat voimassa. Järjettömyyttä olisi tämän kaupan lopettaminen ja Saksan

markkinoiden täydellinen menettäminen. Olen pannut merkille, että jokaiselle alalle, jonka täällä menetämme, tulevat ruotsalaiset ja ottavat sen haltuunsa, välittämättä suuria siitä, syntyykö heille jonkun verran suurempi tai pienempi clearingsaldo. Heidän intressissään tietenkin on meitä pelotella, saadakseen omat myyntimahdollisuutensa kasvamaan. Pidän tästä syystä velvollisuutenani varottaa liiaksi luottamasta Ruotsista päin tuleviin neuvoihin. Mikäli olen voinut saada selville, on meidän nykyinen clearingsaldomme pienimpiä täällä olevia saldoja, ellei pienin. Tanskalaisten saldo on n. 14 miljoonaa Reichsmarkkaa, hollantilaisten 100 miljoonan paikkeilla, ranskalaisten samoin, sveitsiläisten 60-80 miljoonaa, Norjan 6-7 miljoonaa ja Tshekkoslovakian n. 30 miljoonaa Rmk. Yleensä on Saksalla clearingsaldoja, kuten eräässä aikaisemmassa raportissani mainitsin, n. 700 miljoonaa Reichsmarkkaa. Jos saamme kauppamme niin järjestetyksi, että nykyinen saldomme putoaa n. 50 miljoonaan suomenmarkkaan, ei voitane katsoa mitään riskiä enää olevan olemassa, sillä hädän tullen voidaan kaikki saksalaiset saatavat meillä takavarikoida, vielä maksamattomien suoritusten saamiseksi. Mitä keinoja tällaisen tuloksen saavuttamiseksi on käytettävä, sen voinevat clearingneuvottelut toukokuussa selvittää. Mitä clearingsopimuksessamme olevaan 20 prosentin etumaksuun Reichsbankille tulee, lienee sen alentamisen suhteen verrattain vähäisiä toi-

veita olemassa. Kaikkien maiden kanssa on Saksa viime aikoina clearingsopimuksia tarkistaessaan saanut tämän prosentin kohoamaan, mikäli se on ollut alle 20. Mielestäni ei niin ollen prosentin poistamisesta neuvotteluissa ole sanottaviakaan toiveita olemassa, mutta olisi sen sijaan niissä koetettava saavuttaa se, että tätä prosenttia käytetään maksujen suoritukseen Suomessa ainakin niin kauan, kunnes clearingsaldo laskee johonkin sovittavaan summaan. Luulisi olevan jonkun verran helpompaa vaikuttaa saksalaisiin tässä suhteessa, heidän nähtyään omin silmin olosuhteet Suomessa.

Raaka-aineen luontoisen tavaran nälkä Saksassa on nykyään erittäin suuri. Ellei maksuvaikeuksia olisi siinä määrässä olemassa kuin mitä niitä nykyään on, en epäile sanoa, että myyntimme Saksaan kuluvana vuonna voisi nousta lähemmäs miljardiin suomenmarkkaan. Selluloosaa, paperipuuta, sahattua puutavaraa, faneeria, nahkoja, kuparia ja myöskin elintarpeita voitaisiin tänne sijoittaa suuret määrät. Saksan sympatiat Suomea kohtaan ovat nykyään suuremmat kuin koskaan ennen ja ei liene kovin paljon liioiteltua, jos sanoa Suomea nykyään Saksassa suosituimmaksi maaksi. On täysin aiheetonta rikkoa näitä suhteita enemmän kuin välttämättömyys vaatii.

Että ulkomaat tarkoin valvovat eri maiden Saksassa tapahtuvaa kauppaa, siitä voi kertoa erinomaisen kuvaavan esimerkin. Muutamia päiviä sitten

soitti lähetystöön Sveitsin lähetystöneuvos, tiedustellen, onko Suomen juustokontingentissa tapahtunut jotain sopimuksen muutosta, koska suomalaista juustoa runsaammin on saapunut Saksaan viime aikoina. Tähän vastasimme tietenkin kielteisesti, mutta tosiasiahan on se, että viime vuonna käyttämättä jääneestä voikontingentista saimme kuluvan vuoden ensi kuukausina tuoda huomattavan määrän juustoa enemmän kuin kontingentissa oli sallittu. Sveitsiläiset juustoagentit olivat ilmeisesti tämän huomanneet ja siitä lähetystölleen tiedoittaneet.

Saksalaisella taholla on minulle useampaankin kertaan mainittu, että niiden hyvien suhteiden johdosta, jotka Suomen ja Saksan välillä vallitsevat, saksalaiset mielellään järjestäisivät kysymykset Suomen kanssa paremmalle kannalle ja koettavat tehdä voitavansa, mutta että heitä siinä suuressa määrin sitovat muut maat, jotka heti tällaiseen asiaan kiinnittävät huomionsa, vaatien itselleen samoja etuja. Muiden maiden uhka niin ollen estää saksalaisia vapaasti toimimasta, seikka, joka muutenkin itsestään on järkeenkäypä.

Edelläolevat huomautukset olen katsonut tarpeelliseksi tehdä Hallitukselleni ennen uusien clearingneuvottelujen alkamista.

Antti Vartiainen —

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C5.

ASIA: _____

Berlinissä olevan lähetystön rap. n:o 23.

Ministeri Urekinen.

9/5 1935.

Berliinissä, 9 p:nä toukokuuta 1935.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

nr. 1444/394/35,

27 84 Sac.	35
13/5.35.2	
5	C5

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

/

Ulkoasiainministeriölle kunnioittaen
ohjeisena lähetän raporttini n:o 23 aiheesta:
Saksalaisia ulkopoliittisia mielialoja.

Ministeri: *Raimo Hoikka*

BERLIINI

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 23.

Berliini ssa 9 p:nä touko kuuta 1935.

Asia:

Saksalaisia ulkopoliittisia
mielialoja.

27 84 he. 35.
13/5.35.
5 C5

Niistä tapahtumista, jotka Stresan ja Genève'n kokousten jälkeen Saksan virallisissa piireissä ilmenevät, lienee syytä hiukan tehdä selkoa, koska niiden tunteminen antaa täydellisemmän kuvan kansainvälisestä tilanteesta myöskin siltä puolelta, jota vastaan muut ovat yhtyneet. Kerron siksi seuraavassa tärkeimmistä Saksassa valitsevista käsityksistä näissä asioissa.

Englannin pääministerin ja ulkoasiainministerin alahuoneessa pitämässään ulkopoliittisissa puheissa esittämät lausunnot näyttävät viittaavan siihen, että Englanti ei katso politiikkansa mukaiseksi varustautumistaistelun vuoksi kokonaan jättää syrjään mahdollisuuksien varaamista diplomaattisille neuvotteluille, kuten Lontoon päätöksessä helmikuun 3 päivältä oli sovittu. Jos Englanti vakavasti ja painostuksella asettuisi kannattamaan vapaiden neuvottelujen aikaansaamista varustautumissopimuksen syntymiseksi sekä myöskin Saksan etujen mukaiseksi turvallisuuskysymyksen ratkaisuksi, olisi tämä tarpeenvaativa vastapaino, sillä vastapuoli on tällä välin useiden toimenpiteittensä

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

UE 2: A 4.

kautta, mutta etenkin ranskalais-venäläisellä avunantosopimuksella, arveluttavassa määrässä siirtänyt tuonemmaksi Lontoon päätöksen toteuttamismahdollisuudet.

Pyrkimystä selittää, että kehitys Lontoosta Stresan ja Genève'n kautta ja keskinäisen avunantosopimussysteemin saavuttama hyvin suosiollinen kannatus on Lontoon päätöksen suoranaista jatkoa, ei kuitenkaan voi ilman muuta hyväksyä. Jos kerran Englannin pääministeri itse tekee eron yleiseen luottamukseen ja raakaan voimaan perustuvan rauhansysteemin välillä, on täysi syy sijoittaa yllämainittu, äskettäin allekirjoitettu ranskalais-venäläinen avunantosopimus viimeainittuihin, valtioiden välisiin sopimuksiin kuuluvaksi. Sitä on Englanninkin vaikea koettaa muuttaa selittämällä, että Stresan ohjelma oikeuttaa paktin olemassaolon. Ja lopuksi on pantava merkille, että Englannin pääministeri on jälleen ottanut esille vastapuolen laiminlyömän läntisen ilmailusopimussuunnitelman. Saksa oli antanut suostumuksensa neuvottelujen alkamisesta tämän ilmailusopimuksen aikaansaamiseksi ja siten myöskin tässä suhteessa jo aikoja sitten antanut Englannin toivoman kannatuksensa. Tämän huomioonottaen on vastapuolen edesvastuu sitäkin suurempi, koska Stresassa, kun ohjelmaa yhtäkkiä laajennettiin siten, että se käsitti molemminpuolisen ilmailusopimuksen, myöskin tässä suhteessa muutettiin Lontoon ohjelmaa ja tilanne siten muodostui aivan toiseksi.

Syy ja seurauksen vaihtamiseksi voi nimittää sitä, että Saksalta jälleen, todistuksena luottamuksellisesta suhtautumisesta, vaaditaan jonkinlainen yleissuostumus kaikkeen, mitä Lontoon ohjelman jälkeen on tapahtunut sen mieltä edes kysymättä. Paitsi sitä, että tämä olisi vastoin myöskin Englannin alussa ainoaksi oikeaksi järjestelmäksi vapaiden neuvottelujen käymisestä hyväksymää menetelmää, on epäilemättä vastapuolen asia poistaa maailmasta kaikki oikeudetut epäilykset ja arvelut tämän uuden noudatettavaksi määrätyn suunnan oikeudesta ja vaarattomuudesta. Myöskin ovat tähänastiset ja Englannin kannattamat ohjelmapykälät oikeudenmukaisen rauhan ja todellisen turvallisuuden aikaansaamiseksi sekä ala- että ylähuoneen keskustelujen jälkeen lähempää selvitystä vailla. Englannin politiikan tähän suuntaan käyvät ponnistukset olisivat sitäkin hedelmällisemmät, koska se MacDonaldin sanojen mukaan ei halua unohtaa saksalaisten pyrkimyksiä todellisen rauhan aikaansaamiseksi.

Saksa ei tosin halua kevytmielisesti panna nimeään uusien sopimuksien alle, joiden suhteen se ei ole vakuutettu siitä, että ne vaikuttavat rauhoittavasti ja edistävät rauhan syntymistä ja kehittämistä, mutta MacDonald on aivan oikein alahuoneessa viitannut Hitlerin selitykseen, ettei Saksa koskaan tule rikkomaan vapaaehtoisesti tekemäänsä lupaus.

Ranskalais-venäläisen liittosopimuksen sanamuoto, mitä etenkin pöytäkirjaan tulee, oikeuttaa täysin ne epäilykset, jotka rauhan säilymisen kannalta on tähän sopimukseen kohdistettava. Niin epäselvästi ja notkeasti laadittu kuin sen sanamuoto onkin, on se juuri sen vuoksi Euroopalle niin vaarallinen. Jos kuluvan vuoden alussa alkuunpannun sovinnollisuusaktionin tarkoituksena oli saada kollektiivinen turvallisuuspyrkimys vapaiden neuvottelujen pohjalla Euroopassa läpiajatuksi, niin päättyy tämä pyrkimys tässä liittoon, joka loppupöytäkirjan sanamuodon mukaan kohdistuu yksinomaan Saksaa vastaan ja vielä sen lisäksi sisältää kollektiivisuuskäsitteen vastakohtaan ja mitä pahimmalla tavalla tekee tyhjäksi kansainliittosopimuksen merkityksen.

Englannin ulkoministeri on alahuoneessa koettanut Englannin hyväksi saada kaksipuolisen avustusopimuksen merkityksen riippuvaksi sen yhtäpitävyydestä kansainliiton säädösten kanssa. Nyt ei voi enää puhua sopusoinnusta liittosopimuksen ja kansainliittopaktin välillä, jota Simon näytti odottaneen ennen tekstin tunnetuksitulemista. Eräs ranskalainen lehti nimittää sopimusta "taituruuden ja oveluuden mestariteokseksi". Tässä suhteessa ei todellakaan voi panna vastaan, kun ajattelee, missä määrin sopimuspuolten on onnistunut, käyttäen hyväkseen muodollisia paktin määräyksiä, tappaa perusmääräysten varsinainen henki, tehdä kansainliittopaktin säädösten avulla kansainliitto teesiensä välineeksi ja

lopuksi työntää syrjään kollektiiviajatus liittosopimuksensa avulla.

Tulevaisuudessa joutuu kansainliitto ranskalais-venäläisen liiton koko paineen kohteeksi ja kansainliittoneuvoston on tämän liiton painon alaisena tehtävä päätöksensä. Päätösten tekeminen tosiasiallisten seikkojen perusteella ei voi enää tulla kysymykseen senkään vuoksi, että joskin yksityiset tai useammat neuvostovallat mahdollisesti vastustaisivat näitä sopimuspuolten teesejä, he eivät kuitenkaan voi estää molempien liittolaisten keskinäistä avunantoa, vaan päinvastoin antavat sille yllykettä. Tässä suhteessa tulee se osa, joka kansainliitolle kuuluu, räikeästi esille, sillä sopimusteksti on niin laadittu, ettei tämän "hyvän asian" puolesta tarvita yksimielisyyttä kansainliittoäänestyksessä tai korkeintaan on tarpeen - kuten äskettäin Genèvessä - pidättyminen äänestämästä; sopimus onkin jo laadittu sitä silmällä pitäen, että neuvosto ei lainkaan julkituo mielipidettään. Tässä tapauksessa eli siis jos osa tai enemmistö neuvoston jäseniä äänestää ranskalais-venäläistä sopimusta vastaan, tulevat Ranska ja Venäjä, lainkaan välittämättä kansainliiton suhtautumisesta sopimukseen, yhdessä ryhtymään sotaan.

Samaten on kansainliittopaktin 16 artiklan merkitys kokonaan asetettu pääläelleen. Sehän tarkoittaa yhteiseen toimenpiteeseen ryhtymistä rauhanhäiritsi-

jää vastaan. Lähtökohdan paktissa muodostaa jo etukäteen määrättyä yksityistä valtaa vastaan kohdistettu liittoutuma ja ~~päämäärä~~ kansainliittoneuvoston muodollisen, jo ennakoita lasketun menettelyn mukainen ja alusta alkaen tarkoitettu päämäärä.

Edesvastuu lankeaa nyt siis niiden hartioille, jotka lippuunsa ovat kirjoittaneet yleisrauhan aatteen ja heidän on keskenään järjestettävä nämä raskaat, heidän aatettaan vastaan kohdistetut loukkaukset.

Se puhe, jonka kansleri Hitler koko Saksan kansalle radioituna vappuna piti, oli myös merkki verrattain pessimistisestä mielialasta, vaikka siinä optimismia koetettiin näyttää. Saksan suhdetta ulkomaihin koetti hän selostaa seuraavaan pessimistis-optimistiseen tapaan:

"Olemme tänään kokoontuneet kerrankin symbolistisesti osoittaaksemme, että olemme enemmän kuin vaan rykelmä yksityisiä toisistaan poispyrkiviä ihmisiä, osoittaaksemme, ettei yksikään meistä ole niin ylpeä, yksikään ei niin ylväs, ei niin rikas eikä niin köyhä, ettemme yhdessä voisi seistä Herran kasvojen ja koko maailman edessä tänä yhteenvannoutuneena kansana, jota ei voi hajoittaa.

Ja me tarvitsemme tällaista yksimielistä kansaa. Sillä täydellä syyllä voi kysyä, onko koskaan millään johdolla ollut vaikeampaa tehtävää suoritettavanaan kuin nyt Saksan kansan johdolla? Ajatelkaa vaan, kansalaiseni, mitä Saksamme nykyään on, ja verratkaa sitä muihin maihin. Mitä me omistamme? Meillä on 137 ihmistä jokaista

neliökilometriä kohti, meillä ei ole siirtomaita, ei raaka-aineita, ei valuuttaa, ei pääomaa, ei saatavia ulkomailta, meillä on ainoastaan suuria rasituksia, uhrauksia ja veroja kannettavanamme ja niitä vastaamassa pienet palkat. Mitä on meillä verrattuna muiden valtioiden rikkauksiin, muiden maiden ja muiden kansojen varoihin ja heidän elinmahdollisuuksiinsa verrattuna? Mitä meillä on? Yksi ja ainoa meillä on: meillä on kansamme. - Se on joko kaikki tai ei mitään. Ainoastaan siihen me voimme luottaa. Ainoastaan siihen me voimme rakentaa. Kaikesta siitä, mitä tähän mennessä olemme aikaansaaneet, on meidän kiitettävä yksinomaan kansamme hyvyttä, sen työkykyä, sen uskollisuutta, sen kunnollisuutta, sen ahkeruutta ja järjestyshalua. Ja kun asetan kaiken tämän vaakalaudalle, näyttää se minusta enemmän kuin kaikki se, mitä muu maailma voisi meille tarjota. Ja me voimme luullakseni tänä toukokuun 1 päivänä kaikille muille kansoille julistaa: Älkää peljätkö, että me teiltä jotain haluamme. Olemme kylliksi ylpeät todetaksemme, että korkein, jota te ette voi meille lainkaan antaa, on meillä itsellämme: meidän kansamme."

Hitler sai vappuna osakseen ennenolemattoman suosion, siltä noin 1.300.000 määräiseltä massalta, joka Tempelhofin kentälle sateesta ja rakeista huolimatta oli saapunut.

Aune Korpma

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA: _____

Berlinissä olevan lähetystön raportti n:o 24.

v.a. Asiamiehitys Pakasholmi.

24/5. 1935.

Berliinissä, 25 p:nä toukokuuta 1935.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

no 1730/449/35

NO	28 / 85 Jal.	357
28/s. 357.	NO	
	UASTO	
	5. C5	

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

Lähetystö oheisena kunnioittaen Ulkoasiainministeriölle lähettää raporttinsa n:o 24 aiheesta:

Euroopan rauhan-probleemi ja Saksa.

V.s.Asiainhoitaja: *Aaro Pakkalahti*.

Berliini SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 24.

Berliini ssa 24 p:nä touko kuuta 1935.

28 / 85 Sal. U. 357.

Asia: Euroopan rauhan-probleemi
ja Saksa.

28/5.35	KG	LEH
	OSASTO	ASIA
	5	C5

Paria päivää ennen sitä ulkopoliittista puhetta, jonka Hitlerin tiedettiin pitävän tätä tarkoitusta varten kokoon kutsutussa valtiopäiväin istunnossa tämän kuun 21 päivänä, kirjoitti Frankfurter Zeitung artikkelissaan, jonka nimi oli "Eurooppa odotuksessa", että jotakin täytyy tapahtua. Lehti lisäsi: oikealla hetkellä lausuttu oikea sana on suurimerkityksellinen. Mikä oli sitten oleva se Saksan kannanotto, joka ehkä ratkaisevasti vaikuttaisi eurooppalaisen tilanteen kehitykseen? Selvityksen tähän laskettiin antavan kaikkialla jännityksellä odotetun Hitlerin valtiopäiväpuheen tämän kuun 21 päivänä. Tämä jännitys oli sitäkin suurempi, kun koko viime kuukaudet käynnissä olleen kuumeisen vilkkaan ulkopoliittisen aktiviteetin aikana Saksan taholta itse asiassa ei oltu annettu mitään virallista tyhjentävää ulkopoliittista lausuntoa.

On tarpeetonta ryhtyä seikkaperäisesti selostamaan tätä 2 tuntia 20 minuuttia kestänyttä puhetta,

JAKELUOHJE:

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

jonka levittämisessä maailman kaikkiin ääriin radiolla, puhelimella ja sähkösanomatoimistoilla tämän kuun 21 päivän illalla oli kai riittävästi tekemistä. Seuraavassa esitetään tämän puheen olennaiset kohdat ja koetetaan analysoida niiden valossa Saksan ulkopoliittista asennetta.

I.

Versaillesin sopimuksen luoma olotila ja Saksa.

Hitler antoi puheessaan laajan selonteon Saksan suhtautumisesta rauhansopimuksen jälkeen tapahtuneeseen kehitykseen:

Aseistuskysymys. Hitler uudisti tunnetun teesinsä: Saksa oli täyttänyt sille Versaillesissa määrätyn aseistariisuuntumisen - kansleri luki pitkän numeroluettelon hävitetyistä aseista - viimeistä kirjainta myöten; voittajavallat sensijaan, että ne olisivat ryhtyneet Versaillesin sopimuksen mukaiseen aseriisuntaan, ovat lisänneet varustelujaan; täten ovat voittajavallat - kansleri vetosi myös eräiden länsivaltojen valtiomiesten lausuntoihin - tehneet itsensä syypäiksi sopimuksen rikkomiseen, josta Saksa on tehnyt johtopäätöksensä nyt vasta, palauttamalla yleisen asevelvollisuuden. Hitlerin puheen 1. loppupykälässä julistetaan, että voittajavaltioitten sopimuksenrikkomisen johdosta Versaillesin aseriisuntaa koskeva kohta oli lakannut olemasta voimassa. - Todistelussaan kansleri unohti ilmoittaa,

milloin Saksan salainen aseistautuminen jo viime vuosikymmenellä oli alkanut. Samoin hän jätti mainitsematta mitään Reichswehrin ja puna-armeijan läheisestä keskenäisestä kosketuksesta, jota laajassa mittakaavassa tapahtui edellisten hallitusten aikana ja joka ei sekään arvattavasti perustunut pyrkimykseen aikaansaada Versaillesin sopimuksen mukainen yleinen aseistariisuuntuminen. Tämä on varmaankin ensimmäinen kerta, että kansallissosialistinen hallitus asettuu solidaariseksi aina ja joka suhteessa parhaamiensa edeltäjiensä kanssa ja että kontinueettiä on jatkunut toisen ja kolmannen valtakunnan hallitusten välillä.

Mitä Saksan aseistautumiseen tulee, on vielä mainittava, että samana päivänä kuin Hitler piti puheensa annettiin laki yleisen asevelvollisuuden täytäntöönpanosta. Asevelvollisuus tulee olemaan yksivuotinen.

Versaillesin sopimuksen muut määräykset. Hitler tehosti, puheensa 2:ssa loppupöytäkirjassa, että Saksa katsoo Versaillesin sopimuksen lakaneen olemasta voimassa vain varustusmääräyksiin nähden, mutta, että Saksa tulee ehdottomasti kunnioittamaan sen muita, kansojen yhteiselämää koskevia artikloita, niiden mukana territoriaalisia määräyksiä; aikojen kuluessa välttämättömiksi käyviä muutoksia Saksa tulee ajamaan yksinomaan rauhanomaisin keinoin. Kansleri viittasi Saarinnesteyksen yhteydessä antamaansa lausuntoon, että tä-

män jälkeen Saksan ja Ranskan välillä ei ole olemassa mitään territoriaalisia riitakysymyksiä. Hän lausui mahtipontisesti, että tällainen hänen juhlallinen selityksensä on arvokkaampi kuin moni pakti tai allekirjoitus. Vielä hän erikoisesti tehosti, että Saksa tulee kunnioittamaan Reinin-vyöhykkeen pysymistä demilitarisoituna.

Osittaisena syynä sille seikalle, että Saksa ilmoittaa noudattavansa muita rauhansopimuksen määräyksiä, paitsi aseistusta koskevia, on varmaankin se, että Saksa näki irtisanoutumisensa Versaillesin sotilasmääräyksistä aikaansaavan Ranskan, Italian ja Englannin yhteisrintaman Stresassa ja Genève'issä. Saksa ei katso voivansa enää uskaltaa uutta fait accompli'ta ja joutua taas kaikkia muita vastaan.

Muutokset nykyiseen/ olotilaan. Kuten mainittu, samalla kuin Hitler ilmoitti Saksan alistuvan - luokunottamatta aseistuskysymystä - rauhansopimuksen määräyksiin, hän tehosti Saksan ajavan muutoksia vain rauhanomaisin keinoin. Myös eräässä toisessa kohdassa, ilmoittaessaan puheensa 4:nnessä loppupykälässä Saksan valmiuden osallistua kollektiiviseen yhteistyöhön Euroopan rauhan turvaamiseksi, Hitler tehosti Saksan hallituksen pitävän välttämättömänä, että tällöin otetaan huomioon "ikuisen kehityksen laki pitämällä avoimna mahdollisuus sopimuksellisiin revisioneihin".

Samanaikainen juhlallinen ilmoitus sopimusmääräysten, myös territoriaalisten, ehdottomasta hyväksymisestä sekä kahdessa eri kohdassa tapahtunut tehostaminen kuitenkin ehkä välttämättömiksi käyvistä muutoksista ja niiden rauhanomaisesta ajamisesta antavat aihetta kysymykseen, mikä on tällaisen sanonnan tarkoitus. Puheen muut kohdat eivät sisällä siihen vastausta. Siten jää epäselväksi, tarkoittaanko sillä sittenkin Versaillesin sopimuksen Saksaa ja sen naapurimaita koskevien - Reinin-alueen demilitarisoitu vyöhyke, Elsass-Lotringen, Tšekko-Slovakian saksalais-alueet ym. - määräysten vaiko eräiden myöhempien sopimuksellisten järjestelyjen - esim. Memel - mahdollista muuttamista vai onko tarkoituksena pitää silmällä muiden maailmansodassa häviölle joutuneitten maitten revisionitoiveita. Siihen, että sillä ehkä tarkoitetaan mahdollisuutta Saksaa koskeviin revisioneihin, voivat viitata eräät Hitlerin lausunnot. Julistaessaan Saarin äänestyksen yhteydessä, että Saksan ja Ranskan välillä ei ole enää territoriaalisia kiistakysymyksiä, Hitler lausui, että Saksan lopullinen luopuminen Elsass-Lothringenista tapahtuu "raskain sydämin". Puhuessaan Reinin demilitarisoidusta vyöhykkeestä, Hitler lausui sen olevan "suvereeniselta valtiolta ennenkuulumattoman raskaan panoksen" Euroopan rauhoittumiseen. Haluaako Saksa siis pitää avoinna teoreettisen mahdollisuuden mm. näiden kysymysten ajamiseen "rauhanomaisin keinoin"? Todennäköiseltä tuntuu, että tahdotaan mainitun varauman avulla ylläpitää

mahdollisuus ainakin siirtomaitten takaisin hankkimiseen. Tällaiseen otaksumiseen antaa aiheen, paitsi yleensäkin siirtomaa-harrastuksen ylläpitäminen Saksassa, mm. se, että Hitlerin puheen eräässä kohdassa - Saksan laivaston suuruutta käsiteltäessä - oli nimenomainen viittaus tässä mielessä siirtomaakysymykseen (nim. että Saksa ei halua laivastoaan lisättäväksi siinäkään tapauksessa, että sen haltuun tulee siirtomaita).

II.

Locarnon-sopimukset. Hitler ilmoitti puheensa 3:nnessä loppupykälässä, että Saksa tulee tarkasti täyttämään jokaisen vapaaehtoisesti allekirjoittamansa sopimuksen, riippumatta siitä, onko sellainen tehty ennen nykyisen hallituksen valtaantuloa. Kansleri jatkoi, että Saksa tulee täyttämään erikoisesti kaikille Locarnon-paktista tulevat velvoitukset niin kauan, kuin muut sopimuspuolet ovat valmiit menettelemään samalla tavalla. Kannattanee mainita, että kansleri painokkaasti lausui Ranskan ja Neuvostoliiton välisen sopimuksen tuoneen oikeudellista epävarmuutta selvään ja arvokkaaseen Euroopan turvallisuussopimukseen, Locarnon paktiin. Kansleri vaati Ranskalta tarkkaa tulkin-
taa siitä, mitkä ovat Ranskan - Neuvostoliiton sotilasliiton vaikutukset Locarnon paktin yksityisten sopimuspuolten sopimusvelvollisuuksiin.

Ei ole vielä pitkää aikaa kulunut siitä, jolloin Saksan nykyiset vallanpitäjät ja nationalistiset piirit yleensä tekivät voitavansa ivatakseen Locarno. "Geist von Locarno" oli mitä useimmin kuultu ivasana. On kuvaavaa, että Hitler on nyt pakotettu tunnustamaan Locarnon-paktin todella arvokkaaksi Euroopan turvallisuustakeeksi ja tekemään sen, samoin kuin antamaan juhlallisen lupauksen rauhansopimuksen määräysten noudattamisesta, jokseenkin sentapaisiin sanoin kuin parjattut edeltäjätkin antoivat vakuutteluja Saksan hyvästä tahdosta.

III.

Saksan suhtautuminen Euroopan rauhan organisointiin. Niissä 13 pykälässä⁺, joissa Hitler määritteli Saksan ulkopoliittisen kannanoton, on n:o 1: ehdoton ja täydellinen tasa-arvoisuus joka suhteessa kaikkien muiden maiden kanssa.

Kansainliitto. Huhtikuun 17 päivänä kansainliitossa annettu tuomio yleisen asevelvollisuuden palauttamisesta Saksassa merkitsee kanslerin selityksen mukaan uutta Saksan diskriminointia, joka tekee Saksalle mahdottomaksi palata tähän institutioniin, ennenkuin on luotu edellytykset tasa-arvoisuudelle. Mitä niihin taas tulee, ilmoitti Hitler Saksan pitävän välttämättömänä Versaillesin sopimuksen ja kansainliiton

⁺)

Suomennos näistä 13 pykälästä lähetetään erillisenä Ministeriölle.

erottamista toisistaan.

Ei liene vailta mielenkiintoa todeta, kuinka täällä jälleen aivan viime aikoina on herännyt eräänlaista mielenkiintoa kansainliittoa kohtaan, ellei sanoisi huolenpitoa siitä. Jo silloin kuin Saarín kansanäänestyksen valmistelut alkoivat, saattoi täällä havaita huolestumista siitä, muodostuisivatko ne tyydyttäviksi kansainliitossa - josta Saksa oli sanoutunut irti ja jonka kokouksiin se ei katsunut voivansa ilmestyä valvomaan etujaan. Kun nyt Ranskan ja Neuvostoliiton välinen keskinäinen avunantosopimus on solmittu, todettiin Auswärtiges Amtin julkaisussa - ei suinkaan iloisin mielin - , että sopimuksen edellyttämä avunanto tapahtuu automaattisesti ollen se jätetty sopimuspuolten omaan harkintaan ja erilleen kansainliiton vaikutuksesta. Ja puheessaan Hitler lausui, että Saksan hallituksen käsityksen mukaan Ranskan - Neuvostoliiton ja Tshekkoslovakian - Neuvostoliiton sotilasliitot eivät ole sopusoinnussa kansainliiton peruskirjan hengen ja kirjaimen kanssa. - Huolimatta tällaisesta äkillisestä ja sikäli koomillisesta harrastuksesta kansainliittoon, että Saksa nykyisen olotilan vallitessa ei tahdo olla sen kanssa missään tekemisissä, saadaan tietysti olla varmat siitä, että Saksa ei hevillä palaakaan tähän laitokseen eikä ota osaa sen suojissa mahdollisesti tapahtuvaan Euroopan rauhan organisointiin.

Kollektiivinen rauhanturvaaminen. Kun Eden piti tunnetun Fulhamin-puheensa, jossa hän moitti Saksaa haluttomuudesta edesauttaa kollektiivisen rauhansysteemin aikaansaamista, nostatti tämä Saksassa vastalauseita epäoikeudenmukaisesta arvostelusta. Samalla tahdottiin täällä kuitenkin tulkita Edenin puhetta myös niin, että se oli luultavasti tarkoitettu kohdistumaan nimenomaan myös Ranskaa vastaan sen Neuvostoliiton kanssa solmiman, kollektiivista rauhanjärjestelyä häiritsevän sopimuksen johdosta. Tahtoiko Saksa, kun täällä pyrittiin antamaan tällainen tulkinta k.o. kohdalle Edenin puheessa, astua siis kaikella voimallaan lopultakin puoltamaan kollektiivista rauhanjärjestelyä vaiko ajamaan muunlaista järjestelyä? Vastausta tähän kysymykseen oli syytä odottaa sitäkin enemmän, kun Saksan lehdistö näyttää erikoisesti viime aikoina saaneen tehtäväkseen tehostaa, että kollektiivinen rauhan turvaaminen ei voi olla samaa kuin antaa siunaus nykyiselle status quo'lle Euroopassa. Hitler ironisoi puheessaan voittajavaltioita sillä, että ne paljon muun ohella ovat ottaneet monopoolikseen määritellä, mitä on kollektiivinen rauhanjärjestely. Siitä huolimatta hän ilmoitti, puheensa 4:nnessä loppupykälässä, että Saksa on valmis osallistumaan "kollektiivisen yhteistyön järjestelmään Euroopan rauhan turvaamiseksi". Tähän liittyi kuitenkin tuo edellä mainittu varauma pitää avoinna kehityksen vaatimiin revisionistisiin toimenpiteisiin ryhtymi-

nen sopimustietä. Mutta millä tavalla kollektiivisen rauhanturvaamisen olisi tapahduttava, siitä ei kansleri esittänyt nimenomaista ohjelmaa. Sensijaan hän jyrkästi asettui sille kannalle, että Ranskan ja Tshekkoslovakian Neuvostoliiton kanssa solmimat avunantosopimukset eivät vie tähän päämäärään.

Hyökkäämättömyyssopimukset. Hitler uudisti aikaisemman ilmoituksensa, että Saksa on periaatteessa valmis solmimaan yksityisten naapurimaittensa kanssa hyökkäämättömyyssopimukset ja täydentämään niitä sellaisilla määräyksillä, jotka vaikuttavat sotaan ryhtyvien eristämisen ja sodan paikallistuttamisen. Hän lisäsi Saksan olevan erikoisesti valmiin sellaisiin velvoituksiin, jotka edellä mainituista seikoista johtuen koskevat aseiden ja muitten sotatarpeitten hankintaa sodan ja rauhan aikana, velvoituksiin, jotka kaikkien sopimuspuolten on hyväksyttävä. - Ainoa poikkeus Saksan valmiudesta hyökkäämättömyyssopimusten solmimiseen on Lietua. Sen Memelissä harjoittaman väkivaltapolitiikan takia Saksa ei ole taipuvainen solmimaan sen kanssa mitään sopimusta.

Itäpakti. Hitler tenosti, että Saksan käsityksen mukaan itäpakti siihen ehdotettujen avunanto-velvollisuuksien johdosta voi toteutettuna johtaa seurauksiin, joita ei voi vielä nähdä; avunantovelvoitus voi johtaa pikemminkin määrätyn valtion tukemiseen kuin hyökkääjän

toteamiseen. Hitler lähetti Stresan konferenssiin Sir John Simonille ilmoituksen Saksan taipuvaisuudesta suostua sellaiseen itäpaktiin, joka sisältää keskinäiset hyökkäämättömyyssopimukset ja jonka rinnalla halukkaat valtiot voivat solmia keskinäisiä avunantosopimuksia. Kanslerin puheessa vaivataan tästä ilmoituksesta ja asetetaan kokonaan avunantosopimuksia vastaan. Merkitseekö tämä ehkä sitä, että Saksa on luopunut Stresan konferenssin aikaisesta kannastaan? Ainakin tšekäläisessä diplomaattikunnassa on sen perustalla, mitä Hitler puheessaan sanoi ja jätti sanomatta, tämän suuntaisia arveluita. Selvitystä tähän seikkaan ei ole ainakaan vielä Wilhelmstrasselta kuultu.

Sekaantumattomuussopimukset. Hitler lausui, että yhtä mahdottomilta kuin avunantovelvoitukset tuntuvat myös sekaantumattomuuspaktit niin kauan kuin käsite "Nichteinmischung" on vailla ehdottomasti tarkkaa määrittelyä; tällainen sopimus mahdollistuttaa sen, että kun jossakin maassa, jonka valtiovalta nojautuu vain väkivaltaan, tapahtuu sisäinen nousu, niin se yriteään selittää ulkomaisesta vaikutuksesta johtuvaksi ja siis sekaantumiseksi sanotun maan sisäisiin asioihin, mistä tulkinnasta taas on seurauksena aseellinen avunanto muiden sopimuspuolten taholta. Kiertäen ja kaartäen täten Itävallan kysymystä Hitler juhlallisesti sitten selitti, että Saksalla ei ole aikomusta eikä halua sekaantua Itävallan sisäisiin asioihin ja annek-

teerata tai liittää itseensä sitä. Tehdäkseen sanansa vieläkin selvemmiksi Hitler tehosti, että Saksan ja suurelta osalta saksalaisen Sveitsin välillä ei ole sanotunlaisia vaikeuksia, koska Sveitsin riippumattomuus on tosiasiallinen ja koska kukaan ei epäile Sveitsin hallituksen olevan kansansa todellisen ja laillisen tahdonilmaisun. Tuskinpa natsihallituksen taholta on aikaisemmin tämän selvemmin ilmoitettu sitä kyllä jo täysin tunnettua tosiseikkaa, että Saksa ei halua solmia Itävaltaa koskevaa sekaantumattomuussopimusta, jotta Itävallan hallitussysteemin mahdollinen kaatuminen sisäisen kansallissosialistisen nousun johdosta voisi valmistaa tilaisuuden Itävallan oma-aloitteiselle liittymiselle Saksaan.

Hitler ilmoitti, puheensa 13. loppupykälässä, että Saksa on valmis sellaisen yleisen kansainvälisen sopimuksen solmimiseen, joka tekee tehokkaalla tavalla mahdottomiksi kaikki yritykset sekaantua ulkoa käsin maitten maitten asioihin. Vasta-ehdotuksena määrättyä valtioryhmää koskevalle sekaantumattomuussopimukselle Hitler toi siis esiin ajatuksen yleisen kansainvälisen sekaantumattomuussopimuksen solmimisesta. Hitlerin yritys päästä tällä tavalla irti kipeäksi käyneestä Itävallankysymyksestä lienee niitä hänen puheensa kohtia, joilla on pienin toteutumismahdollisuus.

Ilmasopimus. Kansleri uudisti Saksan helmikuus-

sa antaman ilmoituksen, että se on valmis Locarnon-paktin täydennyksenä suostumaan ilmasopimukseen.

Saksan sotavoimat ja varustusten rajoittaminen.

Hitler ilmoitti puheensa 8:nnessä loppupykälässä Saksan kannan aseistuskysymyksessä. Saksa on ilmoittanut missä laajuudessa sen varustautuminen, jonka se ei näe merkitsevän kenellekään mitään uhkaa, tulee tapahtumaan eikä se luovu siitä. Mutta Saksa on milloin tahansa valmis sellaisten asevarustusten rajoittamiseen, johon muutkin ryhtyvät.

Ilmavoimat. Paria päivää ennen Hitlerin puhetta esitti Englannin työministeri Ormsby Gore viitteitä Englannin kannasta: Englanti ei voi luopua ilmapariteetista Saksaan nähden, missä tarkoituksessa sen on nyt ryhdyttävä ilmalaivastonsa moninkertaistuttamiseen. Ormsby Goren lausunto tulkittiin täällä osviitaksi Baldwinin puheelle tämän kuun 22 päivänä ja epäilemättä jonkinlaiseksi varoittavaksi sanaksi. Niinpä Hitler puheessaan sitten julistaakin, että Saksa rajoittuu ilmapariteettiin muiden Länsi-Euroopan maiden suhteen.

Laivastokysymys. Ehkä enemmän kuin Saksan kanta ilmavarusteluihin saa osakseen Englannin taholta ymmärtämystä Saksan laivaston rajoittaminen. Hitler uudisti ilmoituksen, että Saksa tyytyy 35 %:iin Englannin laivaston kokonaistonnistosta, jossa tapauk-

sessä Saksan laivasto jää 15 % Ranskan tonniston alapuolelle. Kansleri julisti, että tämä Saksan vaatimus on lopullinen eikä muutu esim. siirtomaitten saamisen johdosta.

Eräiden aseiden kieltäminen. Kansleri lausui Saksan hallituksen katsovan, että Euroopan turvallisuutta ja rauhoittumista edistetään enemmän eräitten aselajien pannaan julistamisella kuin avunantopakteilla ja sotilas-sopimuksilla. Saksan hallitus katsoo, että olisi aluksi kiellettävä pommien heittäminen todellisen taisteluvyöhykkeen ulkopuolella. Saksan hallitus on edelleen valmis raskaitten hyökkäysaseitten - raskaan tykistön ja raskaitten tankkien - rajoittamiseen, samoin jokaiseen kansainväliseen rajoitukseen tykistön, taistelulaivojen, risteilijöitten ja torpedovenheitten kaliiberivahvuudessa, sotalaivojen koossa, ja vedenalaisten tonnistossa, vieläpä hyväksymään viimeksimainittujen täydellisen poistamisen.

Mielialan rauhoittaminen. Puheensa eräässä loppupykälässä Hitler lausui olevan välttämätöntä sopivin keinoin estää kansojen mielialan myrkyttäminen; vasta sitten kuin tämä edellytys on olemassa, voivat onnistua yritykset lieventää sopimuksilla jännitystä yksityisten maitten välillä. Kansleri tuntui viittaavan jonkin-tapaisen kansainvälisen kulttuurisopimuksen tarpeellisuuteen.

Vastaiset konferenssit. Selostettaessa Saksan suhtautumista Euroopan rauhoittamistyöhön ei ole unohdettava erästä periaatteellista kannanottoa, jonka Hitlerin puhe sisälsi, Saksan asennetta nykyisen konferenssi- ja pakti-inflation synnyttämiin vastaisiin konferensseihin. Hitlerin selityksen mukaan Saksa ei tule ottamaan osaa mihinkään konferenssiin, jonka ohjelman suunnittelussa se ei alusta saakka ole ollut mukana; tämä ei kuitenkaan merkitse sitä, etteikö Saksa, jos se näkee sen olevan etujensa mukaista, voisi jälestäpäinkin yhtyä johonkin sellaisessa konferenssissa tehtyyn sopimukseen, jossa se ei ole ollut itse mukana. Varsin yleisesti tahdotaan näille sanoille antaa se sisältö, että Saksa ei ole halukas ottamaan osaa Tona-van-konferenssiin. Joka tapauksessa voidaan panna merkille, että täällä pidetään Venetsian-esikonferenssin tuloksia vähemmän suotuisina Italialle ja että täällä ei salata tyytyväisyyttä sen johdosta.

+ +
+

Kansleri ilmoitti Saksan olevan halukkaan kollektiiviseen rauhanturvaamiseen. Tällä välin on jo ehditty kohdistaa Hitlerin puheeseen mm. se kritiikki, että puhe ei sisällä mitään varsinaista ehdotusta sanotun tarkoitusperän saavuttamiseksi. Tämän Le Tempsin arvostelun torjuu jyrkästi Auswärtiges Amtin julkaisu

"Deutsche diplomatisch-politische Korrespondenz". Näin ollen on siis pidettävä Saksan käsityksen mukaan kollektiivisena rauhan turvaamisena järjestelyä, joka ei anna lopullista siunausta nykyiselle status quo'lle ja joka sisältää 1) bilateraaliset hyökkäämättömyyssopimukset, 2) yleisen kansainvälisen sekaantumattomuussopimuksen, 3) Locarno täydentävän ilmasopimuksen, 4) varustusten yhtä suuren rajoittamisen eri maiden puolelta, 5) ilmapariiteetin Länsi-Euroopassa, 6) sotalaivastojen vahvuussuhteiden järjestämisen edellä mainittuja linjoja myöten, 7) sopimukset pommien heiton kieltämisestä taisteluvyöhykkeen ulkopuolella ja 8) vedenalaisten poistamisesta sekä 9) jonkinlaisen kansainvälisen kulttuurisopimuksen.

IV.

On vielä syytä tarkastella kanslerin puheen valossa Saksan suhteita eräisiin Euroopan maihin.

Englanti. Hitler piteli puheessaan hieman pahoin Mac Donaldia sekä pariinkin otteeseen Edeniä. Mutta koko puheesta kävi kuitenkin esille Saksan vakava pyrkimys hyvien suhteitten ylläpitämiseen Englannin kanssa. Erikoisesti kävi tämä esille kanslerin puhuessa laivastokysymyksestä: "Saksalla ei ole aikomusta, tarvetta eikä varallisuutta ryhtyä mihinkään uuteen laivastokilpailuun. Saksa tunnustaa, että Britannian maailmanvallalla on oikeus ylläpitää laivastonsa muodossa domineeraavaa merisuojaa... Saksan hallituksella on vilpitön tarkoitus teh-

dä kaikkensa luodakseen ja säilyttääkseen Englantiin suhteet, jotka estävät tähän asti ainoan taistelun uudistumisen molempien kansojen välillä".

Erikoisesti mieluinen olisi Englannille tietysti myös sen Hitlerin ajatuksen toteutuminen, että poistettaisiin vedenalaiset. Tällainen ehdotus Saksan puolelta, joka maailmansodan aikana turhaan yritti vedenalaisillaan näännyttää Englannin, käy, jos yleensä mikään, yhteen Englannin intressien ja toivomusten kanssa. Tuskin mikään muu Euroopan maa on niin helposti kuin Englanti haavoitettavissa vedenalaisten avulla. Ajatus vedenalaisten poistamisesta - mikä Englannin taholta tahdottiin tuoda vain varsin varovaisesti esille esim. Lontoon laivastokonferenssissa 1930 - herättää tietysti vastarintaa Ranskassa. On hyvinkin ajateltavissa, että Saksa on tahtonut heittää esiin tämän kysymyksen koettaakseen vieroittaa sen avulla Englantia ja Ranskaa toisistaan.

Vihdoin Hitlerin kanta pommien heittämisen kieltämiseksi sodan aikana siviiliväestön keskuuteen näyttää herättäneen vastakaikua Englannissa, - Baldwinin alahuonepuheesta t.k. 22 päivänä ja mm. Timesin lausunnoista päätäten Hitler on onnistunut aikaansaamaan puheellaan Englannissa, lähinnä die-^{Aa-}herde^r ja lukuunottamatta, hyvän ensivaikutelman. Kerrankin voidaan todeta, että Saksa ei nyt ole tehnyt psykologista virhettä Englannin suhteen, kuten niin monasti aikaisemmin.

Kaikesta näkyy, että Saksa koettaa saada suhteensa Englantiin luottamuksellisiksi ja läheisiksi. Se ei halua menettää Englantia välittäjänä. Toiseksi Saksa pyrkii täten irti siitä eristäytyneisyydestä, johon se Stresan ja Genève'in jälkeen on joutunut.

Ranska. Hitler tehosti Saksan halua elää rauhassa Ranskan kanssa. Hän arvosteli ankarasti Ranskan Venäjän-politiikkaa. Hän tuntui pitävän tarpeettomana Ranskan pyrkimystä turvallisuutensa lisäämiseksi avunantosopimuksin. Hän antoi Ranskalle letkauksen siitä, että "jatkettuja joukkojen lisäämisiä" Reinin toisella puolella ei voida pitää "täydennyksenä" niille pyrkimyksille Euroopan rauhoittamiseksi, joita merkitsee Saksan tätä tarkoittava "suvereeniselle valtiolle "ennennekuulumaton rauhan-tukeminen", Reinin alueen demilitarisoinnin kunnioittaminen. Kansleri lausui, että varsinkin, jos hyväksyttäisiin hänen esittämänsä ajatus raskaitten hyökkäysaseitten rajoittamisesta, Ranskan turvallisuus on, otettaessa huomioon Ranskan linnoitettu raja, miltei 100-prosenttinen. - Nähtäväksi jää, voiko juhlallinen lupaus luopumisesta lopullisesti Elsass-Lothringenista vaikuttaa täysin rauhoittavasti Ranskaan, kun samalla yleinen revisionimahdollisuus tahdotaan pitää avoinna; kansleri huomautti sitäpaitsi painokkaasti puheessaan, sen 4:nnessä loppupyykälässä, että Saksa näkee järjestetyn, sopimustietä tapahtuvan kehityksen mah-

dollistuttamisessa rauhanvakuutuksen ja sen estämisessä pa-
toutumisen myöhemmille räjähdyksille.

Neuvostoliitto. Puhuessaan Saksan kielteisestä kan-
nasta itäpaktiin ja yleensä avunanto-sopimukseen Hitler
ryhtyi laajaan periaatteelliseen välien selvittelyyn kan-
sallissosialismin ja bolshevismin välillä. Hänen hyökkäyk-
sensä bolshevismia vastaan oli, kuten Frankfurter Zeitung
huomauttaa, yllättävän jyrkkä. Puheen tämä osa oli epäi-
lemättä tarkoitettu kompromettoimaan Ranskaa sen lähentymi-
sen johdosta Neuvostoliittoon. Vastapainoksi Hitler vielä
kerran julisti, että kansallissosialismi on pelastanut Eu-
roopan kommunismista. Hän jätti sanomatta, että Saksan
keisarivalta nimenomaan toimittaessaan Leninin & consortes
Sveitsistä suljetuissa rautatievaunuissa Saksan kautta Ve-
näjälle, auttoi bolshevikit valtaan siellä. Samoin hän
sivuutti sen jo edellämainitun tosiasian, kuinka läheises-
sä yhteistoiminnassa Saksa itse vielä joku vuosi sitten
oli Neuvostoliiton kanssa. Asian tähän puoleen lienee
syytä kiinnittää huomiota, jotta Saksan tekopyhyys tässä
suhteessa ei jäisi mainintaa vaille.

Neuvostoliittoa ja bolshevismia vastaan kohdiste-
tut Hitlerin jyrkät sanat antavat ymmärtää, että puheen
tarkoitus ei ollutkaan parantaa suhteita sinne käsin.
Saksa näkee Neuvostoliiton olevan jo liiaksi sidotun Rans-
kaan.

Puola. Pilsudskin kuolema on herättänyt täälläkin epäilyksiä, että Puolan ulkopolitiikka voi siirtyä pois nykyisiltä linjoiltaan. Sitä ymmärrettävämpää on, että Hitler puheessaan aivan erikoisesti tehosti Saksan kunnioittavan Puolan riippumattomuutta ja että hän jälleen asetti turvallisuuskysymyksen järjestämisessä muille esimerkiksi Saksan - Puolan sovinnon. Ja ehkäpä juuri Puolaa - ja miksei samalla myös esim. Suomea - silmällä pitäen kansleri vältti ojentamasta pikkusormeakaan Neuvostoliitolle.

Italia. Hitler valitteli puheessaan sitä, että Itävallan-kysymys on muodostunut häiritseväksi tekijäksi suhteissa Italiaan, "jonka kanssa meillä ei ole muuten mitään etuvastakohtia".

Mitä Hitler lausui Itävallasta, on jo edellä selostettu. Ottaen myös huomioon mitä hän lausui Sveitsistä on syytä tässä yhteydessä huomauttaa seuraavasta seikasta. Hitler vakuutti - Sveitsin esimerkin avulla - että Saksa ei pyri kaikkien saksalaisten alueitten muodostamaan valtiokokonaisuuteen. On mielenkiintoista verrata tätä kansallissosialismin julistamaan rotuoppiin, josta seuraa, että kaikki germaanista verta olevat ja saksaapuhuvat kansat on yhdistettävä yhteen kansanruumiiseen (ks. lähetystön raportti n:o 20, 25.IV.35). Ristiriita julistetun opin ja Hitlerin vakuutuksen välillä on ilmeinen.

V.

Edellä on tahdottu varsin laajasti käsitellä Hitlerin puheen valossa Saksan suhtautumista ulkopoliittisiin kysymyksiin, sillä kanslerin suuri puhe esittää epäilemättä lähimmän tulevaisuuden ajaksi, eikä vain muutamaksi viikoksi, Saksan ulkopoliittikan yleislinjat.

Ajateltaessa Hitlerin ilmoituksia ja lupauksia tulee helposti mieleen Disraelin sanat Bismarckista: "Take care of that man, he means what he says". Millä tavalla pitävät paikkansa Hitleriin nähden nämä, hänen suureen edeltäjänsä kohdistetut sanat?

Hitler tarkoittaa varmaan mitä hän sanoo Saksan vilpittömästä rauhanhalusta. Saksalla ei epäilemättä ole nykyään minkäänlaista halua aseelliseen konfliktiin. Näin on asianlaita jo yksistään siitä syystä, että Saksa ei ole vielä pitkiin aikoihin valmis sotaan. Hitler tarkoittaa epäilemättä myös totta niillä ajatuksilla, joiden toteuttamiseen hän ilmoittaa Saksan olevan valmiin rauhan turvaamiseksi. Mutta hänen esityksessään on myös melkoinen annos sellaista, joka voi helposti vaikuttaa tekopyhyydeltä: äkkiä kunniaan korotettu, ennen niin ivattu Locarno ja hurskas huomautus, etteivät Ranska ja Neuvostoliitto ole noudattaneet sopimuksessaan kansainliiton peruskirjan määräyksiä yms. Ja omat ehdotuksensa Euroopan rauhan turvaamiseksi hän saattaa helposti tehdä, sillä ne

ovat siksi ylimalkaiset, että ne jättävät Saksalle varsin suuren toimintavapauden. Englannin ylähuoneessa lordi Stanhopen lausuma toivo, että Hitler esittäisi kiinteän ohjelman, ei toteutunut. Frankfurter Zeitungin esiin tuoma ajatus, että Saksan olisi otettava käsiinsä Euroopan tarvitsema johto turvallisuuskysymyksen järjestämiseksi, jäi myös toteutumatta. Hitler ei tuonut puheessaan sanottavasti uutta esiin. Hän torjui luotaan monet tähän asti tehdyt ehdotukset ja koetti siirtää huomion muihin kysymyksiin. Hän väittää Saksan jo aikaisemmin antaneen runsain määrin huomattavia "Beiträge zum Frieden". Hän haluaa kaikesta päättäen jättää aloitteen muille valtioille. Muiden on sovellettava ehdotuksensa sopeutumaan yhteen niiden linjojen kanssa, jotka hän on esittänyt. Hänen taktiikkansa tuntuu olevan saada maailma vakuutetuksi Saksan hartaasta rauhanhalusta ja samalla koettaa päästä mahdollisimman vähäisellä määrällä käytännössä vaikuttavia lupauksia. Varsinkin kun tiedetään, että sysäyksenä Hitlerin puheen pitämiseen suurelta osalta oli ulkona päin, Englannissa, syntynyt nimenomainen odotus, niin jää miltei sellainen vaikutelma, että Hitler olisi mieluummin ollut esiintymättä tällä ulkopoliittisella puheellaan, että hän olisi mieluummin ollut esittämättä Saksan lupauksia ja että hän haluaisi olla puuttumatta turvallisuuskysymyksen järjestelyyn.

Ja kuitenkin täytyy sanoa, että kanslerin puhe uhkui todella vilpittömää rauhanhalua, seikka, mikä olisi väärää kieltää. Hän puhui tyynesti ja rauhallisesti, mikä erosi edukseen hänen tavanomaisista, usein huutamista muistuttavista agitatiopuheistaan. Saksan kannalta on Hitlerin puheen tärkeä merkitys siinä, että Saksa pyrkii sen avulla pääsemään irti nykyisestä eristäytymisestä ja saamaan hyvät suhteet Englantiin sekä säilyttämään sellaiset Puolaan. Yleiseltä kannalta katsoen kanslerin puheen päämerkitys lienee taas siinä, että se toivottavasti pystyy muuttamaan, joskaan ehkä ei poliittista tilannetta sinänsä, ainakin mielellä. Hitlerin puhe merkitsee, että tie on pysynyt avoinna neuvotteluille Euroopan turvallisuusprobleemin järjestämiseksi. Puheensa 5:nnessä loppupykälässä Hitler lausui, että Saksan mielestä minkään valtion ei ole esiinnyttävä maksimivaatimuksin, joihin neuvottelut sitten raukeavat. Nähtäväksi jää, tarkoittaako tämä ohje vain muita valtioita vai onko Saksakin taipuvainen kompromissaamaan niistä ehdoista, jotka kanslerin puheessa esitettiin.

Aaro Pakkelahti
V.a. asiainhoitaja.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C.

ASIA: _____

Berlinissä olevan lähetystön rap. n:o 25.

V.a. Asiamiehittäjä Pakaslahti.

5/6 1935.

Berliinissä 5 p:nä kesäkuuta 1935.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

nr. 1800/480/35

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
<i>29/85</i>	<i>hac.</i>	<i>35</i>
<i>7/6.35</i>	<i>5</i>	
	OSASTO	
<i>5</i>	<i>C5</i>	

ULKOASIAINMINISTERIÖLLE.

Oheisena lähetystö kunnioittaen Ulkoasiain-
ministeriölle lähettää raporttinsa n:o 25 aiheesta
Saksan nykyisestä suhtautumisesta
Pohjoismaihin.

V.a. Asiainhoitaja:

Aaro Pakelatti

Berliini SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 25.

Berliini ssa 5 p:nä kesä kuuta 1935.

Asia: Saksan nykyisestä suhtautumisesta
Pohjoismaihin.

ULKOKA...	
29.8.35	35
2/6.35	3
5	C5

Jo yksistään siitä seikasta, että kansallis-socialismin perusajatuksiin kuuluu rotuoppi, johtuu, että varsinkin nykypäivien Saksassa tunnetaan erikoisen vilkasta harrastusta germaanista Pohjois-Eurooppaa ja - tosin kai rotuopista poiketen - sen mukana myös Suomea kohtaan; kanssakäymisen pohjoismaiden kanssa toivotaan muodostuvan läheiseksi, missä tarkoituksessa koetetaan vilkkaasti myös toimia.⁺ Mutta myös reaalisemmillä tekijöillä kuin rotuopillisilla on tärkeä, luultavasti määrävä, osuus tämän harrastuksen yllä pysyttämässä.

⁺
Huvittavana osoituksena siitä, kuinka eräät henkilöt katsovat tämän harrastuksen menevän suorastaan liian pitkälle, kerron seuraavan tapauksen. Eräs Auswärtiges Amtin harvoja 100-prosenttisiä natsseja lausui eräässä seurassa, jossa olin läsnä, että Nordische Gesellschaft - erittäin vilkkaasti toimiva pohjoismaisia kulttuurisuhteita hoitava keskusjärjestö - olisi hajoitettava, koska se tekee saksalaisilla varoilla pohjoismaiden hyväksi kaikkea sellaista kultturellista propagandatyötä, joka asianomaisten maitten olisi suoritettava täällä ~~jax~~ itse ja omilla varoillaan!

JAKELUOHJE:

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Ensiksikään ei tarvitse muuta kuin huomioida Saksan kaupallista kanssakäymistä pohjoismaiden kanssa koskevat viime vuosien tilastonumerot, niin käy selville, millaisin tuntein täällä on jouduttu ajattelemaan suhteita pohjoismaihin. Kun Englanti luopui kultakannasta ja välittömästi senjälkeen myös pohjoismaat, on Saksan kilpailukyky, mihin on sitäpaitsi ollut myös muita syitä vaikuttamassa, tunnetusti Pohjois-Euroopassakin huomattavasti vähentynyt. Yleisesti tiedetään, millä karsaudella Saksassa on suhtauduttu niihin pohjoismaiden kanssa Englannin tekemiin kauppasopimuksiin, joiden vaikutuksesta Saksa on saanut luopua Englannin hyväksi entisestä vientiasemastaan pohjoismaihin käsin, olkoonkin, että - Saksan tilaston mukaan - myös Saksan vienti pohjoismaihin on viime vuonnakin edelliseen vuoteen verrattuna kasvanut. Lisääntynyt taloudellinen kilpailu Englannin kanssa pohjoismaissa on joka tapauksessa muodostunut viime vuosina uudeksi tekijäksi Saksalle. Kuinka merkityksellinen se sille on ja kuinka vähän Saksalla on varaa antaa kauppasuhteittensa heikontua pohjoismaihin sekä kuinka Saksan on syytä koettaa tehdä voitavansa clearing-sopimusten toimimiseksi, käy kuvaavasti esille siitä, että pohjoismaat ostivat viime vuonnakin Saksasta enemmän kuin esim. koko Pohjois- ja Etelä-Amerikka yhteensä.

Mutta myös enemmän tai vähemmän poliittista laatua olevat tekijät vaikuttavat pyrkimyksiin sen harrastuksen kasvattamiseen, jota Saksassa on nykyään niin runsaasti havaittavissa pohjoismaita kohtaan.

Eräessä tšekäläisessä taloudellisessa aikakauslehdessä viitattiin viime syksynä siihen, että Ranskan pyrkiessä sovintoon Italian kanssa ja lähentymiseen Neuvostoliittoon tätä Englannin suojeluksen alaista "turvallisuussysteemin" muodostumista saa osaltaan myös täydentää balttilainen valtioliitto, joka puolestaan joutuu hakemaan selkänöjää Skandinavian maista. Sama lehti tahtoi luonnehtia viime syyskuun alussa pohjoismaiden ulkoministerien kesken Tukholmassa pidetyn talouskonferenssin ainoaksi varsinaiseksi tulokseksi yhtymisen siitä, että sanotut maat kannattavat Neuvostoliiton ottamista kansainliiton jäseneksi ja että ne siten tukevat ranskalais-neuvostolaisen ulkopoliitiikan pyrkimyksiä. Tällaiset julkisen sanan viittailut olivat kuitenkin täysin yksinäisiä. Nyt, muutaman kuukauden kuluttua, ei niitä ole enää lainkaan. Äänikellossa on tullut hyvin suopeaksi pohjoismaita kohtaan myös yleispoliittisissa kysymyksissä.

Ehkäpä eniten on siihen vaikuttanut Tanskan ulkoministerin pidättäytyminen äänestyksestä kansainliiton neuvostossa sen hyväksyessä päätöslauselman Saksan toimenpidettä vastaan sanoutua irti Versaillesin rauhan

sotilaspykälistä. Kuten arvata saattoi, sai Tanskan esiintyminen puolelleen kaikki saksalaisten sympatiat. Ehkäpä kuvaavin ilmaisu siitä oli eräs Deutsche Allgemeine Zeitungin kirjoitus, jonka lähetystö on sanomalehtikatsauksessa selostanut. Tosin tätä Tanskan menettelyä ei voitu täällä yrittääkään vakavissaan tulkita Tanskan, enempää kuin myöskään Norjan tai Ruotsin, myötätunnon osoittamiseksi Saksan menettelyä kohtaan. Sensijaan, jos Suomi olisi ollut mukana tätä kysymystä käsitelleessä Kööpenhaminan ulkoministeri-kokouksessa, olisi epäilemättä se mahdollisuus varsin lähellä, että Suomi, jossa natsismin viholliset marxilaiset eivät istu hallituksessa ja jossa tästä seikasta johtuen saksalaisen käsityksen mukaan suhtaudutaan Saksaan toisin kuin muissa pohjoismaissa, olisi saanut tšekäläiseltä julkiselta sanalta aivan erikoisen kiitoshymin, josta nyt kuitenkin on onneksi pelastuttu.

Vaikka täällä ei siis voitukaan erikoisemmin tehdä myntiä pohjoismaiden suhtautumisesta Saksaan vastaan kohdistuneeseen kansainliiton neuvoston päätökseen, niin, lähinnä erinäisistä lehtilausunnoista päätellen, täällä katsotaan Saksan uusaseistautumisen vaikuttavan pohjoismaiden kannanoton muuttumiseen Saksan hyväksi niiden suhtautumisessa siihen ja yleispoliittisiin kysymyksiin. Muutama päivä sitten oli Deutsche Allgemeine

Zeitungissa lehden Tukholman-kirjeenvaihtajan kirjoitus, joka oli tässä suhteessa varsin mielenkiintoinen. Siinä lausuttiin, että Skandinaviassa on epäilemättä ymmärretty ne vaarat, jotka aiheutuvat omien intressien liian läheisestä yhdistämisestä eurooppalaisten "allieerattujen" intresseihin ja että siellä ei enää ilman muuta seurata Pariisista, Roomasta ja Lontoosta tulevia ohjeita; vaihteleva jakaantuvaisuus asevarustusten alalla ja Ostseeraumiin kohdistuvat intressit tekevät Ruotsille liian riskantiksi yksipuolisen "kuhertelun" määrätyn suurvaltaryhmän kanssa, varsinkin jos Ruotsi siten joutuu vastakohtaisuussuhteeseen eteläiseen naapuriinsa. Saksan aseistautumisen seurauksena on tämän käsityskannan mukaisesti siis se, että varsinkin Ruotsi pyrkii entistä suurempaan puolueettomuuteen Saksan ja sen aseistautumista vastustavien valtioiden välillä sekä pysymään irti suurvaltojen voimakombinaatioista. Osoituksena Ruotsin halusta pysyä viimeksimainituista irti mainittu kirjeenvaihtaja tuo esiin, että "Ruotsi ei suinkaan ole Ranskan erikoisella lämmöllä ajaman itäpaktin innokas puoltaja".

Neuvostoliiton avulla erikoisesti Ranskan ajaman viimeaikaisen valtaryhmittely-politiikan tuloksena ja neuvostolaisen vaikutuksen vastapainona katsotaan täällä ainakin joissakin piireissä voitavan toivoa, että Ruotsi tulee, päinvastoin kuin tähän saakka, kiinnittämään vakavaa huomiota puolustusvoimiensa kun-

nostamiseen, mistä taas voisi olla seurauksena Ruotsin ulkopolitiikan aktivisoituminen. Ehkäpä johtuu osittain tällaisista toiveista se, että, kun sopivaa tilaisuutta ilmenee, eräät tšekäläiset lehdet ovat osoittautuneet varsin valmiiksi publisiteetin antamiseen mm. Gotlannin ja Ahvenanmaan linnoittamiskysymyksille.

Mutta enemmän huomiota kuin Ruotsiin ja muihin skandinaviisiin pohjoismaihin suhtautumisessa nykyisiin suurpoliittisiin kysymyksiin kiinnitetään Saksassa kuitenkin Suomeen, mistä seikasta tarkemmin seuraavassa.

On siksi syytä panna merkille se lähetystön useaan otteeseen tiedoittama seikka, että Saksassa on nykyään vallalla ilmeisen suurta sympatiaa Suomea kohtaan. Tahdottaessa saada publisiteettiä jollekin kysymykselle - mm. Kalevalan 100-vuotispäivän huomioiminen tšekäläisessä lehdistössä on sopiva esimerkki - ovat tšekäläiset viralliset piirit, joiden ohjeet lehdistölle ovat määräävä tekijä, erinomaisen auliita myötävaikuttamaan. Näin on asianlaita niin suuressa määrässä, että, ellei sanotunlaisia tilaisuuksia käytetä varoen ja harkinnalla, voi helposti syntyä vaara vastapalveluksien välttämättömyydestä niitä pyydetäessä; sellaisten suorittaminen meidän vapaissa oloissamme ei olisi niin yksinkertainen asia kuin täällä, jossa, mitä esim. lehdistöön tulee, ministeri Göbbelsin

ei tarvitse muuta kuin painaa jotakin sähkönappulaa. Kun viime syksynä oli skandinavisten yliopistomiesten adressien aiheuttama jupakka, antoivat asianomaiset viranomaiset omasta aloitteestaan lehdistölle määräyksen, joko olla puuttumatta koko asiaan tai asettua puoltamaan suomalaisia käsityskantaa. Ne pari lehteä, jotka jo olivat ehtineet julkaista toisenlaisen kirjoituksen, pakotettiin julkaisemaan uudet, suomalaismieliset kirjoitukset. Täällä pyritään osoittamaan kaikkea ymmärtämystä kielikysymystämme koskevilla asioilla hallituksen kannalle. Äskettäin julkaisi Nordische Gesellschaftin Pressedienst pääministeri Kivimäen joku aika sitten yliopistokysymyksestä pitämän puheen pääkohdat, joista saksalainen lehdistö on sittemmin julaissut otteita; ennenkuin Pressedienst puheen julkaisi, toimitus tahtoi lähetystöstä käsin varmistautua, että puheen toimittaminen tšekäläiseen lehdistöön on suotava. Sopiva osoitus, kuinka tarkasti täällä noudatetaan ilmeisesti edelleenkin voimassa olevaa ohjetta kirjoittaa kieliasiamme Suomen taholta toivottavaan suuntaan. Muutama päivä sitten oli Münchenin Völkischer Beobachterissa Helsingistä lähetetyksi merkitty kirjoitus "Suomen kielitaitelu". Siteeraamalla Snellmanin lausetta "tosiasioitten tunnustaminen on viisauden alku" kirjoituksessa lausuttiin, että suurin osa Suomen uudempaa kirjallisuutta on ruotsalaisten runoilijain luomaa ja kirjakieli samoin ruotsalaisten perustama; todistukseksi viitattiin Aleksis Kiveen,

Juhani Ahoon, Oksaseen ja Suonioon, jotka kaikki lehden tietämän mukaan olivat ruotsalaisia. Kirjoituksen jatkossa käsiteltiin yliopistokysymystä ja, ottaen alun huomioon, hieman odottamatta tultiin siihen lopputulokseen, että olisi luonnotonta perustaa ainakaan pysyväisesti omaa rinnakkaisyliopistoa ruotsinkielisille. Tässäkin tuli siis esille halu asettua suomalaiselle kannalle.

Kuten jo edellä esitetty osoittaa, pyritään täällä ilmeisesti määrätietoisesti osoittamaan Suomelle ja suomalaisuudelle ymmärtämystä ja hyväksymistä. Tällä seikallahan ei tarvitse välttämättömästi olla ainakaan suoranaista yhteyttä ulkopolitiikkaan laajemmassa mielessä. Mutta se voi nimenomaan tällä hetkellä hyvinkin helposti johtua - paitsi halusta kasvattaa Suomessa sympatioita siihen omasta puolestaan ymmärtäväisesti suhtautuvaan Saksaan - pyrkimyksestä ensiksikin varoa Suomen mielialojen loukkaamista ja toiseksi sitten ehkä edesauttaa, ettei Suomi ainakaan Saksan yleisen suhtautumisen takia siihen saisi aihetta luopua nykyiseltä Saksallekin mieluisalta ulkopoliittiselta linjaltaan.

Tällöin on etualalla suhtautuminen Neuvostoliittoon ja itäpaktiin. Täällä on pantu ilmeisellä tyytyväisyydellä merkille Herra Ulkoasiainministerin Varsovassa antama haastattelu, jossa hän ilmoitti Suomen

kannanoton liittymiseen nähden sopimuksiin, jotka voivat sekoittaa Suomen sille vieraisiin kysymyksiin. Tämä lausunto tulkitaan täällä kohteliaaksi, mutta päätäväiseksi esiintymiseksi itäpaktin kaltaisia suunnitelmia vastaan. On varmaankin myös paikallaan se otaksuma, että Herra Ulkoasiainministerin sanat siitä, että Suomen solmimat hyökkäämättömyyssopimukset ovat todistus rauhantahdostamme, on otettu mielihyvin vastaan Saksassa, joka itse on valmis nimenomaan tällaisten sopimusten solmimiseen naapuriensa kanssa.

Kun Saksan ja Puolan välit ovat korjautuneet ja kun Saksa näkee Puolassa itäpaktin vastustajan, on Suomen ja Puolan lähentyminen Saksalle tällä hetkellä epäilemättä tervetullut toivossa, että se vahvistaa vastarintaa itäpaktia kohtaan ja antaisi, kuten eräässä tšekäläisessä lehdessä lausuttiin, myös Virolle ja Latvialle rohkeutta asettua samalle kannalle.

Käsiteltäessä Saksan suhtautumista Suomeen, lienee vielä syytä mainita, että tšekäläisissä lehdissä on viime aikoina silloin tällöin ollut pienempiä mainintoja Itä-Karjalan kysymyksestä. Melkoista mielenkiintoa tätä kysymystä kohtaan olen puolestani saattanut havaita natsipuolueen ulkomaantoimiston, t.s. Reichsleiter Rosenbergin piirissä, johon kuuluvien henkilöitten taholta on koetettu ottaa tämä asia puheeksi kansani. Aivan viime päivinä on ollut, etupäässä Journal

de Genève'in julkaisemien tietojen perustalla, joitakin uutisia inkeriläisten karkoituksista⁺, jotka ovat antaneet eräille lehdille aiheen osoittaa, millä tavalla Neuvostoliitto täyttää tekemänsä sopimukset. Nykyisten suhteitten vallitessa Saksan ja Neuvostoliiton välillä ollaan täällä heti valmiit julkaisemaan viimeksimainitun epäedulliseen valoon saattavia tietoja, joihin arvattavasti ei muuten välitettäisi kiinnittää huomiota.

+ +
+

Lopuksi lienee paikallaan toteaminen, kuinka varsinkin Auswärtiges Amtissa Saksan nykyisen eristetyn aseman vallitessa on pantu suurta arvoa Herra Ulkoasiainministerin kauttakulkumatkalla Berliinissä tekemille kahdelle epäviralliselle vierailulle.

V.a. Asiainhoitaja:

Aaro Pekkarinen

⁺ Münchenin Völkischer Beobachterin tätä asiaa koskeva uutinen (25.V.) alkoi sanoilla: Zu den Massenausweisungen aus Ingermanland teilt uns der Akademische Karelien-Verein: jne.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C5.

ASIA:

Berlinissä olevan lähetystön raportti n:o 26.

P.a. Asiamiehitys Pakaslaitte.

14/6 1935.

Berlinissä 14 p:nä kesäkuuta 1935.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

nr. 1963/507/35

30/85 ka.		35
18/6-35	19	LIL
5	CS	

Ulkoasiainministeriölle.

Oheisena lähetystö kunnioittaen Ulkoasiainministeriölle lähettää raporttinsa n:o 26 aiheesta

Saksa ja Liettua.

V.a. Asiamies: *Aaro Pakkalahti.*

Berliini SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 26.

Berliinissä 14 p:nä kesä kuuta 1935.

Asia: Saksa ja Liettua.

ULKOASIAINMINISTERIÖN 30/85 al. 35
18/6-35
5 C5

Rapallon aikakautena Liettua muodosti eräänlaisen sillan Saksan ja Neuvostoliiton välillä. Näiden kahden maan teitten erottua toisistaan Liettua on kadottanut Saksan kannalta merkityksensä sen Itä-Euroopanpolitiikassa. Mutta ei ainoastaan Saksan ja Neuvostoliiton välisten suhteitten muodostuminen vihamieliseksi, vaan myös Saksan ja Puolan keskinäinen lähentyminen on aiheuttanut jo jonkun aikaa vallinneen tilanteen, jossa Saksalla ja Liettualla ei ole enää yhteisiä ulkopoliittisia intressejä. Niillä ei ole enää entisiä enempää positiivisia, yhteiseen ystävyys-suhteeseen Neuvostoliittoon kohdistuvia, kuin myöskään negatiivisia, yhteiseen vastakohtaisuussuhteeseen Puolaan suuntautuvia intressejä. Suurpoliittisen konstellation muuttuminen ja sen mukana saksalais-liettualaisten yhteisetujen katoaminen on sensijaan avannut tien vapaaksi ristiriidoille, jotka koskevat Memelin kysymystä.

Liettuan menettely Memelissä selitetään täällä

JAKELUOHJE:

tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

tietysti yhtämittäiseksi sarjaksi rikkomuksia Memelin-
statuutteja vastaan. Kaunasin oikeudenkäyntiä pidetään
täällä täysin puolueellisena ja tuomiota katsotaan
oikeusmurhaksi. Olkoon totuus tässä kohden mikä tahan-
sa, mielestäni liettualaiselta taholta on huomautettu
aivan oikein, että Saksan pitäisi varoa asettumasta
tuomarin moraaliselle jalustalle, kun vain muistetaan,
että vuosi sitten täällä surmattiin ilman minkäänlais-
ta oikeudenkäyntiä kymmeniä Saksan kansalaisia, joiden
syyllisyydestä kapinaan ulkomaat eivät ole koskaan
voineet vakuuttautua; sensijaan Liettuassa on tuomio
ainakin annettu oikeustietä ja kuolemaan tuomitut ar-
mahdettu. Tällaiseen vertailuun ei Saksassa ole tah-
dottu kiinnittää mitään huomiota. Ja mitä armahduk-
seen tulee, katsotaan täällä sen johtuneen pelkästään
poliittisista opportunitteettisyydistä. Itse oikeudenkäyn-
nillä ja siinä liettualaisten mielestä esille tulleil-
la seikoilla katsotaan Saksassa Liettuan tahtoneen
vain hankkia signatäärivaltioitten silmissä puolustusta
ja oikeutusta jyrkille toimenpiteilleen Memelissä.

Pitäessään Liettuan Memelin-politiikkaa sopi-
musvastaisena Saksa on saanut lisätuen tähän mielipi-
teeseensä tietysti siitä demarchesta, jolla signatääri-
valtiot huhtikuun 19 päivänä kiinnittivät Liettuan hal-
lituksen huomiota olotilaan Memelissä. Uutiset valmis-
teilla olevasta uudesta englantilais-ranskalais-italia-
laisesta demarchesta vaikuttavat samaan suuntaan, vaik-

katäkäläisessä ulkoasiainministeriössä ei näytetä kylläkään oltavan vielä varmoja siitä, että länsivallat todella ryhtyvät uuteen esitykseen Kaunasissa.

Saksassa katsotaan eikä varmaankaan syyttä, että Liettua on uskaltanut pelaamaan erittäin korkeaa peliä. Se asenne, joka täällä otetaan Liettuaan, on toisaalta jyrkän vihamielinen, toisaalta Liettua vähäksyvä ja halveksiva. Vappupuheessaan Tempelhofin kentällä Hitler lausui, hyvähuutojen kaikuessa, yliollikaisen sanan pikkuvaltiosta, joka leikkii suurvaltaa. Ja valtiopäiväpuheessaan toukokuun 21 päivänä hän ilmoitti, että Saksa ei ole tekevä Liettuan kanssa, sen politiikan Memelissä jatkuessa, hyökkäämättömyyssopimusta, jollaiseen se on valmis kaikkien muitten naapuriensa kanssa, enempää kuin mitään muutakaan sopimusta. Tätä Liettuan asettamista täydelliseen poikkeusasemaan kuvaa Auswärtiges Amtin julkaisu mm. sanoilla: "Valtio, joka asettaa itsensä niin kokonaan oikeuden ulkopuolelle, ei voi ihmetellä, että sitä, seurauksena tästä menettelystään, ei voida katsoa tasa-arvoiseksi (muiden kanssa)". Saksalais-liettualaisista suhteista puhuttaessa ei voitane olla mainitsematta siitä Saksan toimenpiteestä, että Itä-Preussissa on kutsuttu asevelvollisuuttaan suorittamaan kaksi ikäluokkaa, muualla valtakunnassa vain yksi. Vaikka tällä toimenpiteellä epäilemättä on varsin pätevä perustelu Itä-Preussin eristetyssä asemassa valtakunnasta, niin ei ole kaukana se otaksoma, että

se on samalla demonstratio nimenomaan Liettuaa silmällä pitäen.

Liettuan tšekäläisen lähetystön taholta olen kuullut, että Liettuan puolelta lienee ajateltu diplomaattisen protestin esittämistä sen johdosta, mitä Hitler lausui valtiopäiväpuheessaan Liettuasta ja Saksan suhtautumisesta siihen; ajatuksen enemmästä harkinnasta oli kuitenkin luovuttu asettumalla sille kannalle, että kanslerin puheen p.o. passus oli vain mielenosoitus. Vastaukseksi kanslerin puheeseen oli ehkä tarkoitettu Lozoraitisin äskeinen puhe, jossa hän väitti Liettuan noudattavan Memelin-statuuttien määräyksiä. Hänen lausuntonsa on saanut täällä lievästi sanoen epäystävällisen vastaanoton; sen katsotaan olevan "ivaa nykyistä tilannetta kohtaan" ja "kiintoisen osoituksen siitä, miten Liettua käsittää sopimuksissa kiinni pysymisen" sekä samalla lisätodistuksen Saksan menettelyn oikeutukselle olla haluamatta tehdä enää mitään sopimusta Liettuan kanssa. Lozoraitisin lausussa, että Liettua on valmis täyttämään kansainvälisen instanssin vaatimukset, Saksassa huomautetaan, että tällaista valmiutta ei ainakaan osoita Liettuan kielteinen suhtautuminen signatäärivaltojen demarcheen huhtikuun 19 päivältä.

Joku aika sitten, kiihtymyksen ollessa Kaunasin oikeudenkäynnin aikana täällä korkeimmillaan, liikkui Berliinissä huhu, että Auswärtiges Amtissa ei oteta enää

vastaan Liettuan tšekäläistä lähettilästä, mitä väitettä ainakaan Liettuan lähetystön taholta ei myönnetty oikeaksi. Mainittuun seikkaan liittyi hypoteesi, että Liettuan lähettilään asema kävisi ajan mittaan kestävämmäksi ja että lähetystö jätettäisiin v.a. asiainhoitajan varaan. Kuulin myös, että liettualaisten taholta oli pelätty Saksan katkaisevan vieläpä diplomaattiset suhteet Liettuaan.

Saksassa tahdotaan antaa kolmenlainen merkitys Memelin kysymykselle. Ensiksi: kysymyksessä on Liettuan taistelu saksalaisuutta vastaan, yritys liettualaistuttaa Memel. Tämä sanotaan nykyään sitäkin mahtipontisemmin, kun Hitler äskeisessä valtiopäiväpuheessaan selitti, että vieraiden kansojen assimiloitajatus on mahdollisimman kaukana ainakin kansallissosialistisesta Saksasta ja sen periaatteista. Toiseksi: Liettuan menettely on rikos kansainvälistä sopimusta ja sen Memelin saksalaisillekin takaamia etuja vastaan. Kolmanneksi: Liettuan politiikka Memelissä ja signatäärivaltojen tähän asti Saksan mielestä päättämätön suhtautuminen siihen on arvomittari, joka osoittaa kansainvälisten sopimusten ja paktien vähäisen merkityksen silloin kuin niistä olisi hyötyä Saksalle. "Ajatus, että (Liettuan) rikoksellista rauhanhäiritsemistä osoittava hulluus ja ylimmilleen ajettu poliittinen viha voisivat tulla toteutetuiksi maailman silmien edessä,

on kauhistuttava"; näin tavattoman jyrkkää kieltä käyttä, ei mikään tavallinen saksalainen sanomalehti, vaan Auswärtiges Amtin oma julkaisu.

On selvää, että sanotunlaisten näkökohtien viljeleminen, joissa ei oteta kuuluviin korviin tietoja tuomittujen memeliläisten valtionvastaisesta toiminnasta, on langennut täällä otolliseen maaperään. Tällaiset näkökohdat ovat tehneet Memelin kysymyksen ja saksalais-liettualaiset suhteet täällä erittäin "populääriksi" ja kiitolliseksi Saksan hyvää tahtoa, toisen asianosaisen päinvastaista mielialaa osoittavaksi puhe- ja kirjoitusaiheeksi. Ellei odotettu signatäärivaltojen uusi demarche Kaunasissa sekä Latvian ja Viron hillitsevä vaikutus Liettuaan, jollaista täällä eräistä merkeistä päätellen on jonkun verran ruvettu aivan viime aikoina toivomaan, saa aikaan muutosta Liettuan Memelinpolitiikkaan, niin saataneen olla varmoja siitä, että saksalais-liettualainen ristiriita kärjistymistään kärjistyy. Esim. Memelin maapäivien vaalit ensi syksynä ja niiden yhteydessä helposti sattuvat välikohtaukset vaaleja vastaan saksalaisten puolelta ehkä tehtävine puolueellisuus- ym. muistutuksineen voivat antaa uuden sysäyksen ristiriidan jatkumiselle.

V.a. Asiainhoitaja: *Aaro Pakkalahti.*

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C5.

ASIA: _____

Berlinissä olevan lähetystön raportti n:o 27.

El.a. Asiamiehittäjä Pakaslahti.

18/6 1935.

Berliinissä, 18 päivänä kesäkuuta 1935.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Nr. 1990/577/15

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
31/85	hac.	35
21/6.35		
5	CS.	

Ulkoasiainministeriölle.

Oheisena lähetystö kunnioittaen Ulkoasiainministeriölle lähettää raporttinsa n:o 27 aiheesta

Saksa ja Wanzig

V.a. Asiatnhoitaja *Aaro Pakarinen*.

Berliini

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 27

Berliini ssa 18 p:nä kesä kuuta 19 35.

Asia: Saksa ja Danzig.

ULKOASIA

31/85 h.c. 35

21/6-35 No

OSn

5 C5

Danzigin asiat ovat parin kolmen viime kauden kuluessa varsin runsaasti askarruttaneet mieltä Saksassa. Ensiksi Danzigin vaalit huhtikuun 7 päivänä, sitten Danzigin kysymysten käsittely Genfissä toukokuun jälkipuolella ja vihdoin guldenin devalvoinnin aiheuttama tilanne.

Saarin kansanäänestyksen tulos vahvisti tavattoman voimakkaasti hallituksen sisäistä asemaa Saksassa. Valmistelujen ollessa käynnissä Danzigin vaaleja varten näkyi selvästi, että täällä koetettiin tehdä kaikki voitava, jotta natsismin voittokulun seuraava etappi olisi kansallissosialistisen puolueen täydellinen voitto Danzigin vaaleissa. Tämä toive ei täyttnyt muuta kuin varsin rajoitetussa määrässä. Natsien voima vahvistui jonkun verran Danzigin parlamentissa, mutta pyrittiin 2/3 äänten enemmistöön ei liike onnistunut pääsemään. Se ei kuitenkaan estänyt, että täällä lyötiin rum-pua saavutetusta osavoitosta, joka sekin oli tietysti kylläkin tärkeä siltä kannalta, että se takasi kansallissosialistien pysymisen Danzigin hallituspuolueena.

On selvää, että Saksassa tunnetaan voimakasta mielenkiintoa siihen, kuinka Danzigin kansallissosialisti -

JAKELUOHJE: tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

nen hallitus pystyy selvitymään ulko- ja sisäpoliittisista tehtävistään. Edelliset ovat tulleet esille viimeksi kansainliiton neuvoston viime istunnossa, jälkimmäiset guldenin devalvoinnin yhteydessä.

Mitä tulee devalvointiin, sen vähän aikaa sitten aiheuttamaan paniikkiin ja senaatin sen johdosta ryhtymiin toimenpiteisiin, niin Saksassa, jossa on jyrkin sanoin tuomittu maitten maitten rahan arvon alentamispolitiikka, annetaan täysi tunnustus Danzigin menettelylle. Syy lykätään kahden eri tekijän kannettavaksi. Toinen ja pohjaa antavin niistä on vastoin väestön tahtoa tapahtunut tämän kaupungin aseman keino- ja teknologiseen saattamiseen. Toiseksi tekijäksi asetetaan Danzigin ^{edellisten} /hallituksen finanssipolitiikka. Se säästäväisyysohjelma, jonka toteuttamiseen Danzigin senaatti on nyt päättänyt ryhtyä, ei ole erikoisemmin sopusoinnussa kansallissosialististen talousoppien kanssa, jotka saavat tässä väistyä todellisuuden asettamien vaatimusten tieltä.

Mitä taasen tulee kansainliiton neuvoston viime istuntoon, niin siitä seuraavassa. Kun Genfin kokouksen päiväjärjestyksessä oli esillä kokonaista seitsemän Danzigia koskevaa asiaa, herätti se täällä melkoista levottomuutta. Levottomuuden varsinaisena aiheuttajana oli se seikka, että Genfin foorumin eteen oli vedetty ei ainoastaan kansainliiton komissaarin esille tuoma kysymys hänen asemansa ja tehtäviensä määrittelyn täsmällistytymisestä, vaan myös joukko puhtaita Danzigin sisäpoliittisia kysymyksiä. Saksassa pelättiin, että viimeksi mainittujen kysymysten käsittelystä voisi muodostua tulevaisuudessa kiusallinen prejudikaatti. Täällä tuli esille jo pelko, että ulkopuolinen elin täten voisi ruveta käsittelemään sisäisiä - Danzigin - saksalaisia asioita, kuten kansaanan eksoottisten maitten mandaattikysymyksiä. Et ole tarvis

mainita kuinka raskaan tuomion Danzigin oppositiopuolueet ovat saaneet Saksassa kuulla tällaisen tuloksen mahdollistuttavasta menettelystään vedotessaan Genfiin. Neuvosto ei ryhtynyt itse käsittelemään oppositiopuolueiden valituksia eikä lausumaan niiden epäilemättä toivomaa tuomiota Danzigin sisäpolitiikasta, vaan lykkäsi valitukset 3- miehiselle juristikomitealle. Tämä tulos, joskaan se ei estä neuvostoa puuttumasta vielä sanottuihin Danzigin sisäisiin kysymyksiin, antaa senaatille mahdollisuuden sisäpolitiikkansa häiriintymättömään jatkamiseen ainakin neuvoston ensi kokoukseen saakka. Genfin päätös on otettu täällä vastaan tyytyväisyydellä ja selitetty Danzigin hallitukselle voitoksi, joka jo poistaa pelon vaarasta, että Danzigin sisäisiä kysymyksiä ruvettaisiin käsittelemään Genfissä mandaattikysymysten tapaan.

Oman mainintansa ansaitsevat Danzigin - Puolan välit silmällä pitäen Saksan - Puolan välejä. Senjälkeen kuin natsilla on ollut valta käsissään myös Danzigissa, ovat Saksan valtakunnan ja Danzigin politiikka olleet, kuten on varsin luonnollistakin, keskenään verrattain läheisesti ko-ordinoituja. Parhaimmin käy tämä ehkä esille molempien uusista sovinnollisista suhteista Puolaan ja sen kanssa tapahtuneesta lähetymisestä. Kun edellä mainitussa kansainliiton neuvoston kokouksessa oli esillä lukuisia Danzigia koskevia kysymyksiä, tehostettiin täällä ilmeisellä mielihypällä varsin tendenssimäisesti, että niiden joukossa ei ole yhtään Danzigin - Puolan suhteita koskevaa kysymystä, jollaisia ennen kansallissosialistien valtaantumista oli miltei säännöllisesti Genfissä käsiteltävänä. Huomiota herättää myös seuraava seikka. Kun täällä, kuten edellä on mainittu, on tehostettu alkusyiden Danzigin nykyisiin finanssivaikeuksiin olevan Danzigin "Sonderexistenz" in luomisessa, niin

tällöin on varsin yleisesti vältetty kajoamasta Puolan osuuteen Danzigin vapaavaltion pystyttämiseksi.

V.a. Asestahottaja: *Aaro Pakeslahti.*

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C5.

ASIA: _____

Berlinissä olevan lähetystön raportti n:o 28.

V.a. Asiantuntija Paasikallio.

10/6 1935.

Berlinissä, 18 päivänä kesäkuuta 1935.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

N:o 1991/578/35

1		
J	32/85 ke.	85
21/6-35		
5	C5	

Ulkoasiainministeriölle.

Oheisena lähetystö kunnioittaen lähettää
Ministeriölle raporttinsa n:o 28 aiheesta

Itäpakti.

V.a. Astainhoitaja: *Aaro Palvelahti*.

Berliini SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 28.

Berliini:ssä 18 p:nä kesä kuuta 1935.

Asia: Itäpakti.

ULKOASIAINMINISTERIÖ	
32/85 Re.	35
21/6.35 ²	
5	C5

Raportissa n:o 24 (sv. 11) viittasin siihen epä-tietoisuuteen, mikä syntyi Hitlerin puheen johdosta Saksan suhtautumisesta itäpaktiin. Stresaan Hitler lähetti sir John Simonille, vastauksena tämän tiedusteluun, sellaisen ilmoituksen, että Saksa on valmis itäpaktiin, joka sisältää keskinäiset hyökkäämättömyyssopimukset ja jonka rinnalla halukkaat valtiot voivat solmia keskinäisiä avunantosopimuksia. Hitlerin puheessa ignorointiin tämä kannanotto ja asetettiin kokonaan keskinäisiä avunantosopimuksia vastaan. Tämä muutos aiheutui epäilemättä Ranskan - Neuvostoliiton ja Tšekkoslovakian - Neuvostoliiton sopimuksista.

Ottaessani joku aika sitten Auswärtiges Amtin poliittisella osastolla puheeksi kysymyksen siitä, onko Saksa Stresaan lähettämänsä ilmoituksen kannalla yhä vielä, oli vastaus hyvin välittelevä. Sittemmin olen saanut tietää, että mm. Englannin suurlähettiläs on Auswärtiges Amtissa nimen omaan tiedustellut tätä seikkaa, luultavasti yhtenä niistä n.s. Rückfragen'eista, jotka Englannin hallitus Hitlerin puheen johdosta on tehnyt. Saksan hallituksen lopullista vastausta sanottuun kysymykseen ei ole vielä annettu. Tässä suh-

JAKELUOHJE:

Tavallinen

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Berliini SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 28.

Berliini:ssä 18 p:nä kesä kuuta 1935.

Asia: Itäpakti.

ULKOASIAINMINISTERIÖ	
32/85 Re.	35
21/6.35	
5	C5

Raportissa n:o 24 (siv. 11) viittasin siihen epä-tietoisuuteen, mikä syntyi Hitlerin puheen johdosta Saksan suhtautumisesta itäpaktiin. Stresaan Hitler lähetti sir John Simonille, vastauksena tämän tiedusteluun, sellaisen ilmoituksen, että Saksa on valmis itäpaktiin, joka sisältää keski-näiset hyökkäämättömyyssopimukset ja jonka rinnalla halukkaat valtiot voivat solmia keskinäisiä avunantosopimuksia. Hitlerin puheessa ignorottiin tämä kannanotto ja asetuttiin kokonaan keskinäisiä avunantosopimuksia vastaan. Tämä muutos aiheutui epäilemättä Ranskan - Neuvostoliiton ja Tsekkoslovakian - Neuvostoliiton sopimuksista.

Ottaessani joku aika sitten Auswärtiges Amtin poliittisella osastolla puheeksi kysymyksen siitä, onko Saksa Stresaan lähettämänsä ilmoituksen kannalla yhä vielä, oli vastaus hyvin välittelevä. Sittemmin olen saanut tietää, että mm. Englannin suurlähettiläs on Auswärtiges Amtissa nimen-omaan tiedustellut tätä seikkaa, luultavasti yhtenä niistä n.s. Rückfragen'eista, jotka Englannin hallitus Hitlerin puheen johdosta on tehnyt. Saksan hallituksen lopullista vastausta sanottuun kysymykseen ei ole vielä annettu. Tässä suh-

JAKELUOHJE:

Tavallinen

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

teessa on kaikki vielä "käämistilassa", lausuttiin minulle tänään Auswärtiges Amtin poliittisella osastolla ja lisättiin, että selvitys saadaan astaan jo ehkä viikon tai parin kuluttua.

V.a. Astainhoitaja: *Aaro Pakaslahti.*

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C5.

ASIA:

Berlinissä olevan lähetystön raportti n:o 29.

V.a. Asiantuntija Pekaslehti.

18/6 1935.

Berliinissä, 18 päivänä kesäkuuta 1935.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

N:o 1992 / 579 / 35

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
33/85		35
21/6-35	9	
EUROPA	USA	ASIA
5	CS	

Ulkoasiainministeriölle.

Oheisena lähetystö kunnioittaen Ulkoasiainministeriölle lähettää raporttinsa n:o 29 aiheesta

Saksa ja Liettua II.

V.a. Asiainhoitaja: Aaro Pakaslahti.

Berliini SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 29.

Berliini:ssä 18 p:nä kesä kuuta 1935.

Asia: Saksa ja Liettua II.

ULKOASIAINMINISTERIÖN		
33/85 ac. 35		
21/6 -35		
PÄÄMÄ	U. ADIUT	ADIA
5	CS	

Lisäyksenä otsakeasiaa koskevaan raporttiin n:o 26 pyydän ilmoittaa seuraavaa:

Liettualaisten taholta on usein väitetty, että Saksan puolella on ryhdytty sotilaallisiin varusteluihin Liettuan rajalla, mikä seikka taas on aiheuttanut - ellei sitä olisi jo aikaisemmin tapahtunut -, että Liettua on ryhtynyt sotilallisiin varovaisuustoimenpiteisiin. Eräs sanotulta rajaseudulta kotoisin oleva saksalainen tuttavani, joka on juuri äskettäin oleskellut siellä jonkun aikaa, kertoi minulle Saksan toimenpiteistä mm. seuraavaa. Saksan sotilasjohto on rakentanut, sikäli kuin jokiraja ei ole sitä estänyt, pitkin Liettuan - ja osittain myös Puolan - rajaa sulku- ja patolaitteita, jotka avaamalla suunnattomat vesimäärät pannaan tulvina kulkemaan rajan toiselle puolen (n.s. Überschwemmungsgebiete). Koska sanotut rajatienoot ovat molemmin puolin varsin tasais- ta seutua, on ollut tarpeellista rakentaa monin paikoin vahvoja muureja, jotka estävät veden leviämisen Saksan puolelle ja jotka on osattu tehdä huomaamattomiksi metsäistutusten yms. avulla. Kertojani väitti laskettavan, että järvien ja jokien kanssa yhteydessä olevien sanottujen sulkulaitteitten

JAKELUOHJE:

tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

ja siten käytettävissä olevan vesimäärän avulla voidaan tarpeen vaatiessa saada kysymykseen tulevilla seuduilla veden valtaan liettualaista aluetta ainakin hetkellisesti aina 50 km. etäisyyteen saakka rajasta. Sensijaan hän ei osannut lausua mitään siitä, olisiko ja kuinka suuressa määrässä /^{suoritettu} töitä, jotka tekisivät mahdolliseksi veden jatkuvan pumppauksen. Muulta taholta olen kuullut, että sanotuilla rajaseuduilla on varsin suuressa määrässä teetetty töitä Arbeitsdienst'illä, seikka, joka viittaa siihen, että on ollut mahdollista halvalla työvoimalla suorittaa laajasuuntaisia sotilaallisiakin rakennustöitä.

Olematta tilaisuudessa millään tavalla kontrolloimaan yllämainittuja tietoja, olen katsonut olevan syytä niistä tiedottaa, koska kysymyksessä on silminnähtävän väitteet, joka tuttavuussuhteittensa avulla oli päässyt näkemään pinta-
taa syvemmälle.

V.a. Asiatnhoitaja: *Aaro Pakkalahti*

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: CS

ASIA: _____

Berlinissä olevan lähetystön raportti n:o 70.

v. a. Siainhoitaja Pakaslahti

25/6 1935

Berlinissä 25 p:nä kesäkuuta 1935

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Nr. 2162/547/35

ULKOASIAINMINISTERIÖ	
34/86 Sal. S.	135
27. 35	?
5	CS

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

Oheisena lähetystö kunnioittaen ulkoasiainministeriölle lähettää raporttinsa n:o 30 aiheesta

Latvian asenne Saksan ja Neuvostoliiton välillä.

V.a. Asiainhoitaja: *Aaro Pakaslahti*

Berliini SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 30.

Berliini:ssä 25 p:nä kesä kuuta 1935.

Asia: Latvian asenne Saksan ja
Neuvostoliiton välillä.

ULKOASIAINMINISTERIO		
N:o 37/86 Lat. S. S.S.		
2/7.35.	52	122
5	CS	

Olen saanut luottamuksellisesti kuulla tšekäläisestä ulkoasiainministeriöstä käsin seuraavaa.

Jonkun erikoisen luottamusmiehen kautta, ei diplomaattisen edustuston välityksellä, on tšekäläiselle ulkoasiainministeriölle saapunut uusia, ainakin jossain määrin odottamattomia tietoja Latvian asenteesta itä-eurooppalaiseen politiikkaan nähden. Sanottujen tietojen mukaan kysymys Latvian suhtautumisesta Itä-Eurooppaa koskevien kysymysten järjestelyyn on joutunut uuteen vaiheeseen: Latvian hallituksessa, arvattavasti suurelta osalta ministeri Muntersin vaikutuksesta, on päätetty asettua siinä ristiriidassa, joka vallitsee Saksan ja Neuvostoliiton välillä Itä-Euroopan poliittisten problemien ratkaisutavan suhteen, Neuvostoliiton kannalle. Tämä uutinen niinsanoakseni Latvian periaatteellisesta kannanotosta pohjautuu, käyttäkseni kertojani sanoja, "positiiviseen tietoon", johon täällä ei katsota voitavan olla kiinnittämättä mitä vakavinta

JAKELUOHJE:

Ei jaettavaksi.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksiministeriölle.
Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin,
Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

huomiota.

Tämän tiedon tulkitaan täällä merkitsevän sitä, että Latvian ulkopolitiikka voi pian kulkea Neuvostoliiton täydellisessä vanavedessä ja että Latvian hallituksen keskuudessa, harkittaessa kysymystä siitä, miltä taholta mahdollinen vaara varsinaisesti uhkaa Latviaa, on tultu siihen tulokseen, että tämä vaara on Saksa. Tällaisia johtopäätöksiä aiheuttanut tieto on otettu täällä vastaan sitäkin levottomammin, kun Latvian tšekäläisen lähetystön taholta kertojani ilmoituksen mukaan on pyritty edustamaan sitä käsitystä, että Latvian ulkopolitiikka, jos niitä sanoja käytetään, on enemmän saksalais- kuin venäläisystävällistä ja kun pelätään Latvian uuden kannanoton aikaansaavan Saksan kannalta laajemmassakin määrässä tilanteen huonontumista Baltikumissa. Tällä tarkoitetaan sitä, että Latvian asettuminen Neuvostoliiton pyrkimyksiä suosivalle kannalle vahvistaa samalla Liettuan asemaa, että Viron asema Latvian ja Liettuan painostuksen alaisena mitä tulee suhtautumiseen Neuvostoliittoon voi tulla erittäin vaikeaksi ja että tällainen tilanne voi olla epämiellyttävä myös Suomelle. Kertojani huomautti, että tänne saapuneitten tietojen mukaan Neuvostoliiton taholta ei ole tapahtunut vielä mitään uusia demarcheja Baltian maissa, mutta et-

tä, jos niitä tapahtuu, niin maaperä on niille nyt suosiollinen.

Kysymykseen siitä, onko Latvian hallituksen taholta todella tapahtunut mainitunlainen ratkaiseva kannanotto, ei ole tietysti mahdollista vastata täältä käsin. Sensijaan ei käsittäakseni ole syytä epäillä, etteikö tänne olisi saapunut sanotunlainen, yllä mainittuja pelkoja aiheuttanut tieto, olkoon se sitten lopulta paikkansa pitävä tai ei.

V.a. Asiamiehittäjä: *Aaro Pakaslahti.*

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: CS

ASIA: _____

Berlinissä olevan lähetystön raportti n:o 31.

v.a. Asiantuntija Pakaslahti

25/6.1935

Berlinissä 25 p:nä kesäkuuta 1935.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

N. 2163/548/15

ULKOASIAINMINISTERIÖ	
N:o 35 / 86 Sal. D. 1935.	
2/2 35	?
5	CS

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

Oheisena lähetystö kunnioittaen Ulkoasiain-
ministeriölle lähettää raporttinsa n:o 31 aiheesta
Saksan ja Englannin laivastosopimus.

V.a. Asianhoitaja: *Aaro Pakkalahti.*

Berliini SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 31.

Berliini ssa 25 p:nä kesä kuuta 1935.

Asia: Saksan ja Englannin lai-
vastosopimus.

ULKOASIAINMINISTERIÖ	
27 35 / 86 Sal. O. S.	
2/7.35	
W. H. H.	
S	CS

Ensimmäinen konkreettinen tulos Saksan kannan esittämisestä eri kansainvälisiin kysymyksiin nähden kansleri Hitlerin puheessa toukokuun 21 päivänä on Saksan ja Englannin välinen laivastosopimus. Vasta se on tuonut - katsotaan tšekäläisissä poliittisissa piireissä - lopulta selvästi esille Sir John Simonin ja Edenin Berliinin-neuvottelujen positiiviset puolet. Huomattava ansio siihen on saksalaisen käsityksen mukaan myös Timesin johdonmukaisesti viime kuukausina ajamalla kannalla.

Se tyytyväisyys, joka Saksan taholla vallitsee sopimuksen solmiamisen johdosta, on sitäkin suurempi, kun sopimukselle tahdotaan, epäilemättä täydellä syyllä, antaa täällä merkitys, joka ylittää sopimuksen varsinaisen sisällön, merisotavoimien regleerauksen Saksan ja Englannin välillä.

Ei ole kulunut vielä niinkään monta viikkoa siitä kuin Englanti Stresan jälkeen oli mukana antamassa tuomiota Saksan varustautumispäätöksen johdosta.

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Saksan taholta katsotaan huomattavaksi voitoksi, että Englanti nyt on lopullisesti väistynyt protestien tieltä ja tekee Saksan kanssa sopimuksellisen järjestelyn eräästä sellaisesta kysymyksestä, joka kuului Genève'in tuomion piiriin. Melu, jonka pitämiseen Englantikin yhtyi, on nyt ainakin Englannin osalta loppunut. Saksan irtisanoutumisen jälkeen Versaillesin aseistuspykälästä Englanti on antanut käytännössä sille nyt suostumuksensa ryhtymällä kulkemaan vapaiden neuvottelujen tietä. Tämä merkitsee - todetaan Saksassa - lopullista iskuja Versaillesia vastaan ja samalla Saksan tasa-arvoisuuden tunnustamista käytännössä; "uusi suvereeninen Saksa on solminut ensimmäisen vapaasti neuvotellun varustussopimuksensa", kirjoittaa tšekäläistä mielialaa hyvin kuvaavasti Deutsche Allgemeine Zeitung. Näihin mielialoihin liittyy luonnollisesti tyytyväisyys siitä, että Stresan rintama Saksaa vastaan ei ole enää eheä ja että solmittu sopimus merkitsee Saksan ja Englannin keskinäistä luottamuksellista yhteistyötä, joka ehkä voi johtaa jatkuvaan lähentymiseen.

Tärkeänä periaatteellisena voittona pidetään edelleen sitä seikkaa, että saksalais-englantilainen sopimus merkitsee sen metoodin menestystä, jota nykyisen Saksan puolelta on kansainvälisten kysymysten järjestelyssä aina suositeltu: kahden valtion väliset suoranaiset neuvottelut. Täällä ei lakata koskaan te-

hostamasta sitä, että Saksa ja Puola keskenään sopivat sovittamattomalta näyttävät ristiriitansa ja että Saksan-Puolan sovinto on todellinen näyte Saksan kansallissosialistisen ulkopolitiikan rauhanpyrkimyksistä. Saksan-Englannin laivastosopimus on nyt toinen osoitus tästä seikasta samoin kuin hyvin vakuuttavasti myös siitä, että produktiivinen rauhanpolitiikka on parhaiten ajettavissa yllä mainitun Saksan edustaman metoodin avulla. Täällä tehostetaan, että Saksa aikaisempien ilmoitustensa mukaan on aina valmis tällaisiin neuvotteluihin myös Ranskan kanssa.

Edelleen huomautetaan täällä seuraavasta. Aseistusten rajoittamiskysymyksestä on käyty vuosikautsia turhia neuvotteluja, jotka ovat lopulta johtaneet umpikujaan. Saksalais-englantilaisella sopimuksella voi tässä suhteessa olla vapauttava vaikutus, sillä se osoittaa, että on olemassa ulospääsy umpikujasta ja että on olemassa mahdollisuuksia päästä varustusten rajoittamisen alalla sopimukseen. Auswärtiges Amtin virallinen julkaisu lausuu, että sopimus merkitsee ensimmäistä käytännöllistä tulosta viime vuosien aseistusten rajoittamisneuvotteluissa ja että se on tässä mielessä pioneerityötä Euroopan rauhan hyväksi.

Edelleen edustetaan täällä sitä näkökantaa, että kaikki tähänastiset asevarustusten rajoittamisneuvottelut ovat olleet tuomittuja epäonnistumaan, koska

niissä on otettu ratkaistavaksi kaikki puheena olevat kysymykset täydessä laajuudessaan yhdellä kertaa. Täten on pyritty universaaliseen ratkaisuun ottamatta lainkaan huomioon sitä ovatko käsiteltävät kysymykset jo "sisäisesti kypsiä" ratkaistaviksi sekä toiseksi yrittämättäkään kulkea asteettaisesti eteenpäin, mikä nyt on tapahtunut. Saksalaisen käsityksen mukaan olisi asevarustusten rajoittamisalalla noudatettava sitä asteettaista menettelyä, jota merkitsi itse asiassa Locarno. Silloinkin ratkaistiin vain Länsi-Euroopan poliittista rauhoittumista koskeva kysymys. Saksalaisen mielipiteen mukaisesti olisi nyt solmitun sopimuksen kannustamana otettava neuvoteltaviksi muita rajoitettuja osakysymyksiä, joissa voidaan päästä praktillisiin tuloksiin, eikä koko eurooppalaista rauhan- ja turvallisuusprobleemia, koska viimeksimainittu yhdellä kertaa ratkaistavaksi on vielä "unübersehbar"; osakysymyksiä ratkaisemalla olisi pyrittävä vähitellen kokonaisratkaisuun eikä viimeksimainitun avulla ensiksi mainittujen ratkaisuun, jotka siten, ainakin tähänastisen kokemuksen perustalla, joutuvat arvaamattoman pitkiksi ajoiksi odottamaan vuoroaan.

Saksalaisen käsityksen mukaan Saksa-Englannin laivastosopimus on ensimmäinen etappi; se mihin nyt olisi pyrittävä, on Länsi-Euroopan ilmapakti. Suurlähettiläs von Ribbentropin saapuessa toissapäivänä Lontoosta Hampuriin oli siellä heti neuvottelu, johon

olivat saapuneet kansleri Hitler ja hänen lisäksi ainakin ministerit v. Neurath, Göring ja Göbbels.

Lopuksi mainittakoon, että täällä asetetaan Saksan-Puolan sovinnon tapaan Saksan-Englannin laivasto-sopimus mielellään periaatteessa vastakohtaksi Ranskan-Neuvostoliiton ja Tsekkoslovakian-Neuvostoliiton sopimuksille. Tällä tarkoitetaan sitä, että viimeksimainitut kohdistuvat yhtä tai kahta määrättyä valtiota vastaan, kun taas Saksan solminat sopimukset tuovat mukanaan positiivisia ratkaisuja kuitenkin suuntaamatta kärkeä mitään kolmatta valtiota vastaan.

V.a. Asiainhoitaja: *Aaro Pakarinen.*

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C5

ASIA: _____

Berlinissä olevan lähetystön raportti n:o 32.

v. a. Asainhoitaja Pakaslahti.

25/6. 1935.

Berliinissä, 25 päivänä kesäkuuta 1935.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

N. 2164 / 549 / 35

ULKOASIAINMINISTERIÖ	
36 / 86 Sal. D. 1935.	
4/2.35	?
S	CS

U l k o a s t a i n m i n i s t e r i ö l l e .

Oheisena lähetystö kunnioittaen Ministeriölle lähettää raporttinsa n:o 32, aiheesta Neuvostoliiton vaikutus eurooppalaiseen politiikkaan Berliinistä katsottuna.

V.a. Asiatnhoitaja: *Aaro Pakarinen*.

Berliini SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 32.

Berliini ssa 25 p:nä kesä kuuta 19 35.

Asia: Neuvostoliiton vaikutus eu-
rooppalaiseen politiikkaan Berliini-
nistä katsottuna

ULKOASIAINMINISTERIÖ	
36 / 86 Sal. O. 1935	
2/2. 35.	?
S	CS

Ennen kansallissosialismin valtaantuloa oli Saksalla Papallon-politiikkansa mukaisesti aina takataskussaan Neuvostoliiton ystävyys, joka esti sen vaarasta joutua täydelleen yksin ja eristetyksi. Hitlerin valtaantäpäsä muutti lyhyessä ajassa ne valtaryhmittelyt, jotka olivat ehtineet kiteytyä maailmansodan jälkeen. Se on vieroittanut Neuvostoliiton Saksasta sekä ajannut yhteen Ranskan ja Neuvostoliiton. Hitlerin hallituskauden alussa kiinnitettiin Saksassa melkoisia toiveita Saksan-Italian ystävyysden säilymiseen ja vahvistumiseen. Vastakkaiset intressit Itävallan kysymyksessä tekiivät lopun näistä odotuksista. Karvain sydämin Saksa sai nähää politiikkansa ajavan luonnonpakon voimalla yhteen myös Italian ja Ranskan, joiden välinen vastakohta oli jo ehtinyt muodostua eurooppalaisen politiikan yhdeksi tärkeimmäksi, milteipä leimaa antavimmaksi piirteeksi. Tätä kuvaa muiden suurvaltojen loittonemisesta Saksasta täydensi Englannin entistä kiinteämpi yhteistyö Ranskan kanssa. Ainoa valopuoli Saksalle oli sen ja Puolan välinen lähentyminen sekä vastaava Puolan vieraantumisen Ranskasta ja Puolan kylmä asenne Rans-

JAKELUOHJE:

tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

kalais-neuvostoliittolaiseen yhtymään nähden.

Senjälkeen kuin Ranskan ja Neuvostoliiton lähentymispyrkimykset toukokuun alussa lopulta johtivat Ranskan-Neuvostoliiton ja kohta myös Tsekkoslovakian-Neuvostoliiton paktiin, näyttää vähitellen siltä, että Saksan taholla on herännyt ajatuksia, että nykyinen tilanne voisi johtaa vapautumiseen eristäytymisestä sekä reaktion syntymiseen ranskalais-venäläistä yhtymää, nimenomaan sen jälkimmäistä puolta vastaan. Sanotut ajatukset nojautuvat lähinnä Italian ja Englannin asenteen mahdolliseen muuttumiseen Neuvostoliittoon nähden.

Mitä Italiaan tulee, tuntuu, että Saksassa ajatellaan seuraavasti. Italialle on pettymys Ranskan-Neuvostoliiton pakti, koska se antaa Ranskalle tukea Saksaa vastaan siten vähentäen Italian arvoa Ranskalle. Italia ei olekaan Ranskalle enää yhtä tärkeä kuin mitä Italiassa arvioitiin Lavalin Rooman matkan aikana tehtyjen sopimusten valossa. Ranskalais-venäläinen pakti on Italian intressien vastainen myös eräissä toisessa suhteessa. Ylläpitäen läheisiä suhteita Unkariin ja Bulgariaan Italia ei ole katsonut suopein silmin Pikku-Ententen vahvistumista ja Balkanin-Ententen muodostumisesta. Näillä molemmilla ententeillä tai ehkä paremminkin sanoen erällä niiden jäsenvaltioilla on läheinen ystävyys Neuvostoliittoon, jonka vaikutus niiden välityksellä Kaakkois-Euroopassa on kasvannut työntäen samalla syrjään Italian vaikutusmahdollisuuksia. Kun sanottuilla mailla on nyt suuremmassa määrässä kuin ennen takanaan Neuvostoliitto, voivat ne esiintyä lujemmin Italiaa vastaan. Italia näkee kaiken tämän johdosta Neuvostoliiton astuvan sen varpaille, vähentäen Italian-Ranskan sopimuksen arvoa ja asettaen esteitä Italian Balkanin-politiikalle. Kun Italia tuntee täten, Neuvostoliiton väliintulon johdosta, jonkinlaista pettymystä siirtymisestään ranskalaiselle linjalle, Saksa näkee tulleen sopivan hetken solmia kat-

kenneita lankoja Roomaan. Saksan ei tarvitse tällä heikellä pelillä erikoisesti Itävallan kysymyksen vieroittavaa vaikutusta, kun Saksa on valmis jonkinlaiseen sekaantumattomuussopimukseen, joka koskisi Itävaltaakin, ja kun Saksa näyttää asettuneen sille kannalle, että muutos olotilaan Itävallassa voi tapahtua vain sisäistä kehitystä myöten, johon ei tarvita Saksan aktiivista apua ja jonka tapahtuessa kansainvälinen tilanne on voinut nykyisestään muuttua hyvinkin perusteellisesti.

Mitä taas tulee Saksan yllämainittuihin ajatuksiin Englantiin nähden, niin on täällä pitkät ajat totuttu pitämään, enimmässä tai vähemmässä määrässä, Englantia välittäjänä suurissa riittakysymyksissä. Uutta virikettä on suhtelle Englantiin antanut laivastosopimus. Mitä tulee Englannin suhtautumiseen Neuvostoliiton pyrkimyksiin, niin ajateltaneen täällä seuraavasti. Englanti on koettanut harjoittaa Itä-Euroopassa rauhoittavaa vaikutusta Ranskan takia ja estääkseen sitä ryhtymästä erikoissopimukseen Neuvostoliiton kanssa. Tästä syystä Englanti on suositellut Saksalle itäpaktia, joka aikaansaisi pysyvän rauhanjärjestelyn Itä-Euroopassa ja joka olisi ehkä estänyt Ranskan-Neuvostoliiton sopimuksen. Englannille ei ole mieluinen tämä viimeksimainittu sopimus. Englanti ehkä vielä toivoo, että Saksa voisi antaa positiivisen vastauksen Ranskan kesäkuun alussa Saksan hallitukselle tekemään pyyntöön tehdä käytännöllisiä ehdotuksia itäpaktin solmimiseksi Saksan Stresaan lähettämän ilmoituksen pohjalle.[†]

[†] Saksan vastausta tähän on epäilemättä viivoyttanut se seikka, että vasta juuri nyt on saatu Ranskan vastaus Saksan tiedusteluun Ranskan-Neuvostoliiton paktin soveltautumisesta Locarnon-paktiin. Lehtitietojen mukaan Ranskan hallitus on saanut m.m. Englannilta ilmoituksen, että sen mielestä sanotut kaksi paktia eivät ole keskenään ristiriidassa. Eräs Auswärtiges Amtin poliittisen osaston virkamies lausui minulle, että yksityisissä keskusteluissa englantilaiset ovat myöntäneet ristiriidan olevan olemassa.

- Varmaankin yhdeltä puolen juuri Englantia silmällä pitäen Saksa tahtoo tarkasti punnita, ennenkuin se sanoo viimeisen sanansa itäpaktia koskevista nykyisistä suunnitelmista.

Samaten kuin Saksassa ajatellaan Italian tuntevan, Neuvostoliiton vaikutuksen kasvamisen johdosta, pettymystä lähentymisensä jälkeen Ranskaan ja ehkä hiljaisesti valmistautuvan siirtymistä uusille linjoille, katsotaan täällä, että Neuvostoliiton vaikutuksen lisääntyminen voi helposti myös johtaa Englannin vastakohtaisuussuhteeseen Neuvostoliittoon. Tällöin pidetään silmällä - paitsi riittämättömyyksiä kansainliitossa - erikoisesti lähestä itää. Ennen maailmansotaa Saksa asettui vastustamaan Venäjän pyrkimyksiä, jotka kohdistuivat Konstantinopoliin ja Dardanelleihin. Täten Saksa otti itselleen tehtävän, josta Englanti oli vain iloinen. Nykyinen Saksa, huomautettiin äskettäin eräässä Frankfurter Zeitungin kirjoituksessa, ei aio tehdä tätä virhettä, vaan tulee jättämään tämän tehtävän niille, joita se nykyään suoranaisesti kiinnostaa, t.s. Englannille. Neuvostoliiton vaikutuksen lisääntyminen sen Ranskan kanssa tekemän sopimuksen johdosta ja lähentymisensä takia Balkanin liittoon, varsinkin Turkin välityksellä, voi saattaa aktueelliksi Dardanellien kysymyksen, varsinkin kun Turkin taholta, Moskovan tukemana, se on jo otettu Geneve'ssä esille. Silloin tulee Englannin vuoro esiintyä.

Menetettyään Neuvostoliiton ystävyys Saksaa on saanut nähdä sen vaikutuksen suuresti lisääntyneen eurooppalaisessa politiikassa: suuntautuminen Ranskaan, vastaava sopimus Tsekkoslovakian kanssa, läheisen kosketuksen syntyminen Kaakkois-Eurooppaan, Saksan kanssa läheisissä suhteissa olevien Puolan ja Unkarin aseman vaikeutuminen, Neuvostoliiton vaikutuksen tällaisesta yleisestä nou-

susta johtuva tämän maan mahdollisuus painostaa Baitian valti -
oita ym. Mutta aivan viime aikoina on Saksassa ollut huomatta-
vissa nousseen ylläselostettuja toiveita, että reaktio voi tul-
la Italian ja Englannin puolelta.

V.a. Asteinhoittaja: *Aaro Pakaslahti.*

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: S

OSASTO: CS

ASIA: _____

Berlinissä olevan lähetystön raportti n:o 33.

Ministeri Huorimaa

16/7 1935

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Berlinissä 16 päivänä heinäkuuta 1935.

N. 2448/69/35

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No. 37 / 86 Sal. D. 1935.		
20/7.35	№	Liit
AFRIKA	OSANIO	ASIA
S	C S	

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

Oheisena lähetystö kunnioittaen Ulkoasiainministeriölle lähettää raporttinsa n:o 33 aiheesta Matkahuomioita Länsi-Saksassa.

Ministeri:

Runeberg

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 33

BERLINI:ssa 16 p:nä heinä kuuta 1935

Asia: Matkahuomioita Länsi-Saks-
saassa.

ULKOASIAINMINISTERIÖN PÖytäkirja		
No 32 / 86 Sal. D. 1935		
2/7.35	7/2	LII
Matti	Osasto	Asia
S	CS	

Lomani kesäkuun 26 päivänä päätyttyä lähdin suoraan lomapaikastani virkamatkalle Länsi-Saksan konsulaatteja tarkastamaan. Kävin tällöin Karlsruhessa, Frankfurtissa, Wiesbadenissa, Bonnissa, Aachenissa, Kölnissä, Remscheidissä ja Düsseldorfissa, jossa viimeksimainitussa suomalainen taidenäyttely paraillaan oli järjestelyn alaisena. Konsulaattien tarkastuksesta ja järjestelystä olen erikseen Ministeriölle tiedoittanut. Seuraavassa pyydän saada selostaa niitä vaikutelmia, jotka näkemäni ja kuulemani näillä Saksan seuduilla minuun jättivät.

On ensinnäkin huomattava, että matkani kävi kokonaan katolisella alueella, mikä vallitsevan kirkkoriidan tähden omalta osaltaan vaikutti mielialoihin kyseessäolevilla seuduilla. Toiseksi on todettava, ettei yksikään konsuleistamme kuulu kansallissosialistiseen puolueeseen sen jäsenenä, vaan ilmoittivat kaikki olevansa entisiä saksalais-kansallisia. Tämän johdosta ovat kaikki asettuneet verrattain arvostelevalle kannalle nykyisiin olosuhteisiin nähden. Vaikka HITLERille valtakunnan kanslerina annetaankin suuri tunnustus hänen monista Sak-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

salle edullisista otteistaan, tuntuvat valitukset varsin paljon kohdistuvan siihen, että hänen apulaisistaan on suuri määrä korkeisiin ja määrääviin asemiin sijoitettuja henkilöitä, jotka ovat paikkansa saaneet vanhoina puoluetäistelijoina, ilman että heillä olisi vähimpiäkään edellytyksiä näiden toimien hoitamiseksi. Valitukset kohdistuvat myöskin siihen, että suosikkisysteemi hyvin suuressa määrin on vallalla, että paikalliset päälliköt liian mielivaltaisesti pyrkivät käyttämään virka-asemaansa, ilman että korkein johto siitä mitään tietää tai olisi selaista tarkoittanut. Pienenä kuvauksena mainitsen, että istuessani erään konsulin luona hänen konttorissaan suuressa tehtaassaan tuotiin huoneeseen uudelleen hienoksi nikkelöity autonjäähdyttävä. Kun jäähdyttäjän tuonut työmies oli poistunut, hymähti konsuli ja sanoi paikallisen puolueen piiripäällikön yhtäkkiä huomanneen jäähdyttäjänsä ruostuneeksi, tahtoen, että se heti hänelle uudelleen nikkelöidään muutamassa tunnissa. Korvausta häneltä ei tietenkään siitä voida vaatia - jatkoi konsuli, lisäten: "on lukuisia asioita, joita on katsottava sormien läpi".

Kansallissosialistien juutalaisvaino, joka taas näyttää kasvavan oireita, on luonnollisestikin aiheuttanut lukuisia draamoja juutalaisten keskuudessa. Kylpyläpaikoissa ja lukuisissa pienemmissä huvila- ja kesäkaupungeissa, joiden läpi matkustin, oli julkipantuina erilaisia julistuksia, joiden sisältö oli, ettei juutalaisia oteta vastaan. Draamoja on tapahtunut varsinkin Frankfurt a/ M:ssä, joka oli ja lienee vieläkin Saksan suurimpia juutalaiskeskuksia, mutta niitä ei ole ollut ainoastaan juuta-

laispiireissä, vaan runsaasti myöskin puhtaasti saksalaisissa perheissä. Kansallissosialistiset opit, jotka nuorison keskuudessa ovat saavuttaneet laajaa kannatusta, ovat aiheuttaneet sovittamattomia vastakohtia vanhempien ja lasten välillä, jotka pelosta, katkeruudesta, epätoivosta y.m.s. ovat johtaneet joko perheitten hajoamisiin tai moniin itsemurhiin.

Kun näihin ilmiöihin vielä lisätään kirkollinen vastakohta, joka näyttää olevan parhaillaan kärjistymässä erikoisesti kansallissosialismin ja katolisuuden välillä, josta ovat todistuksena Rheinissä useimmiten tapahtuvat verisetkin yhteenotot HITLER-nuorison ja katolilaisnuorison kesken, sekä katolisten toimitusten häiritsemiset ja joihin nyt on tullut lisäksi sanomalehdistöstäkin tunnettu riita Münsterin piispan ja kansallissosialistisen puolueen kulttuurijohtajan Alfred ROSENBERGIN välillä, niin ei juuri voida sanoa mielialoja ainakaan Länsi-Saksassa täysin levollisiksi, vaikkeivät ne vallitsevan kovan kurin vaikutuksesta pääsekään julkisuuteen eikä ainakaan saksalaisen lehdistön kautta Saksan kansan tietoon muuta kuin rajoitetulla alueella, s.o. tapahtumapiireissä.

Mitä tulee taloudellisiin olosuhteisiin Rheinissä, on siellä todettava suurin piirtein samaa kuin koko Saksassakin, s.o. kaikki teollisuus, joka koskee varustusta tai jossain muodossa on sen kanssa yhteydessä, työskentelee miltei yötä päivää. Muut teollisuudet toimivat varsin eri tavalla, toiset hyvin vaikeissa olosuhteissa. Yhdessä suhteessa tekevät Rheinissä seudut kuitenkin erikoisella tavalla poikkeuksen muusta Saksasta. Kun Rheinissä länsipuoleinen alue ja etelämpänä osittain itäpuoleinenkin on Versaillesin sopimuksen mukaan demilitari-

soitu, ei siellä myöskään saa olla minkäänlaista varustusten kanssa yhteydessä olevaa teollisuutta. Tästä syystä on työttömyys näillä alueilla suurempi, varsinkin piirissä Bonn - Aachen - Köln, jossa on lukuisia vaikeuksia tässä suhteessa voitettavana. Jättiläistehtaat Ruhrin alueella, jonka läpi palatessani ajoin, näyttivät kaikki olevan täydessä työssä.

Tiedustelin kaikilta konsuleilta, mikä on mieliala maalaisväestön keskuudessa ja mitä työväki ajattelee. Vastaukset kaikissa paikoissa kävivät suurin piirtein yhteen. Maalaisväestö on sikäli tyytyväistä, että se saa tuotteistaan kohtalaisen hyvän hinnan, mutta ei oikein sulata maatalousministeri DARREN perintötilapolitiikkaa, joka estää talonpoikien vapaan käyttöoikeuden tiloihinsa ja tekee vanhimman pojan ainoaksi perilliseksi, jättäen toiset lapset kokonaan osattomiksi. Pakollinen järjestäytyminen (Bauernstand) ei heitä kaikkialla myöskään miellyttäne. Mitä työväestöön tulee, on siitä suuri osa joko vakaumuksesta tai varsinkin etujensa paremman turvaamisen tarkoituksessa liittynyt kansallissosialistiseen puolueeseen, mutta on tuskin luultavaa, että ainakaan vanhempi aines mielipiteitään olisi muuttanut. Mitään selvää käsitystä asiasta on mahdotonta saada. Entiset sosialidemokraatit ovat kokonaan hävinneet eikä niistä ulkonaisesti huomaa missään jälkeäkään. Kun eteläsaksalainen luonne (Baden-Württemberg) on paljon pehmeämpää kuin pohjoissaksalainen, on ensinmainituilla seu-
duilla kansakin mukautuvampaa, eikä salainen vastustus ja tyytymättömyys esiinny niin jyrkkänä kuin se saattaa pohjoisemmissa osissa maata olla.

Edelläoleviin merkinnöihin ovat konsulien lausunnot minulle antaneet aihetta. Seuraavassa vielä muutama sana matkan

varrella saamista ulkonaisista vaikutelmista.

Kasvullisuus näytti olevan erinomaisen rehevää kaikkialla, joten maassa on odotettavissa kuluvana vuonna erittäin hyvä sato. Liikkuessani lomalla ollessani runsaasti sekä Schwarzwaldissa että myös Rheinin laaksossa, samoin kuin koko tarkastusmatkallani jäi vaikutus, että hyvinvointi on yleinen; huonosti puettuja ihmisiä, sen enemmän lapsia kuin aikuisiakaan, ei missään näkynyt (tässä suhteessa näytti Sveitsi, jossa loma-aikanani tein pienen kierroksen, tuntuvasti huonommalta) eikä silmiin erikoisesti pistänyt nälkiintyneitä ihmisiä. Maassa vallitseva korkea konjunkturi on vaikuttanut sen, että miltei kaikkialla on rahaa runsaasti liikkeellä, ravintolat ovat iltasin tupaten täynnä (tämä koskee myöskin Berliiniä) ja maassa matkustetaan paljon. Saksalaisen työrintaman alaisen järjestön "Kraft durch Freude" järjestämät halpahintaiset matkat työväestölle, joilla tehtaiden johtajistonkin, tahtoivatpa tai eivät, on oltava mukana, ovat suunnattomasti lisänneet matkailua ja yhtämittaa tuli vastaan autobussikaravaaneja ja Rheinin laaksossa suuri joukko tarkoitukseen vuokrattuja Rhein laivoja. Huvittava piirre oli myöskin parhaillaan tapahtuvan kutsuntatarkastuksen yhteydessä nähdä lukuisissa kutsuntakeskuksissa nuoret miehet kukitettuina joko marssivan tai koristetuissa hevosvankkureissa ajaen kansan hurraamana liikuvan kotejaan kohti. Tällainen lienee vanha saksalainen perinnäistapa, joita kansallissosialistit lukuisesti ovat palauttaneet käytäntöön.

Berliinissä, 16 päivänä heinäkuuta 1935.

Aune Korte

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA: _____

Berlinissä olevan lähetystön raportti n:o 34,

ministerin Vuorimaa,

24/2 1935.

Berliinissä, 24 p:nä heinäkuuta 1935.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

no. 2535/646/33

ULKOASIAINMINISTERIO		
No 38/86 tal U. 13 31		
29/7-35	29	U. 13 31
J	C 5	

Ulkoasiainministeriölle.

Lähetystö lähettää oheisena kunnioittaen
Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 34 aiheesta:
Kansainvälinen tilanne Berliinistä katsottuna.

Ministeri:

Aune Wirtanen

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 34.

Berliini ssa 24 p:nä heinä kuuta 1935.

Asia: Kansainvälinen tilanne
Berliinistä katsottuna.

88/86 h.c. 25	
29/7.35	2
5	C5

Kuluneina kesäkuukausina on itse asiassa kolme seikka vaikuttanut kansainvälisen tilanteen kehitykseen tavalla, että uudelleen arviointi suurvaltapolitiikassa näyttää olevan päiväjärjestyksessä. Nämä kolme tekijää ovat Hitlerin puhe toukokuun lopulla, saksalais-englantilainen laivastosopimus ja Englannin uuden ulkoministerin Sir Samuel Hoaren puhe. Kahdesta ensimmäisestä kysymyksestä on asiainhoitaja Pakaslahti verrattain laajasti raportoinut, joten tulen seuraavassa kiinnittämään pääasiassa huomiota Sir Samuelin puheeseen ja sen vaikutukseen Saksassa samoin kuin niihin saksalaisiin käsityksiin, jotka virallisella taholla tällä hetkellä ovat kansainväliseen politiikkaan nähden vallalla.

Englannin uuden ulkoministerin puhe on Saksassa otettu vastaan verrattain sekavin tuntein, lehdistön lausunnoista päättäen suorastaan kylmästi. Saksalais-englantilaisen laivastosopimuksen johdosta oli

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

ilo ja tyydytys täällä noussut varsin korkealle ja näytti siltä, kuin olisi kansallissosialistisissa piireissä riemuittu menestyksestä, jonka kautta ranskalais-englantilaiset suhteet olisi saatu rikotuiksi. Ei näinollen ole ihme, että Sir Samuelin puhe vaikutti kuin kylmä suihku. Saksan ulkoministeriön epävirallinen julkaisu lausuu puheen aiheuttamasta tilanteesta m.m. seuraavaa:

" - - - - - Sir Samuel Hoare on valitettavasti vähemmän osoittanut käytännöllisiä teitä kuin puoltanut niitä rakennelmia, jotka ovat sidotut kollektiviteettikäsitteeseen ja joista me joka tapauksessa tiedämme, että niiden tähänastiset tulokset käytännöllisen politiikan piirissä ovat vastakkaisessa suhteessa siihen ylitsevuotavaan kannatukseen, mikä niille määrättyllä taholla yhä vielä annetaan. - - - - -

Kuten johtajan ja valtakunnankanslerin puheen 4. kohdassa on tuotu ilmi, ei Saksa lainkaan ole halunnut periaatteellisesti hylätä kollektiivikäsitettä sinänsä. Kaikkien tässä suhteessa sattuneiden tähänastisten erehdysten ja pettymysten perusteella katsoi kuitenkin Saksan valtionjohto uusien, vaikkakin uhrausrikkaimpien, teiden avaamisen olevan hyödyllisemmän kuin vaivattoman pysymisen todistettavasti epäkäytännöllisiksi osoittautuneissa menettelytavoissa. Jos kerran sovittelun aikaansaaminen kahden sellaisen maan välillä, kuin Saksa ja Puola, on tätä tietä ollut mahdollinen, niin olisi

tämän seikan oikeastaan katsottava antavan riittävän todisteen Saksan noudattaman rauhanpolitiikan rakentavasta voimasta. Lopuksi on Englannillakin 18 päivänä kesäkuuta solmitun sopimuksen perusteella ollut kokemuksia siitä, mitä tietä tulokseen voidaan päästä. Eisiis pitäisi odottaa uutta avustusta Saksan taholta, vaan olisi pikenminkin otettava lukuun ja käytettävä hyväksi tähän asti niin vähässä arvossa pidettyä Saksan rauhanohjelmaa. Tulee pakko vihdoinkin oivaltaa, että Saksan rauhanohjelman julistus on asiakirja, joka sisältää Saksan politiikan johtavien aatteiden pysyvät ääriiviivat tulevaisuutta varten. "

Saadakseni yksityiskohtaisempaa selvyyttä saksalaisista käsityksistä virallisissa piireissä kävin 23.7 valtiosihteeri von Bülowia tapaamassa ja kerron seuraavassa, mitä hänellä edelläolevaan ja muihin ulkopolitiittisiin kysymyksiin oli sanottavana.

Englannin uuden ulkoministerin puhe oli todella odottamaton sen kokoonpanoon nähden. Tosin Saksassa odotettiin, että se kävisi voimakkaasti ranskalais-ystävällisessä hengessä, mutta että siinä niin täysin ignoreittiin kansleri Hitlerin toukokuun 21 päivänä pitämässä puheessa esitetyt konkreettiset ehdotukset aseistus- y.m. kysymysten järjestämiseksi, on aiheuttanut vahvaa oudoksumista Saksan hallituspiireissä. Sir Samuel Hoarea pidettiin Saksassa itsenäisenä miehenä, joka esittäisi omia näkökohtia, mutta sellaisia ei puheesta voi etsimälläkään löytää, vaan on se Foreign Officen

valmistama alusta loppuun. Mitään vastausta ei Englannin ulkoministeri ainakaan lähimpinä aikoina puheeseensa Saksan taholta tule saamaan.

Keskustelu siirtyi tämän jälkeen itäpaktiin, jonka suhteen tiedustelin, oliko Saksan hallituksella mitään tietoja asian uusimmista vaiheista. Tähän huomautti valtiosihteeri, että Saksan kanta on entisellään ja ettei se siis suostu minkäänlaiseen assistance mutuelle'iin, mutta ei kuitenkaan periaatteessa ole kollektiivisopimusta vastaan, jos se saadaan sellaiseen muotoon, minkä Saksa voi hyväksyä. Saksa haluaa Ranskalta uusia lähempiä tietoja siitä muodosta, johon Ranska mainittua sopimusta nykyään suunnittelee samoin kuin siitäkin, aikooko Ranska osallistua sopimukseen vai ei ja olisiko sille saatavissa enemmän yleiseurooppalainen luonne. Venäläis-ranskalainen sopimus on yleistä tilannetta siinä määrin muuttanut, että yksityiskohtaiset selvittelyt, jotka todennäköisesti kestävät pitkän ajan, ovat välttämättömiä. Kun Tshekkoslovakiakin Venäjän kanssa on tehnyt sopimuksen ja täten muodostunut Venäjän ilmalaivaston "emälai-vaksi", kuten saksalaisissa sotilaspiireissä sanotaan, on Saksan sotilaallinen asema muuttunut sellaiseksi, että sen sodan sattuessa ensimmäiseksi on keskitettävä koko voimansa tämän Venäjän tukikohdan tuhoamiseksi, ennenkuin se jatkaa hyökkäyksiään mihinkään muualle. Tämäkin osoittaa puolestaan tilanteen kokonaan

toisenlaiseksi kuin mitä se oli silloin kun Barthelemy itäpaktia ajoi, tosin myöskin Saksalle mahdottomassa muodossa. Miten itäpaktin käy, sen näyttää tulevaisuus, siitä ei Saksan hallituspiireissä voida mitään sanoa, sillä koko kysymys ei Saksaa kiinnosta ollenkaan, vaan on toisten asiaan kiinnostuneiden se hoidettava Saksalle hyväksyttävään kuntoon, jos Saksan mukanaoloa halutaan.

Venäjä pyrkii nykyään solmimaan samanlaisia sopimuksia, kuin sillä on Ranskan ja Tshekkoslovakian kanssa, myöskin Rumanian ja Liettuan kanssa. Rumanian taholta on Saksalle ilmoitettu, ettei se missään tapauksessa suostu Venäjän joukkojen läpikulkumaaksi, mutta on Saksan hallituspiireissä epäilyksiä siitä, etteivät nämä Rumanian vakuuttelut ole rehellisiä, vaan että Titulescu tekee venäläisten kanssa kauppaa tällä sopimuksella, saadakseen Besarabian lopullisesti Venäjän puolelta tunnustetuksi Rumaniaan kuuluvaksi.

Auswärtiges Amtissa on olemassa käsitys, että Venäjä tulee ehdottamaan, ellei jo ole sitä tehnyt, myöskin Virolle ja Latvialle samanlaista sopimusta kuin sillä on Tshekkoslovakian kanssa ja josta se parhailaan neuvottelee Rumanian ja Liettuan kanssa. Valtiosihteeri sanoi Latvian täkäläiselle lähettiläälle avoimielisesti käsityksensä lausuneen, että jos Baltian maat tällaiseen sopimukseen suostuvat, on se alkuna niiden itsenäisyyden tuholle ja palautumiselle Venäjän yhteyteen. Saksalle Baltian maiden itsenäisyys on erit-

täin tärkeä tekijä, vaikkei Saksa olekaan halukas min-
käänlaisiin sopimuksellisiin sitoumuksiin tässä suhteessa.
Saksa tulee todennäköisesti, hyökkäyksen Baltian maita
kohtaan tapahtuessa, ryhtymään toimenpiteisiin niiden it-
senäisyyden suojelemiseksi ja - tietenkin oman asemansa
turvaamiseksi. Jos Baltian maat sensijaan antautuvat ko-
konaan Venäjän vaikutusvallan alaisiksi, osoittamatta it-
se haluavansa itsenäisyytensä säilyttää, vähenee Saksan
intressi niitä kohtaan tietenkin samassa määrässä. Kun
mainitsin valtiosihteerille keskustelun kuluessa, että
venäläinen lehdistö nykyään ahdistaa Suomea varsin anka-
rasti, erikoisesti syyttämällä sitä läheisistä suhteista
Saksaan, vieläpä väittäen sotilaallisen liitonkin olemas-
sa olevan, sanoi valtiosihteeri tämän tietenkin olevan
liioiteltua ja että Venäjän tarkoituksena luonnollisesti
on estää tällä menettelyllään Baltian maita ottamasta
vastaan vaikutteita Suomesta käsin, joiden tarkoituksena
on puolueettomuuden säilyttäminen. Olin nimittäin hiukan
aikaisemmin keskustelun yhteydessä maininnut pääministe-
rin esittämistä näkökohdista Suomen ulkopoliittiseen
suhtautumiseen nähden.

Keskustelu siirtyi italialais-abessinialaiseen
konfliktiin, jota koskevan tiedusteluni johdosta valtio-
sihteeri mainitsi seuraavaa:

Saksassa oli aikaisemmin se käsitys vallalla,
ettei Mussolinilla olisi ollut mitään vakavia sota-aikai-
ta, vaan että hän "bluffaamalla" koettaisi saavuttaa
tarkoituksperänsä. Käsitys viimeaikoina on kuitenkin Ber-

liinissä muuttanut niin, että nyttemmin katsotaan so-
taista yhteenottoa välttämättömäksi ja alkavaksi loka-
kuun tienoilla, sillä muuten ei enää voi Mussolinin
laajoja toimenpiteitä selittää. Saksalla ei kysymyksen
suhteen ole mitään välittömiä intressejä, sillä sen
kolonia Abessiniassa on aivan mitätön ja kaupalliset
suhteet vähäpätöiset, mutta on sillä sikäli mielen-
kiintoa asiaan, että tämän kautta siirtomaakysymykset
joutuvat jälleen liikkeelle ja pohdittaviksi. Saksa
ei kuitenkaan voi hyväksyä sodankäyntiä sellaisenaan
eikä kaikkien niiden pyhien lupauksen rikkomista, joi-
ta Kellogg-paktissa y.m. muodoissa kaikki valtiot
ovat antaneet. Sopivan aiheen sodan alkamiseen Italia
kuitenkin määrättyllä hetkellä voinee löytää. Sodasta
tulee todennäköisesti varsin pitkäaikainen, mutta ei
valtiosihteri luullut sen leviävän laajemmalle. Eri
afrikkalaisissa siirtomaissa se kuitenkin voinee aihe-
uttaa lukuisiakin vaikeuksia ja epäjärjestyksiä. Ameri-
kan suurlähettiläs oli käynyt valtiosihterille kerto-
massa, että Amerikassa sadoin tuhansin neekerit ilmoit-
tautuvat Abessinian armeijaan ja ettei tätä ole otet-
tava aivan kevyesti, sillä niiden joukossa on huomat-
tava määrä m.m. ensiluokkaisia lentäjiä. Mussolinin
aiheuttaman sodan suurin vaara piilee siinä, että
sen kautta kiihoitetaan musta rotu valkoisia vastaan,
mitä kaikin keinoin pitäisi välttää. Että Japanin
intressit Abessiniassa eivät ole taloudellista laatua,

vaikka niin väittävätkin, on täysin ilmeistä, vaan piilee siinäkin värillisen rodun vastakohta valkoisia vastaan.

Abessinian sodasta näyttävät täällä olevat Italian ja Ranskan suurlähettiläät ainakin tällä hetkellä olevan eri mieltä. Silloin kun Italian suurlähettiläs sanoi, ettei sotaa enää millään voida välttää, oli Ranskan suurlähettiläs sitä mieltä, ettei sotaa tule ja ettei hän siihen usko vielä sittenkään, vaikka ensimmäiset kanuunanlaukaukset jo pamah-
taisivat, vaan että asia rauhallisoin keinoin vielä saadaan selviämään.

Reservatiolla mainitsen diplomaattikunnan kes-
kuudessa kiertävästä tavallista intensiivisemmästä hu-
husta, että vapaaherra v. Neurathin piakkoin olisi luovutettava paikkansa herra v. Ribbentropille.

Anna Wirtanen

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA: _____

Berliinissä olevan lähetystön raportti n:o 35.

Ministeri Vuorimaa.

25/7 1935.

Berliinissä, 25 p:nä heinäkuuta 1935.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

nr. 2536/642/35

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
39/86/aa U. 12 31		
29/7-35	2	LM
F	Cr	

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

Lähetystö lähettää kunnioittaen Ulko-
asiaiministeriölle oheisena raporttinsa n:o 35
aiheesta:

Ministeriaalitirehtööri Ritter taloudellisesta
tilanteesta.

Ministeri:

Arne Wirtanen

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 35.

Berliini p:nä 25 heinä kuuta 1935.

Asia: Ministeriaalitirehtööri Ritter
taloudellisesta tilanteesta.

39/86 heinäk. 35	
29/7.35	
5	es

Käydessäni eräiden asioiden vuoksi 25/7 tapaamassa Auswärtiges Amtin kauppaosaston päällikköä, ministeriaalitirehtööri Ritteriä, käytin tilaisuutta hyväkseni tiedustellakseni, mitä hän arveli maailman taloudellisesta tilanteesta ja Saksan suhteesta siihen.

Yleisenä käsityksenään mainitsi herra Ritter maailman taloudellisen tilanteen osoittavan huomattavia paranemisen merkkejä. Ensi sijassa kulkevat tällä linjalla Englanti, Etelä-Amerikan valtiot, eurooppalaiset pohjoismaat ja Espanja. Huomattavia paranemisen merkkejä on myöskin nähtävissä Tshekkoslovakiassa, Jugoslaviassa, Bulgariassa, Turkissa ja Kreikassakin. Tilanne Rumaniaassa olisi voinut parantua, ellei sen hallitus noudattaisi niin huonoa talouspolitiikkaa. Venäjän asema paranee yhtä mitta, sillä sen hallitus, "vaikken Venäjältä paljon pidäkään", noudattaa taloudellisella alalla erinomaisen viisesta

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

ja varovaa politiikkaa, ei tee velkoja ja vaikeuksien tullessa pyrkii olemaan ilman sellaista välttämätöntäkin tavaraa, jota sen kulloinkin vallitsevissa olosuhteissa ei kannata hankkia. Italiassakin voisi parantumisen merkkejä huomata, ellei se olisi ryhtynyt järjestömään Abessinian seikkailuun. Pohjois-Amerikan Yhdysvalloissakin, joissa monenlaisia epäonnistuneita kokeiluja on tehty, on tilanteen paraneminen kaikesta huolimatta huomattava. Ainoat maat, joissa taloudellinen elämä edelleen on erikoisen huono (ausgesprochen schlecht) ovat kultablokkimaat Ranska, Hollanti ja Sveitsi, sillä niissä asema säännöllisesti vaikeutuu. Mitä Saksaan tulee, on sillä suuria vaikeuksia, mutta kotimarkkinateollisuus on kuitenkin saatu nousemaan huomattavalla tavalla, joskaan korkeakonjunkturista täälläkään alalla ei voida puhua, sillä lukuisat teollisuudet toimivat edelleen varsin vaikeissa olosuhteissa, ja erikoisen mielenkiintoista on se, että vaikka Saksalle vaikein kysymys onkin ollut raaka-aineiden hankinta, tämä on onnistunut paljon paremmin kuin johtavat piirit olivat odottaneet. Sen on tietenkin täytynyt tapahtua vaihtokaupan perusteella, mutta kun ostokyky muissa maissa on jossain määrin parantunut, on Saksa voinut tuotteitaan sillä tavalla myydä, että se niitä vastaan on, joskaan ei täysin riittävässä määrässä, niin kuitenkin välttämättömimpien tarpeiden tyydyttämiseksi,

pystynyt tarvitsemaansa raaka-aineita saamaan. Niitä ei tosin aina ole voitu ostaa sieltä, mistä ostot olisivat tapahtuneet edullisimmin tai Saksan kannalta olleet tarkoituksenmukaisimmat, mutta, kuten mainittu, välttämättömin tarve on kuitenkin saatu tyydytettyä.

Kaikki maat ovat, kuten luonnollista, etupäässä valvoneet omia etujaan pula-ajan selvittämiseksi, mutta sen seurauksena on ollut kotimaisten markkinoiden paraneminen ja järjestyminen useimmissa maissa, joka taas itsestään johtaa kansainvälisten markkinoiden vilkastumiseen, ostokyvyn kussakin maassa lisääntyessä. Ei kuitenkaan ole syytä tuudittautua, huolimatta näistä positiivisista ilmiöistä maailmankaupassa, liian suureen optimismiin, sillä paraneminen voi tapahtua vaan varsin hitaasti, vieläpä takaiskuinkin.

Arne Mattman

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: f

OSASTO: C 5

ASIA: _____

Berlinissä olevan lähetystön raportti n:o 36.

Ministeri Vuorimaa.

20/7 1931

Berliinissä, 26 p:nä heinäkuuta 1935.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

no 2537/648/35

40/87 kal	35
29/7-35	
5	Cr

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena
Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 36 aiheesta:
Saksan sisäisestä tilanteesta.

Ministeri:

Raimo W. ...

BERLIINI

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 36.

Berliini:ssä 26 p:nä heinäkuuta 1935.

Asia:

Saksan sisäisestä tilanteesta.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
40/87 he. 85		
29/7.35		
		ASIA
5	C 5	

Kun seuraa kehitystä Saksan sisäisissä oloissa, niin ei voi olla toteamatta parin viime kuukauden aikana niissä tapahtunutta kiristymistä. Silloin kun taloudellisella alalla yhä uusia rajoittavia tai valvovia määräyksiä julaistaan, jotka yhä enemmän supistavat muutenkin enää vaikeasti havaittavaa kaupan vapautta, on poliittiselle horisontille kerääntynyt lukuisia pilviä. Kun entisiin hankauskohtiin protestanttisessa kirkossa ja taisteluun kommunismia vastaan lisätään täyteen liekkiin leimahtanut vastakohta katolisen kirkon ja totalitäärisen valtion välillä, taistelu "taantumusta" vastaan, Stahlhelmin ja muiden vapaajoukkojärjestöjen hajoittaminen, ylioppilasjärjestöjen ahdistaminen, tri Goebbelsin uuteen liekkiin yllyttämä juutalaisvaino, systeemille epämieluisien professorien eroittamiset yliopistoista y.m., niin luulisi tässä olevan taistelun aihetta pitemmälle ajanjaksolle jaettavaksi, kuin että ne kaikki on yhtä aikaa las-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

kettu valloilleen. Raportissani n:o 33, jossa kuvailin vaikutteita Reinin alueelta, jo mainitsin niistä tyytymättömyyden ilmauksista, joita siellä saatoin todeta. Sen jälkeen on taistelu laajentunut muitakin aloja käsittäväksi, kuten edelläolevasta ilmenee ja niinkuin meidänkin sanomalehdistömme on kertonut. Mielenkiintoisena ilmiönä tapahtumien yhteydessä on todettava, että valtakunnankansleri näyttää ikäänkuin vetäytyneen kaista^{tasta} syrjään. Taistelua katolista kirkkoa vastaan johtavat julkisuudessa ministeripresidentti Göring, valtakunnan sisäasiainministeri Frick ja Reichsleiter Rosenberg, kun juutalaistaistelun johdossa taas ovat valtakunnanministeri Goebbels ja Frankfurtin puoluepiirin johtaja Julius Streicher, kuuluisan juutalaisvastaisen lehden "Stürmerin" toimittaja. En juuri epäilisi sanoa, että tämä työjako on tarkoituksella tehty, niin että valtakunnankansleri Hitler, jos asiat rupeavat menemään täysin vinoon, voi niihin puuttua ja tilannetta korjata ja tuskin lienee hänellä mitään sitäkään vastaan, että vastakohtat Göring-Goebbels mittelevät voimia keskenään, sillä nythän toisen voimaoite velvoittaa toisen puolestaan voimanäytteeseen kansansuosion ylläpitämiseksi (Göring kirkkoalalla - Goebbels juutalaisten kimpussa).

Edelläolevasta käy jo selvästi ilmi, että maassa täytyy mielialan olla levottoman ja vastustusta monella taholla, kun hallitus on katsonut välttämättö-

mäksi näin voimakkain toimenpitein ja niin monella suunnalla yht'aikaa ryhtyä toimimaan. Tällainen tilanne osottaa, että hallituksessa hermostuneisuus ja levottomuus on saanut jalansijaa, kun tyytymättömyyttä yhä useammilla tahoilla ilmenee, eikä vähimmin oman puolueen piirissä, jossa vanhat taistelijat (alte Parteikämpfer) jotka eivät ole saaneet paikkoja, kuuluvat olevan erikoisen tyytymättömiä. Toistaiseksi kaikki tyytymättömyys kuitenkin lienee katsottava "myrskyksi vesilasissa". Ei nimittäin ole näkyvissä sellaista voimaa, joka nykyään pystyisi hallitusta vastaan taistelemaan, puhumatta-kaan sen kukistamisesta. Niin kauan kuin hallituksella on takanaan armeija, poliisivoima ja puoluejärjestöt SA. ja SS., joka viimeainittukin lienee supistettu 20.000 valiomieheen, ei mikään muutos näytä mahdolliselta. Todennäköisemmältä tuntuu se käsitys, että kun armeija syksyllä saadaan täyteen määräänsä, 1/2 miljoonaa mieheen, siihen lisättyä meri- ja lentoväki, ja tämä järjestö tulee koulutuksen jälkeen hyvin disiplina-oiduksi, armeijan johdolla valtakunnan asioissa tulee olemaan ratkaiseva sananvalta. Silloin saattavat myöskin erinäiset näyttämöllä esiintyneet johtavat tekijät häipyä näköpiiristä. Toisilla tahoilla väitetään kuitenkin uuden armeijan muodostuvan voimakkaasti kansallissosia- listiseksi, koska se miehitetään suurin piirtein kokoon työrintamapalveluksessa olleilla nuorilla miehillä, jotka siellä toimiessaan ovat kansallissosialistisilla

opeilla täyteen imeytetyt, eikä tämä aines antaisi sotilasjohdon näitä aatteitaan hävittää. Tällaista käsitystä vastaan puhuu kuitenkin Saksan kansan suuri luontainen disiplinaarirakkaus, joka tuskin sallisi sisäistä epäjärjestystä koulutetussa ja kovan kurin alaisessa armeijassa.

Oli näiden arvelujen, joista kukaan ei voi mitään täsmällistä varmuudella sanoa, kuinka tahansa, niin panevat tapahtumat kuitenkin oletamaan joidenkin uusien ratkaisujen olevan tulossa, joiden laadusta, suunnasta ja laajuudesta kuitenkin on parasta olla mitään lähempää ennustelematta.

Edelläolevan yleiskuvan täydennykseksi lisään vielä muutamia huomioita yksityistapauksista.

Eilen jouduin pitempään keskusteluun erään tunnetun asianajajan ja uskollisen stahlhelmiläisen kanssa. Tein hänelle kysymyksen, miksi Stahlhelm hajoitetaan. Hän vastasi siihen: "sallikaa minun tehdä Teille vastakysymys kansallissosialistien kannalta katsottuna: miksi Stahlhelmiä ei hajoitettaisi? Stahlhelmhän oli vahvin valtakunnassa oleva voima, joka sopivalla hetkellä saattaisi kansallissosialismille käydä vaaralliseksi. On näin ollen kansallissosialistiselta kannalta katsottuna aivan luonnollista, että järjestö hajoitetaan, sillä kun sen ei anneta toimia organisoidusti, laskee sen merkitys huomattavasti ja milteipä

kokonaan, jos sitä hyvin valvotaan. Ihmetellä vain sopii sitä, ettei hajoittamista jo paljon aikaisemmin ole toimitettu."

Erään ei-kansallissosialistisen suuren berliiniläisen lehden päätoimittaja oli myöskin sitä mieltä, että jotain muutoksia nykyiseen tilanteeseen täytyy tulla, mutta ei hänkään voinut sitä sen paremmin määritellä. Hän sanoi päivittäin saavansa propagandaministeriöstä muistutuksia kirjoituksistaan ja asemansa sen kautta olevan varsin vaikean.

Kun lähetystössä tapahtuvien korjaustöiden johdosta nykyään on runsaasti saksalaista työväkeä, olen heidänkin kanssa keskustellut ja on tällöin käynyt ilmi, ettei heistä kukaan ole nykyisen systeemin kannattaja, vaikkeivät he sitä tietenkään suoraan uskalla sanoa. Kaikki ovat lausuneet tällä hetkellä olevansa tyytyväisiä siihen, että heillä on ollut riittävästi työtä ja kohtalainen toimeentulo (maalarit ja verhoilijat 1 Rmk. tunnissa, muurarit 1:66 ja puusepäntyöntekijät 1:25), mutta ovat valittaneet verojen ja maksujen paljoutta sekä hintain säännöllistä nousua. Esim. kirsikat, joita ennen jokainen pystyi itselleen halpana ravintoaineena ostamaan, ovat nousseet sellaiseen hintaan, ettei hyvin ansaitseva työmies voi niitä ostaa kuin ehkä kerran viikossa. Oluen korkeaa hintaa on myöskin valitettu. Palkka riittää juuri välttämättömimpään toimeentuloon ja kui-

tenkin olisi tarpeellista joskus vähän mutakin itselleen hankkia ja saada jotain nautintoa. Kaiken kaikkiaan tuntuu puheissa levottomuus siitä, miten toimeentulo tulevaisuudessa muodostuu. Kun näin ollen arvostelua on niissäkin työläispiireissä, joiden toimeentulo tällä hetkellä on turvattu, voi sen arvata olevan varsin kirpeän siellä, jossa toimeentulo on heikompi tai huono.

Herrojen Goebbelsin ja Streicherin johtama juutalaisvaino saa yhä räikeämpää muotoja, jotka varmaankin tulevat erittäin vahingollisesti vaikuttamaan Saksan asemaan ja arvonantoon ulkomailla. Vaikka Kurfürstendammin mellakat Berliinissä sinänsä olivat varsin epämiellyttäviä ilmaisumuodoissaan, olisi ne ehkä voitu selittää kiihoittuneen nuorisojoukon aiheuttamaksi satunnaiseksi, valitettavaksi ilmiöksi, mutta kun juutalaisten toimintaa eri tahoilla ahdistetaan, heidän myymälöittensä ikkunoita rikotaan, heiltä kielletään pääsy kylpypaikkoihin ja yleisiin uima-altai-siinkin, niin rupeaa menettely jo ylittämään kaiken inhimillisyyden rajat.

Kirkkoriitaan palaan eri raportissa.

Aune Miettinen

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: r

OSASTO: Cr

ASIA: _____

Berlinissä olevan lehtijärjestön raportti n:o 37.

Ministeri Vuorimes.

20/7 1935

Berliinissä, 26 p:nä heinäkuuta 1935.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

n:o 2538/649/35

ULKOASIAINMINISTERIÖ	
41/8/35	31
29/7-35	
5	Cr

Ulkoasiainministeriölle.

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena
Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 37 aiheesta:
Kirkkoriita Saksassa.

Ministeri: *Raimo Wirtanen*

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 37

Berliini ssa 26 p:nä heinä kuuta 1935.

Asia:

Kirkkoriita Saksassa.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
29/7.35	2	1038
5	CS-	

Lienee aikaa viikon verran, kun tapasin erään Alfred Rosenbergia lähellä olevan kansallissosialistisen johtohenkilön, jonka kanssa syntyi pitempi keskustelu kirkollisista kysymyksistä. Huomautin hänelle siitä historian opetuksesta, että poliittinen suunta yleensä on hävinnyt taistellessaan uskonnollista suuntaa vastaan. Haastateltavani myönsikin tämän oikeaksi, mutta lisäsi samalla minun unohtaneen sen, ettei kansallissosialistinen aate ole vaan poliittinen oppi, vaan kokonaan uusi maailmankatsomus uskonnollisine pohjineen. Tähän huomautin, että ulkomainen sanomalehdistö nimittää tätä kansallissosialismin uskonnollista pohjaa uuspakanuudeksi. Tämän huomautukseni johdosta sain pitemmän selityksen, jonka mielenkiintoisimmat kohdat lienee syytä seuraavassa kertoa.

Kun Luther alkoi ja suoritti reformationinsa, jäi sen loppuunvienti häneltä kesken, koska silloisiin uskonsotiin myöhemmin sekaantui paljon eri

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

valtioiden poliittisia intressejä ja etukysymyksiä. Kansallissosialismin pyrkimyksenä uskonnollisella alalla on viedä Lutherin alkama reformatio hänen tarkoittamaansa loppuun. Kansallissosialismi tunnustaa Kristuksen jumalaksi ja hyväksyy kristinopin siinä muodossa, kuin se raamatussa esiintyy Kristuksen omina lauseina. Tällaisia lauseita on raamatussa kaikkiaan 170 ja kaikki muu on näiden lauseiden selittelyä, jonka ihmiset ovat tehneet, ihmiset, jotka ovat olleet sidotut omaan aikaansa ja omaan ro- tuunsa. Näin ollen näillä selityksillä ei nykyisissä oloissa enää voi olla sitä pätevyyttä, mikä niillä silloisissa oloissa oli, vaan on niille annettava tämänpäiväistä elämää ja nykyisiä olosuhteita vastaa- va selitys. Roomalaisen kirkon avulla pyrkiä roma- nilainen Välimeren imperialismi ylläpitämään imperia- listista hegemoniaansa myöskin Pohjois-Euroopassa, mutta on tästä hegemoniasta vapauduttava ja tämän vapautumisen puolesta taistelee myöskin kansallisso- sialismi. Varsin omalaatuisena on ollut mielenkiin- toista merkitä nämä selitykset. Ovatko nämä käsityk- set todella yleisiä kansallissosialistien suurissa joukoissa, siitä ei minulla ole tietoa, rohkenenpa melkein sitä epäilläkin.

Olipa tämän kansallissosialistisen uskonto- opin laita miten tahansa, tosiasia on, että jo ai- kaisemmissa raporteissani mahdollisena pidetty riidan

puhkeaminen katolisen kirkon ja kansallissosialismin välillä, nyt on tapahtunut tosiasia. Tosin Göring ohjeissaan toimenpiteistä katolista kirkkoa vastaan lausuu toimenpiteiden kohdistuvan kirkon politikointia vastaan. Ei voitaneakaan kieltää, ettei katolinen kirkko olisi aina ollut yhtäpaljon poliittinen kuin uskonnollinen järjestö, onhan se itse asiassa suvereeninen valtio, muodostaen tavallaan valtion valtiossa. Berliinissä oleva nuntius on asioiden kehityksen suhteen varsin levoton ja odottaa vaikeita konflikteja. Kun Göringin määräys varsinaisesti koskee alempaa papistoa, johon on käytävä käsiksi jos se jollakin tavalla esiintyy kansallissosialistista valtiota vastaan, ei se puutu kirkon johtajiin, piispiin. Kun toiselta puolen alempi papisto noudattaa piispoiltaan saamia ohjeita ja piispat papistoa ahdistettaessa joutuvat pakostakin sitä puolustamaan, lienee vain ajan kysymys, milloin korkeimmatkin kirkkoruhtinaat joutuvat vakavammin ahdisteltaviksi. Katolinen kansa keräytyy tietenkin sitä lujemmin johtajiensa ympärille mitä enemmän heitä ahdistetaan. Tästä on ensimmäisenä ilmiönä Münsterin piispan esiintyminen Rosenbergia vastaan, joka ^{piispa} katolisen väestön puolelta joutui suurten suosionosoitusten kohteeksi. Toiselta puolen on minulle väitetty, että kansallissosialistisella hyökkäyksellä katolista kirkkoa vastaan on puolellaan suuriin massoihin vaikut-

tavia momentteja, jotka tekevät katolisen kirkon menestyksellisen puolustautumisen kysymyksenalaiseksi. Katolinen keskusta oli nim. miltei koko Saksan tasavallan aikakauden kiinteässä yhteistyössä Saksan marxilaisten kanssa, tosin puhtaasti taktillisista syistä, mutta voivat kansallissosialistit propagandassaan aina massoille viitata siihen, että katolinen kirkko kiinteästi työskenteli jumalankieltäjien kanssa.

Huomattava toimenpide hallitusvallan taholta katolista toimintaa vastaan on ollut katolisten nuorisjärjestöjen, jotka ovat olleet hyvin suuret, toiminnan rajoittaminen puhtaasti kirkolliselle alalle, niin etteivät ne saa käyttää univormuja, suorittaa kulkeita, kantaa lippuja, järjestää urheilullista tai muita yhteisoloa, paitsi puhtaasti uskonnollista. Näitä nuorisjärjestöjä on jo kauan aikaa yritetty liittää Hitler-nuorisoon, mutta ilman menestystä. Nyt on niiden toiminnalta taitettu kärki.

Kun kirkkotaistelu vasta on alussaan, ei sen tuloksista voi mitään arvailua esittää. Olen edelläolevat näkökohdat vain esittänyt pohjan luomiseksi vastaaiselle asian käsittelylle.

Katolisen kirkkoriidan ilmipuhkeaminen on painanut protestanttisen kirkkotaistelun varjoon, huolimatta siitä, että sekin edelleen on käymässä entisessä laajuudessaan.

Aarne Hiltunen

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: CS

ASIA:

Berlinissä olevan lähetystön raportti n:o 38.

Ministeri Nuoremäe

30/7 1935.

Berliinissä, 30 p:nä heinäkuuta 1935.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

no. 2569/660/35

ULKOASIA		
42/87 Sal. 35.		
2/8-35	2	
RYHMÄ		
5	C5	

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

/.
Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena
Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 38 ai-
heesta:

Ulkoministeri Beckin käynti Berliinissä.

Ministeri:

Aarne Miettinen

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 38.

Berliini ssa 30 p:nä heinä kuuta 1931.

Asia: Ulkoministeri Beckin

käynti Berliinissä.

ULKOASIAINMINISTERIO		
48 / 87 Tal. P. 1931		
2/8-31	9	LIN
RYHMÄ		ASIA
5	C5	

Puolan ulkoasiainministeri Beckin vierailusta Berliinissä kertoi Auswärtiges Amtin valtioliiton sihteeri, että sen päätarkoitus oli protokoläärinen: se oli vastaus ministerien Goebbelsin ja Göringin Varsovan vierailuun. Että vierailun yhteydessä kosketeltiin myöskin päiväjärjestyksessä olevia kansainvälisiä samoin kuin saksalais-puolaisia kysymyksiä, on luonnollista. Yleensä todettiin yhdenmukaiset käsitykset eri kysymyksissä vallitsevan. Puolalais-saksalaisen sopimuksen pidentämiskysymystä käsiteltiin myöskin, mutta ei siinä suhteessa mitään päätöksiä tehty.

Tämä on kaikki, mitä virallisella taholla asiasta irti on voitu saada. Yksityisissä piireissä kerrotaan, mikä kaikella reservatiolla tulokoon mainitaksi, että ministeri Beck olisi ehdottanut, että saksalais-puolalainen sopimus olisi jatkettu rajattomaksi ajaksi, mutta että valtakunnankansleri siihen olisi antanut kieltävän vastauksen sekä että saksa-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

laiselta taholta olisi ehdotettu Puolalle samanlaisen sopimuksen solmimista kuin Ranskan ja Neuvostovenäjän välillä nyttemmin on voimassa, josta taas Puola olisi kieltäytynyt.

Aune Worsma

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C5

ASIA:

Berlinissä olevan lähetystön raportti n:o 39

Ministeri Neuvio

15/8 1935

Berliinissä, 15 p:nä elokuuta 1935.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

No 2689/701/35.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
43 / 87 Sal. 19. 11. 35.		
19/8. 35.	5	5
5	C5	

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

/
Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena
Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 39 aiheesta:
Ministeri Beckin vierailu Suomessa,

Ministeri: *Raimo Vartiainen*

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 39.

Berliini ssa 15 p:nä elo kuuta 19. 35.

Asia:

Ministeri Beckin vierailu

Suomessa.

43/87 sal.		
19/8-35.	9	
5	9	

Ministeri Beckin käynti Helsingissä näyttää suurvalloissakin herättäneen erikoista mielenkiintoa. Saksan lehdistö m.m. on sisältänyt jo ennen matkaa lukuisia pieniä uutisia ja ministeri Beckin saavuttua Suomeen lienee miltei kaikissa lehdissä ollut samansisältöinen tiedonanto hänen vastaanotostaan sekä niistä lausunnoista, joita eri lehdet vierailun johdosta esittivät ja joissa erikoisesti painostettiin Suomen pyrkimystä puolueettomaan ulkopolitiikkaan. Seuraavassa katson mielenkiintoisimpana saksalaisena kannanilmaisuna olevan syytä selostaa Auswärtiges Amtin julkaisun vierailun johdosta esittämiä näkökohtia, jotka voidaan katsoa vastaavan Saksan hallituksen kantaa vierailun merkityksestä ja sen tuloksista.

Puolan ulkoasiainministeri Beck on ollut vierailukäynnillä Helsingissä. Suomen ulkoministeri Hackzellin käytyä myöskin äskettäin ensi kertaa

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Varsovassa, voi tästä uudesta puolalais-suomalaisesta ministerien tapaamisesta tehdä sen johtopäätöksen, että molemmat valtiomiehet toivovat niiden ystävällisten suhteiden, jotka näiden maiden välillä ovat vallinneet, edelleen lujittuvan ja kehittyvän. Se seikka, että Suomella ja Puolalla ei ole mitään yhteisiä poliittisia tai taloudellisia intressivastakohtia, voi olla näille pyrkimyksille ainoastaan hyödyksi ja on siihen senkin vuoksi syytä kiinnittää yleistä huomiota, koska ilolla on tervehdittävä kaikkia pyrkimyksiä, jotka lähentävät kansoja toisiinsa ja edistävät ystävällisten suhteiden syntymistä.

Kun Helsingin ministerikohtausta koskevissa selostuksissa sanotaan, että molempien valtioiden välillä vallitsee täydellinen yhteisymmärrys, merkitsee se virallista vahvistusta käytännössä jo tunnetuille ja osoitetuille ystävällisille suhteille. Se seikka, että ranskalainen lehdistö ilmeisellä mielihyvällä koettaa selittää suomalais-puolalaisen tapaamisen epäonnistuneeksi, herättää epäilemättä molemmissa asianosaisissa varmaankin hämmästyttä, mutta se on juuri kuvaavaa tuollaisten tarkoituksellisten tulkintain laatijoille. Ne osoittavat ainoastaan, että tällaiset tulkitsijat edelleenkin ovat sillä ennensodanaikuisella puhtaasti negatiivisella kannalla, mikä jokaisessa keskenään ystävällisissä suhteissa elävien maiden valtiomiesten tapaamisessa heti näkee jotain koltamatta maata vastaan suunnattuja aikeita. Joka tapauksessa ei näissä hermostuneenilkeämielisissä lausunnoissa

voi lainkaan huomata minkäänlaista yritystä arvioida näitä tapaamisia hyödyllisinä, positiivisina pyrkimyksinä edistää ystävällisiä suhteita ja lähentää kansoja toisiinsa; tämä on sitäkin ihmeteltävämpää kun se tulee taholta, joka aina omaan ulkopoliittiseen toimintaansa nähden riidanalaisissakin tapauksissa pitää tapanaan vaatia tällaista positiivista arviointia.

Suomalainen politiikka on tunnettu. Se perustuu siihen vakaumukseen, ettei rauhan turvaamista voida sen kautta palvella, että luodaan keinotekoisia yhdistelmiä ja sekottavasti vaikuttavia siteitä ja riippuvaisuussuhteita, vaan kansojen luonnollisten ta-soitustendenssien orgaanisen kehityksen ja laajentamisen kautta. Eräillä tahoilla niin silmiinpistävästi painostetun huolen johdosta Itä-Euroopan rauhaan nähden - huolen, joka näyttää kasvavan suhteessa maantieteelliseen etäisyyteen - on hyödyllistä pitää silmiensä edessä niiden käsityksiä, joita ensi sijassa välittömästi osallisina ja olosuhteet tarkoin tuntevina olisi kuul-tava. Jo käydessään Varsovassa on Suomen ulkoasiain-ministeri selittänyt, että Suomi on jokaista yhteen-liittymää vastaan, mikä voisi saattaa maan sekaantumaan vieraisiin asioihin ja vihamielisiin ryhmiin. Suomalainen valtiomies on päinvastoin siinä käsityk-sessä, että rauha paremmin on turvattavissa sellaisen järjestelyn piirissä, joka on suuntautunut ystävällisten

suhteiden ja ymmärtämyksellisen yhteistyön positiiviseen kehittämiseen. Nyt jälleen eräälle puolalaiselle lehdelle antamassaan lausunnossa on ulkoasiainministeri Hackzell taas tarttunut tähän ajatukseen. Kaksi seikkaa ovat sen mukaan tunnusomaisia Suomen ulkopoliittiselle suhtautumiselle: vastenmielisyys monimutkaisia, valtioita arvaamattomiin ja vaarallisiin sitoumuksiin ja velvoituksiin kutovia paktikombinatioita vastaan ja johdonmukaisen puolueettomuuspolitiikan arvon painostaminen, mikä puolueettomuuspolitiikka ei ainoastaan palvele omaa rauhaa, vaan, ottaen huomioon myöskin toisten valtioiden turvallisuustarpeen, edustaa Koillis-Euroopassa rauhan ja vakavuuden hyödyllistä ainesta. Tällä käsityskannalla on myöskin yleisempi merkitys sikäli kuin se ~~sisältää~~ sisältää oikein käsitetyn neutraliteetin positiivisen arvon, vastakohtana eräille käsityksille, jotka saattavat kuvitella rauhan turvaamisen vain negatiivisesti, pitäen silmällä vain sen häiriytymismahdollisuutta.

On ilmeistä, että tästä suomalaisesta käsityksestä luonnollisesti johtuu myöskin pyrkimys ylläpitää ystävällisiä suhteita Puolan kanssa. Saksa, jonka ulkopoliittiset periaatteet rauhan ja sovintopolitiikan suhteen käyvät samaan suuntaan, voi vain tervehtiä suomalais-puolalasta ystävyyssuhdetta samanhenkisenä.

Berliner Tageblattin aamupainos 15/8 sisältää lehden Varsovan kirjeenvaihtajan kirjoituksen "Helsingfors und Sofia", jossa myöskin ministeri Beckin käyntiä Suomessa arvioidaan, mutta on kirjoituksessa siksi paljon kannunvalantaa, ettei sen selostus tässä yhteydessä näytä minusta tarpeelliselta.

Aune Heikkinen

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA: _____

Berlinissä olevan lähetystön raportti n:o 40.

Ministeri Wuorimes

22/8. 1935

Berliinissä, 23 p:nä elokuuta 1935.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

no. 2832/734/35

YV 187 Pal. 11. 11.		
31/8. 25.	12	11.
USA	OSASTO	ASIA
5	C5	

Ulkoasiainministeriölle.

1/

Lähetystö lähettää kunnioittaen cheisena
Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 40 aiheesta:
Saksan sisäisestä tilanteesta. II.

Ministeri: *Ramell*

BERLIINI

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 40.

Berliini ssa 23 p:nä elo kuuta 1935.

44/87 Sal. II. 1935.

Asia:

Saksan sisäisestätilanteesta. II.

3/8 - 35.

102

CLASSIO

5

C5

Vajaa kuukausi senjälkeen kun raportissani n:o 36 otsakeasiaa käsittelin, on minun syytä palata uudelleen samaan kysymykseen erinäisten, verrattain huomattavien ilmiöiden johdosta Saksan julkisessa elämässä. Nämä ilmiöt eivät suinkaan muuta sitä yleiskuvaa, jonka edellisessä raportissani annoin, vaan päinvastoin vahvistavat sen.

Vaikkakin olosuhteet siitä, mitä ne vuoden 1934 kesällä olivat, ovatkin huomattavasti muuttuneet, en tässä malta olla vetämättä eräitä paralelleja tapahtumista. Kun silloin mielet olivat levottomia ja ilmassa oli outojen tapahtumien tuntua, niin voisi tilanteen nytkin sanoa olevan samantapaisen. Silloin oli propagandaministeri Goebbels pitänyt tulta ja tulikiveä räiskyvät puheensa arvostelijoita ja juonittelijoita (Kritikaster und Miesmacher) vastaan. Samaan aikaan oli silloinen varakansleri v. Papen pitänyt kuuluisan Marburgin puheensa, jossa hän varoitti liiallisesta yltiöpäisyydestä

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

suuntaan tai toiseen. Tämä puhe laskettiin Saksassa julkisuuteen ankarasti sensuroituna. Tuloksena silloisesta tapahtumien kulusta olivat kesäkuun 30 päivän murhat, joihin kiehumapisteeseen kohonnut jännitys laukesi. Kun tällä hetkellä vertaa ilmiöitä viime vuoteen, muistuttavat ne monessa suhteessa toisiaan. Tri Goebbels ja sisäasiainministeri Frick alaisineen käyvät ankaraa sotaa juutalaisuutta, politisoivaa katolisuutta ja "reaktionia" vastaan. Varsinkin ensinmainitun palopuheet voivat vain vallitsevaa levottomuutta yllyttää. Ulkonaisesti on kaikki täysin rauhallista, niin että m.m. eräs kolmisen viikkoa täällä oleskellut suomenmaalainen varsin haltioituneena olosuhteista näyttää palanneen kotiin. Samaan aikaan kuin noita hyökkäyksiä vastustajia vastaan jatketaan, avataan itämessut Königsbergissä, jossa tri Schacht nostaa vakavan varoituksen liiallista kiihkomielisyyttä vastaan. Mikäli minulle on kerrottu, on tämä puhe vain sensuroidussa muodossa laskettu Saksassa julkisuuteen. Puhe on siksi mielenkiintoinen, että huolimatta sen jo tapahtuneesta sisällyskuvauksesta Suomen lehdissä, katson sitä tarpeelliseksi tässä vielä selostaa.

Tri Schacht huomauttaa alussa, että Saksalla on paljon huolia ja suruja, "joista valitettavasti useitakin itse itsellemme valmistamme". "Ei ole vain järjetöntä kevyin puhemuodoin sivuuttaa meidän vakavaa tilannettamme, vaan se on kirotun vaarallista. Meidän tilanteemme on huomattavasti vaikeampi kuin muiden maiden. - - - - -"

Kahtena vuosikymmenenä hädässä loppuun kulutettu kansa ravistaa johtajansa alaisena hartioiltaan lamauttavan heikkoutensa, kohoaa keskellä entisten sotavastustajien epäyhtävällistä maailmaa uuteen puolustuskuntoisuuteen ja saavuttaa maailman edessä kansallisen kunniansa ja vapautensa takaisin, turvatakseen aineellisen ja henkisen perustuksensa tulevaisuutta varten. Tämä tehtävä vallitsee koko hallituspolitiikkaa, johon kaikki sen haarat, ennen kaikkea raha- ja talouspolitiikka, kuuluvat. Se, joka tähän talous- ja finanssipolitiikkaan asiattomasti ja häiritsevästi sekaantuu, on vahingontekijä. Jokaisen kansalaisen on myöskin talouselämässä omattava tietoisuus siitä, että hän on kokonaisuuden palveluksessa. Niinkuin puolustusvelvollisuuteen sisältyy puolustustahto, niin sisältyy talousvelvollisuuteen (Wirtschaftspflicht) myöskin taloustehto (Wirtschaftswille)."

"Valitettavasti ei tämä tietoisuus vielä ole selvä kaikille kansalaisille. Ensinnäkin ovat olemassa nuo 10 prosenttia ikuisesti oppimattomia, tietoisia vastustajia ja sabotöörejä. Sen lisäksi on aikalaisiamme, joista mieluummin ajattelee rukouksella: Herra varjele meitä ystävistämme. Nämä ovat ihmisiä, jotka öisin sankarillisesti tervaavat ikkunarautuja, jotka julistavat maanpetturiksi jokaisen saksalaisen, joka ostaa juutalaisesta liikkeestä, jotka selittävät kaikki entiset vapaamuurarit roistoiksi ja jotka oikeutetussa taistelussa poliittisia pappeja ja kirkonpalvelijoita vastaan eivät pysty erottamaan toisistaan uskontoa ja saarnastuolin väärinkäyttöä. Näiden

ihmisten pyrkimys on kuitenkin kaikkialla oikea ja hyvä. Salaseuroille, vaikka ne olisivatkin vaarattomia, ei kolmannessa valtakunnassa ole tilaa. Pappien ja kirkonpalvelijoiden tehtävänä on huolenpito sielunhoidosta eikä politiikasta. Juutalaisten on mukauduttava siihen, että heidän vaikutuksensa meillä kerta kaikkiaan on lopussa. Mutta kaikkien näiden tehtävien ratkaisun pitää tapahtua valtion johdolla eikä yksityistoimenpiteinä, jotka merkitsevät raskasta talouselämän häiriytymistä. Tästä lähtien niinkuin ennenkin on lain mukaan juutalaisille liikkeille heidän kaupallinen toimintansa sallittu. Hallituksen tehtävänä on päättää, onko ja milloin tässä suhteessa rajoituksia tehtävä. Mutta kaikki ne, jotka eivät hallituksen kantaan alistu, toimivat kurittomasti ja tulen heidät tekemään vastuunalaiseksi, jos heidän toimintansa kautta johtajan meille antama tehtävä raha- ja talouspoliittisen ohjelman läpiviemisessä tehdään mahdottomaksi."

"Kun taloutemme mitä kiinteimmin on sidottu ulkomaihin, niin ei ole yhdentekevää, mitä seurauksia mainitut häiriöt meille kotona ja ulkomailla aiheuttavat. Talouselämämme elvyttämiseksi on tinkimätöntä, että luottamus Saksaan oikeusvaltiona pysyy horjumattomana. Kukaan Saksassa ei ole oikeudeton. Lainsäädäntö juutalaisten suhteen on valmistelunalaisena ja on sitä odotettava. Siihen saakka on voimassaolevia lakeja kunnioitettava. Saman sanon tässä myöskin huomioonottaen koko kirkollisen

kysymyksen, mikä Saksalle on paljon tärkeämpi kuin juutalaiskysymys."

Näiden yleispoliittisten kirpeiden arvostelujen jälkeen viimeaikaisista tapahtumista siirtyy tri Schacht puheessaan taloudellisiin kysymyksiin. Hän valittaa syvästi sitä, ettei Saksa nykyään ole kykenevä maksujaan ja velkojaan ulkomaille suorittamaan ja lisää, ettei hän lakkaa tekemästä kaikkea voitavaansa tämän asian selvittämiseksi. "Kansainvälinen luottokoneisto tulee toimimaan kunnollisesti vasta sitten, kun poliittisista veloista johtuvat vanhat rasitukset, jotka ovat seurauksia sodasta ja pakkorauhasta, ovat hävinneet. Vasta sitten on maailmantalouden todellinen virkistyminen mahdollinen, enkä epäile, että Saksallekin siinä osansa lankeaa. Mutta siihen päivään saakka on meidän tahtoen tai tahtomatta tyydyttävä nykyisiin menetelmiin, jotka tosin ovat pienentäneet kauppavolyymiä, mutta tämän supistuneen kauppavolyymien piirissä täysin toimivat."

Tämän jälkeen tri Schacht selittää ja puolustaa noudattamaansa finanssipolitiikkaa, huomauttaen, että sen päätehtävänä on ollut kaksi tekijää: työnhankinta ja maanpuolustuksen luominen. Että tässä on oltu pakotettu käyttämään lyhytaikaista luottoa, ei ole ollut vältettävissä, mutta toivoo hän olojen parantuessa niiden muuttamista pitkäaikaisiksi. "Saksan kansalaisille ei ole olemassa mitään parempaa ja hyödyllisempää säästöjensä sijoittamista kuin se, että he ne jättävät val-

tiolle lainaksi työnhankintaa varten. Painostan tässä: istumme kaikki yhdessä veneessä, eikä kenenkään sallita siitä poistua. On olemassa vain yksi: luottamus tämän veneen merikelpoisuuteen ja kapteenin johtoon, joka Saksan valtiolaivaa komentaa."

Tämä puhe vaikuttaa melkein taisteluhaasteelta ja tulee tuskin lieventämään sitä ankaraa arvostelua, jonka alaiseksi tri Schacht määrättyissä johtavissa kansallissosialistisissa vasemmistopiireissä on joutunut. Väitettään siellä tehtävän voimakkaita yrityksiä tri Schachtin kukistamiseksi. Toiselta puolen ei ole uskottavaa, että tri Schacht ilman valtakunnankanslerin suostumusta olisi uskaltanut esittää, huolimatta suuresta kunnianhimostaan ja itsenäisestä ajattelutavastaan, näin kirpeitä arvostelua ja kaikkein korkeimmilla paikoilla olevia henkilöitä kohtaan, sillä asiallisestihan arvostelu kohdistuu tri Goebbelisiin, Alfred Rosenbergiin, tri Leyhin ja osittain kenraali Göringiinkin y.m. puoluepomoihin. Mielenkiintoiseksi jää nähdä, kuka taistelussa lopuksi pidemmän korren vetää.⁺ Kansleri noudattaa kaikesta päättäen periaatetta divide et impera. Matkustellessani konsulaatteja tarkastamassa Reininlaaksossa, Bremenissä ja Emdenissä, sain kaikkialla sen vaikutuksen, että teollisuus- ja finanssiipiireissä on suuri luottamus tri Schachtiin ja että sillä taholla tullaan pysymään suhteellisen hiljaisina, niin kauan kuin talouselämän johdon tiedetään olevan tri Schachtin käsissä. Toinen yleinen vaikutus on myöskin se, että valtakunnan-

⁺ Toista viikkoa puheen pitämisen jälkeen on todettava taistelun juutalaisia ja kirkkoa vastaan jatkuvan entisellä voimalla.

kansleri Hitlerin henkilökohtainen arvonanto edelleen on suuri ja laaja, massojenkin keskuudessa, ja että tyytymättömyys kohdistuu muihin johtajiin. Mielenkiintoinen ilmiö viimeisen kuukauden aikana, jonka tosin ei tarvitse merkitä mitään, on myös se, että kenraali Göring on, samoin kuin Hitlerkin, vetäytynyt tapahtumista syrjään ja puolueen vasemmistoaines Goebbelsin johdolla ollut julkisuudessa suuna ja päänä. Samoin on viimepäivien tapahtumista huomattava, että sotaministeriön valtiosihteeri kenraali von Reichenau, ja sotaministeriössä palveleva majuri Foertsch ovat keskukselta siirretyt pois joukko-osastoihin maaseudulle. Molemmat lienevät olleet puolueen luottamusmiehiä sotaministeriössä. Olisiko tämä mahdollisesti selitettävä ensimmäiseksi ilmiöksi armeijan vetäytymisestä edemmäksi noudatetusta suunnasta, siihen en voi vastata, mainitsen vain tämänkin merkittävänä seikkana viimeaikaisen tapahtumien sarjassa. Toiselta puolen tiedän ensiluokan lähteestä, että armeijan johdon ja tri Schachtin väliset suhteet ovat erinomaisen hyvät ja läheiset, millä seikalla ehkä tulevaisuutta silmälläpitäen saattaa olla merkityksensä.

Vaikkakin valtiokoneistossa massoista puolueen omaan piiriin, vieläpä hallituksen keskuuteen saakka nitiisee ja natisee, niin ei sen tarvitse vallitsevien voimasuhteiden vaikutuksesta vielä sen kummallisempaa merkitä. Vallankumouksen humassa elettyä ensimmäistä vuotta seuraa

tavallisesti pari kriitillistä, joitten kuluessa sen tulokset joko vakiintuvat tai suuntautuvat uusille linjoille. Elämme juuri tätä aikaa ja turha on ennustella sinne tai tänne, vaan parasta pysyä todellisuuspohjalla toteamalla tosiseikat.

Ante Wrotna

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: S

OSASTO: Cs

ASIA: _____

Berlinissä olevan lähetystön raportti n:o 41.

Ministeri Vuorimes

6/9 1935

Berlinissä, 6 p:nä syyskuuta 1935.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

N: 2928 / 771 / 35

45 / 88 Sal. S.	35.
13/9. 35	2
5	05

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

1/

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena
Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 41 aiheesta:
Hintainmuodostus Saksassa.

Ministeri: *Antti Kivimäki*

Berliini SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 41.

Berliini ssa 6 p:nä syys kuuta 1935.

45 / 88 Tal 35.

Asia: Hintainmuodostus Saksassa.

12/9-35.

5 C5

Hintainmuodostus on kysymys, joka painaa Saksaa enemmän kuin moni muu. Ellei hintoja saada pysymään entisellään, niin että kohoamattomat ja osittain lyhennetyn työajan kautta laskeneetkin palkat hintainnousun kautta vähenevät, s.o. realipalkka laskee, ei siitä voi olla seurauksena kuin kasvava tyytymättömyys.

Hallitus pyrkii näin ollen yht'aikaa ylläpitämään kansan ostokyvyn entisellään ja painaa alaspäin hinnat teollisuudessa. Tuloksena on ollut, että massojen ostokyvyn lisääntyminen on suurin piirtein tasoittunut elinkustannusten nousun kanssa.

Silloin kuin muissa korkeavaluuttaisissa maissa elinkustannustaso osottaa laskevaa suuntaa, on tilanne Saksassa päinvastainen. Elinkustannusindeksi Saksassa on virallisen ilmoituksen mukaan osottanut seuraavaa kehitystä (1913/14 = 100):

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

	Kesäk. 1934	Huhtik. 1935	Toukok. 1935	Kesäk. 1935
Elinkustannukset	120,5	122	123	123
Ravintokustannukset	115,5	119	120	121

Miten hinnat prosenteissa ovat muuttuneet heinäkuuhun 1935 mennessä, verrattuna vastaaviin kuukausiin vuosina 1934 ja 1933, sen osottaa seuraava Saksan konjunktuuritutkimuslaitoksen laatima, varsin selvää kieltä puhuva taulukko.

	Heinäkuu 1935	
	verrattuna heinäkuuhun 1934	verrattuna tammikuuhun 1933
TUKKUHINNAT		
Yhteensä	+ 2,9	+ 11,9
Maataloustuotteet	+ 5,7	+ 27,4
Siirtomaatavarat	+ 11,2	+ 4,7
Teollisuuden raaka-aineet ja puolivalmisteet	- 1,0	+ 4,2
Teollisuuden valmista- varat, yhteensä	+ 3,7	+ 5,5
Tuotantotavarat	- 0,8	- 1,8
Kulutustavarat	+ 7,0	+ 11,2
Tekstiilitavarat, kankaat mukaan- luettuna	+ 9,6	+ 16,1
ELINKUSTANNUKSET		
Yhteensä	+ 2,1	+ 6,1
Ravinto	+ 2,4	+ 10,4
Vaatetus	+ 6,9	+ 10,2
Lämmitys ja valaistus	- 0,4	- 2,7

Hedelmän ja vihannesten hintakehityksestä antaa Frankfurter Zeitung seuraavan kuvan:

Tukkuhinnat 50 kg:lta Rmk. Berliinissä

Tavaran laatu	23. 7. 1934	23. 7. 1935
Omenat, unkarilaiset	14 - 17	28 - 32
Päärynät, italialaiset	15 - 24	30 - 45
Luumut, italialaiset	22 - 35	35 - 52
Persikat, italialaiset	15 - 30	28 - 40
Kirsikat, happamat	16 - 20	28 - 32
Mustikat	20 - 23	30 - 34
Viinimarjat	8 - 13	20 - 25
Karviaismarjat	10 - 20	14 - 25
Banaanit, kamerunilaiset	20 - 26	28 - 36
Sitruunat, italialaiset	10 - 13	23 - 28
Valkokaali, saksalainen	4 - 6	5 - 7
Wirsiingkaali, saksalainen	6 - 9	6 - 8
Punakaali, saksalainen	6 - 8	9 - 11
Pavut, vihreät, saksalaiset	17 - 24	12 - 18
Kurkut, hollantilaiset, 100 kpl.	10 - 17	18 - 25
Kurkut, saksal., kasvihuoneesta, 100 kpl.	4 - 13	5 - 20

Tähän on huomautettava, että elokuussa hinnat ovat laskeneet heinäkuisista, kun kotimaista satoa on enemmän päässyt markkinoille, mutta kylmän kevään tähden tulee sato jäämään huomattavasti alle normaalin, mikä tietenkin tulee pitämään hinnat edelleenkin suhteellisen korkeina.

Viime aikoina ovat lihan hinnat huomattavasti nousseet ja herättäneet laajoissa piireissä levottomuutta. Tämän johdosta on maatalousministeri Darré määrännyt, ettei 3.9. lähtien vähittäiskaupassa korkeampia hintoja kuin mitä maaliskuussa 1935 otettiin, saa kantaa niissä lihalajeissa, joita kansa yleisesti ravintona käyttää. Tämä on tietenkin aiheuttanut talonpoikaisväestön keskuudessa tyytymättömyyttä ja minulle on kerrottu seurauksena olevan sen, etteivät talonpojat suostu myymään eläimiään, eritoten sikojaan, josta syystä varsinkin sianlihan puute on entisestään kasvanut.

Elokuun lopulla maksettiin elävästä karjasta tukkumyynnissä Berliinissä 50 kg:lta seuraavia hintoja: härät 35-42 Rmk., lehmät 16-46 Rmk., vasikat 40-68 Rmk., lampeat 43-55 Rmk. ja siat 51,5 Rmk.

Kananmunista ei tuottajalle myöskään saa suorittaa kuin korkeintaan 1,5 Rmk. ja vähintään 1,4 Rmk. kg:lta, jolloin hinta on tuottajan kotona. Merkitsemättömien kananmunien vähittäismyyntihinta on: alle 55 gr. 10 pf., yli 55 gr. 11 pf.

Perunain hinta on määrätty syys-loka-marraskuiksi 2 - 2,30 Rmk. sentneriltä (50 kg.), saaden joulukuusta lähtien nousta 10 pf. kuukaudelta. Heinäkuussa maksoivat perunat 5,95 Rmk. sentneri, mikä siis oli yli 2 kertaa korkeampi kuin nyt määrätty pakkohinta. Viime vuonna syyskuussa maksoivat perunat 2,54 Rmk. sentneri,

joten uusi hinta on sitäkin alhaisempi. Keskihinta syyskuussa 1933 oli sen sijaan 1,03 Rmk. sentneri, joten nyt määrätty hinta on kaksinkertainen siihen aikaan verrattuna. Vähittäismyyntihinta oli syyskuussa 1933 noin 6 pf. kg., samaan aikaan 1934 noin 9 pf. ja nykyään 12-13 pf. Kun peruna on tärkeimpiä väestön ravintoaineista, merkitsee tämä hinnannousu paljon vähävaraisille.

Emmentaler-juustolle, joiden hinnat viime aikoina ovat olleet 20-25 % korkeammat kuin viime vuonna, on niinkään määrätty rajahinnat. Kallein laji saa maksaa 82 Rmk. sentneriltä, halvin 74 Rmk. Tähän saakka ovat tuottajan hinnat olleet 88-93 Rmk. sentneri. Vähittäismyyntihinnat ovat määrättyt 1,20 - 1,30 Rmk. 1/2 kg aikaisemman 1,20-1,40 asemesta. Kvarkin hinta on taas korotettu 17 Rmk:aan entisen 14 sijasta.

Edelläolevat taulukot ja hintatiedot osottavat sen selvästi nousevan suunnan, joka hintainmuodostuksen alalla Saksassa on ollut käymässä, mutta samalla ne myöskin näyttävät hallituksen pakkokeinoin yrittävän estää tätä noususuuntaa. Onhan sitä paitsi pakkohintojen ylittamisestä tai alittamisesta määrätty ankarat rangaistukset. Aikoinaan määrättiin hintoja valvomaan erikoinen hintakomissaari, Leipzigin ylipormestari Goerdeler, mutta lakkautettiin virka viime kesäkuussa, todennäköisesti siitä syystä, ettei katsottu siitä olevan mitään käytännöllistä hyötyä. Teollisuustuotteitten hintojen

valvonta on nykyään ministeri Schachtin ja ^{tuotteitten} maatalousministeri Darrén käsissä. Edelläolevat tiedot näyttävät, millä tavalla maataloustuotteitten hintoja koetetaan estää kohoamasta. Seurauksena tulee todennäköisesti olemaan tavaroiden entistä suurempi niukkuus.

Mitä teollisuustuotteitten hintoihin tulee, ovat nekin ainakin osittain pakosta nousseet, koska raaka-aineet ovat kallistuneet. Mikäli minulle on kerrottu, ei Saksa enää saa ostaa koko tarvitsemaansa raaka-ainemäärää maailmanmarkkinahintoihin, vaan on pakotettu ainakin osasta suorittamaan vieläpä kaksinkertaisiakin hintoja, kun myyjillä ei ole luottamusta maksun saantiin määräaikoina, vaan on heidän myyntihintoihinsa kalkyloitava pitkäaikaisten maksujen saantien odotukset. Sitä paitsi on Saksan ostokyky rajoitettu osittain deviisipuutteen tähden, osittain sentähden, että myyjämaat rajoittavat myyntiä. Saksa saa täten ostaa osan raaka-aineistaan clearingien ja deviisien avulla maailmanmarkkinahintoihin, kun sen sijaan muu osa on tehtävä vaihto- ja korvauskauppana ja luonnollisestikin korkeisiin hintoihin. Ne ovat juuri tämän jälkimäisen luokan raaka-aineet, jotka huomattavasti korottavat tuotantokustannuksia. Sitä paitsi ei turkkilainen, unkarilainen tai urugualainen villa tai brasilialainen puuvilla kuulemma ole samanlaatuista kuin australialainen villa tai amerikkalainen tai egyptiläinen puuvilla, vaan on niiden käyttämisessä noudatettava toisenlaista menetelmää.

joka vaatii joko uusia koneita tai toisenlaista teknillistä menettelyä, mikä puolestaan korottaa valmis-
tuotteen hintaa.

Kun tilanne on tällainen, on luonnollista, että yksityisritteliäisyys on varsin pidättyväinen eikä tahdo kiinnittää pääomia laitoksiin näin epävarmoissa olosuhteissa. Tästä johtuu, että koko taloudellinen toiminta vaatii valtion tukea, ja on teollisuuden saatava valtion tilauksia, pitääkseen tehtaansa käynnissä. Täten on koko Saksan talouselämä riippuvainen valtiokonjunktuurista. Tämä tilanne herättää kolme kysymystä: 1) onko vielä olemassa riittävästi töitä koko talouselämän askarruttamiseksi, 2) kuinka löydetään ne varat, jotka riittävät näin suuren toiminnan menestykselliseen loppuun saattamiseen, 3) miten voidaan sovittaa yhä lisääntyvä valtiollistuttaminen yksityisritteliäisyyden turvaamisen kanssa? Nämä ovat kysymyksiä, jotka syntyvät tilannetta tarkasteltaessa, mutta joihin voidaan vastata vain enemmän tai vähemmän ennusteluilla, josta syystä vastaus paremmin on jätettävä tosiseikkojen ja vastaisten tapahtumain varaan.

Ennen kuin lopetan haluan mainita vielä parista seikasta. Ulkomaisissa lehdistöissä olleista uutisista eräissä Saksan tehtaissa tapahtuneista lakoista Saksissa ja Hampurin-Bremenin piirissä olen koettanut ottaa selvää, mutta saanut kaikkialta jyrkästi kielteisen vastauksen, jolloin nimenomaan on huomautettu,

että lakkoileminen nykyoloissa olisi täysin mahdotonta. Leipzigin syysmessuihin nähden sain eräältä siellä käyneeltä saksalaiselta liikemieheltä kuulla niiden olleen hiljaisemmat kuin koskaan ennen ja että Saksan sanomalehdistön selostama messujen huomattava menestys on silkkaa valhetta.

Aune Wirtanen

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C5

ASIA: _____

Berlinissä olevan lähetystön raportti n:o 43

Ministeri Wessimaa

26/9 1935

Berliinissä, 26 p:nä syyskuuta 1935.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

nr 8160/820/35

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
46 / 88 Sal. 35.		
1/10. 35.	89	135
OSASTO		
5	C5	

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena
Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 42 aiheesta:
Baltian maat ja itäpakti.

Ministeri: *Ramellhorma*

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 42.

Berliini ssa 26 p:nä syys kuuta 1935.

Asia:

Baltian maat ja itäpakti.

KOASIAINMINISTERIÖ	
46	188 Lat. D. 1935
1/10 35	102 7
OSASTO	ASIA
5	25

Olen viime päivinä useampaan otteeseen tavannut tšekäläiset Viron ja Latvian lähettiläät (viime mainittu juuri nimitetty Latvian lähettilääksi Viroon) ja olen tällöin saanut eräitä tietoja, joista katson olevan syytä kertoa.

Viron lähettiläs Akel sanoi Tallinnassa lähettiläiden konferenssissa m.m. keskustellun Viron suhtautumisesta itäpaktiin. Tällöin oli käynyt ilmi, etteivät sen enemmän presidentti Päts kuin kenraali Laidonerkaan hyväksyneet liittymistä siihen ilman Saksaa ja Puolaa. Samoin olivat molemmat yllämainitut virolaiset valtiomiehet hyvin varovaisella kannalla Liettuan noudattamaan politiikkaan nähden ja sitä mieltä, ettei niin kauan Liettuan kanssa ollut syytä liiaksi liittoutua kuin sillä on terävät konfliktinsa Puolan ja Saksan kanssa. Kun kuitenkin on olemassa eräitä epäilyksiä Saksan pyrkimyksiin nähden Baltian maissa, olisi Saksa pantava koetukselle ja

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

UE 2: A 4.

sille ehdotettava hyökkäämättömyyssopimuksen solmiamista Baltian maiden kanssa. Asia oli otettu puheeksi latvia-laisten kanssa, jossa maassa tendenssit, niin kuin ministeri Palinkin on raportoinut, ovat vahvasti kallistuneet Venäjään päin ja oli näiden keskustelujen tuloksena ollut se, ettei tällaista ehdotusta tehtäisi, mutta että sopivalla tavalla koetettaisiin Berliinissä sondeerata, miten Saksa tällaiseen ajatukseen suhtautuisi ja pysyisikö se Hitlerin 21 päivänä toukokuuta pitämässä puheessa antamissaan lupauksissa. Jos Saksa tällöin vastaisi kielteisesti, olisi assistance mutuelle-sopimus Venäjän kanssa solmittava.

Kun Latvian ulkoasiainministeriön kansliapäällikkö Munters matkusti Berliiniä kautta kansainliiton yleiskokoukseen, kutsui hänet valtiosihteeri v. Bülow aamiaiselle Latvian lähettilään kanssa. Täällä oli herra Munters kysynyt, vieläkö Saksa pysyy niissä näkökohdissa, jotka valtakunnankansleri Hitler toukokuuisessa puheessaan oli esittänyt. Tähän oli valtiosihteeri antanut kategorisesti myönteisen vastauksen. Kun hra Munters sitten oli kysynyt, katsooko Saksa Baltian valtioita, Viroa ja Latviaa, sellaisiksi naapureiksi, joihin tätä Hitlerin puhetta voidaan soveltaa, oli siihenkin annettu täysin myönteinen vastaus ja kun kolmantena oli esitetty kysymys, suostuisiko Saksa solmimaan Viron ja Latvian kanssa hyökkäämättömyyssopimuksen, oli valtiosihteeri sanonut:

siitä voidaan keskustella, t.s. myönteinen kanta tässäkin tapauksessa. Samassa tilaisuudessa lienee valtios sihteeri varottanut latvialaisia liian paljon kääntymästä Venäjään päin. Jos Saksa näin ollen suostuu solmimaan hyökkäämättömyyssopimuksen Viron ja Latvian kanssa, osottaa se sillä, ettei sillä ainakaan nykyään ole aggressiivisia aikeita näitä valtioita vastaan. Nähtäväksi jää, mitä seurauksia näistä keskusteluista tulee olemaan. Kumpikaan lähettiläs ei siinä suhteessa voinut mitään kertoa.

Olen jo eräässä aikaisemmassa raportissani, jossa selostin valtios sihteeri v. Bülowin lausuntoa m.m. tästä asiasta, viitannut siihen suureen mielenkiintoon, joka Saksalla on Itämeren maihin. Ylläoleva vain vahvistaa tätä, mutta osoittaa samalla, että Saksan mielenkiinto toistaiseksi lähinnä kohdistuu siihen, ettei Venäjän vaikutus mainituissa maissa saisi liiaksi kasvaa ja että Saksa tuntee oman asemansa turvalliseksi niin kauan kuin Viro ja Latvia pysyvät itsenäisinä. Saksan uusi Suomeen saapuva sotilasasiamies kertoi minulle myöskin, että hän, käydessään nimityksensä jälkeen esittäytymässä valtakunnankanslerille, oli viimeainitulta m.m. saanut ohjeiksi paljon näyttäytyä Latviassa ja intresseerautua sikäläisistä oloista, Venäjä kun siellä koettaa olla niin aktiivinen ja maaperä kun tälle aktiivisuudelle siellä on niin suotuista.

Raimo Wormala

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: S

OSASTO: CS

ASIA: _____

Berlinissä olevan lähetystön raportti n:o 43.

Ministeri Nuorimes

2/10 1935

Berliinissä, 2 p:nä lokakuuta 1935.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

nr. 3223/854/35

ULKOASIAINMINISTERIÖN		
47 / 88 Sal. n:o 35.		
8/10. 35	52	LII
	OSASTO	ASIA
5	C5	

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

f. Lähetystö lähettää täten oheisena kunnioittaen Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 43 aiheesta:

Nürnbergin puoluekokouksen jälkeen.

Ministeri:

Antti Vartiainen

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 43.

Berliini ssa 2 p:nä loka kuuta 1935.

Asia: Nürnbergin puoluekokouksen jälkeen.

ULKOASIAINMINISTERIÖN	
47/88 Sal.	35.
8/10-35.	
5	C5

Nürnbergin puoluekokous, johon sivumennen mainiten eurooppalaisista diplomaateista osallistuvat vain Espanjan, Italian ja Puolan suurlähettiläät, Bulgarian lähettiläs ja Unkarin asiainhoitaja, näyttää järjestelyltään saaneen entistä loisteliaamat ulkonaiset muodot. Kuluvana vuonna olivat sen huippukohtia työpalveluksen ja armeijan suurilukuinen osallistuminen. Läsneölleet diplomaatit ovat kertooneet sen tehneen entistä valtavamman vaikutuksen. Todennäköistä myöskin on, että tämä puoluekokous vahvasti puoluetta sisäisesti ja heikensi vallinneita suuntariitoja. Puoluekokouksen tulokset huipentuvat niihin sekä valtakunnan kansleri Hitlerin, Goebelsin että Rosenbergin kommunismia vastaan kohdistuneisiin hyökkäyksiin, jotka todella olivat tavattoman jyrkkiä, samoin kuin puoluekokouksen yhteydessä pidettyjen valtiopäivien hyväksymiin Saksan lippua, kansalaisuutta ja juutalaisten asemaa koskeviin lakeihin. Viimemainitut lait, jotka jakavat Saksan kansan täys-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

oikeudellisiin kansalaisiin ja jonkunlaiseen parias-
luokkaan sekä asettavat juutalaiset erikoisasemaan,
tulevat vielä antamaan paljon puheenaihetta, sitten
kun niiden toimeenpanoasetukset on julaistu. Kuvaa-
vana esimerkkinä voi mainita, että nykyisessä modos-
saan vievät lait m.m. siihen, ettei arjalainen tai
sen läheissukua oleva henkilö, olkoon hän sitten Sak-
san kansalainen tai ulkomaalainen, saa seurustella
juutalaisen naisen kanssa, joutumatta kuritushuoneran-
gaistuksen alaiseksi. Sen sijaan voi tämän kyllä
tehdä joku kiinalainen, japanilainen, neekeri tai muu
eiarjalaista rotua oleva. Lippulaki taas oli vastaus
New-Yorkissa tapahtuneeseen hakaristilipun häpäisemiseen.

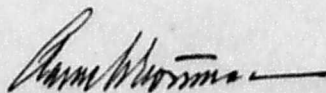
Nürnbergin kokous oli voimakas siirtyminen
vasemmalle, puolueen radikaalisen siiven voitto aikai-
semmin pinnalla olleesta enemmän oikealle pyrkivästä
suunnasta. Se oli vahva korvapuusti talousministeri
Schachtille ja hänen Königsbergin puheessa esittämil-
leen näkökohdille. Ministeri Göring esitti puolueko-
kouksessa myöskin varsin vaatimatonta osaa, kun sen
sijaan siellä päättekiöinä olivat propagandaministeri
Goebbels, juutalaisvainooja Streicher ja kansan kasva-
tusta kansallissosialistisiin ideoihin valvova Reichs-
leiter Alfred Rosenberg. Puolueen ainakin ulkonaisesti
tapahtunut sisäinen lujittuminen lienee myöskin vai-
kuttanut sen, että se monilla tahoilla ilmennyt tyyty-

mättömyys, josta edellisissä Saksan sisäisiä oloja koskevissa raporteissani olen maininnut, näyttää heikentyneen, vaikken uskokaan sen vähentyneen. Pelko arvostelun aiheuttamasta rangaistuksesta tekee ihmiset varovaisemmiksi ja aremmiksi. Kun olen itse esittänyt ja myöskin useimmilta virkatovereiltani kuullut käsityksen armeijan kasvavasta vaikutuksesta, kysyin erään korkeamman saksalaisen upseerin mielipidettä tästä asiasta. Hän sanoi tällöin, että ulkomaisessa lehdistössä esiintyneet arviointit armeijan sekaantumisesta sisäpolitiikkaan ovat täysin perusteettomia. Armeija tulee huolehtimaan vain omasta kasvattuksesta ja kehityksestään, millään tavalla puuttumatta politiikkaan, ellei maassa synny suoranaisia levottomuuksia. Jos tämä selitys pitää paikkansa ja kun lisäksi poliisia, S.S.- ja S.A.-joukkoja on pidettävä ehdottoman luotettavina, niin on hallituksella edelleen kaikki voimakeinot käsissään valtansa säilyttämiseksi, suuntasipa valtakunnan kansleri sitten toimintansa milloin enemmän oikealle, milloin vasemmalle. Näissä olosuhteissa ei niin ollen pitempiin aikoihin luulisi olevan mitään muutoksia odotettavissa toisensuuntaisen valtiojärjestyksen syntymiseksi. Kysymyksessä voivat vain olla systeemin sisällä tapahtuvat asteheilahdukset puoleen tai toiseen.

+ + +

Tähän poliittisesti lujaan tilannekuvaan heittävät

kuitenkin taloudelliset vaikeudet varjonsa. Levottomuutta massojen keskuudessa ovat synnyttäneet lihan, varsinkin sianlihan, samoin kuin rasva-aineiden, erikoisesti voin, äkkiä ilmennyt niukkuus. Sanomalehdet ovat asiaa saaneet hyvin vähän kosketella ja niissä on rauhottavasti selitetty, että rasva-aineiden hankintaa varten margariinin valmistukseen on deviisejä nyt saatu varauksi, joten rasvatuotteiden puute pian vähenee. Voita on koetettu eri tahoilta ostaa lisää. Tosiasia on, ettei esim. Berliinissä eräissä osissa ole ollut voita juuri ollenkaan tai varsin rajoitetusti saatavissa ja samoin ovat sianliha ja muutkin halvemmat lihalajit olleet hyvin vähissä. Sanotaan tämän johtuvan osittain pakkohintojen määräämisestä, mutta ennen kaikkea viime syksynä ja talvena rehunpuutteen tähden tapahtuneesta karjakannan suuresta supistamisesta. Lisäksi on siihen tietenkin vaikuttanut uuden luodun armeijan kulutus, mikä ei liene varsin vähäinen. Eräitten tuotavien elintarpeiden niukkuus alkaa myös tuntua. Niinpä olen saanut kuulla, että riisivarastot alkavat olla aivan lopussa, eikä niiden uudistamiseen ole deviisejä. Miten näiden asiain lieneekään, toiseikka on, että hallituksella on tätä nykyä paljon huolta rasvatalouskysymyksen ja yleensä elintarvehankinnan järjestämisestä. Tässä sen on toimittava nopeasti ja tarmolla, ettei tyytymättömyys työväestön keskuudessa pääse liian voimakkaaksi.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: CS

ASIA:

Berlinissä olevan lähetystön raportti n:o 44.

Ministeri Kuorikoski

7/10 1935

Berliinissä, 7 p:nä lokakuuta 1935.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

no 3235/862/35

ULKOASIAINMINISTERIÖN		
48 / 88 Sat. 22. 10 35.		
10/10-35	52	
5	C5	

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

/
Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena
Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 44 aiheesta:
Pääministeri Gömbösin matka.

Ministeri: *Raimo Wistama* —

BERLIINI

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 44.

Berliini ssa 7 p:nä loka kuuta 1935.

ULKOASIAINMINISTERIÖN	
48/88 Sal: D. 25.	
10/10.25.	52
	C 5

Asia:

Pääministeri Gömbösin matka.

Pääministeri Gömbösin käynnistä Berliinissä, josta ulkomainen lehdistö on harjoittanut runsasta kannunvalantaa, ei virallisilta tahoilta kovinkaan paljon ole saatavissa irti.

Muodollisesti oli pääministeri Gömbösin käynti vastavierailu kenraali Göringin aikaisempaan vierailuun. Että matkan kuluessa kaikista yleispoliittisista kysymyksistä keskusteltiin, on itsestään selvää. Saamieni vakuuttelujen mukaan ei kuitenkaan minkäänlaisten sopimusten tekemisestä Saksan ja Unkarin välillä ollut kysymystä, vielä vähemmän sellaisia allekirjoitettiin. Että Unkari Saksaa kiinnostaa sen jälkeen kun Tshekkoslovakiasta on muodostunut Neuvostovenäjän tukikohta, ei kuitenkaan ole luonnotonta samoin kuin ei sekään, että Saksa pyrkisi läheisempään yhteyteen Unkarin kanssa. Lähtiessään huomautti pääministeri Gömbös sanomalehtimiehille ihmettelevänsä, että hänen matkalleen annetaan niin suunnaton merkitys, kun eräiden toisten maiden pää- tai ulkominis-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

terien (Rumania) kuukausia kestävästä ulkomailla oloista ei puhuta mitään. Auswärtiges Amtin julkaisu "Deutsche diplomatisch-politische Korrespondenz" huomauttaa, ettei käyntiä rauhallisen kehityksen vahvistajana ole pidettävä toisessa asemassa kuin toistenkaan Euroopan valtiomiesten keskusteluja, vaan että sekin osaltaan on nykyisissä olosuhteissa merkityksellinen rauhanpolitiikan vahvistamiselle ja turvaamiselle. Mitä Saksaan tulee, on rauha sille liian tärkeä, että se antaisi vetää itsensä mukaan seikkailuihin, jotka saattaisivat johtaa saavutettujen tulosten menettämiseen, lausuu julkaisu.

Käsitykseni mukaan on maailmanpolitiikan kannalta tapahtuneita keskusteluja pidettävä tulevaisuuden varalle kohdistuvana molemminpuolisten katsantokantojen selvittämisenä ilman lopullisia sitoumuksia. Saksalaisunkarilaista kauppaa koskevissa kysymyksissä sitä vastoin on ehkä joistain seikoista voitu sopiaikin, koskapa pääministeri Gömbös myös kävi talousministeri Schachtin puheilla.

Aune Kuitmaa

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: s

OSASTO: C s

ASIA: _____

Berlinissä olevan lähetystön raportti n:o 45.

Ministeri Mursmaa

8/10 1935

Berliinissä, 8 p:nä lokakuuta 1935.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

n:o 3261/869/35

ULKOASIAINMINISTERIÖ

49 / 88 Sal. 10. 35.

12/10.35

PEO

OSASTO

5

25

Ulkoasiainministeriölle.

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena
Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 45 aiheesta:

Toimenpiteitä kirkollisten olojen
järjestämiseksi Saksan protestanttisessa kirkossa.

Ministeri:

Rambert

BERLIINI

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 45.

Berliini ssa 8 p:nä loka kuuta 1935.

49 88 Sal. 35

Asia: Toimenpiteitä kirkollisten
olojen järjestämiseksi Saksan
protestanttisessa kirkossa.

12/10-35

5 05

Jo aikaisemmin olen raporteissani käsitellyt kirkollisten olojen kehitystä Saksassa. Kun hallituksen taholta on äskettäin asiassa ryhdytty uusiin toimenpiteisiin, lienee niitä, samoin kuin vallitsevaa tilannetta, syytä selostaa.

Kysymys "valtio ja kirkko" on muodostunut erääksi nykyisen Saksan arkaluontoisemmaksi ongelmaksi. "Uusi valtio" on omaksunut itselleen kokonaan uudet perusteet ja se on samalla vaatinut "vanhan kirkon" seuraamaan esimerkkiään. Valtiovalta on, kun kirkko on tahtonut pysytellä omassa seurassaan, käyttänyt monia keinoja kirkon taivuttamiseksi alistumaan uusiin oloihin. Sekä luterilainen että katolilainen kirkko, niin vastakkaisessa asenteessa kuin ne ovatkin toisiinsa, ovat suhtautuneet suurinpiirtein samalla tavalla valtiiovallan yrityksiin; ne ovat ottaneet puolustusasenteen. Tästä on ollut seurauksena kriisi, jolla - vaikka siitä julkisuudessa puhutaankin verraten vähän - on keskeinen asema Saksan sisäpolitiikassa.

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Kirkkotaistelu ei ole rajoittunut yksinomaan valtion ja kirkon välisiin suhteisiin eikä se ole voinut pysyä varsinaisena uskonriitana, vaan käydään sitä varsin laajalla rintamalla osittain näkyvien, osittain näkymättömien poliittisten lippujen alla. Hyökkääjänä on tietenkin valtio, tarkemmin sanoen kansallissosialistinen puolue. Kirkon järjestyssääntöihin ei aluksi koskettu, vaan pyrittiin kirkon vaikutusvaltaa muuten heikentämään. Paitsi sitä, että kansallissosialistiselta taholta on varsinkin luterilaisen kirkon keskuuteen perustettu uskonlahkoja, joiden tarkoituksena on ollut hajottaa sen kannattajien rivit, on kansallissosialismi rakentanut uuden maailmankatsomuksen, joka pyrkii esiintymään uskontona. Kansallissosialismista on siten tullut kirkkokuntien kilpailija. Ottaen huomioon tämän poliittisen mahtitekijän aseman nykyisessä Saksassa, on luonnollista, että tällä menettelyllä on suuresti heikennetty seurakuntien yhtenäisyyttä. Kirkkoriita on siten saatu laajenemaan myöskin kirkon ja kansan väliseksi ristiriidaksi. Oppositio kirkon omassa piirissä ei liene kuitenkaan saavuttanut sitä laajuutta kuin kansallissosialistit olivat odottaneet.

Katolinen kirkko on puolustusasenteessaan epäilemättä yhtenäisempi kuin luterilainen kirkko. Ensinmainitussa yhtyvät järjestysmuodot, tunnustukset ja dogmit niin läheisesti toisiinsa, että on vaikeata määritellä, mihin näistä valtiovalten mahdollinen ote kulloinkin

sattuisi. Se kasvatus, jonka katolilainen kirkko jäsenilleen antaa samoin kuin sen Saksan rajojen ulkopuolella oleva pääjohto, muodostaa kaikessa ehdottomudessaan ja erehtymättömyydessään katoliselle kirkolle tuen, joka maallisen vallan on otettava huomioon. Huolimatta siitä, että kansallissosialismi näkee hävitetyn ja vihatun sentrum-puolueen elävän katolisessa kirkossa, on valtiollisvallan täytynt jättää se toistaiseksi verrattain koskemattomaksi. Myöskin toiveet katolisen Itävallan liittymisestä ennemmin tai myöhemmin Saksaan ovat neuvoneet tässä suhteessa varovaisuuteen.

Luterilaisen kirkon asema on jossain määrin toinen. Se ei ole sidottu dogmeihin niin lujasti kuin katolinen kirkko ja se on alunperinkin myöntänyt valtiollisvallalle ylimmän määräysvallan kirkkohallintoa koskevissa kysymyksissä. Se, ettei vakavia erimielisyyksiä kuitenkaan ole vältetty, on johtunut lähinnä siitä, että valtio on väittänyt järjestävänsä vain kirkon hallintoa, mutta kirkko on katsonut perusoppiensa samalla tulleen loukatuiksi. Valtion pyrkimykset saada kirkko tukemaan kansallissosialistisia oppeja ja kansallissosialistista valtiota, ovat olleet siksi läpinäkyvät, että luterilainen kirkkokin on ollut pakoitettu asettumaan vastarintaan. Kun hallitus tämän johdosta on vain rajoitetussa määrässä saanut toteutetuksi määräyksiään sen piirissä, on se päättänyt valtatekeinoin nujertaa vastustuksen.

Aluksi ajateltiin pelottaa kirkkoa uhkauksella,

että siltä kielletään valtiiovallan aineellinen tuki ja jätetään oman onnensa nojaan. Saksan hallitus on kuitenkin luopunut tästä menettelystä ja päättänyt saattaa valtion intressit muilla keinoilla täytäntöön. Muodollisesti on kirkon kanssa neuvoteltu ja sovittu, mutta todellisuudessa on kirkko asetettu samalla eri tahoilta tulevan ankaran painostuksen alaiseksi. Hallituksen valtuutettu tri Jäger, joka toimi yhdessä valtakunnan piispa Müllerin kanssa varsinaisena johtajana, epäonnistui kaikesta huolimatta yrityksessään saada taivutetuksi luterilainen kirkko hallituksen ehdottomaan johtoon ja sen poliittiseksi välikappaleeksi. Hänen täytyi jättää paikkansa. Syyskuussa nimitettiin kansallissosialistinen poliitikko ja salkuton ministeri Kerrl erikoiseksi kirkollisasiain ministeriksi riitaa selvittämään, varsin pitkälle menevin valtuuksin. Valtakunnankansleri Hitler on kyllin viisas ollakseen ottamatta itse asiain järjestelyä käsiinsä, vaan antaa täydet valtuudet valitsemilleen henkilöille, voidakseen ne potkia pois, jos epäonnistuvat, kuten tri Jäger.

Jo viime maaliskuussa julkaistiin Alt-Preussische Unionin alueella toimivaa luterilaista kirkkoa koskeva asetus, jossa kirkon finanssihallinto alistettiin maallisen vallan alaiseksi. Tämä asetus sisältää m.m. määräyksen siitä, että palkkoja suoritetaan ainoastaan "säännönmukaisesti virkaan valituille henkilöille". "Säännönmukaisesti virkaan valittu" lausuma saattoi antaa

aihetta erilaisiin tulkintoihin. Pappeja oli nimittäin hallituksen toimesta erotettu, mutta seurakunnan toivomuksesta he ovat hoitaneet edelleen virkojaan. Kirkon taholta ei näitä erottamisia, joiden katsotaan loukkaavan sen ikivanhoja oikeuksia, ole tunnustettu lailliseksi. Vielä suurempaa ristiriitaisuutta on aiheuttanut mainitussa asetuksessa oleva määräys, jonka mukaan avoimna olevat papinpaikat voidaan täyttää vain finanssihallinnon luvalla. Tunnustuskirkkopiirit katsovat puolestaan vapaan papinvaalin protestanttisuuden erääksi olennaisimmaksi ydinkohdaksi. Muitten kiivaitten näistä määräyksistä aiheutuneitten hankauksien lisäksi nostivat erotetut kirkkoherrat oikeusjuttuja "Finanzverwaltungia" vastaan. He ovat yleensä voittaneet juttunsa, mikä on merkinnyt karvasta tappiota Saksan hallitukselle.

Viime syyskuun 24 päivänä annettiin uusi kirkkoa koskeva laki, mikä on varsin lyhyt. Se sisältää vain valtuutuksen, jonka mukaan kirkollisministeri Kerrl on oikeutettu "Saksan evankelisen kirkon olemassaolon turvaamiseksi ja sellaisen järjestysmuodon aikaansaamiseksi, joka tekee kirkolle mahdolliseksi järjestää itse tunnustus- ja uskokysymyksensä täysin vapaasti ja rauhallisesti", antamaan asetuksia, jotka hänestä näyttävät tarpeellisilta. Lain johdannossa selitetään Saksan kirkkokansan pyrkivän siihen, että osavaltioiden kirkot (Landeskirchen) yhdistettäisiin Saksan evankeliseksi kirkoksi. Kirkollisministerin tehtävänä

on, sanotaan siinä edelleen, palauttaa jälleen kirkollinen yhtenäisyys. Syrjäyttämättä yksilön uskon- ja oman tunnonvapautta on hänen tehtävänänsä luoda olotila, jossa kirkkopoliittiset taistelut eivät tuota vahinkoa kansanyhteydelle. Hallitus ilmoittaa jättävänsä mahdollisimman pian kirkolle kirkollisten asiain hoidon, kuitenkin vain ehdolla, että sen asiat on ensin saatu järjestykseen. Hallitus pitää kuitenkin johdon käsissään, sillä eri suuntien keskinäisen välienselvittelyn vuoksi sitä ei voida luovuttaa millekään ryhmälle, ei edes valtakunnanpiispa Müllerin tähänastiselle kirkkohallitukselle.

Saamiensa valtuuksien nojalla antoi kirkollisministeri Kerrl kuluvan lokakuun 3 päivänä asetuksen, jolla Saksan luterilaiselle kirkolle on määrätty perustettavaksi uusi johtoelin "Reichskirchenausschuss der evangelischen Kirche". Tähän elimeen nimittää ministeri Kerrl jäsenet kirkon omasta piiristä. Mikäli on kuulunut, koettaa ministeri Kerrl mainittuun "kirkkovaliokuntaan" saada kirkonmiehiä, jotka eivät aktiivisesti ole kuuluneet sen enemmän piispa Müllerin saksalaisiin kristittyihin kuin tunnustuskirkkoonkaan, toivoen täten saavansa uudelle hallinnolle enemmän suopeutta. Eräänä ehdokkaana mainitaan pastori v. Bodelschwingh, joka juuri ennen kansallissosialistien valtaantuloa oli valittu piispaksi ja sen jälkeen oli pakotettu eroamaan. Asetuksen mukaan "kirkkovaliokunta edustaa Saksan evankelista kirkkoa ja antaa kirkon sisäisiä asioita koske-

via asetuksia^o. Sama elin päättää yksissä neuvoin kirkollisministerin kanssa Saksan evankelisen kirkon palveluksessa olevien henkilöiden nimittämisestä ja erottamisesta.

Luterilaisen kirkon suhteen on siis tämän jälkeen kaikki ne muodolliset edellytykset olemassa, joiden nojalla valtio voi sen toimintaa valvoa ja sitä kutakuinkin mielensä mukaan ohjata. Kirkkovaliokunta tulee ilmeisesti olemaan nöyrä välikappale diktatorisen kirkollisministerin käsissä, joka luonnollisesti osaa valita siihen "sopivat" jäsenet. Sekä kirkon sisäiset että ulkonaiset muodot voidaan esteettömästi järjestää hallituksen ja kansallissosialismin mielen mukaisesti. Papeilta, jotka eivät toimi kansallissosialistisessa hengessä, voidaan ottaa pois virka ja toimeentulo. Tämä tosiasia panee ilmeisesti monen sovittelemaan omantuntonsa kanssa.

Valtiovalta on näin ollen voittanut taistelun ensimmäisen vaiheen luterilaisen kirkon suhteen. Mutta taistelu ei ole ilmeisesti tähän päättynyt. Se sitkeys, jolla uskontokunnat Saksassa ovat oikeuksiaan puolustaneet ja jota luterilainen kirkkokin on jo tässäkin yhteydessä ennättänyt osoittaa, oikeuttaa oletttamaan, ettei kirkon taistelumieltä ole vielä lannistettu. Kuka lopuksi taistelussa pitemmän korren vetää, jää nähtäväksi. Edelläkerrotut toimenpiteet osottavat kuitenkin hallituksen vankkaa päätöstä

saattaa kirkkoriidat lopetetuiksi; ja kun tämä ensin on saatu suoritetuksi protestanttisessa kirkossa, voidaan entistä lujemmin ottein käydä käsiksi katoliseen kirkkoon, jossa vastustuskyky luonnollisista syistä on paljon voimakkaampi.

Raimo Korte

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C5

ASIA: _____

Berlinissä olevan lähetystön raportti n:o 46.

Ministeri Vuoremaa

11/10 1935

Berliinissä, 11 p:nä lokakuuta 1935.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

nr 3291/883/35

50 / 88 Lat. D. -35-	
15/10.35	10
8	C5

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

/

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena
Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 46 aiheesta:
Memelin vaalit ja Saksa.

Ministeri: *Raimo Wirtanen*

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 46.

Berliini ssa 11 p:nä loka kuuta 1935.

Asia: Memelin vaalit ja Saksa.

50/88 Tal.D. - 35.
15/10.35
OSASTO
5 C5

Memelin vaalien epävirallisten tulosten, joiden mukaan saksalaiset saivat 84 prosenttia annetuista äänistä, tultua tunnetuksi, näyttää tyytyväisyys Saksassa olevan varsin suuri. Liettuan epäonnistuneet otteet olivatkin herättäneet niin suurta tyytymättömyyttä, että Liettuan vastainen propaganda Memelin hyväksi Saksassa sekä sisään- että ulospäin oli saavuttanut mittasuhteet, jotka itse asiassa eivät olleet suhteelliset asian merkitykseen. Huippukohta tässä Saksan aktionissa oli Hitlerin erittäin jyrkkä valtiopäiväpuhe Nürnbergissä, jossa hän lupasi Saksan sovinnollista suhtautumista kaikkiin muihin maihin paitsi Liettuaan.

Kun nyt vaalit ovat ohi ja tulokset tunnetut, ollaan tyytyväisiä erikoisesti siitä syystä, että vaikka liettualaiselta taholta vaalitoimitus tehtiin erittäin vaikeaksi ja monimutkaiseksi, Memelissä olleilta saksalaisilta otettiin äänioikeus ja sinne siirtyneille liettualaisille annettiin äänioike-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

us, siitä huolimatta uusien Memelin maapäivien edustajien suhdeluku on jäänyt entiselleen liettualaiaten ja sakslaiisten välillä. Tyydytystä herättää se, samoin kuin aikoinaan Saarín äänestyksen yhteydessä, että sakslaiset yksimielisesti ovat pysyneet omalla kannallaan, eivätkä säikähtäneet uhkauksia ja pelotuksia.

Käydessäni tänään erään apulaisosastopäällikön Auswärtiges Amtissa puheilla/ koskettelin myöskin tätä kysymystä ja huomautti hän tällöin, että Liettuan nyt on korjattava tekemänsä virheet ja vedettävä johtopäätökset tapahtuneesta vaalista. Vähän ennen vaaleja on Liettuan hallitus Memelin statootin takaajavaltioille vakuuttanut ylläpitävänsä tätä statoottia. Tämän vakuutuksen käytännöllinen merkitys tulee näkyviin vasta Liettuan hallituksen toimenpiteistä. Memelin väestöön kohdistettu vääräys on suuri ja vaatii hyvitystä. Direktorion muodostamisen täytyy tapahtua statootin määräysten mukaan ja uusien maapäivien on saatava toimia häiritsemättä. Auswärtiges Amtin epävirallinen julkaisu tekee seuraavat vaatimukset. Täyttämällä Memelin väestön tahdon ja lojaalisesti noudattamalla statootteja, poistamalla sotatilan, armahtamalla Kaunasin sotilastuomioistuimen syyttömästi tuomitsemat memeliläiset, palauttamalla lainmukaisen status quon, lakkauttamalla lait, jotka poliittisessa, taloudellisessa ja hallinnollisessa suhteessa rajoittavat Memelin alueen autonomiaa, on Liettualla kädessään valtiit palauttaa rauha Memelin alueelle ja normaalit suhteet Saksaan.

Raimo Korte

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: S

OSASTO: C S

ASIA: _____

Berlinissä olevan lähetystön raportti n:o 47.

Ministeri Huorimaa

11/10 1935.

Berliinissä, 11 p:nä lokakuuta 1935.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

nr. 3292/884/35

ULKOASIAINMINISTERIÖN

57/88 Sal:D. -35.

15/10.35.

5

Cd

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena
Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 47 aiheesta:
Henkilömuutoksia Auswärtiges Amtissa.

Ministeri:

Runeberg

BERLIINI

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 47.

Berliini ssa 11 p:nä loka kuuta 1935.

Asia: Henkilömuutoksia Aus-
wärtiges Amtissa.

ULKOASIAINMINISTERIÖ	
57/88 Sal. 10. 35.	
15/10.35	2
	ASIA
5	C5

Nürnbergin valtiopäivillä hyväksytyt lait Saksan kansalaisuudesta ja juutalaisten asemasta Saksassa ovat aiheuttaneet ja aiheuttavat Saksan virastoissa joukon muutoksia. Auswärtiges Amtista on useita virkamiehiä ei-arjalaisuutensa perusteella poistettu. Tärkeimmät näistä ovat poliittisen itäosaston päällikkö ministeriaalitirehtööri Meyer ja hänen apulaisensa ministeriaalidirigentti Hey sekä kaupallisen osaston apulaispäällikkö salaneuvos Ullrich. Kaikilla näillä herroilla on ollut suuri vaikutus Suomen asiain käsittelyyn, jotka nyt joutuvat uusiin käsiin.

Itäosaston päällikköä ei enää uudelleen nimetä, vaan yhdistetään se länsiosastoon ministeriaalitirehtööri Köppken alle. Täten jää vastedes Auswärtige Amtiin vain kaksi poliittista osastoa, Euroopan osasto ja merentakaisien maiden osasto. Itäosaston apulaispäällikön paikalle on ministeriön kulttuuriosastolta siirretty salaneuvos v. Roediger ja kauppaosaston apulaispäällikön paikalle salaneuvos Bentzler.

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Joitakin alempiakin virkamiehiä lienee joutunut poistumaan, mutta en niistä ole lähempää tietoa saanut. Edellämainitut kolme muutosta ovat sellaisia, joilla meidän asioidemme hoitoon nähden on merkitystä. Ministeriaalitirehtööri Köppke on vilkas ja puhelias herra, jolta toivottavasti on helpompi saada tietoja kuin hänen poistetulta virkaveljeltään, joka ei uskaltanut paljoakaan sanoa.

Vastaavanlainen puhdistus on käymässä kaikissa muissakin virastoissa ja mikäli on kerrottu, tulee muutoksia verrattain runsaasti ministeri Schachtin alaisissa laitoksissa.

Runeberg

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: S

OSASTO: Cs

ASIA:

Berlinissä olevan lähetystön raportti n:o 48.

Ministeri Nuorimo.

17/10 1935.

Berliinissä, 17 p:nä lokakuuta 1935.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

no 3333/897/35

ULKOASIAINMINISTERIO	
52 89 Sal.	35.
21/10. 35	
5	C5

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

/

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena
Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 48 aiheesta:
Saksa ja Abessinian kysymys.

Ministeri: *Raimo Kuitmaa*

BERLIINI

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 48.

Berliini:ssa 17 p:nä loka kuuta 1935.

Asia:

Saksa ja Abessinian kysymys.

57 89 Tal. D. 35.

21/10.35.

5 C5

Mitä pitemmälle Abessinian kysymyksen käsittely kehittyi ja mitä selvemmäksi sen suuntaviivat muodostuvat, joiden mukaan Kansainliitto Englannin johdolla asiassa tulee toimimaan, sitä tärkeämmäksi muodostuu myös kysymys Kansainliiton ulkopuolella olevien maiden suhtautumisesta selkkaukseen. Minusta tuntuu siltä, että Saksassa odotetaan jännityksellä hetkeä, jolloin sitä vaaditaan ottamaan selvä asenne.

Hitler julisti Nürnbergin valtiopäivillä, että Saksa tulee pysymään selkkaukseen nähden täysin puolueettomalla kannalla, koska sillä koko asian kanssa ei ole mitään tekemistä. Tätä kantaa on lehdistön jälkeen monenlaisin variaatioin esittänyt. Selvää kuvaa ei voi saada siitä, kummanko asianosaisen puolella sympatiat yleensä ovat, mutta saattaisi pitää mahdollisena niiden enemmän kallistuvan Abessinian puolelle, virallisen kannan pysyessä täysin neutraalina. Tämän olettamuksen todisteena voisi pitää eräitä

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

sanomalehtikirjoituksia, joista selväsanaisin ainakin tähän saakka on ollut Frankfurter Zeitungin pääkirjoitus 4 päivänä kuluva lokakuuta ja jossa m.m. sanotaan:

"Kenenkään tarkoituksena ei ole sotkea Eurooppaa tähän seikkailuun, mutta Euroopan, jonka kansat olivat valmiit ottamaan opetusta suuresta maailmansodasta, on vaikeata antaa italialaisten jälleen vapaasti palata ennensodan aikaisiin menetelmiin. Mussolini on puheessaan kääntynyt Englannin kansan puoleen ja vielä mahtipontisemmin ranskalaisten puoleen, mutta hän erehtyy, jos hän uskottelee voivansa todistaa asiansa luulotellulla välttämättömyydellä myös sen oikeutuksen. Voi olla, että Italialle v. 1915 annettuja lupauksia ei ole voitu täyttää. Ehkä niitä ei ole haluttukaan täyttää. Mutta vallatkoon Mussolini itselleen nyt minkä aseman tahansa, hänen on tiedettävä, että väkivallan synkkä aurinko valaisee häntä ja että hän tämän kautta tekee tyhjäksi kaikkien niiden toiveet, jotka kerran uskoivat, että Euroopasta leviäisi kirkkaampi valo."

Että puolueettomuuden säilyttäminen Saksan talouselämän kannalta on merkityksellinen, on selvää, joskaan tätä merkitystä Italian heikon maksukyvyyn tähden ei ole liioiteltava. Varsinkin kun Itävalta on selittänyt vetäytyvänsä pois pakotteiden noudattamisesta, on Saksan viennillä vapaa tie Italiaan Itävallan kautta. Ja vaikkei Saksa Italiasta saisikaan kuin osan viennistään valuutassa, niin on sekin sille jo erittäin tärkeää sen suunnattoman valuutanpuutteen vuoksi, mutta se saa toisen osan vaihtotavarana, jota

se tarvitsee, kuten vihanneksia, hedelmiä, makaroonia, raaka- ja keinotekoista silkkiä, hampua, juutia y.m. Sitä paitsi on Saksan viennillä Italiaan entistä suurempi merkitys. Sitä osottaa m.m. kivihiilen vienti, joka on kuluvan vuoden ensimmäisellä puoliskolla noussut yli 35 % edellisen vuoden vastaavaan aikaan verrattuna. Se oli 3,18 milj. Rmk. ensimmäisellä puolivuodella 1935, vastaten 1,98 milj. Rmk. samaan aikaan v. 1934. Italia on tullut Saksan suurimmaksi kivihiilen ostajaksi. Yli kolmenkertaiseksi viime vuoden vientiin verrattuna (2500 tonnia 723 tonnia vastaan) on myös noussut mineraalivoiteluöljyjen vienti aikana 1/1 - 31/8 1935. Rautaa on viety 5800 tonnia (viime vuonna 3600 t.) ja siitä yksinomaan viime elokuussa 2500 tonnia (550 t.). Selluloosan ja koneiden vienti on niinikään kasvanut, samoin kemiallisten tuotteitten ja kuorma-autojen.

Saksan kauppavaihdon kehitys Italian kanssa ilmenee seuraavasta taulukosta (milj.Rmk:ssa).

	Saksan		Vienti- ylijäämä
	tuonti	vienti	
1932	181	223	42
1933	166	227	61
1934	185	246	61
I:nen puolivuosi 1934	82	119	37
I:nen " 1935	94	124	30

Saksan viennin lisääntyessä (5 milj.Rmk.) on kuluvana vuonna siis tuontikin noussut (12 milj.Rmk.),

joten ero on vähentynyt. Kuitenkin on vientiylijäämä riittänyt siihen, että Saksa tämän vuoden kuluessa on saanut peitettyksi Italian Saksaan jäätyneet saatavat (n. 70 milj.Liiraa). Syyskuun lopussa oli Saksalla tämän johdosta jo 3 milj.Liiran suuruinen ylijäämä saksalais-italialaisella clearingillä. Jos Saksan vienti nyt Italiaan kasvaa ilman että sen tuonti sieltä nousee, jäätyisivät saksalaiset saatavat Italiaan. Kuuleman mukaan on kivihiilikaupoista sovittu niin, että 30 % tilauksista maksetaan Saksalle käteisellä ja loput clearingin kautta. Saksan kenkään viejät ovat myös, niin väitetään, saaneet useampaan 100.000 Rmk:aan nousevan tilauksen Italiasta, mikä kuitenkin on käteissuoritusta (valuutassako?) vastaan. Niinkuin ylempänä jo viitattiin, rajoittavat tätä saksalais-italialaisen kaupan kehitystä valuuttakysymykset. Siitä huolimatta ei Saksalle kuitenkaan luulisi olevan yhdentekevää, voiko se käydä kauppaa Italian kanssa vai ei ja siksi onkin jännityksellä odotettava niitä demarcheja, joita Saksassa mahdollisesti tullaan tekemään sen jälkeen kun sanktiokysymyksissä Genèveässä on päästy selvytyteen, mikäli siellä sovintoon päästään.

Vaikka tiesinkin Saksan noudattaman kannan asiassa, kävin kuitenkin Auswärtiges Amtin Euroopan-osaston päällikön, ministeriaalitirehtööri Köpken luona tiedustelemassa, olisiko Saksan hallitus jo ryhtynyt harkitsemaan, miten se mahdollisesti tulee suhtautumaan Kansainliiton päätöksiin sen jälkeen kun Kansainliitto on todennut Italian hyökkääjäksi. Hän sanoi, ettei Saksalla ole mitään syytä muuttaa ottamaansa puolueettomuuskantaa ja ettei Saksalle mitään esityksiä Englannin tai muun hallituksen taholta ole tehty. Tästä syystä ei Saksan hallituksella

myöskään ole ollut mitään syytä mahdollisia kannanmuutoksia harkita. Vaikkakin Kansainliitto nyt jyrkästi on asettunut Italiaa vastaan, ei tämä ole yksinomaan Italian toiminnan tähden, vaan myös Saksan vuoksi, jonka aggressiivisuutta tulevaisuudessa pelätään ja täten pyritään luomaan ennakkotapaus vastaisuuden varalle, niin että vain tältä näkökannalta katsoen eräät valtiot⁺⁾ on saatu pakotteita Italiaa vastaan laajassa mittakaavassa kannattamaan.

Genèvestä saapuvat lehtitiedot osottavat kuitenkin, ettei pakotteiden soveltaminen olekaan niin yksinkertainen asia ja nähtäväksi jää, minkä muodon ne lopuksi tulevat saamaan. Erilaiset taloudelliset edut ja niiden menettäminen näyttelevät suurta osaa. Tästä seikasta huomauttaakin "Deutsche diplomatische politische Korrespondenz", ettei Genèven koneisto ollenkaan ole puhtaasti juridinen koneisto, joka määrättyjen edellytysten syntyessä toimii selvästi ja suoraviivaisesti, vaan että sen suuressa määrin on otettava huomioon jäsenvaltioittensa edut ja näkökannat, joten paktin määräykset eivät yksinomaan ole ratkaisevia Genèvessä langetettaville tuomioille. Venäjän toiminnasta Genèvessä, jota Saksassa alusta alkaen on pidetty epäiltävänä, sanotaan mainitussa julkaisussa m.m.:

"Se osa, jota Venäjä parillaan käytävissä sanktio-neuvotteluissa näyttelee, lienee, niin johdonmukaiselta ja vähän yllätykselliseltä kuin se näyttääkin, kuitenkin omiaan herättämään erinäisiä epäilyksiä tämän vallan vaikutteiden rehellisyydestä Genèvessä. Mahtipontiset lausunnot jakamatto-

⁺⁾ Haastateltavani tarkoitti kai tällä lähinnä Ranskaa, Tšekkoslovakiaa ja Venäjää.

masta rauhasta eivät voi tehdä tyhjäksi sitä, että Genèven pyrkimyksiä on mahdoton saada sopusointuun tämän vallan pyyteiden kanssa, sillä Venäjä ei näe kansainvälisissä selkkauksissa pahetta, joka olisi poistettava, vaan ainoastaan välikappaleen omien "kollektiivisten" tarkoitusperiensä toteuttamiseksi. Ilman minkäänlaisia rajoituksia laaditut pakoitesuunnitelmat, joiden ilmeisenä tarkoituksena ei suinkaan ole padon asettaminen tälle selkkaukselle, vaan sen yleistäminen (Kollektivierung), ovat siis tässä suhteessa aivan johdonmukaiset. Mutta ne ovat samalla räikeää havainto-opetusta, joka paljastaa tuon troijalaisen hevosen koko vaarallisuuden, joka aikoinaan sai niin ystävällisen vastaanoton Genèven muurien sisällä."

Jos Kansainliitto pääsee sovintoon sovellettavista pakotteista, tulee niiden vaikutus täysin tehokkaaksi vain sikäli, mikäli Kansainliiton ulkopuolella olevat suuret vallat, ennen kaikkea Saksa, tulevat niihin suhtautumaan. Siksi on mielenkiintoista nähdä, mikä kehitys Saksan kannanotossa tulee olemaan, sillä ei juuri voitane epäillä, että asiain Genèvessä tultua selviksi, demarcheja Berliinissä tullaan tekemään.

Aune Wirtanen

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: S

OSASTO: CS

ASIA: _____

Berlinissä olevan lähetystön raportti n:o 49.

Ministeri Heurimoa

Berlinissä 26/10. 1935.

Berliinissä, 26 p:nä lokakuuta 1935.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

nr. 3444/931/35

Ulkoasiainministeriön	
53	89 Tal. 35.
28/10. 35.	?
5	C5

Ulkoasiainministeriölle.

/

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena
Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 49 aiheesta:
Venäläis-rumunialaiset neuvottelut.

Ministeri: *Runeberg*

BERLIINI

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 49.

Berliini:ssä 26 p:nä loka kuuta 1935.

Asia: Venäläis-rumanialaiset
neuvottelut.

57	89 Pal.	U. - 35.
28/10.35		
5	C5	

Kävin tänään ministeriaalitirehtööri Köpken puheilla ja tiedustelin tällöin m.m., mitä hän tiesi niistä keskusteluista, joita Venäjän ja Rumanian välillä sanomalehtien mukaan on käyty ja mikä merkitys niille olisi annettava. Hra Köpke kertoi tällöin seuraavaa.

Pari päivää sitten oli Rumanian täkäläinen lähettiläs käynyt Auswärtiges Amtissa ja Titulescun puolesta kategorisesti kieltänyt tiedot, että Rumania suostuisi Venäjälle myöntämään kauttamarssioikeuden sen enempää kuin että se sitoutuisi assistance mutueliin. Kuitenkin on suuri Venäjä naapurina Rumanialle siksi tärkeä ja merkittävä tekijä, että Rumanian jonkinlaisiin järjestelyihin sen kanssa on pyrittävä. Saksassa ymmärretään nämä rumanalaiset näkökohdat ja oletetaan, ettei Titulescu itsekään vielä tiedä, millä tavalla hänen olisi suhteet Venäjään järjestettävä, vaan että hän etsii sopivaa muotoa. Rumanian oikeistopiirit ja varsinkin kuningas,

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

ovat jyrkästi sellaista sopimusta vastaan kuin Venäjän-Tshekkoslovakian välinen. Sitä paitsi ajaa Titulescu pyrkimyksissään järjestää suhteet Venäjään pelko pienen ententen hajoamisesta, joka ei olekaan kokonaan aiheeton. Sen yhtenäisyys käy päivä päivältä löyhemmäksi. Unkarin yhtä mittaa vahvistuessa ja Itävallan lopullisen suuntautumisen vielä ollessa epäselvän, etsii Titulescu teitä oman maansa aseman lujittamiseksi syntyviä uusia olosuhteita silmälläpitäen. Hän pyrkii sellaisen sopimuksen aikaansaamiseen Venäjän kanssa, jossa Venäjä näitä Rumanian puolelta annettavia myönnytyksiä vastaan takaisi Bessarabian koskemattomuuden, mutta oli Venäjän täkäläinen suurlähettiläs Suritz Auswärtiges Amtissa joitakin päiviä sitten maininnut, ettei Venäjä sellaiseen sopimukseen koskaan tule suostumaan. Ministeriaalitirehtööri Köpke ei näiden tietojen perusteella pitänyt todennäköisenä, että lähiaikoina Rumanian ja Venäjän välillä minkäänlaista sopimusta voisi syntyä, vaan katsoi mahdolliseksi, että Titulescu ainakin osaksi on näillä keskusteluillaan myös koettanut tukea Beneshiä, jonka viimeainitun ulkopoliittika viime aikoina on ollut mitä onnettominta ja taitamattominta. Hra Köpke viittasi ennen kaikkea sudeettisaksalaisten oloja koskevaan Tshekkoslovakian politiikkaan, joka Saksassa vähitellen alkaa herättää yhtä suurta huomiota kuin aikaisemmin Liettuan toiminta Memelissä.

Saksassa ei näin ollen nykyään pelätä Rumanian antautuvan liian läheisiin suhteisiin Venäjän kanssa, vaikkei toiselta puolen näytä myöskään olta-
van täysin selvillä siitä, mihin Titulescu lopulta pyrkii.

Sen jälkeen kuin edelläoleva oli kirjoitettu, tapasin Rumanian tšekäläisen lähettilään ja tein hänelle kysymyksen samasta asiasta. Keskustelumme keskeytyi toisten henkilöiden saapuessa seuraan, mutta mainitsi hän kuitenkin niin paljon, etteivät tähän saakka sanomalehdistössä olleet tiedot rumonialais-venäläisistä neuvotteluista ollenkaan pidä paikkaansa, mutta että ei kuitenkaan ole mahdotonta, ottaen huomioon Rumanian ja Venäjän naapurisuuden, että myöhemmin -
kuukauden, vuoden tai viiden vuoden kuluttua, kuten hänen sanansa kuuluivat - joitain sopimuksia Venäjän ja Rumanian välillä kuitenkin syntyisi.

Aame Huotima

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: CS

ASIA: _____

Berlinissä olevan lähetystön raportti n:o 50.

Ministeri Kuorikoski

29/10 1935

Berlinissä, 29 p:nä lokakuuta 1935.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

no 3461/941/35

54/89 Pol.D. 35.		
4/11-35.	5	
	5	C5

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena
Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 50 aiheesta:
Saksalaisia käsityksiä Kauko-Idän tapahtumista.

Ministeri: *Ramell*

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 50.

Berliini ssa 29 p:nä loka kuuta 1935.

Asia: Saksalaisia käsityksiä
Kauko-Idän tapahtumista.

54/89 Sab. E. 35.		
7/11. 35.		
5	CS	

Silloin kun Abessinian kysymys on tullut sellaiseksi ainakin Euroopan politiikan keskipisteeksi, ettei muita tapahtumia juuri joudeta edes huomioimaan, hoidetaan asioita kauko-idässä kaikessa hiljaisuudessa. Saksa, joka on ulkopuolella abessinialais-italialaista riitaa ja Kansainliittoa, seuraa tarkoin kaikkia heilurin heilahduksia eri puolilla maailmaa, voidakseen niistä itselleen hankkia mahdollisesti saatavissa olevia etuja. Siksi se ei myöskään jätä tarkkaamatta kaukaisempiakaan ilmiöitä ja seuraavassa olkoon mainittu eräitä Berliinin virallisissa piireissä vallitsevia käsityksiä Venäjän ja Japanin vastakkaisista pyrkimyksistä Kiinan ja Mongolian rajoilla.

Myytyän pohjoismandshurilaisen rautatien Japanille on Venäjä kääntänyt huomionsa entistä suuremmassa määrässä Ulko-Mongolian, Mandshukuon rajoilla oleviin alueisiin, lähettämällä sinne sotilas-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

opettajia, rakentamalla teitä ja antamalla suoranaista rahallista avustusta. Jos tähän lisätään, että Itä-Turkestan, joka myöskin on Kiinan raja-alueita, on joutunut Venäjän kiinnostuspiiriin, niin voidaan todeta Venäjän vaikutuksen pyrkivän suuntiin, jotka läheisesti koskettavat japanilaisia etuja. Tämä huomio ei ole myöskään siltä kannalta mielenkiintoa vailla, että Venäjä yksityisenä valtiona ei suinkaan anna periaatteen vieraiden alueiden ehdottamasta kunnioittamisesta ja koskemattomuudesta itseään johtaa, jota periaatetta se Kansainliiton jäsenenä väsymättömästi julistaa. Missään tapauksessa ei Genèvessä suurella äänellä toivotettu kaiken siirtomaahankinnan tuomitseminen näy estävän ekspansiivisten pyrkimysten energistä ajamista toisaalla, pyrkimysten, joita ei edes ottaen huomioon viimeksimainitun valtion omalaatuiset katsantokannat - voida pitää sivistyttämiskutsumuksen ilmentyminä.

Se vaikutus, jonka tämä Venäjän toiminta Tokiossa on herättänyt, osoittaa, ettei siihen siellä suhtauduta välinpitämättömyydellä, vaan tunnetaan se päinvastoin uhkaavana painostuksena Japanin intressipiirissä. Viimeiset suuntaviivat Japanin politiikassa Kiinan suhteen (pyrkimykset lähentyä Kiinaa) näyttävät huomattavassa määrin myös aiheutuneen Venäjän aktiivisen toiminnan johdosta kaukaisessa idässä.

Saksan virallisissa piireissä ollaan siinä

käsityksessä, että edellämainitut ilmiöt ovat symptomeja vastaiselle kehitykselle ja tuleville mahdollisille muutoksille, joita on syytä seurata, koska ne ovat osotuksena siitä, ettei kehitys tuossa osassa maailmaa vielä ole saavuttanut stabiliteettia, vaan melkeinpä näyttää joutuneen entistä suurempaan liikkeeseen.

Saksan mielenkiinto Kauko-Itää kohtaan ilmenee myös siinä, että Berliinistä noin kuukausi sitten lähti erikoinen delegatio Japaniin ja Mandshukuohon tutkimaan kaupallisten suhteitten kehittämistä ja luomismahdollisuuksia näissä maissa.

Aameli Horner

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C5

ASIA: _____

Berlinissä olevan lähetystön raportti n:o 57.

Ministeri Huoriman

7/11 1935

Berliinissä, 1 p:nä marraskuuta 1935.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

nr. 3774/963/35

55	89	Sal.	35.
4/11-35			
5	C5		

Ulkoasiainministeriölle.

Lähetystö lähettää kunnioittaen Ulkoasiain-
ministeriölle oheisena raporttinsa n:o 51 aiheesta:
Memelin olosuhteitten arvostelua Saksassa.

Ministeri: *Raimo Kuitunen*

BERLIINI

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 51.

Berliini ssa 1 p:nä marras kuuta 19 35.

55 89 Sal.

Asia: Memelin olosuhteitten
arvostelua Saksassa.

7/11-35

5 C5

Sen jälkeen kun, kuten raportissani n:o 46 totesin, Memelin alueella toimitettujen vaalien tulos Saksassa suurella tyydytyksellä todettiin, on jännityksellä odotettu Liettuan hallituksen toimenpiteitä vaalien osottaman suunnan mukaisesti. Tosin eräs varsin korkea Auswärtiges Amtin virkamies luottamuksellisesti lausui minulle, että hän henkilökohtaisesti täysin ymmärtää Liettuan pyrkimykset, jotka Liettuan kannalta ovat luonnollisia, mutta, että koska on olemassa kansainvälinen statuuetti, jolla Memelin saksalaisten asema on turvattu, on Saksan velvollisuus siitä pitää kiinni ja sen noudattamista valvoa.

Nyt on Saksassa herättänyt suurta huomiota se seikka, ettei Memelin alueella suurempia muutoksia, huolimatta vaalien tuloksista ja takaajavaltioille annetuista lupauksista, ole tapahtunut. Tärkeimmät määräykset, joilla direktoorion ja maapäivien toimintaa on rajoitettu, ovat edelleen voimassa, sotatilaa ylläpidetään yhä ja nyt on vielä perustettu yksin-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

omaan liettualaismielisistä muodostettu "Statuuttioikeusistuin", joka on vielä raskaampi häiriömomentti autonomisten organien perustuslainmukaiselle toiminnalle.

Tässä suhteessa selitetään saksalaisella taholla, kutsumalla tätä toimenpidettä usurpatioksi, seuraavaa.

Se seikka, että tämän statuuttioikeusistuimen kokoonpanoa on näin kauan viivytelty sekä että siihen, vaikkakin vaaleissa autonomian kannattajilla oli ehdoton enemmistö, on nyt valittu yksinomaan liettualaismielisiä - tämä sekä statuuttioikeusistuimelle annetut toimintavaltuudet osoittavat, että tässä on jälleen kysymyksessä ainoastaan uusi taistelutoimenpide Memelin väestöä ja heidän oikeuksiaan vastaan. Tämän "puolueettoman" oikeusistuimen tehtävänä on oman harkintansa mukaan ja olematta sidottu minkäänlaisiin määräaikoihin, lopullisesti ratkaista, ovatko liettualaiset ja Memelin alueen lait sopusoinnussa Memel-statuutin kanssa. Että tämä oikeusistuin tulee olemaan myöskin liettualaisten lakien yläpuolella, on vain ulkonainen peittämiskeino, jonka kautta koetetaan sen räikeän yksipuolista ja Memelin väestölle vihamielistä luonnetta hälventää. Sillä kaikkien tähänastisten kokemusten perusteella ei kukaan enää voine väittää, että ainutlaatuinen liettualainen käsitys oikeudesta ja sopimususkollisuudesta antaisi minkäänlaisia taakeita puolueettomasta laintulkinnasta. Päinvastoin: statuuttioikeusistuimen asettaminen johtaa sellaiseen groteskiin tilanteeseen, että se identisoi sekä tuomarin että intressentin. Tämän oikeusistuimen kautta, joka ilman muuta voisi

selittää asetustenmukaisesti annetut päätökset "statuuttivastaisiksi", tulisi Liettua oman mielivaltaisuuksensa tuomariksi. Sen sijaan, että Memelin alueella palautettaisiin lainmukaiset ja oikeudellisesti kiistämättömät olosuhteet, on tämän statuuttilainsäädännön tarkoituksena päinvastoin vahvistaa ja varmentaa liettualaisten lainvastaisesti anastamaa asemaa Memelissä. Ne toimenpiteet, joihin autonomien kannattajat voisivat ryhtyä lainvastaisen toimenpiteitten poistamiseksi, tukahdutettaisiin alkuunsa ja nykyisin kaikkia asetuksia vastaan sotiva tilanne muodostuisi siten pysyväksi. Kuitenkaan ei tällaista "statuuttioikeusistuinta" Memelin statuutissa ole edellytetty, eikä Liettuakaan voisi julistaa itseään kansainvälisesti taattujen määräysten tulkiksi ja sen kautta loukata sekä autonomian tarkoitusta että sen päämääriä. Tämän oikeusistuimen päätöksillä ei näin ollen voi olla minkäänlaista sitovaa luonnetta.

En pysty arvostelemaan, missä määrin edelläolevat saksalaiset näkökohdat ovat tendenssimäisiä tai ampuvat yli maalin, kun kysymyksessä olevaa asetusta vain pääpiirteittäin on tšekäläisissä käsiini joutuneissa lehdissä selostettu, mutta olen kuitenkin pitänyt asianmukaisena selostaa tätä uutta hankausmomenttia Saksan ja Liettuan välillä, katsoen siihen, että kysymykseen tšekäläisessä lehdistössä, tietenkin annettujen ohjeitten mukaisesti, on kiinnitetty varsin suurta huomiota.

Ramell Norman

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: CS

ASIA: _____

Berlinissä olevan lähetystön raportti n:o 53.

Ministeri Nuorime

13/11 1935

Berliinissä, 13 p:nä marraskuuta 1935.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

nr 3871/989/35

57 89 Sal. R. 35.	
18/11. 35	2
5	Es

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

1/1
Lähetystö lähettää kunnioittaen Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 52 aiheesta:
Saksa ja sanktiot.

Ministeri: *Ramelluoma*

BERLIINI

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 52.

Berliini ssa 13 p:nä marras kuuta 1935.

Asia:

Saksa ja sanktiot.

KOASIAIHMISTO
57 / 89 Pal. 35.
15/11-35
5 CB

Saksan kanta Kansainliiton päättämiin pakotteihin nähden, ainakin toistaiseksi, on jo sanomalehdistössä tunnettu: ehdoton puolueettomuus. Kuitenkin lienee syytä lyhyesti tämän yhteydessä olevia seikkoja kosketella.

Yhdysvaltain italialais-abessinialaiseen konfliktiin ottama asenne oli Saksassa erittäin tervetullut Saksan oman neutraliteettipyrkimyksen kannalta. Siihen nojautuen on Saksa selittänyt asennettaan, kieltämällä aseiden viennin kumpaankin taistelevaan maahan, seikka, joka Saksan kannalta nykyoloissa on ollut sekä hyvin helppo toteuttaa että luonnollinen jo siitä syystä, että Saksa tarvitsee kaiken aseteollisuutensa tuotannon vielä pitkäksi aikaa omiin tarpeisiinsa, eikä minkäänlaista massevientä pysty harjoittamaan. Muuten selittää Saksa asennettaan seuraavilla perusteilla.

Saksan rauhanpolitiikan tarkoituksena on

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

välttää kaikkea, mikä valtioidenvälisissä suhteissa voi johtaa häiriöihin tai edistää jo vallitsevien selkkausten suurenemista. Että Saksan täytyy joka puolella koettaa ylläpitää normaaleja taloussuhteitaan sekä toiselta puolen varata itselleen oman tarpeensa käyttötavaroiden alalla, on pyrkimys, joka ei suinkaan ole ristiriidassa edellämainittujen periaatteiden kanssa ja joka, ottaen huomioon Saksan omien tarpeiden tyydyttämisen ja elinmahdollisuuksien turvaamisen välttämättömyyden, on aivan luonnollinen. Saksan politiikan täytyy kiinnittää tähän kohtaan sitäkin suurempaa huomiota, koska pakotetoimenpiteet välillisesti jo ovat vaikuttaneet sen, että tärkeiden tarveaineiden saanti valtioiden välisessä kaupassa on pienentynyt ja että Saksan hallituksen velvollisuus on huolehtia siitä, että sen kotimaamarkkinat tulevat turvatuiksi.

Saksan asema, joka Saksan kannalta katsoen sikäli on arkaluontoinen, ettei se halua rikkoa suhteitaan Italiaan, mutta ei myöskään pilata välejänsä Englannin kanssa, on kuitenkin maan sisäisen tilanteen tähden verrattain mukava. Raaka-aineen puutteen johdosta kotimaista tarvetta varten voi se selittää ja julistaa määrättyjen tavaroiden viennin maasta kielletyksi, jolla menettelyllä se ei loukkaa Italiaa, mutta myöskin tyydyttää Englantia, koska kysymyksessä ovat juuri sellaiset raaka-aineet, joiden vienti Italiaan Kansainliiton puolelta on kielletty tai joita voidaan

käyttää sotateollisuudessa. Niinpä on Saksa jo edellämaitun, aikaisemmin julkaisemansa aseiden vientikiellon lisäksi 12 päivänä marraskuuta 1935 kieltänyt erinäisten muitten tarveaineitten viennin, joista tärkeimmät ovat ravintorasvat ja -öljyt sekä perunat ja lisäksi raaka-aineet tekstiili-, rauta-, metalli- ja kumiteollisuutta varten. Sitä paitsi on kaikenlaisten vuotien, nahkojen ja öljyjen vienti kielletty. Määräyksissä ei mainita hiiltä eikä kuparia, joiden vienti jo kauan aikaa on ollut erikoisen valvontatoimiston valvonnan alainen. Kun näiden tuotteitten vientikieltoa perustellaan sillä, että Saksan ympärillä olevat valtiot ovat niitä Saksasta ostaneet, niin ei liene varsin väärään osunut se olettamus, että tärkeimpänä ostajana on esiintynyt Italia tai joku muu niitä Italiaan vievä maa. Edelläolevat vientikiellot tulevat voimaan t.k. 16 päivänä, paitsi rautaan nähden, joka saatetaan teknillisistä syistä voimaan vasta t.k. 25 päivänä. Virallisissa selityksissä painostetaan vielä sitä, että kysymyksessä on tilapäiskiellot, jotka maan oman tarpeen turvaamiseksi on täytynyt tehdä.

Kansainliittoa ja sen toimintaa halveksiva mielipide on Saksassa ollut vallalla jo ennen sitä, kun Saksa erosi Kansainliitosta. Sen jälkeen on se ollut entistä voimakkaampi ja pitivät saksalaiset Kansainliittoa laitoksena, jonka elinkipinä oli nopeasti

sammassa ja jolta mitään toimintaa ei voitu odottaa. Kun Kansainliitto kuitenkin osoitti Abessinian kysymyksessä elonmerkkejä, herätti se Saksassa hämmästyttä, ehkäpä eräillä tahoilla pettymystäkin, kun Kansainliiton koneisto niin nopeasti saatiin käyntiin. Tästä lähtien on, tai olisi ainakin, saksalaisten jälleen otettava Kansainliitto huomioon kansainvälisenä tekijänä. Eräillä tahoilla ovatkin ehkä viimeaikaiset tapahtumat synnyttäneet määrättyä arvontoa Kansainliittoa kohtaan, onhan johtajaperiaate Genèvessä osottautunut käyttökelpoiseksi. Englanti otti johdon käsiinsä, minkä johdosta kuoleman-kandidaatti rupesi ripeästi liikkumaan. Saksassa punnitaan julkisuudessa mahdollisuuksia, kestävätkö ja kuinka kauan sanktiovallat pakotteiden aiheuttamaa taloudellista räsitusta, vai selviääkö Italia ehkä helpommin. Sen sijaan vaikenee julkinen sana kokonaan siitä, missä määrin saksalaiset mahdollisuudet muuttuvat tai suurenevät riidan Abessinia-Italia-Kansainliitto kehittyessä. Saksalaisten asenne ja otteet vastaisuudessa tulevat tietenkin tästä riippumaan, josta syystä olosuhteiden kehitystä tarkoin pidetäänkin silmällä.

Raimo Vuorinen

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 5

ASIA:

Berlinissä olevan lähetystön raportti n:o 53.

Ministeri Tuusimaa

18/11 1955.

Berliinissä, 18 p:nä marraskuuta 1935.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

n:o 3895/999/35

58	89	Sal. D.	Jr.
21/11.35			
5	C5		

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

1/

Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena
Ulkoasiainministeriölle raporttinsa n:o 53 aiheesta:
Ranskalais-saksalaisista suhteista.

Ministeri: *Ramstedt*

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 53.

Berliini ssa 18 p:nä marras kuuta 1935.

Asia:

Ranskalais-saksalaisista

suhteista.

58 89 Sal. D. J.
2/11-35
5 05

Viimeaikoina on sanomalehdistössä ollut uutisia siitä, että Ranskan ja Saksan välillä lähentyminen olisi tapahtumassa ja että tässä tarkoituksessa Ranskan suurlähettiläs Berliinissä olisi lähtenyt käymään Pariisissa ja että tätä käyntiä pian tulisi seuraamaan kansleri Hitlerin luottamusmiehen v. Ribbentropin matka Pariisiin.

Ranskan suurlähettilään matka Pariisiin ei saamieni tietojen mukaan ole tapahtunut Ranskan hallituksen kutsusta, vaan on hän sinne matkustanut erään läheisen sukulaisensa vihkiäisiin. Että hän tässä yhteydessä on käynyt käsityksiään esittämässä hra Lavalille, on joksenkin luonnollista, ilman että siitä sen suurempia johtopäätöksiä tarvitsee tehdä. Hra v. Ribbentropin matkasta ei toistaiseksi näytä tulevan mitään. Että saksalaiset mielellään tahtoisivat aikaansaada hyvät suhteet Ranskaan, sen on valtakunnankansleri jo kauan aikaa monissa puheissaan antanut ymmärtää ja viimeksi teki tällaisen hyvin

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

selväpiirteisen viittauksen kenraali Göring, käydessään noin viikko sitten Saarim alueella, jossa hän piti suurpoliittisen, sanomalehdissä jo selostetun puheensa. Tämä puhe näyttää, mikäli Berliinistä käsin voi arvo- tella, huomattavalla tyydytyksellä otetun vastaan Rans- kassa. Onko sen vaikutus niin suuri kuin Saksassa odotetaan, jää nähtäväksi.

Eräältä yksityiseltä henkilöltä, joka yleensä on hyvin selvillä tapahtumista, sain seuraavia tietoja, joiden todenperäisyys jää hänen vastuulleen. Äskettäin kävi Berliinissä Ranskan virallisten piirien toimeksi- annosta sonderauksia tekemässä journalistiagentti de Brinon, tiedustellakseen, voisiko joku vastuunalainen saksa- lainen henkilö saapua Pariisiin keskustelemaan ranskalais- saksalaisista suhteista. Tämä herra oli täällä otettu vastaan verraten kylmästi, eikä ollenkaan päässyt korkeim- pien henkilöiden kanssa kosketuksiin, vaan oli hänelle väli- tetty epämääräinen ilmoitus, ettei Saksa tällä hetkellä ole erikoisemmin kiinnostettu tällaisista keskusteluista tai ettei hetki niihin nyt olisi sopiva. Auswärtiges Amtissa oli Euroo- pan osaston päällikkö Köpke eräälle virkatoverilleni huomaut- tanut, että kysymys ranskalais-saksalaisista keskusteluista on varsin epämääräisellä asteella, eikä niiden vastaisesta kehityksestä voida mitään sanoa. Tämä lausunto viittaisi siis kuitenkin siihen, että jotain on yritetty.

Kun sekä saksalaisella että ranskalaisella ta- holla Berliinissä ollaan asian suhteen verrattain pidät- tyväisiä, olen siitä keskustellut eräiden diplomaattito-

vereitteni kanssa ja on tällöin esitetty seuraavia käsityksiä, jotka ehkä saattaa olla syytä panna merkille.

Ranskan suhtautuminen Italiaan italialais-afrikanalaisen konfliktin yhteydessä ja asettuminen Englannin kantaa tukemaan sekä Kansainliiton puolelle, on epäilemättä aiheuttanut huomattavan kylmenemisen ranskalais-italialaisissa suhteissa. Tämä tietenkin merkitsee Ranskan kannalta katsoen sitä, että Italian merkitys liittolaisena on paljon kadottanut arvostaan ja täten Ranskalle tärkeän vaikutusvaltapiirin, Tonavan maiden, asema huomattavasti muuttunut. Kun samalla Saksa sotilaallisena valtiona päivä päivältä tulee vahvemaksi, täytyy Ranskan suhtautumisen Saksaankin tavalla tai toisella kehittyä. Tästä syystä ei ole mahdotonta, että Ranskassa pyritään palaamaan jonkinlaiselle Briand-Stresemannin linjalle, jonka tarkoituksena olisi aikaansaada siedettävämmät suhteet asianomaisten maitten välillä. Kerrotaan, että Ranska olisi valmis varsin pitkälle meneviin myönnytyksiin, kuten Kansainliiton peruskirjan erottamiseen Versaillesin sopimuksesta ja luopumaan Saksan kunniaan loukkaavista kohdista samassa sopimuksessa, tarkoituksella saada Saksa palaamaan Kansainliittoon, joka sekä Englannin että Ranskan kannalta on sitä tärkeämpää, mitä suuremmaksi vaara Italian eroamisesta siitä tulee. Toinen kysymys kokonaan on, mikä sisäpoliittinen kehitys Ranskassa tulisi olemaan, jos sen nykyinen hallitus voimakkaammin pyrkisi edellämainittuun suuntaan politiikkaan-

sa kehittämään. Tämän seikan arviointi ei kuitenkaan kuulu minun pätevyyspiiriini.

Kylmää vettä ranskalais-saksalaisten suhteitten parantamispyrkimyksiin heittää Börsen-Zeitung 17. 11, vastatessaan pääkirjoituksessaan Ranskan sotaministerin johonkin puheeseen, joka olisi ollut tähdätty Saksaa vastaan. Puheenaolevassa kirjoituksessa nimenomaan sanotaan, että se on juuri ranskalainen politiikka, joka kokoaa räjähdysmomentteja, tehden tien suorastaan vapaaksi konflikteille, "joiden puhjetessa sitten herrat politikot Pariisissa ja muualla kulloinkin määräävät, kuka on "rikollinen hyökkääjä", - nim. aina tuo toinen". Lehti jatkaa: "Ranska on hankkinut liittolaisia, jotka sotilaallisesti tavattoman vahvoina eivät enää salaakkaan hyökkäyshaluaan ja tahtoaan luoda uusia olosuhteita (ensi sijassa vihatussa Saksassa). Ranska yllyttää näitä liittolaisiaan salassa ja ostentatiivisesti - - -". Nämä eivät suinkaan ole sovinnonhaluun viittaavia sanoja ja ovatkin ehkä tarkoitetut julkituomaan Saksan haluttomuutta keskusteluihin, joiden painopisteeksi epäilemättä muodostuisi kysymys Saksan mahdollisesta palautumisesta Kansainliittoon, mikä ajatus kansallissosialistisista piireistä saamieni vaikutteiden mukaan siellä ainakaan nykyään ei ollenkaan ole populääri, pikemminkin päinvastoin. Sen sijaan näissäkään piireissä ei liene mitään bilateraalista sopimusta vastaan Ranskan kanssa, jollaisten kansleri Hitler onkin ilmoittanut käsityksensä

mukaan paremmin vastaavan tarvetta ja tarkoituksia, kuin kollektiivisten sopimusten.

Vaikkakin Saksassa näin ollen määrättyissä tarkoituksissa tai taktillisista syistä esitetään kielteistäkin suhtautumista Ranskaan nähden, on käsitykseni se, että jos Ranska olisi valmis ojentamaan sovinnon käden, se aivan luonnollisista syistä erikoisella mielihyvällä Saksassa nykyään otettaisiin vastaan. Mutta tässä nousee jälleen kysymys, onko Ranskan etujen mukaista tätä sovinnon kättä ojentaa, varsinkaan, ellei Saksaa sen kautta saada palaamaan Kansainliittoon.

Merkkinä saksalaisten pyrkimyksistä voidaan myös mainita, että parhaillaan oleskelee Pariisissa eräs suurlähettiläs von Ribbentropin piireihin kuuluva henkilö, osallistuakseen suunnitellun ranskalais-saksalaisen yhdistyksen perustamiseen. Onko hänellä tämän ohella joitain muitakin tehtäviä, ei ole tiedossani.

Aune Miettinen

ULKOASIAINMINISTERIÖ

6

RYHMÄ: 5

OSASTO: C5

ASIA:

Berlinissä olevan lähetystön raportti n:o 54.

Ministeri Kuorikoski

8/12 1905

Berliinissä, 3 p:nä joulukuuta 1935.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

no 4021/1049/35

ULKOASIAIN

60 / 90 Sal. D - 35.

9/12 - 35

OSASTO

5 05

U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ö l l e .

1/c
Lähetystö lähettää kunnioittaen oheisena
Ulkoasiainministeriölle tiedoituksensa n:o 54 ai-
heesta:

Saksalaisia käsityksiä Moskovan kiihoitustyöstä.

Tiedoitus on lähetetty suoraan Moskovan,
Varsovan ja Genèveen lähetystöille.

Ministeri:

Raimo Moring

BERLIINI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 54.

Berliini ssa 3 p:nä joulukuuta 1935.

Asia: Saksalaisia käsityksiä
Moskovan kiihoitustyöstä.

KOASIAIN	
60/90 Sal.D. - 25	
9/12-35	Me
	OSAD
5	C5

Viimeaikaiset tapahtumat Brasiliassa ovat luonnollisestikin kiinnittäneet sekä virallisen Saksan että sen sanomalehdistön huomiota puoleensa. Vaikkakin Saksan kanta kommunismiin nähden on tunnettu ja sen taistelu sitä vastaan voimakasta, lienee kuitenkin syytä seuraavassa selostaa, mitä Auswärtiges Amtin puolivirallinen äänenkannattaja asiasta arvelee, koska siinä esitettyihin näkökohtiin sisältyy mielenkiintoisia ajatuksia. Samalla ei ole kuitenkaan unohdettava, että luotettavalta taholta saamieni tietojen mukaan maanalainen kommunistinen toiminta Saksassa edelleen on tarmokasta, huolimatta ankarasta taistelusta sitä vastaan. Tätä ei kuitenkaan ole katsottava tekijäksi, joka nykyään millään tavalla olisi vaarallinen hallitsevalle suunnalle, mutta lienee sitä kuitenkin pidettävä aktiivisimpänä oppositioilmiönä kolmannessa valtakunnassa.

Valtiovallan voimakeinoja käyttämällä, mutta verisin uhrein, on Brasilian hallituksen tosin onnis-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

tunut, ennen kuin se ennätti vielä suurempaa onnettomuutta aikaansaada, tukahduttaa tapahtunut kapinayritys, jonka virallisten tutkimusten mukaan olivat suunnitelmanmukaisesti järjestäneet vieraat bolshevistiset ainekset. On kuitenkin otettava huomioon, että valtion olemassaolo ja sen sisäinen järjestys olivat ainakin hetkellisesti vaarassa ja juuri siihen seikkaan on kiinnitettävä huomiota, sillä se osoittaa jälleen, mitkä vaarat yhtäkkiä voivat jokaisesta valtiota uhata ulkoapäin järjestettyjen yritysten kautta, joiden tarkoituksena on maanalaista työtä harjoittamalla ja valtiollista sekä yhteiskunnallista järjestystä heikentämällä pyrkiä toivomaansa päämäärään. Tapahtumat Brasiliassa osoittautuivat tässä suhteessa yhtä johdonmukaisiksi kuin aikaisemmat vastaavat tapahtumat useissa muissa maissa. Niiden koko suunnitelma ja tarkoitusperä antaa ilmi niiden yhteenkuuluvaisuuden sen saman keskuksen kanssa, joka vielä viime kesänä suoraan julistautui koko maailman käsittävien vallankumouspyrkimysten henkiseksi ja aineelliseksi alkulähteeksi.

Kokemus on eittämättömästi osoittanut, että järjestyneet valtioiden väliset suhteet ovat ainoastaan silloin mahdolliset, kun kaikki yritykset harjoittaa maanalaista työtä muiden kansojen menestyksellisen kehityksen ja luonnollisen järjestyksen estämiseksi, voidaan välttää. Kansat, jotka itse täyttävät ihanteensa ja joilla ei ole ideologisia eikä valtapoliittisia laajenemispyrkimyksiä, voivat tätä periaatetta sitäkin helpommin noudattaa ja muihin

maihin sen mukaisesti suhtautua, koska ne siten samalla palvelevat paraiten omia etujaan. Aivan toinen on tämän probleemin ratkaisu periaatteessakin sellaiseen valtioon nähden, joka ei tahdo esiintyä ainoastaan individuellina valtiomahtina, vaan samalla myöskin koko maailman käsittävien laajentumispyrkimysten pesäpaikkana ja alkulähteenä ja viimemainitun ominaisuutensa vuoksi suorastaan sisäisestä pakoituksesta sekaantuu toisten asioihin. Että useat valtiomiehet viimeaikoina katsoivat voivansa arvostella näitä - lievästi sanoen - omituisia olosuhteita toisin sekä että tässä suhteessa on muutoksen tapahtumisen todistuksena esitetty tuon kysymyksen säolevan vallan kansainliittojäsenyys sekä eräiden sopimusten olemassaolo, todistaa ennemminkin itsepetosta kuin tosiasiallisiin olosuhteisiin perustuvaa arvostelua. Tällaisen muutoksen puolesta ei suinkaan puhu se seikka, että niin monet valtiot yhä uudelleen valittavat tuon vallan sekaantumista heidän sisäisiin asioihinsa, vallan, jonka sallitaan samanaikaisesti mahtipontisesti julistaa maailmanrauhaa ja kansainvälisen yhteistyön säilyttämistä. Ja koska tahallisesti kielletään kaikki yhteistyö "molempien Moskovain" välillä, voi vieläkin suuremmalla syyllä vallitsevien olosuhteiden perusteella tehdä sen johtopäätöksen, ettei sillä taholla ole olemassa enemmän halua kuin tarkoitustakaan toimeenpanna tässä uhkaavassa suhtautumisessa muihin valtioihin minkäänlaisia muutoksia.

Niiden seurausten kantaminen, jotka tästä joh-
tuvat niille, jotka kaikesta huolimatta suhtautuvat tähän
valtioon vertaisenaan ja jotka katsovat voivansa sen
kanssa solmia hyökkäämättömyys- ja puolustussopimuksia,
on näiden valtioiden oma asia. Ihmetellä tällaisia so-
pimuksia joka tapauksessa täytyy, sillä vaikkakin ne
pakottavat toisen puolen luopumaan kaikesta jossain mää-
rin "normaalien" hyökkäysaseitten käytöstä, sitovat ne
sen sijaan toista puolta ainoastaan tässä suhteessa,
säilyttäen tälle taitavasti sen vapauden muihin - maan-
alaisiin - hyökkäysmahdollisuuksiin, ollen oikeastaan nii-
den yllykkeenäkin. Kolmansille valloille on periaatteel-
lisesta ja tärkeästä merkityksestä kuitenkin se seikka,
eivätkö sopimukset, jotka ehkä on solmittu tuollaisissa
olosuhteissa ja joiden puolustusluonteeseen toinen asia-
puoli hyvässä uskossa luottaa, kuitenkin ole ainaisena
vaarana ja uhkana sopimuksen ulkopuolella oleville mail-
le, koska niihin on osallistunut valtio, jolla on ekspan-
siiviset ja rauhanvastaiset pyrkimykset. Voihan kokemuk-
senkin perusteella todeta, ettei tällaisten sopimusten
merkitys riipu siitä, missä tarkoituksessa ne on tehty,
vaan siitä, mihin tarkoituksiin niitä voi käyttää.

Kaikki tällaiset kysymykset näyttävät tärkeiltä
juuri sellaisena hetkenä, jolloin yleinen mielenkiinto
jälleen on kohdistunut "hyökkääjä"-kysymykseen ja tässä
suhteessa tultu varsin surullisiin johtopäätöksiin. Sitä-
kin ihmeteltävämpää on, ettei toistaiseksi ole mitään
huomiota kiinnitetty tuohon eittämättömään, täysin kiistä-

mättömään "hyökkäys"-muotoon, joka jälleen Brasilian tapahtumissa on jyrkässä muodossa esiintynyt. Kansainvälistä rauhanaatetta edistettäisiin kuitenkin sillä, että asianomaiset oikeusasteet täyttäisivät tässä suhteessa selvemmin tehtävänsä eivätkä näitä vaarallisia kysymyksiä yksinkertaisesti sivuuttaisi vaikenemalla, herättäen täten sen käsityksen, että ne pitävät tätä erittäin vaarallista hyökkäysmuotoa normaalina valtioiden välisessä politiikassa.

Runeberg

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: CS

ASIA:

Berlinissä olevan lähetystön raportti n:o 55.

v.a. Asiantuntija Paksselahti

17/12 1935

..... Berliini SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ n:o

4108/1078/35

G1/90 Jal. D. - 35.

..... Berliini SSA 13 P:NÄ joulukuuta 1935.

17/12-35

VIITTAUS: N

..... P:NÄ KUUTA 19 P:TTY n:o

5 05

VIITTAUS: D. U. M. / 19

..... ULKOASIAINMINISTERIÖ LLE

ASIA:

Oheisena lähetystä kunnioittain Ulko-
asiainministeriölle lähettää raporttinsa n:o 55
aiheesta

Saksan sisäpoliittinen suuntaus.

V.a. Asiantuntija:

Aaro Pakaslahti.

Berliini SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 55.

Berliini ssa 13 p:nä joulukuuta 1935.

61/90 Sal. D. -35.

Asia: Saksan sisäpolitiikan
suuntaus.

17/12.35

5 C5

Aivan viime aikoina on sekä täällä että ulko-
mailla liikkinut huhuja uudesta puhdistuksesta natsi-
puolueen riveissä. Nämä huhut johtunevat lähinnä siitä,
että eräs propagandaministeriön palveluksessa oleva kor-
kea virkamies on joutunut kiinni suuresta kavallukses-
ta ja että hänen kohtalonsa on jäänyt tuntemattomaksi.
Sanottuihin huhuihin ovat epäilemättä myötävaikuttaneet
m.m. Sahmin erottaminen Berliinin ylipormestarin toimes-
ta sekä erinäiset katolilaisten hengenmiesten vangitsemis-
iset. Suurempaa huomiota kuin näihin tapauksiin on
kuitenkin syytä kiinnittää siihen valtataisteluun, jota
jatkuvasti käydään puolueen vasemmiston ja oikeiston

+
Sitä seikkaa, että suurempia puhdistuksia ei ole tapahtu-
nut, vakuutteli muutama päivä sitten eräs tuttavani, jonka
olen saattanut todeta olevan varsin hyvin perillä ku-
lissien takaisista sisäpoliittisista vehkeilyistä. Niin-
pä hän muutama päivä ennen n.s. Röhm'n kapinaa kysäisi
minulta, milloin joudun toimimaan v.a. asiainhoitajana
ja vastatessani, että luultavasti syyskesällä, lausui
hän, että silloin on "mielenkiintoinen aika" jo ohi.
Ei tarvittu monta päivää hänen viittauksensa selvem-
pään ymmärtämiseen.

JAKELUOHJE:

tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoi-
tuksiin.

välillä.

Tunnettua on, että Röhm ja hänen johtamansa SA edustivat natsipuolueen vasemmistolaista doktrinääristä suuntaa ja että viime vuoden kesäkuun 30 päivän verinen puhdistus vei suuresti jalansijaa vasemmistordikaalisilta virtauksilta. Oikeistopyrkimykset nostivat päätään ja oli niillä luja tuki armeijassa, jonka tieltä oli raivattu vaarallinen kilpailija, Röhm SA. Tässä suhteessa tapahtui käsittääkseni muutos tai tarkemmin sanoen alku muutokseen sillä hetkellä, jolloin Hitler pani toimeen yleisen asevelvollisuuden. Viimeksimainitun toimenpiteen kautta armeijan merkitys ja sitä tietä valtakunnan sotilasjohdon vaikutusvalta epäilemättä on kasvanut. Mutta mainittu toimenpide merkitsee samalla myös sitä, että miehistön kokoonpano muuttuu perusteellisesti. Armeijaan tulee nuorta verta, joka sinne saapuessaan on jo paljoo suuremmassa määrässä kuin tähänastisen Reichswehrin miehistö kansallissosialistisen hengen ja kasvatuksen läpitunkema. Ja jo läheisessä tulevaisuudessa mielialat ja mielipiteet uudessa sotilasaineksessa, joka on ehtinyt läpikäydä maailmankatsoimuksellisen koulutuksen Hitlerjugendissa ja työpalveluksessa, tulevat olemaan yhä tehostetummin kansallissosialistisia. Tähänastinen Reichswehr, Röhm SA:n kukistamisen jälkeen kansallissosialistisenkin valtion ainoaksi soti-

laalliseksi edustajaksi tunnustettuna, ei kuitenkaan voinut olla niin juuriaan myöten kansallissosialistinen kuin mihin luo mahdollisuudet natsikoulutusta ja poikavuosistaan saakka nauttineen uuden nuorison astuminen armeijan riveihin. Yksi yleisen asevelvollisuuden käytäntöön oton varsin huomattava merkitys onkin epäilemättä juuri siinä seikassa, että valtakunnan sotilasvoima tulee miehistöön nähden voimakkaasti kansallissosialistiseksi ja että armeijassa tämä "uusi veri pääsee kiertämään". Tällaiset ajatukset kävivät hyvin selvästi esiin m.m. eräästä taannottaisesta "Nationalsozialistische Parteikorrespondenzin" kirjoituksesta. Tästä ei tietystikään ole tehtävä sitä johtopäätöstä, että armeija olisi täällä tarkoituksena, edes radikaali-piireissä, vetää politiikkaan.

Vasemmistolais-henkisen SA:n merkityksen vähentyminen Röhmin kukistamisen jälkeen antoi, kuten sanottu, uutta tuulta puolueen oikeistosiivelle. Ei ole ehkä pelkkä sattuma, että vasemmistotendenssit ovat astuneet jälleen etualalle viime kuukausien kuluessa aikana, jolloin doktrinäärisen kansallissosialistisen koulutuksen saanut nuori polvi astuu valtakunnan sotilasvoimaan, siten astuen sen tähänastisen sotilasvoiman tilalle, jossa oikeistopyrkimyksillä oli luja tuki. Viimeksimainituille oli Stahlhelmin hajoitus tietysti myös karvas pala. N.s. Nürnbergin lakien julistaminen

viime puoluepäivillä ja niiden jo alkanut soveltaminen ovat selvä ilmaus puolueen doktrinäärisen vasemmistoaineksen saamasta voitosta. Tämän aineksen vaikutus maan asioitten hoidossa on kasvanut niin suuresti, että ei ole suinkaan liioittelua väittää, että Göbbels on ollut viime aikoina, Hitlerin jälkeen, hallituksen mahtavin mies. On myös syytä mainita, että Leyn johtaman työrintaman toiminta on viime aikoina jatkunut entistä tarmokkaampana. Sosiaalisella alalla on jo saatu, lähinnä sen ansiosta, aikaan erinäisiä tärkeitä uudistuksia, kuten työväestön loma-aikojen varmistaminen palkallisiksi ja niiden käytön monipuolistaminen työrintaman järjestämien matkojen, kesäkotien y.m. muodossa. Parhaillaan Ley valmistelelee suunnitelmaa vanhuusvakuutuksen järjestämiseksi.

Göbbels on kaikkialla esillä. Hänen vanha kilpailijansa Göring on saanut astua verrattain takalalle. Voimakkaimmin doktrinääristä vasemmistosuuntausta vastaan käy taistelua Schacht. Ei tarvitse muuta kuin viitata muutama kuukausi sitten hänen pitämänsä Königsbergin puheeseen, jonka sanamuodon julkaisemisen takäläisissä lehdissä Göbbels esti. Schachtin vastavetona oli, että hän painatti puheensa brošyyrinä, jota hän yli maan levitti. Jossain määrin peitettyssä, mutta samalla jyrkässä muodossa Schacht on jatkuvasti esiintynyt oikeaoppisia kansallissosialistisia talousteorioita

vastaan. Joku aika sitten saatiin kuulla, että on tekeillä ehdotus osakeyhtiöitten verotuksen uudistamiseksi kansallissosialistisessa hengessä, minkä ehdotuksen suuntaviivat saatettiin myös julkisuuteen. Mutta pari viikkoa sitten Schacht asettui ehdotusta vastustamaan selittäen kategorisin sanoin, että johtaja-periaatetta ei voida toteuttaa talouselämässä, mikä vaatimus on koko uudistuksen tärkein kohta. Ja muutama päivä sitten hän arvosteli ankarin sanoin tendenssejä talouselämän yliorganisoimiseksi, jolloin tietysti tuli jokaisen mieleen se kaavojen mukaan tapahtuva eri elinkeinohaarojen luokittelu ja lajittelu eri "Fachgruppe"ihin yms., jota täällä koetetaan sovelluttaa.

Johtaja-periaate on nykypäivien Saksassa jossain yleistunnus, että sitä vastaan nousemisen ei juuri voi katsoa olevan sopusoinnussa natsi-doktriinien kanssa. Toistaiseksi on tätä ennen vain yhdellä alalla saatu ilmoittaa, että johtaja-periaatetta ei sovelleta, nim. kirkollisella, ja on sekin jo herättänyt närkästymistä monissa, m.m. "saksalaisten kristittyjen" piireissä.

+ + +

Voidaan vain todeta, että nykypäivien Saksassa uusiintuu vanha taistelu valtaan päässeen suunnan keskuudessa vallitsevista erimielisyyksistä doktrinääristen oppien soveltamisen ja ei-soveltamisen välillä,

minkä taistelun tähänastisena tuloksena syntynyt tilanne viittaa Saksan sisäpolitiikan natsilais-radikaaliseen suuntautumiseen.

V.a. Asiainhoitaja: *Aaro Pakkalahti.*

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: CS

ASIA:

Berlinissä olevan lähetystön raportti n:o 56.

v.a. Asainhoitaja Pakaslahti

17/12 1935

Berliini SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ n:o

4191/1087/35

Berliini SSA 17 P:NÄ joulukuuta 1935.

VIITTAUS: N

P:NÄ KUUTA 19 P:TTY n:o

VIITTAUS: D. U. M. / 19

ULKOAS
62 90 Pal. O - 35
21/12-35
5 C5

ULKOASIAINMINISTERIÖ LLE

ASIA:

Oheisena lähetystö kunnioittaen Ulkoasiainministeriölle lähettää raporttinsa n:o 56 aiheesta

Saksa ja Baltian maat.

V.a. Asiamiehittäjä: *Aaro Pakaslahti.*

Berliini SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 56.

Berliini ssa 17 p:nä joulukuuta 1935.

Asia: Saksa ja Baltian maat.

62 90 Val. D - 55.

21/12 - 35

5 C 8

Viime kesänä Saksan ulkoasiainjohdolle saapuneet tiedot vaarasta, että Latvian ulkopoliittinen orientointi voisi helposti suuntautua Neuvostoliittoon käsin - joista tiedoista lähetystö aikoinaan raportoi - herättivät täällä kieltämättä jonkin verran levottomuutta koko Baltian ententen mahdollisesta joutumisesta Liettuan tavoin Neuvostoliiton vanaveteen. Tilanne on tässä suhteessa Saksan kannalta kuluneen puolen vuoden aikana kuitenkin parantunut.

Ensiksikin ovat Saksan-Liettuan suhteet jonkin verran rauhoittuneet sen jälkeen kuin Memelin vaalien suorittamisen jälkeen tuli selville, että Liettuan politiikka Memelissä ei saanut aikaan muutosta saksalais-ten tappioksi maapäivillä. Kuinka vakavasti täällä pe-

+
Raportti n:o 30 25.VI.1935. - Mainittakoon, että sen jälkeisinä viikkoina saattoi eräissä tšekäläisissä lehdissä, m.m. Frankfurter Zeitungissa, havaita selvää heijastusta ylläviitatuista käsityksistä.

JAKELUOHJE:

tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

lätettiin tällaisen muutoksen olevan vaalien seurauksena, sitä osoittaa sekin, että Saksan puolelta oli tehty, sen mukaan kuin eräs Auswärtiges Amtin virkamies minulle äskettäin lausui, Lontoossa sen suuntaisia esityksiä, että Memeliin olisi vaalien ajaksi järjestettävä - kuten Saarín alueellakin - kansainvälinen valvonta. Kun sitten muodostettiin saksalainen direktorio - Baldzsusin kieltäytymistä aluksi sen muodostamisen vastaanottamisesta pidettiin täällä virheenä, joka johtui ymmärtämättömyydestä, kun varsinaiset johtajat ovat telkien takana - , laukesi jännitys huomattavassa määrässä. Kun täten Saksan-Liettuan ristiriita ei enää päässyt kärjistymään, ei Liettuan tarvitse hakea vielä, mikäli mahdollista, entistä enemmän Neuvostoliitolta tukea.

Mitä taas tulee Latviaan, ei sen ulkopoliitikassa ole tapahtunut muutama kuukausi sitten täällä erittäin mahdollisena pidettyä ratkaisevaa suuntautumista Neuvostoliittoon päin. Auswärtiges Amtin poliittisella osastolla lausuttiin minulle, että Saksan taholta on eri yhteyksissä saatettu havaita, että Suomen puolelta on harjoitettu hillitsevää vaikutusta Latviaan. Puhuttelemani henkilö mainitsi, että tätä osoittavia tietoja on Saksalla kolmesta eri lähteestä, mutta mitä ne ovat, sitä hän ymmärrettävistä syistä ei lausunut.

On selvää, että Saksan ulkopoliittinen johto

odotti melkoisella intressillä äskeistä Riian ulkoministerikonferenssia, lähinnä nähdäkseen minkälaiseen uuteen vaiheeseen se saattaa kysymyksen Baltian maiden suhtautumisesta Neuvostoliittoon. Todeten, että itäpaktista ei ole viime aikoina kuulunut mitään lausui Frankfurter Zeitung konferenssin alkaessa, että varoessaan joutumasta Neuvostoliiton vanaveteen Viro ja Latvia tällöin panevat arvoa sille seikalle, etteivät ne vaarana sitä poliittista siltaa, joka kulkee Suomenlahden yli Helsinkiin. "Siellä", jatkaa lehti, "tapahtuu juuri nyt skandinavisten pääministerien neuvottelu, joiden valtioiden piirissä selvästi neuvostovastainen Suomi etsii selkänöjää". Kun Riian konferenssi oli lopussa, oli helppoa todeta, että Saksassa herätti tyydytystä se seikka, että konferenssin yhteydessä, puhumattakaan sen loppukommunikeasta, ei kuulunut mitään itäpaktista. ⁺ Tämän Saksassa taas katsotaan vahvistavan sitä käsitystä, että Latviainkin kohdalta on ainakin nykyään luovuttu orientointumisesta itään. ⁺⁺

⁺
Eräs Auswärtiges Amtin osastopäällikkö lausui minulle - oikeutetusti vaiko ei, se jääköön ennustamatta - muutama päivä sitten, että kysymys itäpaktista on vaipunut unholaan.

⁺⁺
Eräänä mielenkiintoisena psykologis-persoonallisena tekijänä Latvian ulkoasiainjohdon taipumukselle kallistua Neuvostoliittoon käsin ja vastaavalle vieroksumiselle Saksaa kohtaan on täällä lausuttu olevan sen seikan, että ministeri Munters ensimmäisen polven latvialaisena, lähtöisin, kuten täällä väitetään, puhtaasti saksalaisesta kodista, haluaa, ei-saksalaisuuttaan osoittaakseen, välttää orientointua Saksaan.

Saksan virallisissa piireissä pannaan, luultavasti aivan oikein, Riian konferenssin päämerkitys siihen, että se on sisäisesti vahvistanut Baltian liittoa ja näiden maiden yhteistyötä taloudellisella, sivistyksellisellä ja oikeudellisella alalla. Kun konferenssin virallisessa kommunikassa puhutaan tahdosta käsitellä täydellisessä yksimielisyydessä kansainvälisiä kysymyksiä, huomautetaan täällä sanotun määrittelyn kohdistuvan enemmänkin vielä saavuttamattomaan päämäärään kuin jo nyt olemassaolevaan asiointilaan. Saksalaisen käsityksen mukaan - ja tämä käsitys on epäilemättä vallalla monella muullakin taholla - sanottu tarkoitusperä ei ole saavutettavissa niin kauan kuin ei ole sivuutettu Vilnan ja Memelin kysymyksen muodostamia esteitä. Tähän saapuneitten tietojen mukaan tapahtui Riian konferenssissa pitkiä välienselvittelyjä varsinkin Liettuan-Puolan ristiriidasta. Saksan virallisissa piireissä on todettu, kuten on täysin luonnollista, tyydytyksellä se Baltian liittoa luotaessa tapahtunut järjestely, että Liettuan erikoiskysymykset - Vilna ja Memel - eivät kuulu liitolle. Täällä toivotaan jokseenkin ilmeisesti, että Baltian liiton lujittamisen takia tapahtuva Viron ja Latvian painostus Liettuaan voisi myötävaikuttaa siihen, että se revideraisi onnetonta suhtautumistaan Saksaan ja Puolaan.

Epäilemättä tästä viimeksimainitusta seikasta

- paitsi siitä, että Baltian valtiot paremmin yhdessä kuin erikseen voivat pitää puoliaan Neuvostoliiton poliittista vaikutusta vastaan - johtuu, että Saksa, kuten Puolakin, suhtautuu, ainakin nykyään, periaatteellisesti myönteisesti Baltian liiton olemassaoloon ja lujittumiseen. Lisävahvistuksena sille toivolle, että Viro ja Latvia käyttäisivät vaikutusmehdollisuuttaan Liettuan, on Saksassa myös seuraava seikka. Täällä arvellaan voitavan luulla Viron ja Latvian pelkäävän, että Puola voi Liettuan takia ehkä muuttaa sanottua myötämielistä suhtautumistaan Baltian ententeen.

V.a. Asiainhoitaja: *Aaro Pakaslahti.*